

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ฉบับที่ 95

มองสังคมผู้สูง
สังคมโลกครั้งที่ 2
จากวรรณกรรม

มณฑา พิมพ์ทอง

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลำดับที่ 95

มองสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากวรรณกรรม

สถาบันวิทยบริการ

มณฑา พิมพ์ทอง

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2547

มณฑา พิมพ์ทอง

มองสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากวรรณกรรม
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

248 หน้า

ISBN: 974 - 332 - 599 - 9

ลิขสิทธิ์ของ โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้อำนวยการ: รองศาสตราจารย์ ดร.ขจิตรา ภั้งคานนท์
โทร. (02) 218 - 4888

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 บริษัทพฤษวารี คอมมิวนิเคชั่น พ.ศ. 2539

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 500 เล่ม สิงหาคม พ.ศ. 2547 (ปรับปรุงแก้ไข)

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2

หนังสือ “มองสังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จาก
วรรณกรรม” เล่มนี้ เคยตีพิมพ์มาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อปี 2539 และครั้ง
นี้ได้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยโครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้จัดพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อใช้
เป็นหนังสืออ่านประกอบสำหรับนิสิตที่เรียนวิชาวรรณคดีชั้นพื้น
ฐานของคณะอักษรศาสตร์

ผู้เขียนขอขอบคุณ โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะ
อักษรศาสตร์ ที่ช่วยอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ขอขอบคุณ
รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์ ที่กรุณาช่วยอ่านต้นฉบับ
ให้อีกครั้ง และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนิสิต นัก
ศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจวรรณคดีญี่ปุ่นบ้างตามสมควร

มณฑา พิมพ์ทอง

2 มิถุนายน 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำจากการพิมพ์ครั้งที่ 1

หนังสือเล่มนี้เกิดจากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมหลังสงครามที่มหาวิทยาลัยโอซะวะ โนะมิทซึ ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างเดือนมิถุนายน 2536 ถึงเดือนมีนาคม 2537 ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิญี่ปุ่น (The Japan Foundation) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนได้รับความเมตตาจาก อาจารย์โอะทซูกะ ทซึเนกิ (Prof. Otsuka Tsuneki) อาจารย์คุโบตะ ยูโกะ (Prof. Kubota Yūko) ซึ่งได้ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างจริงจัง และเมื่อมีปัญหาในการอ่านภาษาญี่ปุ่น อาจารย์ซูกิอูระ ซะชิโกะ (Ms.Sugiura Sachiko) อาจารย์ทะนะกะ ฌูโกะ (Ms.Tanaka Shūko) ก็ได้ช่วยเหลือให้ความกระจ่างเป็นอย่างดี เมื่อมาถึงขั้นตอนสุดท้าย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สิตสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล รองศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้กรุณาช่วยตรวจแก้ต้นฉบับ และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ ผู้เขียนจึงขอขอบคุณมูลนิธิญี่ปุ่น อาจารย์ทุกท่านที่ได้กล่าวนามมานี้ ตลอดจนคณาจารย์ในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น และบริษัทพฤษ์วาริ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน จนหนังสือเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนึ่งผู้เขียนมีเวลาในการทำงานวิจัยนี้ค่อนข้างจำกัด ดังนั้น
จึงอาจยังมีข้อผิดพลาดบกพร่องอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนหวังว่า
งานเขียนนี้จะทำให้มองเห็นภาพของสังคมญี่ปุ่นตั้งแต่หลังสงคราม
โลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบันได้ และจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่กำลัง
ศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวรรณกรรมญี่ปุ่นบ้างตามสมควร

มณฑา พิมพ์ทอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2	ก
คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1	ข
สารบัญ	ง
บทนำ	1
บทที่ 1 สภาครอบครัว	5
1. ทิวทัศน์ริมทะเล (Kaihen no Kōkei)	7
2. ครอบครัวล่มสลาย (Hōyōkazoku)	27
3. กิจเช่น และ พระจันทร์เต็มดวง (Kitchin, Mangetsu)	39
4. สรุปบทที่ 1	55
5. เริงอรรถ	59
บทที่ 2 ปัญหาการดูแลคนชรา	61
1. หลง (Kōkotsu no Hito)	66
2. บุพเพสันนิวาสอันใด (Donna Goende)	89
3. ใต้เงาดอกซากุระ (Hana no Shita)	97
4. สรุปบทที่ 2	107

5. เจริญอรรถ	109
บทที่ 3 สมัยใหม่กับสิ่งแวดล้อม	111
1. สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โครมินะมะตะ ของเรา (Kugaijōdō Wagaminamatabyō)	114
2. หลากหลายมวลมลพิษ (Fukugōosen)	131
3. เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล (Enrai)	161
4. สรุปบทที่ 3	181
5. เจริญอรรถ	183
บทสรุป	185
ภาคผนวก 1 : ประวัตินักเขียน	189
ภาคผนวก 2 : สภาพของวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามจน ถึงปัจจุบัน	219
บรรณานุกรม	241
ระบบการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น	245

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศจากสภาพที่เป็นเจ้าหนี้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีระดับสูงของโลก สภาพของประชาชนที่อดอยากยากแค้นในช่วงแรกๆ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงนั้นมิได้เหลือร่องรอยให้ชาวโลกได้เห็นอีกเลย ชาวญี่ปุ่นมีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์พูนสุขอย่างมากทางด้านวัตถุ

ในช่วงทศวรรษ 1960 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเริ่มเจริญเติบโตในระดับสูง สามสิ่งของแต่ละครอบครัวจะต้องซื้อหาเอาไว้เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความเพลิดเพลิน คือ โทรทัศน์ ตู้เย็น และเครื่องซักผ้า ทุกคนคิดว่าเมื่อมีสามสิ่งนี้แล้วย่อมจะมีความสุข กลายเป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกับพระจักรพรรดิที่ต้องมีดาบ กระจก และเครื่องประดับที่ทำจากหินมีค่า เป็นเครื่องแสดงความเป็นพระจักรพรรดิ ภาพของประเทศญี่ปุ่นในสายตาของคนทั่วโลกก็คือความมั่งคั่ง ความสวยงามของดอกซากุระ และความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

อย่างไรก็ตาม สำหรับตัวผู้เขียนเองอดคิดอยู่เสมอไม่ได้ว่า ในความสุขสบายนั้น ได้มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเกิดปัญหาใดขึ้นในสังคมแทนความยากจนที่ได้เคยมีอยู่บ้าง เมื่อได้มี

โอกาสเดินทางไปศึกษาวิจัยทางด้านวรรณกรรมหลังสงครามที่ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างปี 1993-1994 เป็นเวลาประมาณ 9 เดือนเศษ จึงได้เลือกที่จะศึกษาวรรณกรรมในช่วงระหว่างปี 1959-ปัจจุบัน (1994) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นได้ฟื้นฟูประเทศจากการพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 พัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่และความเป็นเจ้าเศรษฐกิจของโลก ผู้เขียนได้เลือกวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว คนชรา และสภาพแวดล้อม เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมหลังสงครามในแง่มุมดังกล่าว งานเขียนที่ได้เลือกมาศึกษา คือ

“ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959) ของยะซุโอะกะ โฌตะโร (Yasuoka Shōtarō) “ครอบครัวล่มสลาย” (Hōyōkazoku : 1965) ของโคะจิมะ โนะบุโอะ (Kojima Nobuo) “คิทเชน” (Kitchin : 1987) และ “พระจันทร์เต็มดวง” (Mangetsu : 1988) ของโยะชิโมะโตะ บะนะนะ (Yoshimoto Banana) “หลง” (Kōkotsu no Hito : 1972) ของอะริโยะชิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) “บุพเพสันนิวาสอันใด” (Donna Goende : 1988) ของโตะ ฮะรุโตะ (Kō Haruto) “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969) ของอิโนะเอะยะ ซะซุชิ (Inoue Yasushi) “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น: โรคมีนมะตะของเรา” (Kugajōdō Wagaminamatabyō: 1968) ของอิชิมุระ มิชิโกะ (Ishimure Michiko) “หลากหลายมวล

มลพิษ” (Fukugōosen : 1975) ของอะริโยะมิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) และ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai : 1980) ของทะตะมะทซุ วะเฮะอิ (Tatematsu Wahei)

การที่ผู้เขียนได้เลือกงานเขียนดังกล่าวขึ้นมาศึกษาก็เพราะนวนิยายเหล่านี้มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมที่กำลังเผชิญกับปัญหาการดูแลคนชราที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เสื่อมโทรมเนื่อง จากมลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อนำประเทศไปสู่ความยิ่งใหญ่ทางเศรษฐกิจซึ่งถือได้ว่าเป็นปรัชญาของสมัยใหม่

งานเขียนแต่ละเรื่อง ผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์เพื่อคุณลักษณะของสังคมญี่ปุ่นในแง่ของครอบครัว คนชรา และสิ่งแวดล้อมว่ามีสิ่งใดเป็นปัญหา ส่วนประวัติของนักเขียนแต่ละคนผู้เป็นเจ้าของผลงานที่เลือกมาศึกษาได้รวมไว้ในภาคผนวก 1 ตามลำดับอักษรไทย และเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพรวมของวรรณกรรมหลังสงครามพอเป็นสังเขปจึงได้นำเรื่องราวของวรรณกรรมหลังสงครามมาไว้ในภาคผนวก 2

งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 บท และภาคผนวกอีก 2 บท คือ

บทที่ 1 ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการพัฒนาสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ยิ่งขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

บทที่ 2 ศึกษาสภาพสังคมหลังสงครามที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในแง่ของปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุ

บทที่ 3 ศึกษาสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแง่ของสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรมได้ทำให้สภาพแวดล้อมและมนุษย์อยู่ในสภาพวิกฤติ

ภาคผนวก 1 ศึกษาประวัตินักเขียนผู้เป็นเจ้าของผลงานที่นำมาศึกษา

ภาคผนวก 2 ศึกษาสภาพวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน (1994)

สำหรับระบบการเขียนชื่อและคำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยได้ใช้ระบบการถอดอักษรญี่ปุ่นออกเป็นภาษาไทยซึ่งเป็นผลงานวิจัยของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้สนใจจะดูได้จากรายละเอียดซึ่งอยู่ด้านหลังของหนังสือเล่มนี้ ส่วนการเขียนชื่อคนญี่ปุ่นนั้นได้ใช้วิธีเขียนตามแบบญี่ปุ่น คือ ใช้นามสกุลขึ้นก่อน แล้วตามด้วยชื่อ และข้อความภาษาญี่ปุ่นที่คัดมาจากงานวิชาการ งานวิจารณ์วรรณคดี และผลงานของนักเขียนแต่ละคน ผู้เขียนได้แปลเป็นภาษาไทยทั้งหมดเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 1

สภาพครอบครัว

ตั้งแต่สมัยเมจิ ญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนา การปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพความสมบูรณ์พูนสุข ความสะดวกสบาย การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นและตะวันตกเข้าด้วยกัน เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงก็ยิ่งเห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะระบบครอบครัวที่ให้อำนาจแก่พ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวอย่างเต็มที่เมื่อก่อนสงครามได้พังทลายไปด้วยลัทธิประชาธิปไตยที่สหรัฐอเมริกานำมาเผยแพร่

การปฏิรูปกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้หญิงและชายมีสิทธิเสมอภาคกันทำให้ภาพลักษณ์ของพ่อที่เคยเข้มแข็งเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของครอบครัวได้เปลี่ยนจากรูปแบบของครอบครัวใหญ่ในสังคมเกษตรกรรมมาเป็นครอบครัวเล็กในสังคมอุตสาหกรรม การเข้าทำงานในบริษัทและรับเงินเดือนเป็นรายเดือนมีมากขึ้น จนเกิดคำเรียกคนที่ทำงานรับเงินเดือนว่า “ซาลารีมัน” (salary man) สามีหรือพ่อบ้านมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในที่ทำงาน ภรรยาจึงต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาของลูก การคบหาสมาคมกับเพื่อนบ้าน

สามีจะมอบเงินเดือนทั้งหมดให้ภรรยา อำนาจในการจับจ่ายใช้สอย
ในครอบครัวตกอยู่ในมือภรรยา สถานภาพของสามีจึงตกต่ำ

พ่อบ้านกลายเป็นพ่อและสามีที่อยู่ในวงล้อมของครอบครัว
ตรงกันข้ามกับสมัยก่อนที่ครอบครัวจะอยู่ในความดูแลของพ่อบ้าน
ระบบครอบครัวที่เข้มงวดเมื่อก่อนสงครามเริ่มหย่อนยานลง เช่น
การที่ลูกชายคนโตจะต้องสืบทอดอาชีพครอบครัว พ่อมีอำนาจสูง
สุด ทุกคนต้องเชื่อฟังพ่อก็เริ่มเลือนหายไป ผู้คนเริ่มเป็นอิสระจาก
ระบบที่เข้มงวดดังกล่าว ค่านิยมในเรื่องความอดกลั้นต่อความ
ต้องการของตนเองที่แสดงออกมาในรูปแบบของความอดสาหะ
พยายาม ความขยันขันแข็ง ความเอาจริงเอาจัง เริ่มเสื่อมลง ในช่วง
ระหว่างปี 1960 ถึง 1970 มีการรับเอารูปแบบการดำรงชีวิตแบบ
อเมริกันเข้ามา ประชาชนเริ่มเข้าไปอยู่อาศัยในอพาร์ทเมนต์คอมเพ
ล็กซ์กันมากขึ้น เกิดทัศนคติใหม่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว เช่น มีความ
พยายามที่จะทำให้ครอบครัวสมบูรณ์พูนสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน
ซึ่งมาจากความคิดตะวันตกนั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงทางด้าน โครงสร้างและความคิดในเรื่อง
ครอบครัวนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมญี่ปุ่น
การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ถูกนำมาเขียนไว้ในนวนิยายหลายเรื่องผู้เขียน
ได้เลือกนวนิยายที่กล่าวถึงสภาพครอบครัวมาศึกษา 3 เรื่อง คือ
1. ทิวทัศน์ริมทะเล (Kaihen no Kōkei) ของยะซุโอะกะ โฉตะโร
2. ครอบครัวล่มสลาย (Hōyōkazoku) ของโคะจิมะ โนะบุโอะ และ

3.คิทเชิน (Kitchin) และ พระจันทร์เต็มดวง (Mangetsu) ของ โยะมิ โมะระ โตะ บะนะนะ สาเหตุที่เลือกงานเขียนดังกล่าวขึ้นมาก็ศึกษา ก็เพราะว่ามีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างชัดเจน

1. “ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959)

ยะซุโอะกะ โฉตะโรเขียนเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ขึ้นจาก เรื่องจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตของเขา โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่แม่ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคจิต ยะซุโอะกะเริ่มเรื่องโดยให้ตัวละครเอกฉินตะโร เดินทางจากโตเกียวไปเยี่ยมและเฝ้าดูอาการของแม่ซึ่งกำลังป่วย หนักอยู่ที่โรงพยาบาลโรคจิตซึ่งตั้งอยู่ริมทะเลในเมืองโคชิ เกะ มิ โกะกุ ฉินตะโรดูแลพยาบาลอยู่เป็นเวลา 9 วัน แม่ก็เสียชีวิตลงใน ระหว่าง 9 วันนั้น ฉินตะโรเกิดความรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจ โกรธ และสับสนวุ่นวายใจที่ไม่สามารถอธิบายได้

เขาหวนคิดถึงสภาพครอบครัวในอดีตที่ผ่านมา คิดถึงแม่ที่ เกลียดพ่อ ไม่มีความภาคภูมิใจในตัวพ่อซึ่งมีอาชีพเป็นสัตว์แพทย์มา ตั้งแต่เริ่มแต่งงานอยู่ด้วยกันมา แม่หันมาทุ่มเทความรักให้กับฉินตะโร ซึ่งเป็นลูกชายคนเดียว ฉินตะโรถูกส่งไปร่วมรบในแมนจูเรียแต่ต้อง ถูกส่งตัวกลับมาก่อนเพราะป่วยเป็นวัณโรค ฉินตะโรนอนพักรักษา ตัวอยู่ที่บ้านตลอดเวลาจึงทำให้เกิดความใกล้ชิดกับแม่ ในระหว่าง

นั่น พ่อถูกส่งออกไปประจำการที่อื่น เมื่อพ่อกลับคืนมาสู่ครอบครัว หลังสงครามสงบลง ชีวิตความเป็นอยู่กลับลำบากข้นยิ่งขึ้นเพราะ ขาดรายได้จากเงินเดือนของพ่อที่เคยได้รับเป็นประจำทุกเดือน ระหว่างที่ไปสงครามมาช่วยค้ำจุนครอบครัว

พ่อพยายามจะทำอาชีพอื่น เช่น หาไม้มาเลี้ยง แต่ก็ไม่ ประสบความสำเร็จ ในที่สุด ครอบครัวของผินตะโรต้องย้ายออกจากบ้านของอาที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ระหว่างสงคราม หลังจากบ้านของ ผินตะโรในโตเกียวถูกระเบิดเหลือแต่ซากปรักหักพัง พ่อกับแม่ย้าย ไปอยู่บ้านเดิมของพ่อที่เมืองโคชิ ส่วนผินตะโรย้ายเข้ามาอยู่ใน โต เกียว ผินตะโรคิดว่าแม่เริ่มมีสภาพทรุดโทรมทั้งด้านร่างกายและจิตใจเมื่อพ่อกลับจากสงคราม และไม่สามารถจะประกอบอาชีพมีรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้เพียงพอ แม่มีอาการเสียดสี จนในที่สุดต้อง เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล โรคจิตเป็นเวลาปีกว่า

ยะซุโอะกะได้บรรยายภาพก่อนเสียชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่ง อย่างตรงไปตรงมา และแสดงให้เห็นถึงสภาพครอบครัวหลัง สงครามที่อยู่ในสภาพขัดสน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกที่ เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพก่อนสงครามได้อย่างชัดเจน

ประเด็นสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถ มองเห็นได้ในนวนิยายเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” นี้ คือ

1. แม่ปรารถนาที่จะเห็นลูกชายดีกว่าพ่อ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายที่สนิทสนมเกินกว่า
ธรรมดา

1. แม่ปรารถนาที่จะเห็นลูกชายดีกว่าพ่อ

แม่ของฉินตะโรเข้าพิธีแต่งงานกับพ่อด้วยความจำใจเพราะ
สภาพสังคมในตอนนั้นซึ่งเป็นช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แม่
ญี่ปุ่นจะเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแล้ว ตั้งแต่การปฏิวัติเมจิก็
ตาม ผู้หญิงก็ยังคงถูกมองว่าจำเป็นต้องเป็นภรรยาและแม่เท่านั้น ผู้หญิง
จึงต้องแต่งงาน โดยไม่มีทางเลือก แม่ของฉินตะโรแต่งงานด้วยความ
เห็นชอบของผู้ใหญ่ โดยที่ไม่เคยเห็นหน้าตากันมาก่อนเลย
ความรู้สึกครั้งแรกของแม่เมื่อเห็นพ่อในชุดเข้าพิธีแต่งงานก็คือ
เกลียด ชะชู่โอะกะได้บรรยายความรู้สึกของแม่จากการหวนระลึก
ถึงความหลังของฉินตะโรไว้ว่า

แม่เกลียดพ่ออย่างน่าประหลาด แม่พูดให้ใคร
ต่อใครฟังมาหลายปีแล้วว่าทุกอย่างในตัวฉินตะโรไม่อยู่
ในรสนิยมของตัวเองเลย โดยเฉพาะฉินตะโรซึ่งเป็น
ลูกชายคนเดียวได้ฟังมานับครั้งไม่ถ้วนว่าแม่เกลียดพ่อ
ที่สวมชุดสีฟ้าในวันเข้าพิธีแต่งงานเพียงใด อย่างที่รู้นั้น
แหละ เพราะแม่แต่งงาน โดยไม่ได้คู่ตัวกันมาก่อน ใน

วันแต่งงาน ตอนที่เห็นคน โกงหัวเหม่ง กลม ๆ คอยยืน
ออกมาจากคอเสื้อกิโมโนเหมือนลูกเต๋าเดินช้า ๆ มา
ทางนี้ ทำทางไม่ฉลาด แม่คิดว่าพิธีแต่งงานตามบ้าน
นอกนี้ เชิญกระทั้งพระมาร่วมพิธีด้วย แต่พอมีคนบอก
ว่านั่นแหละคือเจ้าบ่าว แม่ก็เกือบจะหนีกลับมาแล้ว¹

นี่คือความรู้สึกไม่ประทับใจในรูปลักษณ์ของพ่อที่แม่เพิ่ง
เห็นเป็นครั้งแรกในพิธีแต่งงาน แม่เป็นบุตรสาวของพนักงาน
ธนาคาร เกิดในโตเกียว และมาเติบโตที่โอซากา นั่นอาจจะทำให้เกิด
ความรู้สึกต่ำต้อยที่ต้องมาแต่งงานกับชายอัปลักษณ์เช่นนี้ ฉินตะโร
คิดว่าตัวเองไม่ชอบพ่อเพราะได้รับอิทธิพลจากแม่

การที่ตัวเองไม่ชอบพ่อจะต้องได้รับอิทธิพล
จากแม่อย่างแน่นนอน สิ่งที่พ่อทำทุกอย่าง ตั้งแต่รสนิยม
เรื่องการกิน ไปจนถึงการเลือกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
เล็ก เรื่องใหญ่ ส่วนแต่ได้รับการบอกเล่าจากแม่ว่าไม่ดี
ทั้งนั้น²

สิ่งที่ทำให้แม่และฉินตะโรเกลียดพ่อมากที่สุดคงจะเป็น
เรื่องอาชีพสัตวแพทย์ทหารของพ่อ เมื่อมีคนถามว่าพ่อประกอบ
อาชีพอะไร แม่จะลังเลที่จะตอบและเกิดความอาย เช่นในตอนหนึ่ง
ที่หวนเข้ามาในความทรงจำของฉินตะโรก็คือตอนที่สงคราม

แมนจูเรียได้เริ่มขึ้นไม่นาน ฉินตะโรนั่งอยู่ที่โต๊ะทำความร้อนกับแม่
ในห้องรับแขกข้าง ๆ ห้องครัว เด็กส่งของเข้ามาจากประตูครัวและ
ได้ถามถึงพ่อว่าเป็นทหารไซ่ไหม แม่มีความลังเลที่จะพูดความจริง
และไม่ยอมให้ฉินตะโรพูดอะไรด้วย

“สามีของคุณเป็นทหารม้าไซ่ไหมครับ”

“ไม่ใช่”

“อ้าว แล้วเป็นอะไรล่ะครับ”

ฉินตะโรทำท่าจะตอบว่าเป็น “สัตว์แพทย์”

แต่ถูกแม่เอามือกระตุกเอาไว้ และหลังจากนั้น แม่ก็
ตอบด้วยน้ำเสียงซาเย็นขึ้นมาทันทีว่า

“เออ ... ก็” แล้วแม่ก็จ้องหน้าฉินตะโร

ในตอนนั้น ความรู้สึกอับอายของแม่ได้เข้ามาสู่จิตใจของ
ฉินตะโร...³

การที่แม่เกลียดพ่อและรู้สึกอับอายในเรื่องอาชีพของพ่อนั้น
มีอิทธิพลต่อฉินตะโรอย่างมาก เมื่อเวลาที่ต้องเขียนว่าพ่อประกอบ
อาชีพอะไรลงในเอกสารของโรงเรียน ฉินตะโรจะเขียนเพียงว่าเป็น
“ทหาร” และรู้สึกไม่สบายใจ จนสงครามสงบ ไม่มีอาชีพทหารอีก
ต่อไป เขาจึงรู้สึกปลดปล่อยใจขึ้น แม้กระนั้น เมื่อมีคนถามถึง
อาชีพของพ่อในโอกาสต่าง ๆ เช่น เมื่อแม่และฉินตะโรไปปรึกษา

ทนายความเรื่องที่ถูกอ้าฟ้องให้ออกจากบ้าน ทนายความถามถึงอาชีพของพ่อ เขาก็ยังรู้สึกอาย ทั้ง ๆ ที่พ่อกลับมาบ้านเป็นเวลาถึง 4 ปีแล้ว

ในความรู้สึกของฉินตะโรและแม่ สัตวแพทย์เป็นอาชีพที่ต้องอยู่กับม้า เป็นอาชีพที่สกปรก น่ารังเกียจ ความรู้สึกรังเกียจอาชีพสัตวแพทย์ของพ่อเป็นความรู้สึกส่วนตัวของแม่ที่ถ่ายทอดมาสู่ฉินตะโร และแน่นอน แม่ยะซุโอะกะจะมีได้พรรณนาความรู้สึกของฉินตะโรออกมาอย่างชัดเจนว่าไม่อยากจะสืบทอดอาชีพสัตวแพทย์ของพ่อ แต่ความรู้สึกอับอายที่จะบอกใคร ๆ ว่าพ่อเป็นสัตวแพทย์นั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างดีว่าฉินตะโรจะไม่เลือกอาชีพนี้เจริญรอยตามพ่ออย่างเด็ดขาด แม้ว่าเขาจะไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนมากนัก กล่าวคือ ในระยะที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย เขาสอบตก และถูกทางราชการเรียกตัวไปเป็นทหารเข้าร่วมรบที่แมนจูเรีย แต่ก็ถูกส่งตัวกลับมาเพราะป่วยเป็นวัณโรค

ความรู้สึกที่แม่และลูกชายรังเกียจอาชีพของพ่อนี้ น่าจะพูดได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงหลังจากญี่ปุ่นเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ เมื่อมีการปฏิวัติเมจิในปี 1868 เพราะในสังคมเกษตรกรรมก่อนหน้านี้ที่จะเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ ญี่ปุ่นมีระบบครอบครัวที่ว่าลูกชายคนโตจะต้องสืบทอดอาชีพของพ่อ ไม่ว่าจะอาชีพนั้นจะเป็นเกษตรกร ช่าง หรือพ่อค้าก็ตาม ส่วนลูกชายคนที่สอง คนที่สาม และคนอื่น ๆ อาจ

จะต้องไปเป็นลูกบุญธรรมของครอบครัวที่ไม่มีลูกชาย หรือไม่กี่
แยกบ้านออกไป แต่ยังประกอบอาชีพเช่นเดียวกันได้

ในสมัยเมจิ เมื่อเกิดมีระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่หรือ
แบบตะวันตกขึ้นมา ลูกชายคนที่สองและคนอื่น ๆ จึงเริ่มประสบ
ความสำเร็จจากการศึกษา ลูกชายคนโตก็เช่นเดียวกัน การศึกษาทำ
ให้เขามีโอกาสที่จะเลือกอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเจริญรอยตามบิดาเพียง
อย่างเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่าในสังคมก่อนสมัยใหม่ของญี่ปุ่น แม่
และลูกชายไม่มีโอกาสที่จะแสดงความรังเกียจหรืออับอายต่ออาชีพ
ของพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

ความรู้สึกของแม่และลูกชายในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” นี้
นับได้ว่าเป็นสำนึกของคนสมัยใหม่ที่เห็นว่าลูกชายจะต้องมีอนาคต
ที่ดีกว่าจากสภาพสังคมสมัยใหม่ที่หิบบัณฑิตให้ ในจุดนี้
อะโตะ จุน นักวิจารณ์วรรณกรรมและศิลปะผู้มีชื่อเสียงของญี่ปุ่นได้
กล่าวไว้ว่า

ถ้าพวกเขา (แม่และฉินตะโร) มีชีวิตอย่าง
สงบสุขด้วยความเป็นเกษตรกรที่เป็นประเพณีสืบทอด
มาตั้งแต่สมัยโบราณ ด้วยความรู้สึกของผู้ที่อาศัยอยู่ใน
ที่ใดที่หนึ่งซึ่งไม่มีการย้ายถิ่นฐาน ก็คงจะไม่เกิดความรู้
สึกอับอายในอาชีพของพ่ออย่างสุดโต่งขนาดนี้

ในวัฒนธรรมที่เรียบง่ายนี้ เป็นหน้าที่ของแม่
ที่จะต้องเลี้ยงดูลูกให้เหมือนพ่อ และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้
ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกที่สนิทแนบแน่น⁴

จากข้อความนี้จะเห็นว่าในสังคมก่อนสมัยใหม่ที่ยังดำรง
ขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดมานั้น แม่และลูกจะไม่เกิดความรู้
สึกเช่นแม่และผินตะโรที่รู้สึกต่อพ่อ และลูกจะต้องเจริญรอยตาม
พ่ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

และอีกตอนหนึ่ง เอะโต จุน ได้พูดถึงระบบการศึกษาใน
สมัยใหม่กับผินตะโรในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ไว้ว่า

ญี่ปุ่นสมัยนั้น กำแพงแห่งชนชั้นได้พังทลาย
ลงเพราะรูปแบบที่เรียกว่า ความแน่นอนของระบบ
การศึกษาในโรงเรียน หนทางแห่งความสำเร็จได้เปิด
ออกด้วย “การศึกษา” กล่าวคือ ถ้ามีโอกาสได้รับการ
ศึกษาสูงก็เกือบจะเป็นการแน่นอนว่าลูกชายจะสามารถ
ก้าวขึ้นไปสู่ชนชั้นที่สูงขึ้น ลูกของ “สัตว์แพทย์” ก็
สามารถจะเป็น “ทหารม้า” ได้ถ้าอยากจะเป็น

แม้แต่นักการทูตหรือศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย
ก็สามารถจะเป็นได้ ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือญี่ปุ่น
สมัยใหม่ จากการนำเอาระบบการศึกษาในโรงเรียนเข้า
มา ได้เปิดพรมแดนอีก แห่งหนึ่งซึ่งไม่ใช่อีกด้านหนึ่ง

ของทุ่งกว้างขึ้นในใจของเหล่าบุรุษทั้งหลาย และ
บรรดาแม่ทั้งหลายก็ต้อง ส่งลูกชายไปสู่ “พรมแดน”
นี้ เพื่อจะได้หลุดพ้นจาก “ความอับอายที่ประจักษ์ความรู้สึก
เจ็บปวดแปลบปลาบ”⁵

ระบบการศึกษาที่เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยใหม่ของญี่ปุ่นนั้นได้
สร้างความหวังให้กับผู้เป็นแม่ที่จะเห็นลูกไปสู่อนาคตที่ดีกว่า
การเป็นสัตว์แพทย์เช่นพ่อ ในแง่นี้ เราก็คงตีความได้ว่าสถานภาพ
ของพ่อที่เคยมีอำนาจสูงสุด เป็นที่เคารพยำเกรงของภรรยาและลูก
ในยุคก่อนสมัยใหม่นั้นได้พังทลายลงมาโดยสิ้นเชิง

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกได้เปลี่ยนไป รูปแบบของ
ครอบครัวที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณแตกสลายไป เกิดรูปแบบ
ใหม่ขึ้นมาแทนที่ นั่นก็คือลูกชายคนโตหรือลูกชายคนเดียวที่ต้อง
สืบทอดอาชีพของพ่อในยุคก่อนสมัยใหม่สามารถจะไปประสบ
ความสำเร็จในอาชีพอื่นจากระบบการศึกษาของสมัยใหม่ และนั่นก็
คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานภาพของพ่อตกต่ำลง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกชายที่สนิทสนม เกินกว่าธรรมดา

ในระหว่างที่พ่อซึ่งเป็นสัตวแพทย์ทหารไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 แม่และฉินตะโรมีชีวิตอยู่ได้ด้วยเงินเดือนประจำของพ่อ ฉินตะโรเองก็ถูกส่งไปร่วมรบที่แมนจูเรีย แต่เนื่องจากเขาล้มป่วยลงด้วยวัณโรคจึงถูกส่งตัวกลับมาก่อน ฉินตะโรใช้ชีวิตอยู่กับแม่ที่บ้านพักตากอากาศของอาที่คุงะนุมะ เนื่องจากบ้านของตัวเองในโตเกียวถูกระเบิดเสียหายจนหมด ะซุโอะกะได้พุดถึงช่วงเวลาแห่งความสุขของฉินตะโรและแม่ว่า

ตั้งแต่วันที่สงครามสงบจนถึงตอนที่พ่อกลับมาในเดือนพฤษภาคมปีต่อมา คงเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับฉินตะโรและแม่อย่างแน่นอน ฉินตะโรนอนอยู่หนึ่ง ๆ เพราะวัณโรคที่ป่วยตั้งแต่อยู่ในกองทัพ และยังไม่หาย แม่มีผมหงอกมากขึ้น แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม สงครามก็สงบแล้ว แม่สามารถดูแลลูกชายที่นอนป่วยอยู่ได้ เป็นอิสระจากตรวจสอบกำลังพล คำสั่ง และกฎลงโทษต่าง ๆ

บ้านพักตากอากาศที่คุงะนุมะซึ่งอาฝ่ายแม่ได้ให้ยืมอาศัย อยู่สบายกว่าอยู่บ้านตัวเองในโตเกียวที่ถูก

ไฟไหม้จากสงคราม ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย ในขณะที่ลูกชายกำลังนอนทอดสายตาไปที่สนามหญ้า อยู่กับแม่ซึ่งนั่งช่อมเสื้อผ้าที่ขาดอยู่ที่ระเบียงซึ่งมีแสงแดดและสายลมในฤดูหนาว เขาก็คิดว่าปู่ตาต้นหญ้าที่ นูนขึ้นมาจากรากสีน้ำตาลอ่อนนั้นเมื่อไรจะงอกขึ้นมา เป็นต้นสักที่หนอ คิดง่าย ๆ ว่าสันติสุขนั้นเป็นเช่นนี้เอง และจะเป็นเช่นนี้เท่านั้น⁶

แม่และฉินตะโรมีความสุขที่ได้อยู่ด้วยกันสองคน ถึงแม้ ฉินตะโรจะยังป่วยอยู่ก็ตาม ทั้งสองได้เงินเดือนของพ่อซึ่งไปร่วมรบในสงครามมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งแม่และลูกชายได้สร้าง อาณาจักรเล็ก ๆ ของตนขึ้นมา ความที่แม่มีความเกลียดชังพ่อคงได้ กล่าวมาแล้วข้างต้น ตลอดจนการที่พ่อต้องจากบ้านไปร่วมรบใน สงครามทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกชายใกล้ชิดมากกว่า ปกติ

เมื่อพ่อส่งโทรเลขแจ้งข่าวมาว่าจะกลับบ้านพรุ่งนี้ เขารู้สึก เหมือนกับพ่อกำลังจะกลับมาจากการเดินทางไปที่ศนาจร เขารู้สึก อึดอัดอย่างบอกไม่ถูกเมื่อเผชิญหน้ากับพ่อ พ่อเองก็รู้สึกเคอะเขิน การอาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันของฉินตะโรกับฉินกิซึผู้เป็นพ่อ ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกในรอบสิบปี ตั้งแต่สงครามแมนจูเรีย พ่อต้อง ออกไปทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ตลอดมา การอยู่ร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่

แปลก เขารู้สึกเหมือนพ่อเป็นญาติห่าง ๆ ญาติผู้สูงอายุที่เดินทางมา
โตเกียวแล้วถือโอกาสแวะมาเยี่ยมเยือน

ความรู้สึกนี้นับวันยิ่งจะรุนแรงยิ่งขึ้น ฉินตะโรรู้สึกเหมือนกับ
พ่อเป็นแขกที่เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย แม้เวลารับประทานอาหาร ฉินตะ
โรกับแม่จะนั่งใกล้กัน โดยปริยาย ส่วนพ่อไปนั่งฝั่งตรงข้าม
บรรยากาศของความห่างเหินนี้ พ่อเองก็รู้สึกได้ พ่อรู้สึกเกรงใจ แม้
เวลารับประทานอาหารก็ไม่กล้าที่จะพูดขอข้าวเพิ่มอีกจากแม่ตรง ๆ
แต่จะพิมพ์เหมือนกับพูดคนเดียวว่ายังมีกับข้าวเหลืออยู่ แล้วก็ยก
ชามข้าวขึ้นแอบมองมาทางแม่

ในเวลากลางวัน พ่อมักจะใช้เวลาอยู่ในสวน แทนจะไม่ได้
อยู่ในบ้านเลย นอกจากเวลารับประทานอาหาร แม้แต่เวลาฝนตก
พ่อก็จะใส่เสื้อกันฝนเก่าที่มีอยู่ตัวเดียวในบ้านทำงานอยู่นอกบ้าน ใน
สถานการณ์เช่นนี้ พ่อจึงกลายเป็นส่วนเกินของครอบครัวไปเสียแล้ว
และเมื่อพ่อไม่สามารถหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเป็นเงินเดือน
เช่นแต่ก่อนเนื่องจากถูกปลดประจำการ แม้จะพยายามทำอาชีพอย่าง
อื่นก็ไม่ประสบความสำเร็จ สถานภาพของพ่อในสายตาของแม่และ
ลูกชายจึงยิ่งตกต่ำลงไปอีก

อีกตอนหนึ่งที่แสดงถึงความใกล้ชิดระหว่างฉินตะโรกับแม่
ก็คือ หลังจากพ่อเอาไก่มาเลี้ยงเพื่อจะหารายได้มาจุนเจือครอบครัว
เนื่องจากไม่มีรายได้เป็นเงินเดือนประจำเช่นแต่ก่อน แต่การเลี้ยงไก่
ก็ไม่ประสบความสำเร็จ พ่อกับแม่ทะเลาะกันในคืนหนึ่ง และตั้งแต่

นั่นมา พ่อกับแม่ก็แยกห้องนอนกัน แม่ชอบมานั่งใกล้ ๆ ฉินตะโร
ในวันหนึ่ง ฉินตะโรได้รู้สึกถึงความเป็นหญิงของแม่

เช้าวันรุ่งขึ้น เมื่อมองไปก็เห็นพ่อกับแม่แยก
ห้องนอนกันแล้ว ที่ห้องรับแขกมีเครื่องนอนของพ่อปู
อยู่เหมือนเดิม ส่วนห้องรับประทานอาหารมีที่นอน
ของแม่ยับยู่ยี่วางอยู่ ฉินตะโรเหลือบตามองไป เขารู้สึก
ถึงไอตัวของแม่อย่างมีรู้อาเหตุ

ตั้งแต่ตอนนั้น เขาก็รู้สึกถึงว่าในตัวแม่มีสิ่งที่
เขาไม่ชอบอยู่ โดยเฉพาะเวลานอนกลางวันก็เช่นกัน
แม่มักจะแอบมานั่งบนหมอนที่เขาหนุนอยู่ สำหรับแม่
การกระทำเช่นนี้เป็นปกติวิสัยโดยมีรู้อาเหตุ เขารู้สึกถึง
ความเป็น “หญิง” ของแม่ ในเวลาเช่นนั้น ร่างอ้วน ไม่มี
รูปทรง ชวนให้คิดถึงของเหลวในภาชนะที่กำลังจะ
แตกและไหลทะลักออกมา

ขณะที่ฉินตะโรรู้สึกร้อนผ่าวที่แก้มข้างหนึ่ง
จากไอตัวของแม่ เขาก็หันไปทางสนามโดยไม่ตั้งใจ
พลันสายตาก็สะดุดอยู่ที่พ่อ ซึ่งบางทีก็เอาจอบขุดตัด
รากหญ้าแห้ง บางทีก็ยื่นมองเสาไม้ที่ว่างเปล่าอย่าง
เลื่อนลอย เขาใจหาย รู้สึกว่าตัวเองกำลังใกล้ชิดกับแม่
โดยที่พ่อไม่รู้⁷

จากข้อความที่ยกมาข้างบนนี้จะเห็นได้ว่าความเกลียดชังของแม่ที่มีต่อพ่อมาโดยตลอดนั้นมิได้จัดจางลง แต่กลับทวีความเข้มข้นขึ้นถึงกับแยกห้องนอนกัน และหันมาใกล้ชิดกับลูกชายเสมือนเป็นคนรัก ลูกชายเองก็รู้สึกรักแม่แต่เกลียดพ่อ ซึ่งน่าจะเรียกได้ว่าเป็นลักษณะของปมรักแม่เกลียดพ่อ (mother complex) หรือปมอติปุต (Oedipus complex) ตามทฤษฎีของฟรอยด์ได้

ลักษณะเช่นนี้มีให้เห็นมากในสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามของญี่ปุ่น เมื่อครอบครัวมีขนาดเล็กลง กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่และลูก โครงสร้างของสังคมญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่ผู้ชายหรือพ่อจะต้องอุทิศตัวให้กับบริษัทหรือสถานที่ทำงานที่ตนสังกัดอยู่จนแทบไม่มีเวลาอยู่บ้าน ทำให้เกิดคำเรียกคนพวกนี้ว่า “มนุษย์บริษัท” (kaishaningen) หรือเรียกพฤติกรรมที่ทุ่มเทให้กับบริษัทว่า “แต่งงานกับบริษัท” (kaisha to kekkon shita) เมื่อสามีไม่ให้ความสนใจภรรยาเท่าที่ควรเพราะหมกมุ่นอยู่กับงาน ภรรยาซึ่งเป็นแม่บ้านมิได้ประกอบอาชีพอย่างอื่น มีหน้าที่ดูแลบ้านและลูก จึงหันมาทุ่มเทความรักความเอาใจใส่กับลูก กลายเป็นครอบครัวแม่ลูก (boshi katei) โดยเฉพาะเมื่อเป็นลูกชาย จึงมักจะเกิดกรณีปมรักแม่เกลียดพ่อขึ้น

เด็กชายพวกนี้เมื่อ โตขึ้นและแต่งงานก็มักจะคาดหวังว่าภรรยาจะต้องเหมือนแม่ของตน เมื่อไม่เป็นไปอย่างที่คิดจึงเกิดการหย่าร้าง จนเกิดคำศัพท์ที่เรียกว่า “หย่าที่นะริตะ” (Narita rikon) ขึ้น

ความหมายของคำนี้ก็คือ เมื่อแต่งงานและไปฮันนีมูนต่างประเทศ กลับมาถึงสนามบินมะริตะก็หย่ากันทันที เพราะมีภาพของแม่ติดอยู่ในใจจนไม่อาจยอมรับหญิงอื่นที่แตกต่างจากแม่ของตัวเองได้

อะโต จุน ได้พูดถึงความหลังของความผูกพันระหว่างแม่กับลูกในสังคมก่อนสมัยใหม่ไว้ว่า

ลูกชายจะต้องดำรงชีวิตด้วยการรักษาไร่นาที่
สืบทอดจากบรรพบุรุษอยู่ที่บ้าน เขาจะทำเป็นอิสระ
เหมือนควายออกร่อนไปไม่ได้ มีความผูกพันกับแม่
อย่างแนบแน่น และต้องผูกพันกับแผ่นดินด้วยความรู้
สึกที่จริงจังเหมือนที่มีต่อแม่

ความผูกพันของแม่และลูกชายของคนญี่ปุ่น
น่าจะเกิดจากภูมิหลังวัฒนธรรมเช่นนี้ อย่างน้อยที่สุด
สิ่งที่อยู่ในแก่นของความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกในเรื่อง
“ทิวทัศน์ริมทะเล” ก็คือความรู้สึกเช่นนี้⁸

แน่นอน ความรู้สึกของแม่และลูกในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” อาจมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมในสังคมก่อนสมัยใหม่ก็จริง แต่ในสังคมก่อนสมัยใหม่ แม่แม่จะต้องดูแลลูกให้สืบทอดอาชีพของพ่อ แต่แม่ก็คงไม่มีเวลาใกล้ชิดลูกเท่ากับแม่ในสมัยใหม่ เพราะไม่ว่าจะเป็นแม่ในครอบครัวเกษตรกรหรือครอบครัวช่าง แม่ก็ต้องช่วยงานครอบครัวด้วยส่วนหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ในครอบครัว

สมัยก่อนมักจะมีปู่ย่าตายายอยู่ด้วย จึงไม่เปิดให้แม่ใกล้ชิดกับลูกชาย
มากเช่นในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ซึ่งแม่มีโอกาสนอกอยู่กับลูกชายตาม
ลำพังเป็นเวลานานถึงสิบปี

ในจุดนี้เอง อุเอะ โนะ ชิสุโกะ นักสังคมวิทยาผู้มีชื่อเสียงได้
กล่าวไว้ว่า

ความผูกพันที่แนบแน่นระหว่างแม่กับลูกเกิด
ขึ้นหลังจากญี่ปุ่นเข้าสู่สมัยใหม่ ในหมู่ชนชั้นกลาง
“แม่” ได้ถูกปลดปล่อยจากสถานที่ผลิต (ไร่นาและ
สถานที่ประกอบอาชีพของครอบครัว) กลายเป็น
“แม่อาชีพ” ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความเป็น
“แม่” อย่างแท้จริงตั้งแต่นั้นมา

“แม่ผู้เลี้ยงดู” “แม่ผู้ให้การศึกษา” จะถูก
ประเมินค่าด้วย “ผลงาน” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือ
“การสร้างลูก”⁹

กรณีของฉินตะโรและแม่ในเรื่องนี้สามารถพูดได้ว่าเป็น
ความผูกพันที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกับที่อุเอะ โนะ ชิสุโกะ ได้กล่าว
มาแล้ว นั่นก็คือแม่ถูกปลดปล่อยจากการทำงานเลี้ยงชีพเนื่องจากได้
เงินเดือนของพ่อที่ไปสงครามมาใช้จ่าย หมดความกังวลในเรื่องการ

คำร้องชีพ จึงหันมาเอาใจใส่และใกล้ชิดกับลูกมากกว่าที่แม่ในสมัยก่อนจะสามารถทำได้

อย่างไรก็ตาม ฉินตะโรนั้นถึงแม้จะผูกพันกับแม่เพียงใด แต่ก็มี ความขัดแย้งอยู่ในใจ คือ อยากจะเป็นอิสระจากแม่ สิ่งหนึ่งที่ทำให้ฉินตะโรรู้สึกอึดอัดขัดข้องก็คือเวลาได้ยินแม่ร้องเพลงโปรดของแม่ซึ่งเขาได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก จนแม่กระทั่งเข้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาลโรคจิต แม่ก็ยังจำเนื้อเพลงได้ทั้งหมด แม้จะลืมเรื่องอื่น ๆ ยะซุโอะกะได้พูดถึงความรู้สึกของฉินตะโรเมื่อได้ยินแม่ร้องเพลงว่า

ฉินตะโรจำเนื้อเพลงตอนหนึ่งที่ทำให้เขารู้สึก
ขมขื่นตั้งแต่ตอนเป็นเด็กกับการร้องเพลงของแม่

“ลืมแล้วหรือเมื่อตอนที่ลูกยังเล็ก ไม่รู้จักสิ่ง
ชั่วร้าย ร้องให้โยเย แม่อุ้มลูกไกวไปมา ลูกไม่รู้หรือว่า
แม่อธิษฐานให้ลูก น้ำตาไม่เคยเหือดแห้งราวกับสายฝน
จากชายคาในฤดูใบไม้ผลิ น้ำค้างในสวนในฤดูใบไม้
ร่วง”

พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือมันเป็นเพลงโปรดของ
แม่ วันหนึ่ง ๆ แม่จะร้องเข้าไปซ้ำมาอยู่หลายครั้ง บางที
อาจจะเป็นการร้องโดยไม่รู้ตัวอย่างแน่นอน เพราะทำ
จนเป็นความเคยชิน สำหรับฉินตะโรซึ่งเป็นผู้ฟัง
การร้องโดยไม่รู้ตัว ทำให้เขาเกิดความรู้สึกถึงการ

ยึดยึดอารมณ์ความรู้สึกในใจของแม่อย่างชัดเจน จาก
การยึดยึดคนนั้นทำให้เขาเกิดความอยากจะตั้งคำถามขึ้น
มาในใจที่ยังเป็นเด็กกลับไปว่าสำหรับแม่ ตัวเขาคือ
อะไร แม่คืออะไร ลูกชายคืออะไร¹⁰

การที่ฉินตะโรรู้สึกอึดอัดกับเนื้อเพลงตอนนี้ก็อาจจะ
ตีความได้ว่าเพราะเนื้อเพลงนั้นมีความหมายที่เรียกร้องให้ลูกสำนึก
ว่าแม่รักลูกเพียงใด เสมือนจะเรียกร้องให้ลูกผูกติดอยู่กับแม่ตลอด
ไป ซึ่งนั่นก็คือการปฏิเสธการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของลูก แม่ทนไม่ได้
ที่จะเห็นลูกแยกออกไปเป็นอิสระจากตัวเอง การที่ลูกเติบโตจากตัว
เองไปก็คือการทรยศต่อแม่ ความรู้สึกนั้นได้สร้างความขมขื่นให้กับ
ฉินตะโร ทำให้เขาสงสัยว่าลูกนั้นคืออะไรของแม่

และอีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความอึดอัดใจของฉินตะโร
ที่ต้องผูกติดอยู่กับแม่ก็คือ เมื่ออาขอร้องให้ครอบครัวของฉินตะโร
ออกจากบ้านพักตากอากาศของตน ในครั้งแรก แม่ได้ขอร้องเขาให้
เข้ามาติดต่อขอกู้เงินในโตเกียวเพื่อเอาไปสร้างบ้านใหม่สำหรับอยู่
ด้วยกันสามคนพ่อแม่ลูก ฉินตะโรเข้ามาติดต่อธุระดังกล่าวอย่างไม่
กระตือรือร้น ยะซุโอะกะได้กล่าวถึงความรู้สึกของฉินตะโรไว้ว่า

ถ้าจะพูดความจริงกันละก็ เป็นเพราะตัวเองไม่
อยากอยู่กับพ่อแม่อีกต่อไป¹¹

จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่าฉินตะโรต้องการที่จะปลีกตัวเองออกมาเป็นอิสระจากพ่อแม่ ถ้าจะพูดให้ชัดเจนก็คือเป็นอิสระจากแม่นั่นเอง เพราะพ่อกับเขาแม่จะอยู่ร่วมชายคาเดียวกันก็แทบจะไม่มี ความผูกพันทางใจใด ๆ ต่อกัน ในที่สุด ฉินตะโรก็เข้ามาอยู่ในโตเกียวลำพังคนเดียว ส่วนพ่อกับแม่ย้ายไปอยู่ที่เมืองโคชิ เกาะฉิโกะกุซึ่งเป็นบ้านเกิดของพ่อ แม้กระนั้น ฉินตะโรก็ยังมิได้เป็นอิสระอย่างเต็มที่ แม่ซึ่งเริ่มมีอาการป่วยทางจิตยังคงเขียนจดหมายมาหาและบอกว่าอยากจะมาอยู่กับฉินตะโรซึ่งทำงานในบริษัทแห่งหนึ่งที่โตเกียวและแปลหนังสือหารายได้พิเศษไปด้วย เมื่อพ่อกับฉินตะโรพาแม่ไปส่งโรงพยาบาลโรคจิต หมอได้แนะนำให้ฉินตะโรพูดให้กำลังใจแม่ ฉินตะโรจึงพูดว่า

“แม่ หายเร็ว ๆ นะ อดทนอยู่ที่นี้จนกว่าจะหาย พอหายแล้ว ผมจะมารับทันทีเลย แล้วก็ไปโตเกียวด้วยกัน” พูดได้แค่นั้น ฉินตะโรก็รู้สึกที่ตัวเองล้นพันทัน พลางเกิดความรู้สึกอยากหนีออกไปจากตรงนั้นให้เร็วที่สุด¹²

เมื่อพูดชวนแม่ไปอยู่โตเกียวด้วยกันแล้ว ฉินตะโรก็เกิดความรู้สึกอยากจะหนีไปจากที่นั่น ในตอนนี้ น่าจะตีความได้ว่าเขารู้สึกผิดที่พูดในสิ่งที่ตรงข้ามกับใจของตัวเองเพื่อรักษาน้ำใจแม่ไว้

ใจจริงนั้นเขาอยากจะเป็นอิสระจากแม่เพื่อเข้าไปสู่ความสูงงอมเป็น
ผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตาม ในความรู้สึกอยากเป็นอิสระนั้น เขาก็มีความรู้
สึกผิดที่ไม่ได้อยู่ดูแลแม่ป็นอยู่ด้วย เมื่อเห็นสภาพแม่ที่ ทрудโทรม
ยิ่งขึ้น นอนไม่ได้สติ ได้แต่ร้องครวญครางแสดงความเจ็บปวด และ
พอฟื้นขึ้นมา ก็พิมพ์เรียกหาพ่อ แทนที่จะเรียกฉินตะ โรซึ่งเป็นลูกรัก
ก็ยิ่งทำให้เขารู้สึกผิดมากขึ้น ความรู้สึกในตอนนั้นของฉินตะ โรได้
ถูกบรรยายไว้ว่า

ลมหายใจของแม่สงบลง นางหลับตา ได้ยิน
เสียงฝีเท้าคนเดินอยู่ข้างนอกห้อง แล้วพ่อก็เข้ามานั่งลง
ตรงข้างหมอน ตอนนั้น แม่ซึ่งเหมือนกำลังจะหลับก็
พิมพ์ขึ้นว่า “เจ็บ เจ็บ” แล้วพุดออกมาด้วยเสียงแหบ
แห้งว่า “พ่อ” ฉินตะ โรเกิดความรู้สึกว่าแม่ทำอะไรที่กำ
ไว้ในมือตกลงไป¹³

ความรู้สึกของฉินตะ โรเมื่อได้ยินแม่ร้องเรียกพ่อแทนที่จะ
เป็นเขาอาจเรียกได้ว่าเป็นความตกใจ ผิดหวัง และรู้สึกว่าแม่ได้ลืม
เขาซึ่งเป็นลูกชายที่รัก ที่หวังจะพึ่งพาเพียงคนเดียวไปเสียแล้ว ทั้งนี้ก็
อาจจะอนุมานได้ว่าเพราะฉินตะ โรมิได้อยู่ใกล้ซิดดูแลแม่เมื่อยาม
เจ็บป่วย พ่อเป็นผู้ดูแลพยาบาลเพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำ
หรือหาอาหารให้รับประทาน ตั้งแต่ครั้งที่เริ่มป่วยอยู่ที่บ้านจนถึงเมื่อ

เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล และเมื่อแม่เสียชีวิตลง ฉินตะโรก็ยังไม่สามารถจะเป็นอิสระได้ เพราะเขารู้สึกผิดอยู่ในใจที่ได้ทอดทิ้งแม่ไป

2. “ครอบครัวล่มสลาย” (Hōyōkazoku : 1965)

“ครอบครัวล่มสลาย” เป็นเรื่องราวการแตกสลายของครอบครัวมิวะ ซึ่งประกอบด้วยสามีฉุนซุเกะ ภรรยาโทะกิโกะ ลูกชายเรียวอิชิ และลูกสาวโนะริโกะ ฉุนซุเกะเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ในขณะที่เดียวกันก็ทำงานแปลหนังสือไปด้วย เพราะมีความรู้ภาษาอังกฤษดีจากการที่เคยไปศึกษาในอเมริกา โทะกิโกะอายุมากกว่าฉุนซุเกะ 2 ปี เป็นแม่บ้าน ดูแลบ้านและลูก ๆ มิได้ออกไปทำงานนอกบ้าน เรียวอิชิเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย และ โนะริโกะเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้น

ครอบครัวมิวะจ้างผู้ช่วยแม่บ้านชื่อมิชิโอะมาช่วยดูแลบ้าน มิชิโอะพาจอร์จซึ่งเป็นทหารอเมริกันประจำฐานทัพอเมริกันในญี่ปุ่นเข้ามารู้จักครอบครัวมิวะ จอร์จมาเยี่ยมเยียนครอบครัวมิวะ บางครั้งจะพักค้างคืนด้วยบ่อย ๆ จนเกิดมีความสัมพันธ์กับโทะกิโกะ ฉุนซุเกะรู้เรื่องนี้จากมิชิโอะ ฉุนซุเกะตัดสินใจเลิกจ้างมิชิโอะ ห้ามไม่ให้จอร์จมาที่บ้านอีก อีกทั้งยังทุบตีโทะกิโกะ ไล่ออกจากบ้าน

โทะกิโกะไม่ยอม และโต้ตอบกลับไปว่าเป็นบ้านที่ตัวเองออกเงิน
สร้างขึ้นมา เพราะฉะนั้น ย่อมมีสิทธิที่จะอยู่

ฉุนชุกะตกอยู่ในอาการสับสน ในที่สุดก็เกิดความคิดว่า
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตัวเองมีส่วนจะต้องรับผิดชอบด้วย ฉุนชุกะคิด
ว่าการที่ตัวเองเดินทางไปเรียนที่อเมริกาโดยทิ้งโทะกิโกะไว้ที่ญี่ปุ่น
เป็นสิ่งที่ผิดพลาดและทำให้โทะกิโกะโกรธ ฉุนชุกะและโทะกิโกะ
ตกลงที่จะขายบ้านเดิมที่อาศัยอยู่และไปสร้างบ้านใหม่เพื่อ
ประดับประดาครอบครัวยุคใหม่ให้แตกสลาย บ้านใหม่ติดตั้งเครื่องทำ
ความร้อนแบบเซลทรัลฮีทติ้งและมีเครื่องปรับอากาศ อีกทั้งมีโครง
การที่จะสร้างสระว่ายน้ำด้วย เป็นบ้านแบบอเมริกัน หรืออีกนัยหนึ่ง
คือบ้านในฝันของคนญี่ปุ่น

สภาพภายในครอบครัวได้ราบรื่นอย่างที่ฉุนชุกะคาดหวัง
โทะกิโกะป่วยเป็นมะเร็งที่เต้านมและเสียชีวิตในที่สุด ฉุนชุกะต้อง
กลับไปจ้างมิชิโอะมาดูแลบ้านแทนมะชะ โกะสาวใช้ที่ลาออกไป
นอกจากนั้น ยังมีคนอื่น ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านอีกสองคน คือ
ยะมะกิชิและกิซะกิซึ่งเป็นเพื่อนของเรียวอิชิ เมื่อมีคนภายนอกเข้ามา
อยู่บ้านก็ยิ่งทำให้บรรยากาศในครอบครัวแย่ลง

ฉุนชุกะพยายามที่จะแต่งงานใหม่เพื่อหาแม่บ้านมาดูแล
บ้าน แต่ก็ไม่สำเร็จ สภาพครอบครัวที่พอลาความเป็นผู้นำทำให้ลูก ๆ
ตกอยู่ในสภาพไร้ที่พึ่ง โนะริโกะมีอาการทางประสาท เรียวอิชิออก

จากบ้านโดยทิ้งเพียงจดหมายเอาไว้ ฌูเนสคูเกะไม่สามารถประทับประคอง
ครอบครัวเอาไว้ได้ ครอบครัวของเขาต้องแตกสลายไปในที่สุด

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถมองเห็น
ได้ในนวนิยายเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” นี้ คือ

1. ค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงเปลี่ยนไป
2. สำนึกของผู้หญิงในการเป็นแม่บ้านน้อยลง
3. พ่อไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ดีได้

1. ค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงเปลี่ยนไป

โทเกกิโกะในเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” ได้แสดงให้เห็นว่า
สำนึกทางจริยธรรมบางอย่างที่เคยมีมาเมื่อก่อนสมัยใหม่ในญี่ปุ่นนั้น
จางหายไป โทเกกิโกะมีความสัมพันธ์กับจอร์จทหารอเมริกันที่เข้ามา
ยึดครองญี่ปุ่น จอร์จเข้ามารู้จักสนิทสนมกับครอบครัวของโทเกกิโกะ
โดยการแนะนำของมิชิโอะซึ่งเป็นผู้ช่วยแม่บ้าน จอร์จเล่าเรื่องนี้ให้
มิชิโอะฟัง และมิชิโอะก็นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ฌูเนสคูเกะสามีของโทเกกิโกะ
ฟังอีก ฌูเนสคูเกะโกรธ ประกาศตัดความสัมพันธ์กับจอร์จ และได้มิชิโอะ
ออกจากงาน นอกจากนี้ ยังทุบตีและไล่โทเกกิโกะออกจากบ้าน แต่
โทเกกิโกะบอกว่าบ้านนี้เป็นบ้านที่ตัวเองสร้างขึ้นมาจึงมีสิทธิที่จะอยู่
และได้โต้ตอบฌูเนสคูเกะว่า

“ถ้าคุณทนเรื่องอย่างนี้ไม่ได้ก็แย่แล้ว ต้อง
สุขุม ใจเย็น ต้องคิดว่าเป็นสุขนานุกรม คุณก็เชียว
ชาวยุทธคติต่างประเทศไม่ใช่หรือ”

“สุขนานุกรม อ้อ อย่างนั้นหรือ”

“ถ้าคิดว่าเป็น โศกนาฏกรรมก็โบราณไปแล้ว
ละ ความคิดของคุณทุกเรื่องเก่านั้น ไม่ใช่หรือ”¹⁴

สิ่งที่โทะกิโกะต้องการจะบอกณัฐกะก็คือให้ยอมรับว่า
การนอกใจของผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องธรรมดา ควรมองให้เป็นเรื่อง
ของความสุข และยังเน้นอีกว่าณัฐกะซึ่งเป็นอาจารย์ทางด้าน
วรรณคดีต่างประเทศควรจะรู้เรื่องนี้ดี จากข้อความดังกล่าวอาจ
ตีความได้ว่าค่านิยมทางศีลธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์ของภรรยาต่อ
สามีได้หมดความสำคัญไปเสียแล้วในความรู้สึกของโทะกิโกะ หรือ
จะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้หญิงสมัยใหม่ในทศวรรษ 1960 (โคะจิมะ
เขียนเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” ในปี 1965) ไม่สงสัยว่าการนอกใจ
สามีจะเป็นเรื่องเลวร้ายแต่อย่างใด

ถ้าจะดูตามประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ในสมัยเอะโดะ ภรรยาของ
ซามูไรถ้าประพฤตินอกใจสามี สามีมีสิทธิที่จะฆ่าทิ้งได้โดยตัวเอง
ไม่มีความผิด ในสมัยเมจิก็มีกฎหมายลงโทษภรรยาที่ประพฤตินอก
ใจสามี โทษที่ภรรยาได้รับก็คือการถูกไล่ออกจากบ้าน ในเรื่อง “และ
แล้ว” (Sorekara) นะทึซุเมะ โซเซะกิได้แสดงให้เห็นความเข้มงวด

ของสังคมต่อการประพาศิทธิธรรมเช่นนี้ผ่านคะอิซูเกะตัวละครเอกในเรื่อง เพียงแต่พ่อของคะอิซูเกะสงสัยว่าคะอิซูเกะจะหลงรักภรรยาของเพื่อนก็ถึงกับประกาศตัดคะอิซูเกะออกจากตระกูล และสังคมก็ไม่ยอมรับคะอิซูเกะอีกด้วย

แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ญี่ปุ่นตกอยู่ในสภาพของประเทศผู้แพ้สงคราม วัฒนธรรมและความคิดทางด้านประชาธิปไตย ความคิดในเรื่องความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจากอเมริกาได้หลั่งไหลเข้าสู่ญี่ปุ่น ไม่มีกฎหมายลงโทษภรรยาที่ประพาศิทธิธรรมสามี ผู้หญิงเช่น โทะกิโกะจึงไม่เห็นว่าเป็นความผิดที่ตัวเองประพาศิทธิเช่นนี้

2. ตำแหน่งของผู้หญิงในการเป็นแม่บ้านน้อยลง

โทะกิโกะแต่งงานกับฉุนซุเกะด้วยความรัก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการมีอิสระในการเลือกคู่ครองของผู้หญิงสมัยใหม่ เมื่อเทียบกับแม่ของฉินตะโรในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” ของยะซุโอะกะ โฉมตะโรที่ต้องแต่งงานแบบคลุมถุงชน โดยไม่เคยเห็นหน้าเจ้าสาวมาก่อนเลย จนกระทั่งถึงวันแต่งงาน ผู้หญิงสมัยแม่ของฉินตะโรมีทางเลือกน้อยมากเมื่อเทียบกับโทะกิโกะ ผู้หญิงจำเป็นต้องแต่งงาน ดำรงชีวิตคู่กับผู้ชายคนหนึ่ง การมีชีวิตอยู่คนเดียวแทบจะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้น ในกรณีแม่ของฉินตะโรนั้นก็คือถึงไม่ชอบก็ตกอยู่ใน
ภาวะจำยอมที่จะต้องแต่งงาน

โทะกิโกะเลือกฉินตะโรมาเป็นคู่ครองด้วยความรัก แต่ก็มีความไม่พอใจในชีวิตครอบครัวที่เป็นอยู่ “ครอบครัวล่มสลาย” เริ่มเรื่องเมื่อโทะกิโกะเปลี่ยนแปลงไปจากการเคยเป็นแม่บ้านที่ดี ดูแลบ้าน ลูก สามี อย่างดีมาเป็นความเบื่อหน่าย ไม่สนใจที่จะทำหน้าที่แม่บ้าน แม้จะมีผู้ช่วยแม่บ้านคือมิชิโอะมาทำงานบ้านให้ โทะกิโกะก็มิได้ใส่ใจที่จะควบคุมให้มิชิโอะทำงานอย่างดี บ้านจึงสกปรกไร้ระเบียบ แม้จะควบคุมเสื้อผ้าของสามีจะหลุดมาหลายวันแล้ว โทะกิโกะก็มิได้สนใจที่จะซ่อมแซมให้ และเรื่องที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการประพฤตินอกใจสามี ไปมีความสัมพันธ์กับจอร์จ ทหารหนุ่มอเมริกันวัยเพียง 23 ปี ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในประเด็นนี้ นอกจากจะแสดงถึงสำนักทางด้านจริยธรรมของผู้หญิงสมัยใหม่ ในสังคมประชาธิปไตยที่ไม่มีกฎหมายลงโทษผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ดังได้กล่าวไว้ในเรื่องค่านิยมทางจริยธรรมของผู้หญิงแล้ว ในกรณีของโทะกิโกะอาจจะอนุมานได้อีกว่าเป็นการกระทำต่อต้านพฤติกรรมของสามีที่เก็บภรรยาไว้ที่บ้าน คือให้ภรรยาทำหน้าที่เป็นแม่บ้านอยู่ในบ้านเพียงอย่างเดียว โทะกิโกะเคยทำหน้าที่นั้นอย่างดี แต่สามีก็มิได้รู้สึกขอบคุณ รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หญิงจะต้องทำให้ และถือนั่นเป็นสิทธิอันชอบธรรมของสามีที่จะได้รับ เช่น ในตอนหนึ่งโทะกิโกะได้ถามฉินตะโรว่าจะกินอะไร

“แล้วคืนนี้ คุณอยากจะกินอะไรล่ะ” โทะกิ
โกะพูดอย่างท้อแท้
“เรื่องของกิน ผม ไม่มีที่ชอบ ที่เกลียด กิน
อะไรก็ได้ เพราะอยากให้ครอบครัวสามัคคีปรองดอง”
“งั้น คุณอยากจะกินความสามัคคีปรองดองใช่
ไหม ฉัน ไม่เคยให้คุณกินของไม่ดีเลยนะ”¹⁵

จากบทสนทนาได้ตอบระหว่างฉุนชุกะกับโทะกิโกะในตอนนี้จะเห็นได้ว่าฉุนชุกะต้องการจะแสดงให้เห็นว่าตัวเองใจดี กินอะไรก็ได้ ไม่จุกจิกจู้จี้เพื่อความสงบในครอบครัว แต่จริง ๆ แล้วเขาก็ไม่ได้คิดว่าภรรยาทำอาหารอย่างดีให้กิน ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าแม่โทะกิโกะจะทำหน้าที่ภรรยาได้ดี จัดหาอาหารที่ดีให้สามีและลูกกิน แต่สามีก็ยังคิดว่านั้นเป็นเรื่องธรรมดา และมีได้แสดงความรู้สึกซาบซึ้งในตัวภรรยา เมื่อเป็นเช่นนั้นาน ๆ เขาก็ยอมจะทำให้โทะกิโกะเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเป็นแม่บ้าน อยู่ในบ้านด้วยความอึดอัดใจอยากเป็นอิสระ ต้องการออกไปสู่โลกภายนอกเช่นเดียวกับผู้ชาย การเกิดความรู้สึกเช่นนี้ก็อาจจะอนุมานได้ว่ามาจากความคิดในเรื่องความเสมอภาคระหว่างชายหญิงที่เผยแพร่ เข้ามาในช่วงหลังสงคราม

การมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกันทำให้ผู้หญิงเกิดความสงสัยว่าในเมื่อตัวเองจบการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเท่าสามี แต่

ทำไมต้องทำงานบ้านเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โทเกโกะ
เกิดความรู้สึกเบื่อตัวเองและอยากจะออกไปที่ต่าง ๆ ตามใจชอบ
เธออยากไปอเมริกาซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอิสระแต่ไม่
สามารถทำได้ จึงแสดงออกมาด้วยการปฏิเสธความเป็นแม่และ
ความเป็นผู้หญิง การปฏิเสธนำไปสู่ความสูญเสียแห่งตัวเอง ในจุด
นี้ เอะโต จุน ได้กล่าวไว้ว่า

“ครอบครัวล่มสลาย” ได้สะท้อนให้เห็น
ความรู้สึกว่าหวั ความสูญเสียอย่างลึกซึ้ง ที่ไหลอยู่ ก้น
บึ้งของสภาพจิตใจของสังคมในปี 1956 อย่างชัดเจน
ตอนต้นของบทนี้ ผมได้กล่าวไว้ว่าสังคม เกษตรกรรม
ของญี่ปุ่นได้เข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม หลังสงครามรัฐ
เซีย-ญี่ปุ่นสงบลง ถ้าเป็นเช่นนั้น ในช่วงเวลา 10 ปี ตั้ง
แต่ปี 1956 ทั่วประเทศญี่ปุ่นได้ก้าว เข้าสู่กระแสคลื่น
แห่ง “สมัยใหม่” หรือ “การเป็นอุตสาหกรรม” เป็น
สมัยที่กำลังจะไปสู่โฉมหน้าของ อุตสาหกรรมสมัย
ใหม่

ในกระบวนการทั้งหมดของการเป็นอุตสาหกรรม
กรรมนี้ สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นทางด้านจิตใจที่ยิ่งใหญ่ที่
สุดก็คือความอึดอัดใจ “ที่ถูกทอดทิ้ง”

อิริคสัน ได้กล่าวว่า “ความอึดอัดใจที่ถูกทอด
ทิ้งนี้ก็คือความอึดอัดใจซึ่งเป็นรากเหง้าของสตรี ความ

อี๊ดอ๊ดใจนี้เชื่อมโยงถึงสำนักที่เห็นความแตกต่าง
ระหว่างหญิงชายที่สตรีมีประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็ก”¹⁶

ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายขึ้นก็คือการที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนไปสู่สังคม
อุตสาหกรรมก็เพราะความรู้สึกว่าสังคมเกษตรกรรมนั้นล้าหลังกว่า
สังคมอุตสาหกรรม ความรู้สึกล้าหลังนี้มีทั้งความรู้สึกอี๊ดอ๊ดใจ อาย
และความอยากจะทำเริ่มต้นใหม่อยู่ด้วย สังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมที่
อาศัยธรรมชาติ มีลักษณะที่เป็นฝ่ายรับเช่นเดียวกับสตรี

อะโต จุนได้พูดถึงลักษณะสังคมเกษตรกรรมว่ามีลักษณะ
เป็นสตรีหรือแม่ เมื่อสตรีหรือแม่ถูกทอดทิ้ง อีกนัยหนึ่งก็คือถูก
ปฏิบัติอย่างต่ำต้อย ความเป็นธรรมชาติหรือความเป็นแม่ในตัวก็จะ
ถูกทำลายด้วยมือของตัวเอง ยิ่งสังคมเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม
เร็วเพียงใด การทำลายตัวเองของสตรีก็จะยิ่งรุนแรงจนไม่มีอะไร
เหลือ เมื่อความอี๊ดอ๊ดขัดข้องใจรุนแรงขึ้น วิธีที่จะเอาชนะก็คือการ
ปฏิเสธความเป็นแม่ ความเป็นธรรมชาติของตัวเอง กรณีของโทะกิโกะ
ที่ปฏิเสธความเป็นแม่เพราะความอี๊ดอ๊ดขัดข้องใจที่ถูกสามีทอดทิ้ง
ให้อยู่แต่ในบ้าน จึงแสดงออกมาด้วยการมีชู้ การไม่ทำหน้าที่แม่
บ้านที่ดี และในที่สุดก็ถึงแก่กาลล่มสลายเมื่อเธอป่วยเป็นมะเร็งและ
เสียชีวิตในที่สุด สาเหตุที่ทำให้โทะกิโกะล้มป่วยลงก็น่าจะพูดได้ว่า
ส่วนหนึ่งเกิดจากความเครียด ความอี๊ดอ๊ดใจที่ตัวเองไม่สามารถจะ
หลุดพ้นออกไปจากบ้านอย่างที่ต้องการได้

บทสนทนาตอนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าโทะกิโกะไม่พอใจในตัวสามีและต้องการออกไปเริ่มต้นใหม่ก็คือตอนที่ฉุนชุกะถามโทะกิโกะถึงเรื่องที่มีชิโยะเล่าว่าโทะกิโกะมีความสัมพันธ์กับจอร์จ

“เรื่องที่มีชิโยะพูดน่าจะจริงสินะ เธอตั้งใจจะติดต่อกับเขาต่อไปใช่ไหม เธอชอบผู้ชายที่ชอบพูดเรื่องไม่ดีของคนอื่น”

“ฉันก็ไม่ได้เกลียด เขาเป็นคนขี้เหนียว ถึงไม่ใช่คนนั้น ถ้าเป็นผู้ชายที่มีความรับผิดชอบ และถ้าฉันยังสาวอยู่ละก็จะแต่งงานด้วย และออกจากบ้านนี้ตามไปอยู่อเมริกาหรือที่ไหนก็ได้”¹⁷

จากบทสนทนาตอนนี้จะเห็นได้ว่าโทะกิโกะต้องการจะเริ่มต้นใหม่กับผู้ชายที่คิดว่าเหมาะสม ซึ่งไม่ใช่ฉุนชุกะ แต่เนื่องจากตัวเองอายุ 45 ปีแล้ว การจะหย่าร้างแล้วหาคู่ใหม่ย่อมมิใช่เรื่องง่าย การจะออกไปเริ่มทำงานก็เป็นเรื่องยากสำหรับผู้หญิงสมัยนั้น อีกเช่นเดียวกัน โทะกิโกะจึงตกอยู่ในภาวะอึดอัดขัดข้องใจ และ ฉุนชุกะก็ไม่เข้าใจถึงความรู้สึกนี้

3. พ่อไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวที่ดีได้

ณัฐเกษะในสายตาของโทะกิโกะและลูก รวมทั้งกิซะกิและยะมะกิฉิมซึ่งเป็นคนอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้าน หลังจากที่โทะกิโกะเสียชีวิตลง คุณจะไม่ใช่หัวหน้าครอบครัวที่เป็นที่พึ่ง เป็นหลักที่ดีของครอบครัว โทะกิโกะมีความไม่พอใจในตัวณัฐเกษะจนมีความสัมพันธ์กับจอร์จ

ในสายตาของเรียวอิชิลูกชาย ณัฐเกษะคือพ่อที่เขาไม่ภาคภูมิใจ จนในที่สุดก็ออกจากบ้านไปเมื่อแม่เสียชีวิตลง ในตอนหนึ่ง เรียวอิชิได้พูดกับพ่อเมื่อพ่อบอกว่าแม่จะอยู่ได้ไม่นานเพราะโรคมะเร็งที่คุกคามอยู่ พ่อต้องการให้เรียวอิชิรับรู้ไว้

“อย่างไรก็ตาม ก็รับรู้ไว้”

“เรื่องบ้า ๆ พ่อน่าจะทำให้เข้มแข็งหน่อยซิ”

“เข้มแข็งอะไรล่ะ”

“ก็เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่หรอก ก็พ่อล่ะ ปกติไม่

เป็นเรื่องเป็นราว เรื่องมะชะ โกะก็เหมือนกัน”

“อะไร”

“ช่างเถอะ”

“ที่ให้ความสำคัญกับมะชะ โกะก็เพื่อบ้านของเราไม่ใช่เหรอ”

เรียวอิชิเห็นว่าพ่อไม่สามารถจัดการกับความไม่เรียบร้อยในบ้านได้ เช่น เรื่องมะชะโกะสาวใช้ที่ทำตัวเหลวไหล โทะกิโกะเคยบ่นว่าใช้มะชะโกะไปทำธุระ 1 ชั่วโมง แต่เจ้าหล่อนหายไป 3 ชั่วโมง พ่อไม่สามารถจัดการให้มะชะโกะทำงานให้ดีขึ้นได้ แต่กลับหันไปเอาใจเพื่อไม่ให้มะชะโกะออกจากบ้านเพราะเกรงว่าจะไม่มีคนช่วยทำงานบ้าน

ในตอนต้นเรื่อง เมื่อฉุนซุเกะรู้ว่าโทะกิโกะไปมีความสัมพันธ์กับจอร์จ ฉุนซุเกะถามโทะกิโกะว่าสาเหตุเป็นเพราะตัวเองไม่พาโทะกิโกะไปอเมริกาด้วยใช่ไหม เมื่อโทะกิโกะบอกว่าใช่ ฉุนซุเกะก็เกิดความรู้สึกว่าตัวเองอาจจะมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย เขาไม่รู้ว่าโทะกิโกะได้สะสมความไม่พอใจในเรื่องอื่น ๆ มานานแล้ว และถือโอกาสแสดงการต่อต้านสามีในตอนนี้อยู่ ในจุดนี้จะเห็นได้ว่า ฉุนซุเกะซึ่งเป็นพ่อบ้านสมัยใหม่ยอมฟังความคิดเห็นของภรรยา ซึ่งผิดกับพ่อบ้านสมัยก่อนสมัยประชาธิปไตยที่จะยึดความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ เมื่อรู้สึกที่ตัวเองมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ เขาก็พยายามจะกอบกู้ครอบครัวด้วยการสร้างบ้านใหม่แบบอเมริกัน มีเครื่องทำความร้อนแบบเซลทรัลฮีทติ้งและเครื่องปรับอากาศ แต่แล้วครอบครัวของเขาก็ต้องแตกสลายไปเพราะโทะกิโกะป่วยเป็น

มะเร็งที่เต้านมและเสียชีวิตในที่สุด ลูก ๆ มีความรู้สึกขาดที่พึ่ง โนะริโกะ
มีอาการทางประสาท เรียวอิชิออกจากบ้านไป

ในจุดนี้เองอาจจะพิจารณาได้ว่าเมื่อสังคมเป็นประชาธิปไตย-
โดย อำนาจของหัวหน้าครอบครัวกลับลดน้อยลง ภรรยาและลูก
สามารถแสดงความคิดเห็นขัดแย้งได้ สำหรับผู้ชายที่อ่อนแออย่าง
ฉุนชูเกะจึงขาดความมั่นใจ ไม่สามารถพุงครอบครัวไว้ได้อย่างที่
ต้องการ

3. “คิทเซ่น” และ “พระจันทร์เต็มดวง” (Kitchin, Mange tsu : 1987,1988)

การที่ โยะมิโมะ โตะ บะนะนะะ ใช้ชื่อเรื่องว่า kitchin ซึ่งเป็น
คำที่มาจาก kitchen ในภาษาอังกฤษ แทนที่จะใช้คำว่า ดะอิโตะโกะโระ
(daidokoro) ซึ่งเป็นคำญี่ปุ่นแท้ ๆ น่าจะคิดได้ว่าเป็นเพราะเธอ
ต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพห้องครัวแบบสมัยใหม่มากกว่าภาพของ
ห้องครัวญี่ปุ่นแบบเก่า ผู้เขียนจึงจะไม่ขอแปลชื่อเรื่อง แต่จะใช้คำว่า
“คิทเซ่น” ทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามการออกเสียงในภาษาไทย

“คิทเซ่น” และ “พระจันทร์เต็มดวง” (คิทเซ่นตอนที่ 2) เป็น
เรื่องราวของชะกะระอิ มิกะเงะ เด็กสาวที่ต้องสูญเสียพ่อแม่ไปตั้งแต่
ตัวเองอยู่ในวัยเด็ก พ่อแม่ของมิกะเงะเสียชีวิตไปทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในวัย
หนุ่มสาว มิกะเงะจึงอยู่ในความดูแลของปู่และย่า ต่อมาปู่ได้เสียชีวิต

ลงเมื่อมิกะเงะกำลังจะเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเมื่อเรียนอยู่ในชั้นมหาวิทยาลัย ยาก็เสียชีวิตลงอีกคนหนึ่ง การจากไปของย่าซึ่งเป็นญาติคนเดียวในครอบครัวที่เหลืออยู่ทำให้มิกะเงะรู้สึกเหงาและโดดเดี่ยว

มิกะเงะชอบทำอาหารและชอบครัวมาก เมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่คนเดียว มิกะเงะมักจะเข้าไปนอนฟังเสียงตู้เย็นอยู่ในครัว ทำให้ความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้างค่อยคลายลง

ในระหว่างงานศพของย่า ยูอิชิเด็กหนุ่มวัยเดียวกับมิกะเงะซึ่งทำงานพิเศษอยู่ในร้านขายดอกไม้ที่ย่าไปซื้อเป็นประจำ และเป็นที่รักเอ็นดูของย่ามาก ได้มาช่วยงานอย่างเต็มที่ ยูอิชิชวนมิกะเงะไปพักอยู่ที่บ้านของเขาซึ่งอาศัยอยู่ตามลำพังกับแม่สองคน แม่ของยูอิชิชื่อเอะริโกะ ที่จริงเอะริโกะคือพ่อของยูอิชิ พ่อเสียใจมากที่แม่ตายจากไป และคิดว่าตัวเองคงจะรักผู้หญิงคนอื่นอีกไม่ได้แล้ว จึงตัดสินใจไปผ่าตัดใบหน้าและแต่งตัวเป็นผู้หญิง จากนั้นก็หันมาประกอบอาชีพบริการในบาร์เกย์ ทั้งยูอิชิและเอะริโกะได้ให้การต้อนรับมิกะเงะอย่างอบอุ่น

คิทเช่นจบลงตอนที่มิกะเงะและเอะริโกะคุยกันในอพาร์ทเมนต์ของเอะริโกะ “พระจันทร์เต็มดวง” หรือคิทเช่นตอนที่ 2 เริ่มเรื่องเมื่อมิกะเงะได้ย้ายออกมาอยู่อพาร์ทเมนต์ตามลำพัง หลังจากออกจากบ้านยูอิชิได้ครึ่งปี มิกะเงะลาออกจากมหาวิทยาลัยและทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัยทางด้านโภชนาการ

วันหนึ่งในฤดูหนาว มิกะเงะได้รับโทรศัพท์จากยูอิชิแจ้งข่าวร้ายว่าเอะริโกะถูกแทงเสียชีวิตเมื่อฤดูใบไม้ร่วงที่ผ่านมา มิกะเงะไปเยี่ยมยูอิชิ ทั้งสองสื่อความรู้สึกของความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียครอบครัวที่เคยมีต่อกันได้ มิกะเงะต้องเดินทางไปทำงานที่อิสึสามวัน ยูอิชิรู้สึกเหงามากจึงไปหาชิกะซึ่งทำงานอยู่ที่เดียวกับเอะริโกะ และชวนไปเที่ยว ชิกะไม่ว่างจึงแนะนำให้ยูอิชิไปที่ยิวพักผ่อนที่ที่พักแรมแห่งหนึ่งซึ่งมีบริการอาหารมังสวิรัต ยูอิชิไปตามคำแนะนำของชิกะ ชิกะเล่าเรื่องนี้ให้มิกะเงะฟังและแนะนำให้มิกะเงะตามยูอิชิไป มิกะเงะโทรศัพท์คุยกับยูอิชิจากอิสึ คืนนั้นมิกะเงะได้กินกะทังซุคน (หมูชุบแป้งทอด มีซอสราด) ที่แสนอร่อย มิกะเงะนึกถึงยูอิชิ จึงซื้อกะทังซุคนใส่กล่อง แล้วนั่งแท็กซี่เอาไปให้ยูอิชิถึงที่พักแรมซึ่งอยู่ไกลจากอิสึมาก ยูอิชิกินอย่างเอร็ดอร่อย เขาารู้สึกว่าความเอร็ดอร่อยนั้นมาจากบรรยากาศของครอบครัว มิกะเงะกลับมาอิสึในคืนนั้น ส่วนยูอิชิกลับโตเกียวในวันต่อมา “พระจันทร์เต็มดวง” จบลงตอนที่ยูอิชิโทรศัพท์ถึงมิกะเงะที่อิสึ บอกว่าจะไปรับที่สถานี มิกะเงะบอกเวลาที่จะถึงโตเกียวให้ยูอิชิทราบ ทั้งให้ผู้อ่านวาดภาพความสัมพันธ์ของทั้งสองในอนาคตตัวเอง

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพครอบครัวที่สามารถเห็นได้ในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ คือ

1. วิธีการดำรงชีวิตของคนหนุ่มสาวที่รู้สึกโศกเศร้าในสมัยปัจจุบัน

2. การเคลื่อนย้ายบทบาทของพ่อและแม่

1. วิธีการดำรงชีวิตของคนหนุ่มสาวที่รู้สึกโดดเดี่ยว ในสมัยปัจจุบัน

โยะฉิมโอะโตะ บะนะนะได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความรู้สึกโดดเดี่ยวของชะกะระอิ มิกะเงะ เด็กสาวคนหนึ่งที่ต้องเผชิญกับความตายของคนในครอบครัว นับตั้งแต่พ่อแม่ที่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มสาว จนกระทั่งถึงปู่และคนสุดท้ายคือย่า ผู้ซึ่งเลี้ยงดูมิกะเงะมาตั้งแต่พ่อแม่เสียชีวิตไป ในตอนหนึ่ง โยะฉิมโอะโตะได้บรรยายความรู้สึกของมิกะเงะหลังจากที่ย้ายจากไปว่า

สิ่งที่เคยมีที่เรียกว่าครอบครัว ได้หายไปทีละคน ทีละคน ตามวันเวลาที่ผ่านไป พอนึกขึ้นมาได้ว่าตัวเองอยู่ที่นี้เพียงคนเดียว สิ่งที่อยู่เบื้องหน้าทั้งหมดดูเหมือนเป็นเรื่องโกหก เวลาผ่านไปขนาดนี้แล้ว ภายในห้องที่นั่นเกิดและเติบโตเหลือเพียงฉันคนเดียว มันน่าตกใจเหมือนนวนิยายวิทยาศาสตร์ SF ความมืดในจักรวาล¹⁹

มิกะเงะรู้สึกโดดเดี่ยวเพราะสิ่งที่เรียกว่าครอบครัวได้สูญหายไปทีละคนจนเหลือเธอเพียงคนเดียว สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นไม่น่าเชื่อจนน่าตกใจ หลังจากที่ฆ่าเสียชีวิตลง ในช่วงที่มิกะเงะต้องอยู่บ้านเดิมซึ่งเคยใช้ชีวิตอยู่กับย่ามาตลอด มิกะเงะนอนไม่หลับจึงต้องย้ายเข้าไปนอนในครัวซึ่งเป็นที่พักที่ตัวเองชอบ เมื่อได้นอนฟังเสียงตู้เย็นแล้ว ความรู้สึกเหงาเศร้าทั้งหลายก็จะค่อยบรรเทาเบาบางลง

ความโศกเศร้าที่เปี่ยมล้นใจจนทำให้น้ำตา ไม่ค่อยไหลออกมา ความง่วงค่อย ๆ แทรกตัวเข้ามาอย่างเงียบ ๆ ฉันลากที่นอนเข้ามาครัวที่สว่าง เงียบสงบ เอาผ้าห่มพันตัว... เสียงตู้เย็นที่ดังหึ่ง ๆ ช่วยปกป้องฉันจากความรู้สึกโดดเดี่ยว ในครัวนั้น ค่ำที่ยาวนานผ่านไปอย่างสงบสุข และรุ่งอรุณก็มาเยือน²⁰

สิ่งที่ช่วยปลดปล่อยจิตใจให้มิกะเงะคลายจากความเศร้าโศกและความเหงาที่ต้องสูญเสียครอบครัวไปก็คือครัวและเสียงตู้เย็น เมื่อมิกะเงะเข้าไปนอนในครัว ได้ฟังเสียงตู้เย็นก็สามารถหลับอย่างเป็นสุขได้ตลอดคืน นักวิจารณ์ทางวรรณกรรมบางคนได้ให้ความหมายของครัวและตู้เย็นในเรื่องนี้ไว้ว่า ครัวเป็นที่ที่ประกอบอาหารและตู้เย็นเป็นที่เก็บอาหารสำหรับสมาชิกในครอบครัวจึงน่าจะถือว่า

เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของครอบครัวได้ ดังนั้น มิกะเงะซึ่งกำลัง
เหงาจึงรู้สึกอบอุ่นขึ้นเมื่อ ได้อยู่ในครัวและได้ยินเสียงตู้เย็น

หลังจากงานศพของย่าเสร็จสิ้นลง ในขณะที่มิกะเงะต้อง
เผชิญกับความเหงา โดดเดี่ยว ที่ต้องมีชีวิตอยู่เพียงลำพังคนเดียว อีก
ทั้งยังต้องคิดหาที่อยู่ใหม่เพราะอพาร์ทเมนต์เดิมที่อยู่กับย่าจนถึง
เดี๋ยวนี้กว้างเกินกว่าที่จะอยู่คนเดียว ทะนะเบะ ยูอิชิ เด็กหนุ่มที่สนิท
สนมกับย่าเนื่องจากย่าไปซื้อดอกไม้ที่ร้านดอกไม้ที่ยูอิชิทำงานพิเศษ
อยู่เป็นประจำและได้มาช่วยงานศพของย่าอย่างแข็งขัน ได้แสดงน้ำ
ใจมาชวนมิกะเงะไปพักอยู่ที่บ้านของเขา มิกะเงะจึงไปพักอยู่กับยูอิ
ชิและแม่ซึ่งที่จริงก็คือพ่อที่ไปผ่าตัดหน้าตาและแต่งตัวเป็นหญิง การ
ได้มาอยู่ร่วมกับครอบครัวทะนะเบะได้ช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของมิ
กะเงะให้มีชีวิตชีวขึ้น ความรู้สึกในคืนแรกที่มิกะเงะเข้ามาพักอยู่ใน
บ้านของยูอิชิได้ถูกบรรยายไว้ว่า

ฉันเอาผ้าห่มพันตัว หัวเราะขันที่คืนนี้ก็นอน
อยู่ข้างครัวเหมือนกัน แต่ฉันไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว ฉันอาจ
จะคอยอยู่ ฉันอาจจะรอคอยที่นอนที่จะทำให้ฉันลืมสิ่ง
ที่เกิดขึ้นจนถึงเดี๋ยวนี้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้สักชั่วครู่
หนึ่ง ถ้ามีคนอยู่ข้าง ๆ จะยิ่งเหงามากขึ้น ไม่ดี แต่ การมี
ครัว มีต้นไม้ มีคนอยู่ได้ชายคาเดียวกัน แล้วก็เงียบ เป็น
สิ่งที่ดีที่สุด คีที่สุด²¹

มิกะเงะมีความสุขขึ้นเมื่อมาอยู่กับครอบครัวทะนะเบะ เธอ
รู้สึกว่าการที่เคยมั่นมนั้นค่อย ๆ สว่างสดใสขึ้น และสดชื่นราว
กับมีสายลมพัดโชยผ่านเข้ามา ในตอนหนึ่ง โยะมิโมะโตะได้
บรรยายความรู้สึกของมิกะเงะหลังจากเข้ามาอยู่กับครอบครัวทะนะเบะ
ว่า

...ด้วยเหตุนี้ ฉันจึงเข้าไปสู่ชีวิตแบบผู้อาศัย

ฉันอนุญาตให้ตัวเองอยู่ตามสบายได้จนถึง
เดือนพฤษภาคม ทุกวัน ฉันจึงรู้สึกมีความสุขเหมือนอยู่
บนสวรรค์

ฉันไปทำงานพิเศษอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น
ก็ทำความสะอาดบ้าง ดูทีวีบ้าง ทำเค้กบ้าง มีชีวิต
เหมือนแม่บ้าน

ฉันดีใจมากที่ได้เห็นแสงสว่างและสายลมที่
ค่อย ๆ ผ่านเข้ามาในหัวใจทีละนิด²²

จิตใจที่ห่วงหาครอบครัวของมิกะเงะค่อย ๆ ได้รับการ
เยียวยาจากครอบครัวทะนะเบะที่เธอเข้าไปอาศัยอยู่ด้วย สภาพที่
มิกะเงะเข้าไปอยู่ในครอบครัวของยูอิซึนั้น ถึงแม้จะเป็นการไปอยู่
เพียงชั่วคราว แต่ก็เหมือนการเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่สำหรับคนที่
ไม่มีครอบครัวเช่นมิกะเงะ

การสร้างความสัมพันธ์ใหม่นี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการสร้างครอบครัวใหม่ของมิกะเงะ ซึ่งอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวเหลือตัวคนเดียวจากการที่เคยมีครอบครัว ในแง่นี้การสูญเสียครอบครัวของมิกะเงะอาจตีความได้ว่า โยะมิโมะโตะ บะนะนะสร้างมิกะเงะขึ้นมาเป็นตัวแทนของคนวัยหนุ่มสาวที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป จากการพัฒนาของสมัยใหม่ทำให้ครอบครัวล่มสลายไป ดังเช่นครอบครัวของฉุนชูเกะและโทะกิโกะในเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” ของโคะจิมะ โนะบุโอะ พ่อและแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวและแม่บ้านได้ จนในที่สุด ลูกชายต้องออกจากบ้านไป และลูกสาวมีอาการทางประสาท

สภาพของลูก ๆ ในเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” นั้น แม่พ่อจะยังมีชีวิตอยู่ แต่พ่อก็มิได้สร้างความมั่นใจให้กับลูก ๆ ได้ แม่ซึ่งเคยเป็นแม่และภรรยา ที่ดีก็ค่อย ๆ ปฏิเสธหน้าที่นี้ และในที่สุดก็เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง ลูก ๆ เหล่านี้รวมทั้งมิกะเงะมิได้มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทุกคนมีความสมบูรณ์พูนสุขทางวัตถุ แต่ตกอยู่ในสภาพที่โดดเดี่ยวและว้าเหว่ มิกะเงะสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่กับครอบครัวของยูอิชิและเอะริโกะ

ถ้าจะมองในแง่ของครอบครัวของยูอิชิและเอะริโกะก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีไฉ่ครอบครัวปกติธรรมดาทั่วไป เอะริโกะที่เคยเป็นพ่อเสียใจที่ภรรยาเสียชีวิตจากไปจนถึงกับหันมาแต่งตัวเป็นผู้หญิง ความสัมพันธ์ระหว่างมิกะเงะกับครอบครัวยูอิชิจึงน่าจะ

ตีความได้ว่าเป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ของคนที่ไม่สามารถรักษากรอบครัวเดิมของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม

มิกะเงะพักอยู่กับครอบครัวยูอิชิระยะหนึ่งจึงย้ายไปอยู่อพาร์ทเมนต์ข้างนอก และลาออกจากมหาวิทยาลัย มาทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัยทางด้านโภชนาการ ในเรื่อง “พระจันทร์เต็มดวง” ซึ่งเป็นตอนที่ 2 ของเรื่อง “คิทเซ่น” เอะริโกะแม่ของยูอิชิถูกแทงเสียชีวิตลงในฤดูใบไม้ร่วง ยูอิชิจึงตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว ไร้ครอบครัวเช่นเดียวกับมิกะเงะ ยูอิชิได้พูดถึงความรู้สึกของตัวเองกับมิกะเงะหลังจากเอะริโกะเสียชีวิตลงว่า

“ช่วงเวลาตั้งแต่เขาตายลงถึงงานศพ ผมไม่รู้ว่าจะ
อะไรเป็นอะไร คิดอะไรไม่ออก เบื้องหน้ามีความ มีค
มน สำหรับผม เขาเป็นคนเดียวที่ร่วมชายคาเดียวกัน
เป็นแม่ เป็นพ่อ ผมรู้สึกสับสนมากกว่าที่คิดเอาไว้
เพราะตั้งแต่รู้สึกตัวว่าอะไรเป็นอะไรก็สับสน มา
ตลอด”²³

ยูอิชิมีความรู้สึกงุนงงใจจากการที่เอะริโกะซึ่งเป็นทั้งพ่อและแม่และคนที่อยู่บ้านเดียวกันต้องมาจากไป ทิ้งเขาให้เผชิญชีวิตเพียงลำพังคนเดียว ยูอิชิไม่มีญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด เขาจึงตกอยู่ในสภาพเดียวกับมิกะเงะเมื่อตอนที่สูญเสียยาไป อีกตอนหนึ่งที่แสดง

ให้เห็นว่าทั้งสองสื่อความรู้สึกโศกเดียวกันได้ คือ เมื่อมิกะเงะพูดกับ ยูอิชิว่า

“รอบ ๆ ตัวของพวกเรา มีแต่ความตายเต็มไปหมด พ่อแม่ของฉัน คุณปู่ คุณย่า สิ่งที่อยู่จากปากของฉันคือถ้อยคำแบบนั้น แม่ที่กลอดยูอิชิ แล้วก็คุณเอะริโกะ มากจริง ๆ นะ ในโลกนี้ไม่มีใครเหมือนพวกเราหรอก ที่เราสองคนสนิทสนมกันน่าจะเป็นเรื่องบังเอิญเหลือเกิน มีแต่เรื่องตาย...ตาย”²⁴

ถึงแม้ทั้งสองจะเข้าใจความรู้สึกของกันและกันดี แต่ทั้งสองก็ไม่ก้าวเข้ามาใกล้กันหรือดึงคนใดคนหนึ่งเข้ามาร่วมทุกข์กับตัวเอง ความสัมพันธ์ของทั้งสองคนเมื่อขาดเอะริโกะเป็นตัวกลางเชื่อมโยง กลับกลายเป็นความสัมพันธ์ที่คลุมเครือที่เจ้าตัวเองก็มีอาจจะบอกได้ว่าเป็นอะไร เช่นในตอนที่ ยูอิชิได้พูดกับมิกะเงะว่า

“ตอนนี้คิดอะไรไม่ออก สำหรับผม มิกะเงะเป็นอะไร จากนี้ไป ตัวผมเองจะเปลี่ยนไปอย่างไร จะต่างกับตอนนี้อย่างไร เรื่องนั้นผมไม่รู้เลย ลองคิดดูก็ได้ แต่ในสภาพจิตใจแบบนี้ ผมคิดอะไรไม่ออก ตัดสินใจไม่ได้ อยากออกไปจากที่นี่เร็ว ๆ อยากออกไปเร็ว ๆ ตอนนี้ ผมจะดึงเอาเธอเข้ามาพัวพันไม่ได้ ถึงแม้ว่าเราทั้ง

สองจะตกอยู่ท่ามกลางความตายเหมือนกัน แต่เธอจะ
ไม่สุขขึ้นได้หรือ ทรายที่เราอยู่กันเพียงสองคน อาจ
จะเป็นอย่างนั้นตลอดไป”

“ยูอิชิ ไม่จำเป็นต้องคิดออกมาให้ได้ในครั้งนี้
ที่เดียวหรือ มันจะเป็นอย่างที่จะเป็นนั่นแหละ”
ฉันพูดขณะที่เกือบจะร้องไห้ออกมา²⁵

ในความรู้สึกของยูอิชิฉัน แม่เขาและมิกะเงะจะตกอยู่ใน
สภาพเดียวกัน แต่ถ้าทั้งสองคนอยู่ด้วยกันก็มิได้ทำให้มิกะเงะมีความ
สุขขึ้น และเขาเองก็ไม่รู้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเขาทั้งสองคืออะไร
มิกะเงะก็มีอาจจะทนอยู่ใกล้กับยูอิชิได้ในยามนี้ ดังนั้น เมื่อ
มิกะเงะรู้ว่าจะต้องไปช่วยงานอาจารย์ที่อิสึจึงรู้สึกโล่งใจ

ขณะที่เดินไปทางห้องเตรียมอาหาร อยู่ ๆ ฉัน
ก็รู้สึกปลดปล่อยใจขึ้นมาทันที การที่จะได้ออกไปให้
ไกลจากโตเกียว ไกลจากยูอิชิ ออกไปให้ไกลแม้เพียง
ช่วงเวลาเพียงเล็กน้อยก็ตาม เป็นเรื่องที่ดี²⁶

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามิกะเงะเองก็มีอาจแบก
ความทุกข์ของยูอิชิได้ เธออยากจะไปให้ไกลจากโตเกียว จากยูอิชิ
เพื่อตัวเองจะได้หลุดพ้นจากสถานการณ์แห่งความหม่นหมองนั้นไป
จากจุดนี้ อาจจะได้ตีความได้ว่าความสัมพันธ์ของคนสมัยปัจจุบันนั้น

เป็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนสำหรับตัวเองที่จะไม่เข้าไปใกล้คนอื่นมากจนใกล้ชิดเช่นคนในสมัยก่อนหน้า และพยายามรักษาตัวเองให้ปลอดภัย ไม่ต้องการจะทุกข์ร้อนเพราะคนอื่นจนเกินความจำเป็น ส่วนยูอิซึเองก็รู้สึกว่าจะไม่อาจจะเอามิกะเงะมาทุกข์ร้อนกับตัวเองมากกว่านี้ได้ ที่จริงนั้น ยูอิซึต้องการไปเที่ยวที่ไหนสักแห่งเพื่อพักผ่อนจิตใจ แต่ยูอิซึไม่กล้าชวนมิกะเงะไป เพราะเห็นว่าการทำงานของมิกะเงะกำลังดำเนินไปด้วยดี จึงไปชวนชิกะสาวประเภทสองซึ่งทำงานอยู่ที่เดียวกับเอะริโกะ เมื่อชิกะถามว่าทำไมไม่ชวนมิกะเงะไปด้วย เขาก็ตอบว่า

“มิกะเงะต้องไปทำงานที่อิสุ แล้วก็ไม่ต้องมาให้มิกะเงะต้องเข้ามาพัวพันกับครอบครัวของผมมากกว่านี้ ตอนนี้ งานของเขากำลังดำเนินไปได้ดี ไม่ดีแน่ ๆ ที่จะดึงเอามิกะเงะมาด้วย”²⁷

ยูอิซึก็เช่นเดียวกับมิกะเงะ คือ ชัดเจนลึ้มของตัวเองมิให้คนอื่นเข้ามาใกล้เกินไปจนทำให้ตัวเองทุกข์ร้อน แต่ก็ไม่ต้องอยากให้คนอื่นต้องทุกข์ร้อนกับตัวเองมากเกินไป เป็นความสัมพันธ์ใหม่ที่มิใช่แบบคู่รัก เป็นการพยายามที่จะเข้าใจกัน แต่ก็ไม่พยายามจะรบกวนกัน จึงอาจจะพูดได้ว่าความสัมพันธ์ของยูอิซึและมิกะเงะนั้นออกมานอกกรอบของการเป็นคู่รัก สามิภรรยา แต่ก็สามารถจะอยู่ด้วยกัน

ได้ ในตอนสุดท้าย มิกะเงะได้รับประทานเค้กช็อคโกแลตที่แสนอร่อยที่
อิตสึ เธอนึกถึงยูอิชิที่กำลังพักผ่อนอยู่ในที่พักแรมแห่งหนึ่งตามที่ชิกะ
บอก มิกะเงะนั่งแท็กซี่เอาเค้กช็อคโกแลต ไปให้ยูอิชิรับประทาน เสร็จแล้ว
ตัวเองก็เดินทางกลับอิตสึ ยูอิชิได้พูดถึงความรู้สึกที่ได้รับประทาน
อาหารกับมิกะเงะว่า

“ทำไมเวลากินอะไรกับเธอถึงได้อร่อยอย่างนี้
นะ”

“ความพอใจในเรื่องเช็ทซ์กับความอยาก
อาหารได้รับการตอบสนองละมั้ง”

“ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่” ยูอิชิพูดพลางหัวเราะ
ดังลั่น

“เพราะเป็นครอบครัวแน่ ๆ เลย” แม้จะไม่มี
คุณอะริโกะอยู่ บรรยากาศที่สดใสรหว่างเราสองคน
แบบนั้นกลับคืนมาแล้ว ยูอิชิกินเค้กช็อคโกแลต ฉันดื่มน้ำชา
ไม่มีความตายแตรกอยู่ในความมืด ดีแล้ว²⁸

ยูอิชิรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับประทานอาหารกับมิกะเงะ
เขารู้สึกว่านั่นคือบรรยากาศของครอบครัว มิกะเงะก็รู้สึกถึงความ
ปลอดภัย มีความสุขเช่นกัน ข้อความที่ขกมานี้แสดงให้เห็นว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างยูอิชิกับมิกะเงะเป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่
หลุดออกจากกรอบของคนรัก เป็นความสัมพันธ์ของคนสองคนที่
สามารถอยู่ด้วยกันได้ สามารถเข้าใจกันได้ แต่ต่างฝ่ายต่างก็พยายาม

ที่จะปิดตัวเองอยู่ในโลกเล็ก ๆ ของตัวเอง ไม่พยายามจะรบกวนกัน
มากเกินไป อีกทั้งพยายามรักษาตัวเองมิให้ลำบาก เพราะต้องไป
แบกความทุกข์ของคนอื่นมากเกินไปดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งต่างกับ
คนสมัยก่อนหน้านี้นี้ ไม่ว่าจะเป็นสังคมญี่ปุ่นหรือทั่วโลกในช่วงก่อน
สมัยใหม่ที่จะคบกันอย่างเปิดเผย มีการกระทบกระทั่ง ทะเลาะกัน
บ้าง แต่ก็สามารถสนิทสนมกันอย่างไม่มีความห่าง

ความสัมพันธ์แบบใหม่นี้มีลักษณะคลุมเครือ และอยู่
ระหว่างการเป็นเพื่อนและคู่รัก อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์
ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมหลังสมัยใหม่ (post
modern) ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัตถุ แต่ความอบอุ่นในครอบครัว
กลับลดน้อยลง จนต้องแสวงหาส่วนที่ขาดนั้นจากการสร้างความ
สัมพันธ์ในรูปแบบใหม่เช่นนี้

2. การเคลื่อนย้ายบทบาทของพ่อและแม่

โยะมิโมะโตะ บะนะนะ ได้สร้างตัวละครที่ค่อนข้างแปลก
ซึ่งผู้อ่านบางคนอาจไม่เคยพบตัวละครเช่นนี้ในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ
นั่นก็คือ การให้พ่อของยูอิชิผ่าตัดหน้าตา แต่งตัวเป็นผู้หญิงหลังจาก
ที่แม่ของยูอิชิเสียชีวิต และใช้ชื่อใหม่ว่าเอริโกะ เหตุผลที่ทำเช่นนั้น
ก็คือคิดว่าตัวเองจะไม่สามารถรักผู้หญิงคนอื่นได้อีกนอกจากภรรยา

คนนี่เท่านั้น ยูอิชิได้เล่าถึงสาเหตุที่พ่อตัดสินใจเป็นผู้หญิง ขณะที่เอา
รูปแม่ที่แท้จริงให้มิกะเงะดูว่า

“หลังจากที่แม่คนนี่ตาย คุณอะริโกะก็ลาออก
จากงาน พาผมที่ยังเล็กอยู่ไปด้วย เขาคิดอยู่ว่าจะทำ
อะไรดี แล้วก็ตัดสินใจเป็นผู้หญิง เขาบอกว่าคงจะรัก
ใครไม่ได้อีกแล้ว ก่อนจะกลายเป็นผู้หญิง รู้สึกจะเป็น
คนไม่ค่อยพูด เป็นคนไม่ชอบอะไรครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็
เลยผ่าตัดหน้าและอะไรอื่น ๆ ด้วยเงินที่เหลือก็เอามา
ทำร้านแบบที่เคยทำ เลี้ยงผมมา นี่จะเรียกว่าด้วยน้ำมือผู้
หญิงได้ไหม”²⁹

ยูอิชิเองก็ยอมรับการที่พ่อจะกลายเป็นแม่และไม่เห็นเป็น
เรื่องน่าอับอาย การเขียนแบบนี้ออกจะน่าตกใจและดูจะเป็นไปได้
ยาก แต่ก็อาจเป็นไปได้เพราะในสังคมปัจจุบัน บทบาทของแต่ละ
เพศมิได้ถูกกำหนดตายตัวเช่นในสมัยก่อนหน้าสมัยใหม่ ที่ผู้ชายจะ
ทำงานที่เป็นอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว และจะไม่แตะต้องงานบ้าน
ไม่เข้าครัวทำอาหารเลย แต่เมื่อเริ่มสมัยใหม่ หน้าที่ของชายหญิงเริ่ม
มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายได้

ในเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” ของโคะจิมะ โนะบุโอะ ใน
ตอนท้ายเรื่อง เมื่อโทะกิโกะป่วย ฦนซุเกะก็เริ่มจะทำหน้าที่เป็นแม่
บ้านบ้าง และเมื่อมาถึงช่วงหลังสมัยใหม่ พ่อของยูอิชิกลายเป็นแม่

อย่างเต็มตัว แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายกำลัง
ค่อย ๆ สูญสลายไป ในที่สุด ผู้หญิงก็จะสามารถทำหน้าที่เป็นพ่อ
บ้าน และผู้ชายก็สามารถทำหน้าที่เป็นแม่บ้านได้

จากพฤติกรรมของอะริโกะในเรื่อง“คิทเซ่น” นี้ อาจอนุมาน
ได้ว่าโยะฉิมะโตะสร้างอะริโกะขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการ
เปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายบทบาทของเพศชายและหญิงในสังคม
ปัจจุบันมากกว่าที่จะเป็นการเขียนในลักษณะเหมือนจริง มิกะเงะก็รู้
สึกชอบอะริโกะ การที่อยู่ชิและมิกะเงะยอมรับอะริโกะได้ก็นับว่า
เป็นความใหม่เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าคนสมัยหลังสมัยใหม่เริ่มยอมรับ
ในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของทั้งสองเพศมากขึ้น

สรุปบทที่ 1

จากวรรณกรรมทั้งสามเรื่องที่ได้นำมาวิเคราะห์แล้วนี้จะเห็นได้ว่า จากการศึกษาที่ครอบครัวได้เปลี่ยนขนาดลง จากครอบครัวขนาดใหญ่ในสังคมเกษตรกรรมมาเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็กในสังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด

ในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” สมาชิกในครอบครัวแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ พ่อและแม่กับลูก ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่พ่อต้องห่างเหินจากบ้าน ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในที่ทำงาน ทิ้งให้แม่และลูกอยู่กันตามลำพัง แม่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลลูก ในกรณีของแม่กับลูกชาย บางครั้งจะเกิดการสนิทสนมกันมากเกินไปจนเกินกว่าระดับปกติ ทำให้เกิดปมรักแม่เกลียดพ่อขึ้นมาได้ ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชายคนโต ซึ่งในสมัยก่อน ลูกชายคนโตจะต้องทำหน้าที่สืบทอดอาชีพของพ่อ ไม่มีโอกาสที่จะไปประกอบอาชีพอื่นได้ แต่เมื่อถึงสมัยใหม่ที่มีการศึกษาที่เป็นระบบสำหรับประชาชน ทำให้ลูกชายคนโตมีโอกาที่จะเลือกอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาชีพของบรรพบุรุษได้ กรณีของฉินตะโรในเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” เป็นตัวอย่างของ ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างดี

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่เช่นเดียวกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจน สามีในสมัยสังคมเกษตรกรรม

ก่อนสมัยใหม่จะคงความเป็นใหญ่ในบ้าน และได้รับการยกย่องจาก
ภรรยา แต่เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ ความคิดในเรื่องความเสมอภาค
ระหว่างชายหญิงได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นเช่นเดียวกับ
ประเทศตะวันตกอื่น ๆ ทำให้สถานภาพของสามีเริ่มสั่นคลอน

ฉุนซุเกะในเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” ยอมรับความคิดเห็น
ของภรรยา และทำหน้าที่ดูแลบ้านเมื่อภรรยาป่วย โทะกิโกะก็มีได้
เกรงกลัวสามี เธอกลัวที่จะประพฤตินอกใจโดยมิได้มีความรู้สึกผิด
แต่อย่างใด และเมื่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยเฉพาะ
พ่อแม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่แย่ลง ผู้ได้รับผลกระทบก็คือลูก ลูก
จึงกลายเป็นเด็กมีปัญหา ต้องออกจากบ้านหรือเป็นโรคประสาทไป
ในที่สุด และเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ที่ผู้คนอึดอัดกับวัตถุทั้ง
หลายเต็มที่แล้ว คนบางคนที่ต้องเหลือตัวคนเดียวเพราะครอบครัว
ล่มสลายไป ก็พยายามที่จะสร้างครอบครัวแบบใหม่กับคนอื่น ๆ ที่
ไม่ใช่คนในครอบครัวของตน เป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่ยุ่ง
กลางระหว่างความเป็นเพื่อนและคนรัก แต่จะไม่เข้าไปสนิทสนม
ใกล้ชิดกันมากเช่นคนรัก เช่น ความสัมพันธ์ของยูอิชิและมิกะเงะใน
เรื่อง “กิทเซ่น” และ “พระจันทร์เต็มดวง”

ประเด็นสุดท้ายที่สามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ก็
คือ หน้าที่ของภรรยาที่เคยกำหนดตายตัวไว้ในสมัยสังคมก่อนสมัย
ใหม่ที่ว่าหญิงจะต้องดูแลบ้าน ชายทำงานนอกบ้านก็เปลี่ยนไป หน้า

ที่ของทั้งสองฝ่ายมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้าย ทำให้สามีสสามารถ
ทำหน้าที่แทนภรรยาได้ และภรรยาก็อาจทำหน้าที่แทนสามีได้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพของครอบครัวญี่ปุ่นในสมัย
ใหม่จนถึงช่วงหลังสมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะ
จะเป็นขนาดของครอบครัว ความรู้สึก ความสัมพันธ์ และหน้าที่ของ
สมาชิกในครอบครัว

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถ

- 1 Shōtarō Yasuoka, **Kaihen no Kōkei** (Tokyo : Shin chosha, 1993), p.24.
- 2 Ibid.
- 3 Ibid, pp.24-25
- 4 Jun Eto, **Seijuku to Sōshitsu-“Haha” no Hōkai** (Tokyo : Kodansha, 1993), p.13.
- 5 Ibid, p.14.
- 6 Shōtarō Yasuoka, **Kaihen no Kōkei** (Tokyo : Shin chosha, 1993), pp.47-48.
- 7 Ibid, p.53.
- 8 Jun Eto, **Seijuku to Sōshitsu “Haha” no Hōkai** (Tokyo : Kodansha, 1993), p.11.
- 9 Ibid, p.260.
- 10 Shōtarō Yasuoka, **Kaihen no Kōkei** (Tokyo : Shin chosha, 1993), p.61.
- 11 Ibid, p.45.
- 12 Ibid, p.113.
- 13 Ibid, p.69.

14 Nobuo Kojima, **Hōyōkazoku** (Tokyo : Shincho sha, 1992), p.32.

15 Ibid, p.38.

16 Jun Eto, **Seijuku to Sōshitsu-“Haha” no Hōkai** (Tokyo : Kodansha, 1993), p.111.

17 Nobuo Kojima, **Hōyōkazoku** (Tokyo : Shincho sha, 1992), p.18.

18 Ibid, p.85.

19 Banana Yoshimoto, **Kitchin** (Tokyo : Fukutake shoten, 1993), p.19.

20 Ibid, p.20.

21 Ibid, p.25.

22 Ibid, p.32.

23 Banana Yoshimoto, **Mangetsu** (Tokyo : Fukutake shoten, 1993), p.78.

24 Ibid, p.79.

25 Ibid, p.99.

26 Ibid, p.103.

27 Ibid, p.129.

28 Ibid, p.153.

29 Ibid, p.22.

บทที่ 2

ปัญหาการดูแลคนชรา

สมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวจากสภาพก่อนสมัยใหม่ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างหนึ่งก็คือสังคมที่มีคนชรามากขึ้น ซึ่งตามมาด้วยปัญหาของการดูแลคนชรา

สังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ รูปแบบของสังคมจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมก่อนสมัยใหม่ที่มีการเกิดมากและการตายมาก มาสู่สภาพของการเกิดมายน้อย และเข้าสู่รูปแบบสังคมสมัยใหม่ที่มีการเกิดน้อยและการตายน้อย ประเทศญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ตั้งแต่สมัยเมจิ และเมื่อเริ่มปฏิวัติอุตสาหกรรมในปี 1898 อัตราการเกิดเริ่มลดลงจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงระหว่างปี 1948-1950 จึงเกิดปรากฏการณ์เบบี้บูมขึ้น มีการแต่งงานและมีเด็กเกิดขึ้นมากในช่วงนี้ อาจจะพูดได้ว่าเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กับการที่ไม่สามารถแต่งงานและมีลูกตามใจชอบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 1948 มีเด็กเกิด 34.8 คน ต่อประชากร 1,000 คน ปี 1949 : 33.5 คน ปี 1950 : 33 คน ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ที่เข้าร่วมสงครามด้วย หลังจากนั้น

ในช่วงปี 1951 ถึง 1958 อัตราการเกิดลดลงเหลือ 17.2 และกลับเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างปี 1972-1974 เป็น 19.2 ซึ่งถือเป็นช่วงเบบี้บูมครั้งที่ 2 ผู้ที่เป็นพ่อแม่ของเด็กรุ่นนี้ก็คือผู้ที่เกิดในช่วงเบบี้บูมครั้งแรก หลังจากนั้น อัตราการเกิดก็เริ่มลดลงอีก คือ ปี 1975 เหลือ 18.6 ปี 1979 เหลือ 14.9 สาเหตุของอัตราการเกิดที่ลดลงก็คือ การเผยแพร่ความคิดในเรื่องการวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิดให้มีลูกจำนวนน้อย เพื่อที่จะสามารถให้การศึกษาลูกได้ดี สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือความคิดในเรื่องที่จะต้องมีการมีลูกเพื่อสืบทอดตระกูล การมีลูกเพื่อเป็นที่พึ่งยามชรา ซึ่งเป็นความคิดที่มีมาจนถึงก่อนสงครามค่อย ๆ หดไป นอกจากนี้ เมื่อเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นไปในระดับสูง ทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในเรื่องการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ กินคืออยู่ดี และมีการพักผ่อนหย่อนใจ การมีลูกมากย่อมไม่สามารถจะดำรงชีวิตเช่นนั้นได้

ในสังคมที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง อัตราการตายก็ลดลง เช่นเดียวกับอัตราการเกิด อัตราการตายในประเทศญี่ปุ่นสูงมาโดยตลอดตั้งแต่ปี 1901 และสูงสุดในช่วงปี 1919-1921 และยังคงอยู่ในระดับสูงจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามสงบ อัตราการตายค่อย ๆ ลดลง ปี 1948 มีผู้เสียชีวิต 1,140,000 คน ปี 1950 : 950,000 คน ปี 1952 : 840,000 คน ปี 1954 : 770,000 คน ปี 1958 : 690,000 คน และคงอยู่ในระดับ 700,000 คนมาจนถึงปัจจุบัน (1994)

สาเหตุที่ทำให้อัตราการตายลดลงก็คือความเจริญก้าวหน้าทางการการแพทย์และการรักษาพยาบาล ทำให้อัตราการตายของทารกแรกเกิด เด็กทารก เด็กเล็ก ลดลง การจัดระบบประกันสุขภาพให้ประชาชนทำให้ทุกคนมีโอกาสเข้ารับการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ประชาชนที่อายุ 65 ปีขึ้นไปจะได้รับการรักษาพยาบาลโดยมิต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ นอกจากนั้น สภาพการโภชนาการต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น มีการบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น การจัดบริการน้ำประปาสะอาดให้ประชาชนทั่วประเทศบริโภค และระบบการจัดเก็บขยะที่ดี ทำให้การระบาดของโรคต่าง ๆ น้อยลง

สิ่งเหล่านี้ทำให้อัตราการตายจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ลดน้อยลงมาก ส่งผลให้คนญี่ปุ่นมีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าดูตัวเลขอายุขัยเฉลี่ยของคนญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงหลังของสมัยเมจิจนถึงปัจจุบันจะเห็นความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ ในช่วงหลังของสมัยเมจิ ระหว่างปี 1868-1912 จนถึงสมัยทะอิโธ ระหว่างปี 1912-1926 อายุขัยเฉลี่ยของชายคือ 42-43 ปี หญิง 43-44 ปี เมื่อเข้าสู่สมัยโชวะ ตั้งแต่ปี 1926 ชาวญี่ปุ่นเริ่มมีอายุยืนขึ้น และในช่วงปี 1947-1948 ทั้งชายหญิงเริ่มมีอายุยืนกว่า 50 ปี ในช่วงปี 1951-1952 ทั้งชายและหญิงมีอายุยืนขึ้นประมาณ 2 ปี มากกว่าอายุขัยเฉลี่ยที่ผ่านมา ในปี 1951 ผู้หญิงมีอายุขัยเฉลี่ยมากกว่า 60 ปี หลังจากนั้นอีก 10 กว่าปี คือ ในปี 1976 อายุขัยเฉลี่ยของผู้ชายเพิ่มขึ้นเป็น 71.73 ปี ผู้

หญิง 76.89 ปี ปี 1979 ผู้ชายมีอายุเฉลี่ย 72.97 ปี ผู้หญิง 78.33 ปี ในระยะเวลา 30 ปี หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้ชายมีอายุยืนขึ้น 22.91 ปี ผู้หญิง 24.37 ปี และในปี 2003 ผู้ชายมีอายุเฉลี่ย 78.32 ปี ผู้หญิง 85.23 ปี กระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการสังคมของญี่ปุ่นได้ประกาศว่า ในปี 2003 มีคนชราที่มีอายุมากกว่า 100 ปี 20,561 คน และในจำนวนนี้เป็นผู้หญิงถึง 17,402 คน ส่วนชายมีเพียง 3,159 คน

ด้วยสาเหตุที่กล่าวมานี้เองทำให้สังคมญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตามสถิติในปี 2000 มีผู้สูงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เป็นอัตรา 12.6% แบ่งเป็นชาย 5.1% หญิง 7.5% (ในปี 1920 มี 5.2% แบ่งเป็นชาย 2.3% หญิง 2.9%) และคาดว่าในปี 2025 จะมีผู้สูงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปประมาณ 25.8% แยกเป็นชาย 11.0% และหญิง 14.8%

ปัญหาของคนชราในประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มเห็นชัดเจนขึ้นในช่วงหลังของทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นทศวรรษที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และเริ่มกลายเป็นปัญหาของสังคมขึ้นมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสมัยก่อนสมัยใหม่ เมื่อผู้คนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ คนทั่วไปมีอายุ 60 กว่าปีก็เสียชีวิตแล้ว ปัญหาคนชราสามารถแก้ไขได้ในระดับครอบครัว แต่เมื่อได้พัฒนามาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญทางด้าน การแพทย์และอื่น ๆ ทำให้คนมี

อายุยืนยาวขึ้น ปัญหาคนชราได้กลายเป็นปัญหาร้ายแรงที่บางครั้งคนในครอบครัวไม่สามารถจัดการตามลำพังได้ ดังนั้นจึงเกิดระบบบำนาญสำหรับผู้สูงอายุขึ้นในปี 1962 เพื่อช่วยผู้สูงอายุทางด้านเศรษฐกิจ เงินเหล่านี้ได้จากภาษีที่เรียกเก็บจากคนที่อยู่ในวัยทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัญหาทางการเงินจะได้รับการแก้ไขในระดับหนึ่ง แต่ก็มิได้หมายความว่าคนชราจะมีชีวิตอยู่อย่างสันติสุขกันทุกคน แน่แน่นอน トラบโคที่สภาพร่างกายและจิตใจยังสมบูรณ์ดีย่อมไม่เกิดปัญหา แต่เมื่อไรก็ตาม เมื่อเกิดเจ็บป่วยถึงขนาดที่ต้องการคนดูแล เงินบำนาญเพียงอย่างเดียวย่อมไม่สามารถจะช่วยให้คนชราดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้น ในปี 1964 จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายสวัสดิการคนชราขึ้น มีการสร้างบ้านพักคนชราสำหรับผู้ที่ยังไม่สามารถดูแลได้ และหน่วยงานของรัฐได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยดูแลคนชราตามครอบครัวต่าง ๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมญี่ปุ่นซึ่งกำลังมุ่งไปสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ ปัญหาคนชรา ปัญหาคนชราเป็นปัญหาหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน รวมทั้งได้มีนักเขียนหลายคนนำเอาเรื่องราวของคนชราในแง่มุมต่าง ๆ ในช่วงสมัยใหม่มาเขียนเป็นนวนิยาย

ผู้เขียนได้เลือกนวนิยายที่กล่าวถึงปัญหาคนชรา มาศึกษา 3 เรื่อง คือ 1. “หลง” (Kōkotsu no Hito) ของอะริ โยะมิ ชะวะ โกะ (Ariyoshi Sawako) 2. “บุพเพสันนิวาสอันใด” (Donna Goende)

ของโค ฮะรุโตะ (Kō Haruto) 3. “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita) ของอินะอุเอะ ยะซุชิ (Inoue Yasushi) เนื่องจากเป็นงานเขียนที่สะท้อนให้เห็นปัญหาการดูแลคนชราในแง่มุมต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

1. “หลง” (Kōkotsu no Hito : 1972)

“หลง” เป็นงานเขียนที่สำคัญเรื่องหนึ่งของอะริโอะมิ ชะวะโกะ ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1972 เป็นงานเขียนที่สะท้อนปัญหาของคนชราในสังคมที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงได้เป็นอย่างดี นวนิยายเรื่องนี้เป็นที่กล่าวถึงและมีผู้อ่านอย่างแพร่หลาย เป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่งในระยะเวลาเพียง 6 เดือน สามารถทำสถิติการจำหน่ายได้ถึง 1,400,000 เล่ม คำว่า “โคโกะทซุ โนะ ฮิโตะ” ซึ่งเป็นชื่อหนังสือในภาษาญี่ปุ่นและหมายถึงคนแก่ที่มีอาการหลงและเลื่อนได้กลายเป็นคำฮิตติดปากของคนทั่วไป ต่อมาได้ถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ มีผู้ติดตามชมอย่างมากมาย ทำให้คนทั่วไปหันมาสนใจปัญหาคนชราที่กำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้น

“หลง” เป็นเรื่องราวของครอบครัวทะมิบะนะะที่มีพ่ออายุประมาณ 84-85 ปี ซึ่งมีอาการหลงอย่างรุนแรง ครอบครัวนี้ประกอบด้วยโนะบุโตะมิหัวหน้าครอบครัว อะกิโกะ ภรรยาของ

โนะบุ โตะมิ ชะ โตะมิบุตรชายที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมปลาย และ มิเกะ โสพอของโนะบุ โตะมิ ซึ่งเริ่มมีอาการหลงลืมตั้งแต่ ทรพยาเสียชีวิตลง

อะกิโกะอยู่ในวัยประมาณ 45-46 ปี เธอแต่งงานกับโนะบุ โตะมิ มาได้ประมาณ 20 ปี อะกิโกะเป็นสตรียุคใหม่ที่ทำงานนอกบ้าน และดูแลบ้านด้วย ดังนั้น เธอจึงจัดวันเสาร์ไว้เป็นวันทำความสะอาด บ้าน ตลอดจนซื้ออาหารสำหรับรับประทานได้ตลอดหนึ่งสัปดาห์ มาเก็บไว้ในตู้แช่แข็ง และวันเสาร์ก็เป็นวันซักเสื้อผ้าด้วย เมื่อซัก เสร็จก็จะนำเข้าเครื่องอบแห้งทันที การมีเครื่องอบผ้าทำให้สามารถ ซักผ้าได้ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่ฝนหรือหิมะตก โนะบุ โตะมิสามีของ อะกิโกะจะยุ่งกับการทำงานตลอด ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ วัน อาทิตย์จึงเป็นวันพักผ่อน โดยการนอนอยู่กับบ้านทั้งวัน ส่วนชะ โตะ มิถูกชายสามารถไปไหนมาไหนได้อย่างเสรี ในขณะที่เดียวกัน ก็กำลังเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย

ภาระของอะกิโกะเริ่มหนักขึ้นเมื่อมิเกะ โสพอของสามีซึ่ง อาศัยอยู่ด้วยในบ้านหลังเล็กบริเวณเดียวกันเริ่มมีอาการหลง หลัง จากที่ทรพยาเสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน โนะบุ โตะมิและอะกิโกะไม่ กล้าที่จะปล่อยให้มิเกะ โสพออยู่ในบ้านหลังเล็กตามลำพัง จึงนำตัวมา อยู่ด้วยในบ้านหลังใหญ่ อาการหลงของมิเกะ โสพอเริ่มทวีความรุนแรง ขึ้น ตอนงานศพของทรพยา เขาจำลูกแท้ ๆ ของตัวเอง คือ โนะบุ โตะ มิและอะกิโกะน้องสาวของโนะบุ โตะมิไม่ได้ แต่จำอะกิโกะกับชะ

โตะฉิทลนชยไต้ นอถนนั้ยังมือการผิคปกตออื่น ๆ คือ รับ
ประทณจุมก และเมือมไ้รับประทณทันทีก็จือรืองให้เหมือ
เด็ก ๆ หล้งงานศพ ฉิเกะโสหนีอถนนบ้น เคะอโกะตามไปจนพบ
พยยวมชวณถลั้บ้นก็มไ้ยอมถลั้บ จนตือบอวออะกิโกะเป็น
ห้วงจิงยอมหันหล้งถลั้บ และเดินด้วยฝิเท้าเร็ววมก ฝ่าไฟแดง รถที
กำลังวิ่งอยู่ตือองหยุดถันอย่างกะทันหัน

เมือฉิเกะโสมีอการหลงชวณนี้ โนะบุโตะฉิจิงออยากให้
อะกิโกะลาอถนนงานมาเป็นแม่บ้นอย่างเต็มตัว เพื่อทีจือดูแล
ฉิเกะโสไ้เต็มที แต่อะกิโกะตือองการจือทำงานตือไปจิงพฉิเกะโส
ไปฝลกไ้ว้ทีสมกคนชราจืออยู่ใกล้ ๆ บ้นในตอนถลวัน โดย
ฝลกให้ไปถกับคุณยชเคะโตะตะนิจิงเป็นเพื่อนบ้น ตอนเย็น เมือชะ
โตะฉิถลั้บจากรือเรียนก็จือไปแะรับถลั้บมาบ้นด้วยถัน อะกิโกะ
ตือองดูแลรือองอบนน้ำ เปลั้ยนเสื่อฝ่า และตือองพาอถนไปปัสสวะที
สวนในบ้นทุกถัน เนื่องจกฉิเกะโสมไ้ยอมใช้ห้องน้ำแบบตวัน
ตถในบ้นของอะกิโกะ เพราะเคะชินถกับการใช้ห้องน้ำแบบญี่ปุ่นที
บ้นหล้งเด็ก

ฉิเกะโสไปสมกคนชราอยู่ระยะหนึ่งก็เกิดจิดใจถกับคุณ
ยชเคะโตะตะนิจิงถลั้บไปทีสมกคนันอถ ฉิเกะโสพยยวมคิถแก้
ปัญหาทีจือตือองทิงฉิเกะโสไ้ว้ทีบ้นในตอนถลวัน ในทีสุดก็พาไป
ฝลกไ้ว้ทีสมกคนชราอถนถ่งหนึ่ง

คืนหนึ่ง โนะบุ โตะมิกลับบ้านดึกและบังเอิญเห็นภาพที่
กรรยาคำลั่งพาพ่อของคนไปปีศาจในสวน เขาจึงนำเรื่องนี้ไป
ปรึกษาหมอประจำบริษัทที่เขาทำงานอยู่ หมอบอกว่าโรคหลงของ
คนชราเป็นโรคอารยธรรม คือ ความเจริญทำให้คนอายุยืนยาว หมอ
แนะนำให้เอายานอนหลับให้มิเงะโสะรับประทานเพื่อมิให้ตื่นขึ้นมา
ตอนดึก มิเงะโสะนอนหลับจนรุ่งเช้าจากฤทธิ์ของยานอนหลับ อะกิโกะ
จึงได้พักผ่อนเต็มที่ แต่ปัญหาใหม่ที่ตามมาคือมิเงะโสะปีศาจระดที่
นอน หลังจากใช้ยานอนหลับได้ 2 เดือน มิเงะโสะก็มีอาการคือยา
ตื่นขึ้นมาขมดึกอีก คืนหนึ่ง มิเงะโสะออกจากบ้านกลางดึก ชะโตะ
มิเงะโสะจึงออกนอกไปตามกลับมาได้

อะกิโกะคิดที่จะพามิเงะโสะไปอยู่บ้านคนชรา จึงไปปรึกษา
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทางด้านคนชรา เจ้าหน้าที่แนะนำว่าคนชรา
ขนาดมิเงะโสะยังดูแลอยู่ที่บ้านได้ อีกทั้งยังมีลูกหลานอยู่ด้วยอยู่บ้าน
จะมีความสุขกว่า บ้านคนชรามักจะไม่ว่าง และจะพิจารณา
รับคนชราที่อยู่คนเดียวหรืออ่อนปวกก่อนกรณีอื่น ๆ

วันหนึ่งขณะที่อะกิโกะกำลังให้มิเงะโสะลงแช่ในอ่างอาบน้ำ
น้ำอยู่ก็มีโทรศัพท์แจ้งข่าวว่าเพื่อนร่วมรุ่นคนหนึ่งกำลังป่วยเป็น
มะเร็งขั้นสุดท้าย อะกิโกะตกใจจนลืมไปชั่วคราวว่ามิเงะโสะกำลังอยู่ใน
อ่างอาบน้ำ เมื่อนึกขึ้นมาได้และกลับเข้าไปดูก็พบว่ามิเงะโสะจม
อยู่ในอ่างอาบน้ำ อะกิโกะรีบพาขึ้นมาผายปอดและตามหมอมาคู
หมอบอกว่าเป็นปอดบวมและจะมีชีวิตอยู่ได้ประมาณ 3 วัน แต่

ฉิเกะโสะ กลับรอดตายราวกับปาฏิหาริย์ ในตอนที่อะกิโกะพยายามฉิเกะโสะ เธอก็เริ่มรู้สึกสงสารฉิเกะโสะ และเมื่อมองไปรอบ ๆ ตัวก็ได้รู้ว่าการดูแลคนชรานั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่คนทั่วไปต้องประสบ คุณยายคะโตะตะนิซึ่งเคยพาฉิเกะโสะไปสมาคมคนชราที่ล้มป่วยลงต้องนอนอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ผ้าอ้อมเหมือนเด็กเล็ก ๆ ความชราเป็นสิ่งธรรมดา ตัวเองก็จะต้องถึงเวลานั้นในวันหนึ่งข้างหน้า

ฉิเกะโสะเมื่อหายป่วยกลับมีอาการเปลี่ยนไป คือ ชอบอึดี้หัวเราะ และไม่พูด ในที่สุด อะกิโกะก็ตัดสินใจลดวันทำงานลงเหลือสัปดาห์ละ 3 วัน เพื่อจะได้มีเวลาดูแลฉิเกะโสะมากขึ้น ส่วนอีกสองวันนั้นก็ขอให้นักศึกษาสาวชื่อเอะมิ ซึ่งมาเช่าบ้านหลังเล็กอยู่กับสามีช่วยดูแลให้ วันหนึ่ง ฉิเกะโสะก็หายตัวออกไปจากบ้านอีกครั้งวานี้ ตำรวจช่วยตามและพากลับมาบ้านได้ ฉิเกะโสะกลับมาอนพักและเสียชีวิตในที่สุด

ประเด็นสำคัญที่มองเห็นได้จากนวนิยายเรื่อง “หลง” ของอะริโยมิ ซะวะโกะนี่ คือ

1. การดูแลคนชราในครอบครัว : ความทุกข์ของลูกสะใภ้
2. ความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

1. การดูแลคนชราในครอบครัว : ความทุกข์ของลูก สะใจ

สิ่งที่ประพาศปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นประเพณีอย่างหนึ่งในสังคมญี่ปุ่น คือ ลูกชายคนโตจะต้องเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ และผู้ที่คอยปรนนิบัติดูแลสาระทุกข์สุขดิบในเรื่องความเป็นอยู่ก็คือลูกสะใจนั่นเอง ในสมัยก่อน ผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ดูแลบ้านเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป สตรีเริ่มมีสิทธิเท่าเทียมบุรุษและออกไปทำงานนอกบ้าน แม้จะแต่งงานแล้วก็ตาม ผู้หญิงจึงต้องรับภาระทั้งการดูแลบ้านดูแลการกินอยู่ของคนในครอบครัว รวมทั้งการทำงานนอกบ้านของตนเองด้วย ครอบครัวยุคใหม่ทุกคนในครอบครัวมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดีแม่บ้านก็ไม่ต้องแบกภาระเกินระดับปกติ แต่เมื่อไรก็ตามที่เกิดการเจ็บป่วยขึ้น ไม่ว่าจะป็นทางร่างกายหรือจิตใจกับคนในครอบครัว ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลก็คือแม่บ้านหรือภรรยา

การดูแลคนป่วยนั้นถือเป็นงานหนักอย่างยิ่ง โดยเฉพาะถ้าคนป่วยมีความบกพร่องทางสมอง เช่น คนชราที่มีอาการหลง ทำอะไรด้วยตัวเองไม่ได้เลย ภาระการดูแลคนชราที่ป่วยเป็นโรคสมองเสื่อมเป็นภาระที่หนักหน่วงยิ่งนัก พ่อบ้านจะทำงานเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว การที่จะมาช่วยแม่บ้านดูแลคนป่วยคนชรา นั้นแทบไม่ต้องหวังเลยก็ได้ ในเรื่อง “หลง” อะกิโกะ

ภรรยาของโนะบุ โตะมิ ต้องทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติมิเกะ โสพ่อของสามีที่มีอาการหลงรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ถึงขั้นที่จำลูกของตัวเองทั้งสองคน คือ โนะบุ โตะมิ และอะกิ โกะซึ่งเป็นน้องสาวไม่ได้ จำได้แต่อะกิ โกะซึ่งเป็นคนดูแลทุกอย่างให้ กับชะ โตะมิหลานชายที่คอยไปรับที่สมาคมคนชราและพากลับบ้านทุกวัน

อะกิ โกะต้องคอยดูแลมิเกะ โสทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง อุจจาระ ปัสสาวะ อาหารการกิน โดยเฉพาะเรื่องที่มิเกะ โสจะต้องลุกขึ้นมากลางดึกเพื่อจะถ่ายปัสสาวะ เขาไม่ยอมใช้ห้องน้ำแบบฝรั่งในบ้านของอะกิ โกะ เธอจะพาไปเข้าที่ห้องน้ำแบบญี่ปุ่นในบ้านหลังเล็กที่มิเกะ โสเคยอยู่กับภรรยาที่ไม่ทัน จึงต้องให้ถ่ายปัสสาวะที่สนามหญ้าในบ้านทุกคืน อะริ โยะมิได้บรรยายความรู้สึกอัดอั้นตันใจของอะกิ โกะที่ต้องทำหน้าที่นี้ว่า

คืนนี้ก็เช่นเดียวกัน มิเกะ โสตื่นขึ้นมากลางดึก
อะกิ โกะช่วยประคองออกไปปัสสาวะในสวน อะกิ โกะ
คิดอยู่ในสมองที่ยังไม่สร้างจากความง่วงว่า นี่เป็นสัญ
ชาตญาณของสัตว์หรือของสิ่งมีชีวิต พอเสร็จธุระกลับ
มาที่ห้องแล้วจึงหอบผ้าห่ม หมอน ขึ้นไปชั้นสองเพื่อ
นอนในห้องของตนจนถึงรุ่งเช้า เพราะทนไม่ได้ที่จะ
นอนอยู่ข้าง ๆ พ่อของสามี

โนะบุ โตะมินอนเอาผ่านวมคลุมโปงหลับ
สนิท พ่อของตัวเองแท้ ๆ ยังปล่อยให้เมียดูแลอยู่คน

เดียว อะกิโกะรู้สึกโกรธ หรือมนุษย์ที่เรียกว่าผู้ชายนี้
จะมีนิสัยชอบหลีกเลียงเรื่องยุ่งยากน่ารำคาญใน ครอบครัว
ทุกคืน ๆ คนที่พามิโกะไปสวดสวดอะกิโกะ คืออะกิ
โกะ โนะบุ โตะมิไม่เคยได้ยินเสียงน้ำนั่นเลย ตอนที่แม่
ผู้ตาย เรื่องอะไรที่ยุ่งยากทั้งหลายฉันทำอยู่คนเดียว
โนะบุ โตะมิได้แต่นั่งเฉย ๆ เขาเคยรู้สึกผิดสักครั้งไหม
ที่ภรรยาต้องพุงพ้อผู้ชายออกไปในสวนทุกคืน ผู้ชาย
คน นี้ ถ้าฉัน ตาย ก่อน เขาคงจะลืมฉันแน่ ๆ
อะกิโกะเกิดความโกรธพุ่งขึ้นมาจนสะกटकลิ้นไว้ไม่อยู่
จึงเอามอนที่ถืออยู่ฟาดสามิ โนะบุ โตะมิตกใจ ลืมตา
ขึ้นถามว่า

“เกิดอะไรขึ้น”

“ไม่มีอะไร”

อะกิโกะตอบ¹

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนี้จะเห็นความอึดอัดขัดข้องใจ
ของอะกิโกะที่ต้องคอยดูแลพ่อสามิในขณะที่สามิไม่ได้มีส่วนร่วม
แต่ในที่สุด โนะบุ โตะมิกี้ได้เห็นภาพที่ภรรยาประคองพ่อของตัวเอง
ออกไปสวดสวดในสวนตอนดึกคืนหนึ่ง คืนนั้น เขากลับดึกและได้
เห็นเหตุการณ์ตอนนั้นพอดี เขา รู้สึกไม่สบายใจอยู่เหมือนกันที่อะกิโกะ
ต้องทำเช่นนั้น แต่ก็มิได้เอ่ยปากว่าจะช่วยปลัดเวรเพื่อให้อะกิโกะได้
นอนเต็มเตียง อะริโยะมิได้บรรยายเหตุการณ์ในตอนนั้นไว้ว่า

ก่อนจะเข้านอน โนะบุโตะมิกคิดว่าควรส่งเสียงให้อะกิโกะรู้ ใจคิดว่าจะพูดอะไรสักคำเพื่อขอบคุณภรรยาที่ต้องลำบากขนาดนั้น แต่สิ่งที่ออกมาจากปากของเขาก็คือคำถามห้วน ๆ ที่ว่า

“อะกิโกะ ผมกลับมาแล้ว”

แต่ทว่าภรรยาได้ตอบผู้ชายญี่ปุ่นที่ทำอะไรไม่เป็นด้วยคำตอบที่สคิลสาคไม่ถึงว่า

“อ้อ คนฉลาด”

“ขอโทษนะที่เธอต้องทำอย่างนี้อยู่ตลอด”

“อ้อ เห็นหรือ”

โนะบุโตะมิเข้าไปในฝ้านวม ไม่ตอบคำถามนั้น ๆ²

คงจะเป็นโชคร้ายของอะกิโกะที่จะต้องทำหน้าที่นี้แต่เพียงคนเดียว เพราะถึงแม้โนะบุโตะมิจะออกปากว่าจะช่วยพาพ่อของตัวเองออกมาทำธุระกลางดึก เขาก็ไม่สามารถทำได้ เพราะมิเกะโสะจำลูกชายตัวเองไม่ได้ ในระยะหลัง พอเห็นหน้าโนะบุโตะมิ เขาจะบอกว่าเป็นขโมย ร้องโวยวายให้อะกิโกะเรียกตำรวจมาจับ อะกิโกะจะขอให้ลูกชายคือชะโตะมิมาช่วย ชะโตะมิก็กำลังอยู่ในช่วงเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย อะกิโกะจึงตกที่นั่งลำบากอยู่เพียงคนเดียว

ภาระอีกอย่างหนึ่งที่เพิ่มขึ้นเมื่อมิเกะ โสมีอาการหลังก็คือ
อะกิโกะต้องช่วยอาบน้ำให้มิเกะ โส

วันเสาร์เป็นวันที่อะกิโกะยุ่งมาก เพราะต้อง
ทำความสะอาดบ้านที่ไม่ได้ทำมาเลยตลอดหนึ่งอาทิตย์
ต้องซักเสื้อผ้าที่ใช้ในอาทิตย์นั้น เมื่อมิเกะ โสมาอยู่ด้วย
ได้ทำให้เกิดมีงานเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือการอาบ
น้ำให้มิเกะ โสหลังอาหารเย็น

มิเกะ โสถอดใส่เสื้อผ้าเองได้ แต่อาบน้ำเองไม่
ได้ เขาจะนั่งนิ่ง ๆ อยู่ตรงบริเวณที่อาบน้ำอยู่อย่างนั้น
พอส่งสบู่ให้ก็จะเอาสบู่คู่มือจนสบู่ละลายหมด ดังนั้น
จึงต้องพาเข้าไปในห้องอาบน้ำ อาบให้เหมือนเด็ก ๆ มิ
เกะ โสจะสงบเสงี่ยมเรียบร้อย บอกให้ยกมือก็ยก บอก
ให้ยื่นขึ้นก็ยื่น แต่อะกิโกะซึ่งไม่เคยมีความรู้สึกต่อต้าน
อะไรเมื่ออาบน้ำให้ซะ โตะมิ กลับรู้สึกรังเกียจที่ต้อง
ล้างร่างกายส่วนล่างของมิเกะ โส ส่วนด้านหลังจะใช้ผ้า
ถูสบู่ เอาน้ำอุ่นล้างให้ แล้วบอกว่า

“คุณปู่ ล้างข้างหน้าเอาเองนะ”

“อ้อ อ้อ”

มิเกะ โสรับคำ แต่มองคูสบู่ในมืออย่างเหม่อ
ลอย

“คุณปู่ ล้างสิคะ”

อะกิโกะขึ้นเสียงอย่างเหลืออด

“อ้อ อ้อ”

มิเกะโสมองต้นขาของตัวเอง ทำอยู่อย่างนั้น
สักครู่หนึ่ง อะกิโกะตะ โทเนเสียงดังขึ้นอีก 3-4 ครั้ง แต่
พอนึกขึ้นได้ว่า ถ้าชะ โตะมิได้ยินเสียงของตัวเองอย่าง
นี้จากข้างนอกจะเกิดความรู้สึกอย่างไร อะกิโกะเกิด
ความรู้สึกเวทนาขึ้นมา แต่ก็ยังไม่กล้าที่จะเอามือของ
ตัวเองล้างให้ ในที่สุด อะกิโกะก็ยอมแพ้ เอน้ำอุ่นจาก
ถังรดลงไปโครม ๆ เป็นอันเสร็จ อยากให้โนะบุ โตะมิ
มาทำงานแบบนี้สักครั้ง โนะบุ โตะมิจะต้องพูดว่าอย่า
ล้อเล่นนะ และไม่ยอมทำอย่างแน่นอน³

อะกิโกะมีความยุ่งยากใจที่จะต้องอาบน้ำให้มิเกะโสะ ซึ่งถึง
แม้ว่าจะเป็นพ่อของสามีแต่ก็มิได้มีความใกล้ชิดเช่นสามีและลูก ผู้
หญิงทั่ว ๆ ไป ถ้าต้องมาทำหน้าที่แบบนี้ก็คงจะรู้สึกอึดอัดใจเช่น
เดียวกับอะกิโกะ นอกจากการอาบน้ำที่มิเกะโสะทำเองไม่ได้แล้ว
นิสัยการกินก็เปลี่ยนไป คือ ถ้าหิวแล้วไม่ได้กินทันทีก็จะร้องไห้
เหมือนเด็ก ๆ วันหนึ่ง เมื่ออะกิโกะตื่นขึ้นมาในตอนเช้าและกำลัง
ล้างหน้า แปรงฟัน เพื่อเตรียมอาหารเช้าต่อไป ขณะที่แปรงฟันก็คิด
ว่าถ้ามิเกะโสะใส่ฟันปลอมแล้วไม่ได้เอาออกมาล้างเลยก็คงจะ
สกปรก ทันใดนั้น มิเกะโสะก็พูดขึ้นมาว่า

“อะกิโกะ หิวแล้ว หาอะไรให้กินหน่อย”

อะกิโกะทนไม่ได้ที่จะทำเป็นอารมณ์ดีเหมือน
ครูในโรงเรียนอนุบาล จึงพูดด้วยความโมโห ขณะที่
กำลังพับที่นอนอย่างลวก ๆ ว่า

“ทำให้เดี๋ยวนี้ไม่ได้หรอก คอยเดี๋ยว คุณปู่
เปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนไม่ดีกว่าหรือคะ”

มิเกะ โสดูเหมือนจะจ้องมองดูอะกิโกะด้วย
ดวงตาที่เลื่อนลอย แต่ในที่สุดก็ยกแขนสองข้างขึ้นมา
ปิดหน้า แล้วเริ่มร้องไห้โฮ ๆ พูดว่า

“หิวนะ เอาอะไรให้กินที หิว ไม่มีข้าวกิน”

อะกิโกะไม่รู้จะทำอย่างไรดี พอเอาขนมปัง
สองชิ้นให้ มิเกะ โสก็หยุดร้องไห้ ลงมือกินทั้ง ๆ ที่ไม่มี
เนย ไม่มีแยม ⁴

ดังนั้น ก่อนที่อะกิโกะจะทำอาหารเข้าตามปกติ เธอก็จะต้อง
หาอาหารให้มิเกะ โสรับประทานก่อนคนอื่น ๆ เป็นภาระที่เพิ่มขึ้น
จากตอนที่มิเกะ โสยังปกติอยู่ อาการอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้อะกิโกะ
เป็นห่วงก็คือ การหนีออกจากบ้านไปเดินอยู่ข้างนอกโดยไม่บอก
ใครและไม่มีจุดหมายปลายทาง เขาจะเดินเร็วมากขนาดที่คนที่เดิน
ตามจะต้องถึงกับหอบด้วยความเหน็ดเหนื่อย

เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อภรรยาของมิเกะ โส
เสียชีวิตลง มิเกะ โส ตกใจเดินออกมาจากบ้าน โดยไม่รู้ตัว แต่โชคดี
มาพบอะกิโกะกลางทาง อะกิโกะจึงพากลับบ้าน ตอนนั้น เธอก็ยัง

ไม่ได้เฉลียวใจว่าเป็นอาการของคนแก่ที่หลง แล้วขอบเดินออกจากบ้าน โดยไม่รู้จุดหมายปลายทาง ครั้งที่สอง เมื่อเสร็จพิธีศพของภรรยา ฌีเกะโสก็หายออกไปจากบ้านอีก เคะอิโกะน้องสาวของ โนะบุ โตะมิซึ่งมาร่วมงานศพมารดาและยังอยู่ที่บ้านออกไปตาม ฌีเกะโสเดินด้วยความเร็วสูงจนเคะอิโกะตามแทบไม่ทัน ครั้งที่สาม คราวนี้ชะโตะมิเป็นคนไปตาม ชะโตะมิรีบโทรศัพท์ให้อะกิโกะนั่งแท็กซี่ไปรับตัวกลับมาได้ และครั้งที่สี่ ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่ ฌีเกะโสจะเสียชีวิตลง ฌีเกะโสออกจากบ้านไป คราวนี้ อะกิโกะ ต้องขอให้ตำรวจช่วยตามให้ ตำรวจที่ป้อมยามแห่งหนึ่งจับตัวไว้ได้ โนะบุ โตะมิจึงรีบนั่งแท็กซี่ไปรับตัวกลับมา ฌีเกะโสมีอาการอ่อนแอมาก จนทุกคนคิดว่าต้องเอาเข้าไปรักษาในโรงพยาบาล แต่ในคืนนั้นเอง ฌีเกะโสก็เสียชีวิตลง

นอกจากจะต้องดูแลสุขภาพอนามัยทั่ว ๆ ไป ในเรื่องการกินอยู่ หลับนอน ขับถ่าย อะกิโกะยังละเอียดลออถึงกับเป็นห่วงว่า ฟันปลอมของ ฌีเกะโสที่เจ้าตัวเชื่อว่าเป็นฟันจริง และไม่ยอมถอดออกมาล้างเลยจะสกปรก ถึงแม้ว่าอะกิโกะจะรู้สึกไม่สบายใจนักที่จะต้องล้างฟันปลอมนี้ แต่ในที่สุดก็กลั้นใจล้างเอามาจากปากของ ฌีเกะโสแล้วเอาไปล้างให้ อะริโยะมิได้บรรยายเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

วันนี้ โนะบุ โตะมิ กลับบ้านเร็ว อยากจะทดลองให้มิเกะ โสกินยานอนหลับ มิเกะ โสอ้าปากอย่างว่าง่าย แล้วกลืนยาลงไป โนะบุ โตะมิ ช่วยอะกิโกะ แต่พอมิเกะ โสอ้าปากก็รู้สึกเหมือนกับปะทะกับแก๊ซพิษ พอพูดขึ้นมา อะกิโกะ ก็บอกว่าเคยได้กลืนบ่อย ๆ

“คงจะเป็นฟีนปลอมนั่นแหละ รู้สึกจะไม่เคยล้างเลย ฉันรู้สึกคลื่นไส้ก็เลยปล่อยไว้อย่างนั้น แต่คิดดูแล้วมันก็สกปรกนะ”

อะกิโกะ เกิดความรู้สึกตื่นเต้น อยากจะถอดฟีนปลอมให้มิเกะ โส ขนาดที่ตัวเองรู้สึกว่ามันเป็นความสบายใจอย่างหนึ่งที่จะได้ทำต่อหน้า โนะบุ โตะมิ อะกิโกะ เอามือล้วงเข้าไปในปากของมิเกะ โส ถอดเอาฟีนปลอมทั้งข้างล่างข้างบนออกมา

ทั้งอะกิโกะ และ โนะบุ โตะมิ ร้องฮ้าออกมา กลิ่นเหม็นเหม็นเหมือนกับเกาะที่เกิดจากการเอาขยะไปถมทิ้งในกรุงโตเกียว รุนแรงยิ่งกว่าของเสีย สิ่งที่น่าจะเรียกว่ากลิ่นเหม็นน้ำตลอบอบอวลไปทั่วห้อง

อะกิโกะ สะกดกลิ่นความรู้สึกอยากจะอาเจียนเอาไว้ โยนฟีนปลอมลงในอ่างล้างชามในครัว เปิดก๊อกน้ำ ใช้น้ำประปาฉีดเอาคราบสกปรกออก⁵

อะกิโกะนั้นถึงแม้จะมีความรู้สึกรังเกียจอยู่บ้างตามประสา
มนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ไม่อยากแตะต้องของสกปรก โดยเฉพาะของ
สกปรกของคนอื่น แต่เมื่อนึกถึงสุขอนามัยของมิเกะโซ เธอก็ยอม
ทำ และการที่เกิดความรู้สึกอยากจะทำต่อหน้า โนะบุ โตะมิก็อาจจะ
อนุมานได้ว่า ต้องการที่จะให้ โนะบุ โตะมิ ได้เห็นความลำบากใน
การดูแลคนชราที่หลงจนแทบไม่สามารถทำอะไรด้วยตนเองได้ อะกิโกะ
ซึ่งเป็นลูกสะใภ้ต้องดูแลทุกอย่าง ในขณะที่ โนะบุ โตะมิ ลูกชายแท้ ๆ
กลับมิได้ดูแลปรนนิบัติพ่อของตนเองเท่าที่ควร

อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความลำบากในการดูแลคนชรา
ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ของอะกิโกะก็คือ เมื่อมิเกะโซป่วยเป็นปอดบวม
อย่างรุนแรงเนื่องจากจมน้ำในอ่างอาบน้ำ ในขณะที่อะกิโกะออกไป
รับโทรศัพท์ที่มีชูโกะซึ่งเป็นทั้งเพื่อนและพี่สะใภ้โทรมาแจ้งข่าว
ว่าชูโกะเพื่อนคนหนึ่งกำลังเป็นมะเร็งขั้นสุดท้าย หมอบอกว่า
มิเกะโซจะอยู่ได้เพียงสามวัน ในระหว่างที่มิเกะโซนอนอยู่บนที่
นอน ลูกไปไหนไม่ได้ นั่นจึงเป็นภาระของอะกิโกะที่จะต้องดูแล
เช็ดสิ่งปฏิกูลทั้งหลายให้

...อะกิโกะม้วนชายที่นอนของพ่อสามีขึ้น
อย่างคูดัน กลิ่นเหม็นรุนแรงแผ่กระจายไปทั่ว ทั้ง ชะ
โตะมิและ โนะบุ โตะมิต่างรู้สึกตกใจ ขยับตัวถอยห่าง
ทั้งสองคนได้เห็นสิ่งที่ไม่อยากจะเห็นที่สุด อะกิโกะให้ชะ

โตะมิเอาผ้าชุบน้ำมาให้ โห้โนะบุโตะมิส่งผ้าอ้อมใหม่
ให้ ดวงตาของเธอแสดงความโกรธ ขณะที่จัดการกับ
ของเสียของมิเกะ โส เธอเคยชินกับการจัดการปัสสาวะ
ของมิเกะ โสแล้ว แต่อุจจาระนี้เป็นประสบการณ์ครั้ง
แรก⁶

จากการปฏิบัติของอะกิโกะต่อมิเกะ โสที่ได้ยกมากล่าวแล้ว
นี้ จะเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของสตรีที่แต่งงานแล้วต่อครอบครัวและ
บุพการีของสามีนั้นเป็นภาระที่หนักอึ้งยิ่งนัก โดยเฉพาะเมื่อต้องคอย
ดูแลคนชราผู้มีอาการหลงเช่นนี้ ภาระของลูกสะใภ้ในการดูแลคน
ชรานั้นก็ถึงกับกลายเป็นปัญหาที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้

อาจจะพูดได้ว่า อะริโยะมิได้เรียกร้องให้ทุกคนหันมาสนใจ
ต่อปัญหาการดูแลคนชราที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากบ้านเมือง
พ้นจากความบอบช้ำจากสงครามสู่ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ
ปัญหาคนชราบางครั้งก็ไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับครอบครัว การ
จัดตั้งสถานสงเคราะห์และหน่วยงานที่จะช่วยดูแลคนชราย่อมจะ
ช่วยบรรเทาภาระของครอบครัวได้

2. ความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้

อะกิโกะเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานนอกบ้าน การดูแลบ้าน และการดูแลคนชราที่มีอาการหลง จนบางครั้ง อะกิโกะเกิดความรู้สึกว่าถ้าคนแก่คนนี้อายุไปได้ ตัวเองคงจะมีความสุขขึ้น แต่หลังจากที่มิเกะ โสล้มป่วยเป็นปอดบวมขนาดหนัก จนหมอบอกว่าจะอยู่ได้เพียง 3 วัน เนื่องจากจมอยู่ในอ่างอาบน้ำ ตอนที่อะกิโกะกำลังตกใจที่ได้รู้ข่าวจากมิทซึโกะว่ามิซึโกะ เพื่อนวัยต้นสี่สิบของตนป่วยเป็นมะเร็ง จนล้มป่วยว่ากำลังให้มิเกะ โสแช่น้ำร้อนอยู่ในอ่าง เมื่อนึกขึ้นได้และกลับไปดูอีกทีก็พบว่ามิเกะ โสจมน้ำอยู่ อะกิโกะรีบเอาขึ้นมาจากอ่างและผายปอด ในใจนั้นนึกกลัวว่าถ้ามิเกะ โสเสียชีวิตในตอนนั้น ตัวเองอาจถูกสงสัยว่าพยายามฆ่าเพื่อปลดภาระในการดูแลก็ได้ โนะบุโตะมิตติดต่ออะกิโกะน้องสาวให้มาดูแลพ่อเป็นครั้งสุดท้าย ในระหว่างที่มิเกะ โสนอนป่วยอยู่ เขาพูดอะไรไม่ได้ สภาพที่หน้าเวทนาเช่นนี้ทำให้จิตใจของอะกิโกะเริ่มอ่อนลง

มิเกะ โสนอนหลับสนิท กินเก่งขนาดนั้นแต่บอกไม่ได้ว่าตัวเองอยากจะได้อะไร อะกิโกะรู้สึกสงสารที่มิเกะ โสตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น เธอจึงทำน้ำส้มและน้ำแอปเปิ้ลให้ โดยใช้หลอดดูดวันละ 3-4 ครั้ง

พอหลุดจากปาก มิเกะ โสก็ห่อริมฝีปาก คุดเข้าไปได้
ครึ่งหนึ่ง⁷

และสิ่งที่ทำให้อะกิโกะเกิดความสงสารมิเกะ โสขึ้นมาอีก
อาจจะอนุมานได้ว่า มาจากท่าทีของเคะอิโกะลูกสาวแท้ ๆ ที่มีได้
แสดงความรักและห่วงใยพ่อกของตัวเองเท่าที่ควร เคะอิโกะพูดถึง
มิเกะ โสว่าเป็นคนที่ไม่มีความสุข ตลอดชีวิตที่ผ่านมา วัน ๆ หนึ่งก็
เอาแต่พูดบ่นเรื่อง โน้นเรื่องนี้ หมกมุ่นอยู่กับเรื่องกระเพาะลำไส้ไม่
ปกติ แม่เป็นคนโชคร้ายที่ต้องมาอยู่กับผู้ชายคนนี้ ผู้ชายที่หาความ
ทุกข์มาให้ตัวเอง ใจร้าย ไม่มีความเมตตา ไม่มีเพื่อนฝูง ไม่รู้ว่าชีวิต
อยู่ไปเพื่ออะไร ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ไม่เคยมีความสุขกับอะไรเลย สิ่ง
ที่เคะอิโกะพูดออกมานั้น ใจหนึ่งอะกิโกะก็เห็นด้วย อีกใจหนึ่งก็รู้สึก
ว่าเขาช่างเป็นผู้ชายที่โชคร้ายที่แม้แต่ลูกสาวของตัวเองก็ยังเอาเรื่อง
ไม่ดีขึ้นมาพูด

อะกิโกะคิดว่า มิเกะ โสเป็นผู้ชายโชคร้ายจริง ๆ
แม้แต่ลูกสาวแท้ ๆ ของตัวเองก็ยังพูดเรื่องแบบนี้อยู่ใน
ห้องที่พ่อซึ่งหมอบอกว่ากำลังจะตายนอนอยู่ แต่อะกิโกะ
ไม่ใช่จะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เคะอิโกะพูด มิเกะ โสเป็น
คนไม่มีงานอดิเรก จุกจิกจู้จี้ไปหมด ไม่เคยคบหากับ
เพื่อนบ้าน ไม่ดูแลใคร ไม่เลี้ยงบอนไซ หมกตัวใช้ชีวิต
อยู่กับภรรยาสองคนในบ้านเล็ก ๆ คงจะไม่มีอะไร

กระตุ้นจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดอาการ
หลง คุณยายคะ โคะตะนิกิเคยว่ามิเกะ โสว่ากรหลงลืม
นั่นเกิดจากใจ อาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้⁸

เมื่อมิเกะ โสรู้สึกตัวมีอาการดีขึ้น แต่พูดอะไรไม่ได้นอก
จากเรียก “นี่ นี่” เท่านั้น พอถามว่าปีศาจอะแล้วไซ้ไหมก็ได้แต่
หัวเราะ อะกิโกะรีบเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ ในขณะที่เคะอิโกะหัวเราะ
และพูดทำนองว่าคราวหน้าถึงจะบอกว่าพ่อตายก็ไม่มา เพราะพ่อคง
ไม่ตายง่าย ๆ คำพูดนี้เองคงจะทำให้อะกิโกะรู้สึกสงสารมิเกะ โสขึ้น
มาอีก

“นี่ นี่” มิเกะ โสเรียก

“นี่หรือคะคุณปู่”

มิเกะ โสยิ้ม เมื่อเปิดดูจึงรู้ว่าเปียกเสียแล้ว เคะ
อิโกะซึ่งมองอะกิโกะที่รีบเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ หัวเราะ
ออกมาอย่างเห็นเป็นเรื่องสนุก

“ตกลงจริง ๆ นะ อะไร พูดแต่นี้ นี่ คราวนี้ถึงจะ
บอกว่าคุณพ่อตายแล้ว หนูก็ไม่มาแล้วนะ พูดแต่นี้ นี่
ตกลงจริง ๆ”

อะกิโกะนั่งเงียบ แต่ในใจนั้น ได้ตัดสินใจ
แน่วแน่แล้ว แม้จะรู้สึกว่าการมีชีวิตอยู่ของมิเกะ โส นั้น
ช่างทำความเดือดร้อนให้เธอมากเหลือเกิน แต่เอาละตั้ง

แต่วันนี้เป็นต้นไป ฉันจะทำให้มิเกะโสมีชีวิตยืนยาว
นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ใช่คนอื่นหรอก ฉันนี่แหละ
จะเป็นคนทำ ฝนที่หยุดตกตั้งแต่กลางวันเริ่มตกลงมา
อีก เสียงฝนในคำคืนนี้แทรกซึมเข้าไปในจิตใจของอะกิ
โกะ⁹

อาการนั่งเงิบของอะกิโกะเมื่อได้ฟังคำพูดที่ไม่ได้แสดง
ความยินดีที่พ่อของตัวเองมีอาการดีขึ้นของลูกสาวแท้ ๆ น่าจะคิดได้
ว่าอะกิโกะเกิดความรู้สึกสงสารมิเกะโสมากขึ้น ที่แม้แต่ลูกของตัวเอง
เองก็มิได้รักใคร่ใยดี มนุษย์เรานั้นอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภท
คือ บางคนจะรู้สึกสะใจที่คนอื่นแสดงความไม่สนใจใยดีกับคนที่ตัว
เองไม่ชอบ แต่บางคนกลับเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจคนคนนั้น
จากการกระทำที่ไร้น้ำใจของอีกคนหนึ่ง อะกิโกะคงจะจัดอยู่ใน
ประเภทหลังนี้ คือ เป็นพวกที่มีจิตใจอ่อนโยนและไม่อาฆาตแค้น จึง
เกิดความสงสารมิเกะโส เมื่อเห็นการกระทำอันเย็นชาของเคะอิจิโกะ
ลูกสาวในไส้ของตนเอง

หลังจากที่มิเกะโสมีอาการดีขึ้นจนพ้นขีดอันตราย มิทซึโกะ
ก็โทรศัพท์มาแจ้งข่าวการเสียชีวิตของมิซึโกะ การที่มิเกะโสซึ่งอยู่
ในวัยชรารอดชีวิตมาได้ ส่วนมิซึโกะซึ่งอยู่ในวัยกลางคนต้องเสียชีวิต
ตกลงด้วยโรคร้าย ทำให้อะกิโกะมองเห็นสังกรรมบางอย่างของ
ชีวิต บทสนทนาระหว่างมิทซึโกะและอะกิโกะแสดงให้เห็นความรู้

ลึกลงกว่าของอะกิโกะได้อย่างชัดเจน บทสนทนาเริ่มจากการที่มิทซึโกะแสดงความแปลกใจเมื่อทราบว่ามิเกะโตะยังมีชีวิตอยู่

“เธอ เป็นอย่างนั้นหรือ มิทซึโกะตายไปแล้ว แต่คุณพ่อของคุณทะมิบะนะ (มิเกะโตะ) กลับรอดชีวิต ถ้าตายก็ไม่สบายใจนะ ดีแล้วละ ถึงต่อไปจะลำบากก็เถอะ”

“ใช่ ฉันก็คิดอย่างนั้น บอกไม่ถูกนะ ในที่สุดก็ทำได้”

“อนาคตข้างหน้าของพวกเราคงจะลำบากนะ อายุก็เข้าวัยที่จะเป็นมะเร็ง ถึงโชคดีไม่เป็นมะเร็ง แต่ก็ไม่มีทางจะหนีความแก่ไปได้”

“จริงด้วยมิทซึโกะ ฉันคิดอยู่นะว่าคนในโลกนี้จะทำอะไรกันต่อไป ก็เลยเกิดความรู้สึกว่าจะต้องดูแลคุณปู่ให้ดีที่สุด”¹⁰

อะกิโกะทำใจยอมรับความจริงที่ว่า ความชราและความซำรุดทรุดโทรมของร่างกายจากความชรานั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปจะต้องเผชิญ นอกจากคนคนนั้นจะเจ็บป่วยเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร เช่น มิทซึโกะซึ่งก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานอีกแบบหนึ่ง ในที่สุด อะกิโกะก็สามารถทำใจยอมรับสภาพที่ตัวเองจะต้อง ดูแลชายชราคนนี้ต่อไปได้

หลังจากเหตุการณ์ที่มิเกะโตะเกือบจะเสียชีวิตลงในอ่างอาบน้ำ น้ำ อะกิโกะก็ตัดสินใจอยู่บ้านเพื่อดูแลมิเกะโตะ เมื่อมองไป รอบ ๆ ตัวก็เห็นว่ามีการครบครันที่ต้องดูแลคนชราที่มีอาการหลงอยู่หลายครอบครัว เช่น ที่สำนักกฎหมายที่อะกิโกะเคยทำงานอยู่ก็มีเพื่อนร่วมงานถึงสามคนที่ต้องดูแลคนชราที่มีอาการหลง คุณชายคะโดะตะนิซึ่งเคยพา มิเกะโตะ ไปสมาคมคนชรา ก็เกิดหกล้มจนต้องนอนอยู่กับบ้าน และต้องใช้ผ้าอ้อมเหมือนกับมิเกะโตะ กรณีของคุณชายคะโดะตะนินี้มีลูกสะใภ้เป็นผู้ดูแลเช่นเดียวกับมิเกะโตะ อะกิโกะจึงรู้สึกว่าคุณอื่น ๆ ก็ต้องเผชิญกับเหตุการณ์แบบนี้เช่นเดียวกับตนเหมือนกัน ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของอะกิโกะไว้ว่า

อะกิโกะตัดสินใจไม่ออกไปทำงาน ตลอดวัน
จึงว่าง ได้ต้อนรับเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มาหา เป็นคนที่
มีการดูแลคนแก่เหมือนกัน เมื่อได้คุยกันโดยไม่
ตั้งใจจะบ่นว่าอะไร จึงได้รู้ว่ามิใช่ตัวเองที่ลำบากอยู่
คนเดียว อะกิโกะเกิดความรู้สึกปลอดโปร่งใจขึ้นมา ¹¹

อะกิโกะมองเห็นความจริงแล้วว่า ภาระการดูแลคนชรานั้น เป็นเรื่องธรรมดา มิใช่ตัวเองเพียงคนเดียวที่ต้องทนทุกข์เช่นนี้ คนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน อาจจะกล่าวได้ว่าอะริโอะมิได้พยายามจะแสดงให้เห็นว่า การดูแลคนชรานั้นแม้จะเป็นเรื่องลำบากเหน็ดเหนื่อย

เพียงใด แต่ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์จะต้องพึงปฏิบัติต่อกัน แม้จะไม่เสียชีวิตเพราะโรคภัยไข้เจ็บก่อนวัยอันสมควร เช่น ณิชูโกะเพื่อนของอะกิโกะ แต่ทุกคนย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงความชรา บางคนโชคร้ายอาจต้องมีการหลงอย่างเช่นมิเกะ โส ชูเกะงะวะ โนะริมะฉินักวิจารณ์วรรณกรรมได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของอะริโอะฉินในการเรียกร้องให้เห็นว่าความชราเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ว่า

ไม่ใช่แต่เพียงทะชิบะนะ มิเกะ โสคนเดียวเท่านั้นที่ต้องพบกับความชรา กลุ่มผู้สูงอายุที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้มองเห็น ได้เด่นชัดเหมือนแสงสว่างจากเบื้องหลังของมิเกะ โสซึ่งเป็นจุดรวมแสง

พ่อของพระที่มาสวดมนต์ให้ในงานศพของภรรยา มิเกะ โสก็กลายเป็นคนแก่นอนอยู่กับที่ คุณยายคะ โคะตะนิ สามีที่เสียชีวิตไปแล้วของคุณนายโมะกุ สะระ พ่อที่เสียชีวิตไปแล้วของนายความชื่อฟูจิ ซึ่งทำงานในสำนักกฎหมายที่อะกิโกะทำงานอยู่ คุณยายของเสมียนหญิงซึ่งเป็นรุ่นน้องของอะกิโกะ และคนชราที่สมาคมคนชราทั้งสองแห่ง

นอกจากผู้สูงอายุที่ได้กล่าวในนวนิยายแล้ว ภาพของคนชราทั่วประเทศในตอนนั้น (1972) ที่มีถึง 4-5 ล้านคน และกล่าวกันว่าในปี 2005 จะมีผู้สูงอายุ 30 ล้านคน ขึ้นมาขึ้นเรียงกันแน่นขนัด ยากที่จะหลีกเลี่ยง

ความรู้สึกที่ว่านวนิยายเล่มนี้กำลัง โยนคำสาปแช่งที่
แปลกประหลาด นั่นก็คือคำสาปแช่งที่ว่าท่านก็ไม่ใช่
กรรมิกเว้นที่จะหลีกหนีจากความชราได้¹²

จึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมปัจจุบันของญี่ปุ่นนั้น การใช้ชีวิตในช่วงวัยชราอันยาวนานเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่จะต้องเผชิญ และจำนวนคนชราที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการกินคืออยู่ดีและความก้าวหน้าในทางการแพทย์นั้นก็กำลังเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้คนทั้งหลายในสังคมว่าจะช่วยกันดูแลคนชราเหล่านั้นได้อย่างไร

2. “บุพเพสันนิวาสอันใด” (Donna Goende : 1988)

งานเขียนที่แสดงให้เห็นปัญหาของคนชราในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากเรื่อง “หลง” ของอะริโอะมิ ชะวะ โกะก็คือเรื่อง “บุพเพสันนิวาสอันใด” ของโค ฮะรุโตะ โคะเขียนเรื่องนี้ลงในนิตยสาร “ฉินโฌ” เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1988 กล่าวกันว่าเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตจริงของเขา ที่ว่าการเขียนหนังสือของเขาไม่สามารถจะทำรายได้พอที่จะเลี้ยงครอบครัวได้ ภรรยาจึงต้องทำงานรวมทั้งต้องทำงานบ้านและดูแลตัวเขาด้วย สิ่งนี้เองที่ทำให้โครู้สึกว่าเขาเป็นผู้ที่ทำให้ภรรยาต้องลำบาก ต้องทำงานมากเกินไปจนร่างกายทรุดโทรมในยามชรา

“บุพเพสันนิวาสอันใด” เป็นเรื่องราวของสามีภรรยา
อายุ 81 ปี ที่ใช้ชีวิตอยู่กันตามลำพังในเมือง ไม่มีลูกหรือญาติพี่น้อง
คอยดูแลยามเจ็บป่วย ทั้งสองคนใช้ชีวิตร่วมกันมาเป็นเวลา 50 ปี
ตลอดเวลา 50 ปี ภรรยาได้ดูแล ทำงานบ้าน ทำอาหาร ซักผ้า ปรนนิบัติ
สามีอย่างดี จนอายุถึง 81 ปี ก็ยังซักผ้าด้วยมือในห้อง อาบน้ำ จนใน
ที่สุดร่างกายที่ชราภาพก็อ่อนแอและทรุดโทรมลงมากจนไม่สามารถ
ซักผ้าด้วยมือได้ ทั้งสองคนพากันไปซื้อเครื่องซักผ้า อาการของ
ภรรยาทรุดลงเรื่อย ๆ แม้แต่งานง่าย ๆ เช่น การเอาเสื้อผ้าสกปรกใส่
ลงในเครื่อง พับผ้าที่ซักแล้ว ก็ไม่สามารถทำได้ ในที่สุด สามีต้องทำ
แทนทุกอย่าง รวมทั้งการดูแลเรื่องอาหารการกิน อาบน้ำให้ เวลา
อาบน้ำให้ภรรยา

สามีรู้สึกถึงความทรุดโทรมของภรรยา และนึกอยู่เสมอว่าที่
ภรรยาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ก็เพราะทำงานปรนนิบัติตัวเองมา
ตลอด ภรรยาเป็นคนชอบอาบน้ำมาก เมื่อตอนที่ยังแข็งแรงดีจะชอบ
อาบน้ำทุกวัน หลังจากที่ร่างกายอ่อนแอลงต้องอาศัยสามีช่วยดูแล
จึงลดลงมาอาบ 3-4 วันครั้ง และในที่สุดก็เปลี่ยนมาเช็ดตัว 3-4 วัน
ครั้ง เพราะสามีเองก็แก่มาก ไม่สามารถประคองภรรยาเข้าออกห้อง
อาบน้ำได้

สามีขอให้หมอช่วยมาดูแลอาการภรรยา หมอให้ยาและแนะนำ
นำไปติดต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเขตเพื่อขอคำแนะนำเพราะ
ทั้งสองอยู่กันตามลำพังคนแก่ ใจจริงนั้นสามีไม่ยอมรับความช่วยเหลือ

เหลือจากทางราชการ เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ที่ตัวเองจะต้องชดใช้ให้
ภรรยา แต่ภาระที่ต้องดูแล หุงหาอาหารให้คนป่วยสำหรับคนอายุ
81 ปีนั้น สามีเองก็เกิดความรู้สึกว่าตัวเองกำลังจะรับภาระนี้ไม่ไหว
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของเขตซึ่งเป็นสตรีได้มาเยี่ยมและให้คำแนะนำ
นำพาให้เอาภรรยาไปฝากที่บ้านคนชราเป็นรายวันเพื่อให้คนดูแล คือ
สามีได้พักผ่อนบ้าง ควรจะฝากอาทิตย์ละ 2 วัน และทางเขตจะส่งรถ
มารับภรรยาไปอาบน้ำให้เดือนละ 2 ครั้ง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ที่มาด้วยจะช่วยตัดผมและตัดเล็บให้ภรรยา

ภรรยามีอาการหลงมากขึ้น วันหนึ่งได้ลืมเปิดแก๊ซทิ้งเอาไว้
สามีกลับมาเห็นพอดี และบางครั้งก็ออกจากบ้านโดยไม่บอกใคร
ตำรวจต้องพากลับมาส่งบ้าน ในที่สุดสามีก็เอาภรรยาไปฝากไว้ที่
บ้านคนชราสัปดาห์ละ 2 วัน และจ้างผู้ช่วยแม่บ้านมาดูแลทำความสะอาด
สะอาดบ้านสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

ภรรยาเริ่มทำห้องน้ำสกปรก อาการเช่นนี้เริ่มเมื่อปีที่แล้ว
บางครั้งถึงกับถ่ายเรีราดเพราะไปห้องน้ำไม่ทัน สามีเอาผ้าปูที่นอน
เก่าที่ภรรยาเก็บไว้และเคยพูดว่าจะเอาไว้ทำผ้าอ้อมให้สามีมารัดทำ
ผ้าอ้อมให้ภรรยา ระยะหลังภรรยาเริ่มพูดและเรียกชื่อพี่ชายที่เสียชีวิต
ไปแล้ว

สามีไปรับยาป้องกันไม่ให้เกิดอาการหลงจากหมอทุก 5 วัน
และเล่าเรื่องภรรยาให้หมอฟัง หมอบอกว่า ภรรยาเป็นโรคเอนเซฟฟา-
โลมาเลเซีย (Encephalomalacia) หรือโรคเนื้อเยื่อสมองเสื่อม

สามีคิดอยู่เสมอว่าภรรยาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ก็เพราะทำงานเพื่อตน สามีเคยคิดว่าตัวเองจะตายก่อนภรรยาเพราะญาติพี่น้องเป็นโรคปอดตายหมดแล้ว แต่เนื่องจากภรรยาดูแลอย่างดีจึงมีชีวิตรอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในที่สุด สามีก็พาภรรยาเข้าไปอยู่ในบ้านคนชรา เพราะตัวเองร่างกายอ่อนแอลง จะต้องเข้าโรงพยาบาลผ่าตัดเพราะมีเม็ดยื่นที่ได้กลิ่น ก่อนเข้าโรงพยาบาล สามีได้ไปแจ้งข่าวให้ภรรยาทราบที่บ้านคนชรา ระหว่างที่สามีอยู่ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ได้พาภรรยามาเยี่ยมวันเว้นวัน สามีมีความรู้สึกว่ที่ภรรยาต้องมีสภาพเช่นนี้เพราะตัวเองเป็นสาเหตุ งานเขียนเรื่องนี้แสดงให้เห็นภาพชีวิตของคนชราที่ต้องใช้ชีวิตอยู่กับคำพังใด้้อย่างชัดเจน

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง “บุพเพสันนิวาสอันใด” นี้ มีดังนี้

1. ชีวิตคนชราในครอบครัวเล็กในเมือง
2. ที่พึ่งของคนชราที่ไร้ญาติข้างเคียง

1. ชีวิตคนชราในครอบครัวเล็กในเมือง

“บุพเพสันนิวาสอันใด” แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของคนชราที่อาศัยอยู่กับคำพังสามีภรรยาในเมือง ไม่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่

ในบริเวณใกล้เคียงที่จะเป็นที่พึ่งพาได้ หรือแม้จะมีเพื่อนบ้านก็ มิใช่เพื่อนบ้านแบบหมู่บ้านชนบทที่จะมีเวลามาแวะเวียนดูแล ชีวิตของคนในเมืองเป็นชีวิตที่รีบเร่ง ทำงานแข่งกับเวลา จึงไม่มีเวลาเผื่อแผ่ไปถึงคนแก่ที่อยู่บ้านใกล้เคียง สภาพเช่นนี้ก็คือผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรม สังคมเกษตรกรรมนั้นผู้คนจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ย่า ตายาย หลานหรือญาติพี่น้องคนอื่น ๆ อยู่ในบ้านเดียวกัน หรือไม่ก็อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อนบ้านต่างก็รู้จักสนิทสนมพอที่จะช่วยเหลือกันได้

แต่เมื่อสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม ครอบครัวมีขนาดเล็กลง บางครอบครัวมีเพียงแค่สามีภรรยา เพื่อนบ้านแทบไม่รู้จักกัน ความอบอุ่นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันย่อมน้อยลง ครอบครัวที่อยู่ตามลำพังสามีภรรยาและมีอายุในวัยชราเมื่อยังมีสุขภาพแข็งแรงย่อมไม่มีปัญหา แต่เมื่อคนหนึ่งเกิดล้มป่วยเพราะความชรา อีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนชราเหมือนกันจะต้องเป็นผู้ดูแล และจะกลายเป็นภาระที่หนักอึ้ง เพราะร่างกายไม่อยู่ในสภาพที่จะดูแลคนอื่นได้

โค ฮะรุโตะได้พูดถึงความเหน็ดเหนื่อยของสามีที่ต้องดูแลภรรยาที่มีอาการหลง ไม่สามารถทำอะไรได้ สามีต้องดูแลเรื่องอาหารการกิน เสื้อผ้า อาบน้ำให้ และในที่สุดสามีเองก็เริ่มมีสภาพร่างกายทรุดโทรมลงว่า

ตัวผมเองหลังจากที่เอาภรรยาอาบน้ำก็รู้สึกไม่
สบายอยู่ประมาณ 1 อาทิตย์

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงตัดสินใจต้มน้ำร้อน แล้วเอา
ผ้าขนหนูชุบน้ำร้อนเช็ดตัวให้ภรรยา พออย่างเข้าเดือน
กัณยายน ผมรู้สึกเหนื่อยจึงเช็ดตัวให้ภรรยา 3-4 วันครั้ง
อาจจะเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้ผดขึ้น¹³

และอีกตอนหนึ่งที่สามีสึกว่าสภาพร่างกายของตัวเอง
จะรับภาระนี้ไม่ไหวก็คือ

แต่เมื่อการดูแลภรรยา (รวมทั้งการเตรียม
อาหารสามมื้อสำหรับตัวผมและภรรยา) ผ่านไปนาน
วัน ผมก็เริ่มรู้ขึ้นมาทีละนิดว่าผมคนเดียวทำไม่ไหว¹⁴

สามีสึกใจขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ด้วยเหตุผลที่ว่าสภาพร่างกายตัวเองกำลังจะรับไม่ไหว ตามคำแนะนำ
นำของหมอที่ไปปรึกษาที่บอกว่า

“ถ้าคุณตาป่วยลงละก็ คุณยายก็จะต้องอยู่คน
เดียวนะ คุณตาต้องพยายามอย่าให้ล้มป่วยลงไปล่ะ”¹⁵

สิ่งที่หมอพุดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ถ้าคนดูแลพยาบาลเกิดล้มป่วยเพราะความเหน็ดเหนื่อยจากการดูแลคนป่วยและเสียชีวิตไปในที่สุดคนป่วยต้องอยู่คนเดียว สถานการณ์ก็จะยิ่งรุนแรงขึ้น การดำรงชีวิตของคนชราที่อยู่กันตามลำพังเป็นครอบครัวขนาดเล็กในเมืองใหญ่จึงออกจะเป็นเรื่องยากลำบาก เป็นปัญหาที่ต้องการ การแก้ไขช่วยเหลือ

2. ที่พึ่งของคนชราที่ไร้ญาติข้างเคียง

สามิตัดสินใจติดต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเขตเพื่อขอคำแนะนำ เจ้าหน้าที่จากเขตซึ่งเป็นสตรีได้มาหาที่บ้าน และแนะนำให้ทำเรื่องเอาภรรยาไปฝากไว้ที่บ้านคนชราเป็นรายวัน สัปดาห์ละ 2 วัน เพื่อให้คนดูแลคือสามีได้พักผ่อนบ้าง เจ้าหน้าที่ได้แนะนำว่า

“คุณตาควรรู้เรื่องจากข่าวและแผ่นพับของเขตแล้ว บี.เอ็ม. โสม ที่บ้านพักฟื้นคนชราพิเศษ ที่อะโกะดา มีระบบเคย์โสมที่รับคนชราเพียงวันเดียว เพื่อให้คนดูแลได้พักผ่อน และตัวคนชราที่เข้าไปพักก็ดีใจมากด้วย ถ้าได้รับอนุญาตก็จะเอาคุณยายไปฝากได้อาทิตย์ละครึ่ง วันที่คุณยายไปบ้านคนชรา คุณตาก็จะได้พักผ่อน และได้สะสมบุญต่าง ๆ ที่สะสมเอาไว้ด้วย มีคน

ต้องการเข้ามาอาจไม่ได้ในทันที แต่ควรรีบสมัครจะดีกว่า”¹⁶

นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ยังบอกอีกว่า ในระหว่างที่ยังเข้าบ้านคนชราไม่ได้จะมารับคุณยายไปอาบน้ำที่ที่อาบน้ำสำหรับคนชราของเขต และช่วยตัดเล็บตัดผมให้ด้วย

คุณ T กลับมาที่โต๊ะ ยืนขึ้น มองภรรยา แล้วพูดว่า

“ดิฉันรู้สึกกังวลยังไงไม่ทราบ ตัดผมได้ไหมคะ ก่อนจะอาบน้ำ ตัดผมให้สั้นไว้ก่อน”

พอเสร็จจากผมก็เอาที่ตัดเล็บออกมาตัดเล็บมือให้ ตั้งแต่ภรรยาตัดเล็บเองไม่ได้ ผมก็ตัดให้ แต่มักจะกลัวและผลัดผ่อนออกไปอีกวันอยู่เรื่อย ๆ¹⁷

เมื่อดูจากสภาพของสามีภรรยาในเรื่อง “บุพเพสันนิวาสอันใด” แล้วน่าจะพูดได้ว่าที่พึ่งของคนชราที่อยู่กันตามลำพังคนชราในเมือง ไร่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่จะให้ความช่วยเหลือเช่นสังคมเกษตรกรรมในต่างจังหวัด ก็คือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของทางราชการหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐบาลจะต้องจัดเตรียมสวัสดิการให้แก่คนชราที่อยู่กันตามลำพังเช่นนี้ด้วย

3. “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969)

“ใต้เงาดอกซากุระ” เป็นงานเขียนประเภทเรื่องสั้นของ อิโนะอุเอะ ยะซุมิ ที่พูดถึงชีวิตในวัยชราของแม่ของผู้บรรยายในเรื่อง ซึ่งใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “ผม” แม่เคยใช้ชีวิตอยู่กับพ่อตามลำพังที่เซโตะเป็นเวลากว่า 30 ปี เดิมพ่อเป็นแพทย์ทหารแต่ได้ลาออกมาใช้ชีวิตในชนบทซึ่งเป็นบ้านเกิดของแม่ตั้งแต่อายุ 48 ปี พ่อเป็นคนชอบสันโดษ จึงมีความสุขกับการปลูกผัก เลี้ยงไก่ และทำมิโซะกินเอง พ่อเสียชีวิตลงเมื่อ 5 ปีที่แล้วด้วยโรคมะเร็ง อายุได้ 80 ปี

หลังจากพ่อเสียชีวิต ลูก ๆ คือ “ผม” ผู้บรรยายในเรื่องและน้องสาว 2 คน น้องชาย 1 คน ต่างเป็นห่วงแม่ที่ต้องอยู่คนเดียวตามลำพัง จึงรับแม่มาอยู่กับน้องสาวคนเล็กชื่อคุวะโกะซึ่งแยกทางกับสามีและเปิดร้านเสริมสวยอยู่ในโตเกียว แม่สมัครใจที่จะอยู่กับลูกสาวมากกว่าครอบครัวของลูกชาย ลูก ๆ สามคน คือ “ผม” น้องชาย และน้องสาวคนเล็กที่ชื่อคุวะโกะ ต่างเข้ามาทำงานและตั้งถิ่นฐานอยู่ในโตเกียว ส่วนน้องสาวคนโตอยู่ที่มิชิมะ ไม่มีใครอยู่ที่บ้านเดิมของพ่อหรือแม่เลย

สภาพร่างกายของแม่ยังแข็งแรงดี หลังไม่โก่ง ตายังอ่านหนังสือได้โดยไม่ต้องใช้แว่น ฟันก็ยังแข็งแรง หน้าตามีเลือดฝาดสดใส แต่ก่อนที่พ่อจะเสียชีวิตลง 2-3 ปี แม่เริ่มมีอาการหลงลืมอย่างรุนแรง และชอบพูดเรื่องเดียวซ้ำซากกันสองสามครั้ง เมื่อแม่เข้ามาอยู่

ในโตเกี่ยวกับภาวะ โคะ การพูดซ้ำซากรุนแรงยิ่งขึ้น ใน 1 ชั่วโมงจะพูดเรื่องเดียวกันซ้ำ ๆ หลายครั้ง น้องสาวมาเล่าอาการหลงของแม่ให้ “ผม” ฟัง “ผม” จึงรับแม่มาอยู่ที่บ้านบ้าง แต่แม่อยู่ได้ไม่ถึง 3 วันก็อยากกลับไปบ้านน้องสาว “ผม” เห็นอาการหลงลืมของแม่แล้วก็รู้สึกว่แม่เหมือนกับเครื่องจักรที่มีบางส่วนเสียไป ไม่ใช่อาการป่วยส่วนที่เสียและส่วนที่ดีผสมปนเปกันอยู่ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม่มีอาการหลงลืมรุนแรงก็จริง แต่ก็มีบางเรื่องที่แม่ไม่ลืม แม่มักจะพูดถึงญาติผู้ชายคนหนึ่งชื่อฉุมมะซึ่งเสียชีวิตไปแล้วเมื่ออายุ 17 ปี ในขณะที่ตอนนั้นแม่มีอายุเพียง 7 หรือ 8 ขวบ ให้คนในบ้านฟังว่าเป็นคนใจดีและฉลาด ถ้ายังมีชีวิตอยู่จะต้องเป็นนักวิชาการที่มีความสามารถ ทุกคนในบ้านลงความเห็นว่แม่ชอบญาติคนนี้

แม่ไม่พูดเรื่องญาติชื่อฉุมมะให้ลูก ๆ คือ “ผม” และภาวะ โคะ ฟัง ภาวะ โคะคิดว่าแม่อาจเกรงใจลูก ๆ แม่ยังแยกได้ว่ใครเป็นลูกใครเป็นญาติ ใครเป็นเพื่อน แม่พูดเรื่องนี้ให้คนในบ้านฟัง ญาติและเพื่อนของแม่ที่อยู่บ้านเดิมที่แม่เคยอยู่กับพ่อต่างรู้เรื่องนี้กันทุกคน

เมื่อแม่อายุครบ 80 ปี ลูก ๆ พาแม่ไปชมดอกซากุระที่อิสุและไปไหว้สุสานพ่อที่บ้านเดิมซึ่งอยู่ใกล้ ๆ เพื่อเป็นการฉลองอายุ 80 ปีของแม่ ลูก ๆ คิดว่จะบอกเรื่องนี้กับแม่เมื่อใกล้จะเดินทาง แต่แม่รู้เรื่องนี้ก่อน เมื่อช่วงเช้าเดือนเมษายนจึงโทรศัพท์มาที่บ้าน “ผม” ทุกเช้าเย็น ถามอยู่เรื่องเดียวว่จะแวะบ้านต่างจังหวัดหรือเปล่า

เมื่อขึ้นรถออกจากบ้าน แม่นึกขึ้นได้ว่าลืมกระเป๋าจึงกลับไปเอาที่บ้าน พอไปถึงโรงแรมที่พักและรับประทานอาหารเช้า ทุกคนต่างแยกย้ายกันไปห้องของตัวเอง และออกไปชมดอกซากุระยามค่ำคืน แม่ขอพักผ่อนอยู่ในห้อง “ผม” เข้าไปคุยกับแม่ จึงพบว่าแม่เอาสมุดจรายชื่อคนที่เอาเงินมาช่วยงานศพของพ่อมาด้วย “ผม” ถามว่าเอามาทำไม แม่บอกว่าไม่รู้ว่าอยู่ในกระเป๋าได้อย่างไร คุวะโกะอาจจะเป็นคนเอาใส่มาให้ก็ได้ แต่พอน้องชายเข้ามา แม่เอกระเป๋าซ่อนไว้ข้างหลังไม่ให้เห็น

น้องชายถามถึงรายการของวันพรุ่งนี้ที่จะปีนเขาขึ้นไปไหว้สุสานพ่อซึ่งอยู่บนเขา เน้นอน ทุกคนรู้ว่าแม่ไม่อยู่ในสภาพที่จะปีนเขาขึ้นไปไหว้สุสานได้ จึงตกลงกันไว้แล้วว่าแม่ไม่ต้องขึ้นไป แม่รีบพูดออกมาก่อนว่าแม่จะไม่ขอปีนเขาขึ้นไปไหว้สุสานเพราะกลัวขาหัก และจะขอหยุดทำงานเพื่อพ่อเสียทีเพราะได้ทำมาากแล้ว หลังจากนั้นก็พูดถึงความเหน็ดเหนื่อยที่ต้องดูแลพ่อ ต้องหาอาหารกลางวันใส่กล่องให้ไปรับประทานที่ทำงาน ต้องขับรถแท็กซี่ให้ ต้องไปปรับพ่อตอนหิมะตกลงมาทับถมพื้นถนนเต็มไปหมด น้องชายพยายามที่จะพูดถึงเรื่องที่สนุกสนานมีความสุข เช่น เรื่องที่แม่เคยไปดูซากุระเพื่อเบนความสนใจออกไป แต่แม่กลับจำไม่ได้ ในที่สุดก็เบื่อหน่ายที่จะพูดกับน้องชายจึงบอกว่าจะขอพักผ่อนอยู่ในห้อง “ผม” และน้องชายพากันออกไปดูดอกซากุระ และพูดถึงแม่ว่าแม่จำ

ได้แต่ความลำบากเมื่ออยู่กับพ่อ เรื่องที่มีความสุขกลับลืมไปเสียหมด

ชะชุนิเขียนนวนิยายเรื่องนี้โดยมีพื้นฐานอยู่บนชีวิตจริงของเขา เขาพยายามจะพรรณนาภาพของแม่เพื่อให้เห็นความงาม แต่เขาก็ไม่อาจฝืนความจริงที่ปรากฏออกมากับความชราของแม่และทำให้เกิดความรู้สึกเหงาในตอนท้ายได้

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาคนชราที่สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” นี้ คือ

1. การเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองใหญ่ในวัยชรา
2. ลูกชายคนโตกับการดูแลพ่อแม่

1. การเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองใหญ่ในวัยชรา

แม่ของลูก ๆ ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” ต้องเข้ามาอยู่ในโตเกียวกับลูกสาวคนเล็กซึ่งหย่ากับสามี และดำเนินกิจการร้านเสริมสวย เนื่องจากพ่อเสียชีวิตลงก่อน ลูก ๆ เป็นห่วงแม่ที่จะต้องใช้ชีวิตคนเดียวที่บ้านในต่างจังหวัดจึงชวนมาอยู่ด้วยในเมืองใหญ่ แต่สิ่งที่ลูก ๆ ลืมไปก็คือชีวิตของแม่ในต่างจังหวัดนั้น แม่มีเพื่อนมีญาติพี่น้องที่จะคุยกันได้ เพราะมีชีวิตและคุ้นเคยกับสถานที่นั้นมาเป็นเวลาหลายสิบปี เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในสังคมเมืองใหญ่ซึ่งเป็นลักษณะ

สังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ทุกคนรีบเร่งไม่มีเวลาเอาใจใส่กันและกัน และไม่มีเพื่อนหรือญาติรุ่นราวคราวเดียวกันที่แม่จะพูดคุยเรื่องบาง เรื่องที่แม่ไม่อยากจะพูดกับลูก ๆ ได้ ทำให้โลกของแม่ยิ่งแคบลง อาการหลังล้มของแม่จึงรุนแรงยิ่งขึ้น แม่จะพูดถึงญาติที่อิจฉาแม่ให้ หลานและคนในบ้านฟัง แต่กับลูกจะไม่พูด

เมื่อรู้ว่าแม่ชอบพูดถึงคุณณัฐมมะบ่อย ๆ ผมก็ เกิดสนใจเรื่องนี้ ที่บ้านคนที่ไม่รู้เรื่องนี้ มีแต่ผมคนเดียว แม้แต่ป้าซึ่งเป็นผู้ช่วยแม่บ้านก็รู้ว่าแม่จะพูดถึง คุณณัฐมมะเหมือนกับเป็นคนรักของตัวเอง พอผมพูดถึง เรื่องนี้กับคุณอะโกะเมื่อมาที่บ้าน คุณอะโกะบอกว่าคุณยาย (แม่) ไม่ยอมพูดเรื่องนี้ต่อหน้าฉันเด็ดขาด แต่เรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านเดิมของแม่หรือในหมู่ญาติ รู้กันทั่ว ที่ไม่ยอมพูดกับพวกเราลูก ๆ คงจะเกรงใจกรรมัง เรื่องนั้นแม่ยังแยกออก¹⁸

จากพฤติกรรมของแม่ที่หาเพื่อนคุยเพื่อจะเล่าเรื่องบางเรื่อง ที่ไม่อยากจะเล่าให้ลูก ๆ ฟัง อาจจะพออนุมานได้ว่าคนชราที่บางครั้งก็อยากมีคนอื่นที่จะพูดคุยด้วยนอกจากลูก ๆ ของตัวเอง ในตอนแรกแม่ไม่ค่อยยอมมาค้างที่บ้าน “ผม” ซึ่งมีหลาน ๆ ลูกสะใภ้ และผู้ช่วยแม่บ้านอยู่ แต่นาน ๆ เข้าก็เกิดความรู้สึกอยากมาเอง ซึ่งก็น่าจะคิดได้ว่าอยากจะหาเพื่อนคุยที่ไม่ใช่ลูก ๆ ของตัวเอง ถึงแม่จะเป็นหลาน ๆ

หรือลูกสะใภ้ที่ไม่ใช่คนรุ่นราวคราวเดียวกันก็ยังคงคิดว่าไม่มีเสียเลย และเรื่องที่เล่าให้หลาน ๆ ฟังนั้นส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องแม่เคยคุยให้คนที่บ้านเดิมและญาติคนอื่น ๆ ฟัง แต่กับลูกแม่อาจรู้สึกเกรงใจหรืออายที่จะเล่า

ดังนั้นจึงอาจจะพูดได้ว่า การที่มนุษย์คนหนึ่งต้องจากสถานที่ที่ตนเองเคยอาศัยอยู่เป็นเวลานานจนถึงวัยชราไปสู่อีกสถานที่หนึ่งซึ่งมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เช่น ในกรณีของแม่ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” ที่ต้องจากชนบทมาสู่โตเกียวเพื่อใช้ชีวิตแบบคนเมือง ต้องจากเพื่อนบ้านญาติมิตรที่คุ้นเคยมาอยู่ในแวดวงของลูกหลาน ซึ่งในแง่หนึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่ดีเป็นความอบอุ่นที่ครอบครัวฟังจะมีให้กับแม่ผู้ชราได้ แต่สิ่งที่แม่ต้องสูญเสียไปก็คือสังคมซึ่งมีเพื่อนบ้านญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ที่คุ้นเคยกันมานานจนสามารถพูดคุยเรื่องบางเรื่องที่ไม่อยากจะถูกกับลูก ๆ ได้

อย่างไรก็ตามอิโนะอุเอะมิได้กล่าวถึงปัญหาการขาดเพื่อนของแม่อย่างชัดเจนนัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีคนชราจำนวนมากที่ต้องจากบ้านเดิมในชนบทของตัวเองมาอยู่กับลูก ๆ ในเมือง เกิดมีอาการหลงลืมมากขึ้นเพราะขาดการติดต่อกับเพื่อนฝูง ทำให้ความมีชีวิตชีวาค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง มีบางรายที่ต้องถูกทิ้งอยู่บ้านคนเดียวในตอนกลางวัน เพราะลูกหลานต่างออกไปทำงานและไปโรงเรียนกันหมด คนชราบางคนอาศัยโทรทัศน์เป็นเพื่อนพูดคุยแทนมนุษย์จริง ๆ

2. ลูกชายคนโตกับการดูแลพ่อแม่

ในประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ลูกชายคนโตซึ่งเป็นผู้สืบทอดกิจการของครอบครัวหรือผู้สืบทอดมรดกจะต้องเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ตลอดไป ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” แม่เลือกไปอยู่กับลูกสาวซึ่งใช้ชีวิตอยู่คนเดียวเนื่องจากแยกทางกับสามี แต่ในความเป็นจริง ถ้าลูกสาวยังมีสามีอยู่ด้วย พ่อแม่จะรู้สึกเกรงใจลูกเขยและเลือกที่จะไปอยู่กับครอบครัวของลูกชายคนโต ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมมากกว่า หรือในกรณีที่เลือกอยู่กับครอบครัวของลูกสาวและลูกเขยก็มักจะเข้าไปในลักษณะที่พ่อแม่ให้ลูกสาวและลูกเขยเข้ามาปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพราะฉะนั้น บางครั้งพ่อแม่ที่มีลูกคนเดียวจะรู้สึกลำบากใจที่ต้องอยู่กับครอบครัวลูกสาวจึงพยายามสะสมเงินไว้ใช้ในยามชราเพื่อที่จะได้ไม่ต้องพึ่งพาลูก ๆ

การที่แม่ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” เลือกที่จะอยู่กับลูกสาวอาจเป็นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับลูกสะใภ้ ในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยโบราณมักจะได้ยินเรื่องแม่ผัวรังแกลูกสะใภ้อยู่เสมอ ๆ ในปัจจุบันแนวโน้มเริ่มจะเปลี่ยนไป คือ ลูกสะใภ้บางรายเริ่มแข็งข้อ ไม่ยอมอยู่ใต้อาณัติของแม่ผัวอีกต่อไป จึงทำให้แม่ผัวต้องเปลี่ยนท่าที อ่อนข้อให้ลูกสะใภ้ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ดูแลตัวเองในยามชราต่อไปในอนาคต

นอกจากนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องสั้นเรื่อง “ความตาย” (Shi : 1979) ของคิตะ โมะริโอะ ก็เป็นงานเขียนอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นสภาพของคนชราก่อนตายได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนได้บรรยายถึงสภาพก่อนตายของพ่อซึ่งเป็นกวีผู้มีชื่อเสียง คือ ะอิโต โมะกิชิ พ่อมีนิสัยเข้มงวด แต่เมื่อแก่ตัวลงได้ล้มป่วยและมีอาการหลงรุนแรงยิ่งขึ้น พ่อเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของลูก ๆ “ผม” ผู้บรรยายในเรื่องเป็นคนที่สนใจและชอบศึกษาเกี่ยวกับแมลง พ่อบอกว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับแมลงคงไม่ช่วยให้ชีวิตก้าวไกลเท่ากับการเรียนเป็นแพทย์ “ผม” จึงเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์ตามที่พ่อต้องการ

ในขณะที่กำลังเป็นแพทย์อินเทอร์นอยู่ที่โรงพยาบาลที่ เซ็นดะอิ “ผม” ก็ได้ข่าวว่าพ่อป่วยหนัก จึงเดินทางกลับบ้านมาเยี่ยม พ่อที่โตเกียว “ผม” ได้เล่าถึงอาการป่วยของพ่อตั้งแต่เป็น โรคเชื้อหุ้มสมองอักเสบ มีอาการชัก หายใจหอบ มือเท้าเป็นจุดสีม่วง พุดไม่ค่อยได้ เมื่อกลับไปบ้านปีที่แล้ว พ่อมีอาการหนักยิ่งขึ้น เวลาปอกส้ม มือจะสั่น และจะหยิบเปลือกใส่ปากแทนเนื้อส้ม อีกทั้งดูเหมือนจะจำ “ผม” ไม่ได้ เมื่อก่อนหน้านี้ยังแสดงความดีใจเมื่อเห็นหน้า จากนั้นก็เริ่มมีปีศาจออกมาโดยไม่รู้ตัว บริเวณรอบ ๆ ตัวพ่อจึงมีแต่กลิ่นปีศาจ “ผม” เห็นสภาพของพ่อแล้วรู้สึกไม่สบายใจ จึงรีบกลับเซนดะอิ ในช่วงวันหยุดตอนนั้น ในที่สุดพ่อก็ถึงแก่ความตาย

คิดะ โมะริโอะไม่ได้ยกปัญหาของความลำบากในการรักษาพยาบาลคนชราที่ป่วยและมีอาการหลงขึ้นมาพูด แต่เป็นการเล่าถึงสภาพของพ่อที่เคยเป็นคนเข้มงวด เอาแต่ใจตัวเอง เมื่อล้มป่วยลงมีอาการหลงอย่างรุนแรง จนกระทั่งเสียชีวิตในที่สุด ครอบครัวของเขาไม่มีปัญหาในเรื่องเงินทองหรือคนที่จะมาช่วยดูแล แต่ตัว “ผม” ผู้บรรยายในเรื่องเองมีความรู้สึกหดหู่ ไม่สบายใจถึงขั้นทนดูพ่อในสภาพที่หลงไม่สามารถรับรู้เรื่องใด ๆ ได้ เขารีบกลับมาอยู่ที่มหาวิทยาลัยที่เซ็นดะอิ แทนที่จะอยู่ดูแลพ่ออีกสักกระยะหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยยังปิดอยู่

ถึงแม้ “ความตาย” จะมีได้กล่าวถึงปัญหาในการดูแลคนชราโดยตรง แต่สภาพของพ่อที่มีอาการหลงลืม ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ เช่นเดียวกับคนชราที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านอดจะคิดถึงปัญหาในการดูแลคนชราที่อยู่ในสภาพเช่นนั้นและสภาพของตัวเองในยามแก่มิได้ ความแก่ ความตายนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอาจเลี่ยง เราจะเตรียมตัวเตรียมใจรับสภาพนั้นได้อย่างไร ในยุคสมัยที่ช่วงเวลาของวัยชรายาวนานขึ้น เพราะความเจริญต่าง ๆ ได้ช่วยยืดชีวิตมนุษย์ให้ยืนยาวกว่าเดิม

สรุปบทที่ 2

จากวรรณกรรมที่ได้นำมาวิเคราะห์แล้วนี้จะเห็นได้ว่าภาพของสังคมญี่ปุ่นกำลังเนืองแน่นไปด้วยผู้สูงอายุจำนวนมากมาย และติดตามมาด้วยปัญหาของการดูแลผู้สูงอายุเหล่านั้น “หลง” แสดงให้เห็นปัญหาการดูแลผู้สูงอายุที่มีอาการหลงลืมอย่างรุนแรงจนถึงขั้นช่วยตัวเองไม่ได้เลย ถึงแม้จะมีผู้ดูแลคือลูกสะใภ้ก็ตาม แต่ภาระนั้นค่อนข้างจะหนักหนาสาหัสจนอาจทำให้ผู้ดูแลมีอาการป่วยทางจิตหรือหย่าร้างกับสามีผู้เป็นลูกของคนชราได้ ดังนั้น ถึงแม้จะมีผู้ดูแลก็มีไม่ว่าทุกอย่างจะราบรื่น ต้องอาศัยกำลังใจและเมตตาธรรมของผู้ดูแล และความร่วมมือของคนในครอบครัว มิใช่ปล่อยเป็นหน้าที่ของลูกสะใภ้เพียงผู้เดียว

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังในเมืองใหญ่ ไม่มีลูกหลานคอยดูแล เช่น สามีภรรยาในเรื่อง “บุพเพสันนิวาสอันใด” แสดงให้เห็นว่าการดำรงชีวิตอยู่กันตามลำพังคนชราด้วยตนเองนั้น เมื่อถึงคราวเจ็บป่วยก็เริ่มจะกลายเป็นปัญหาใหญ่เพราะฝ่ายที่ยังไม่เจ็บป่วยเมื่อต้องดูแลคนป่วยทุกวัน สุขภาพก็เริ่มทรุดโทรม ไม่สามารถจะดูแลคนป่วยได้ดี จึงจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ ซึ่งนั่นก็หมายความว่ารัฐบาลจะต้องเตรียมงบประมาณและกำลังคนไว้เพื่อช่วยเหลือคนชราเหล่านั้น แม้ในเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” แสดงให้เห็นปัญหาของผู้สูงอายุที่ต้องย้ายถิ่นฐานจากชนบทที่ตนเองคุ้น

เคย และมีเพื่อนฝูงพูดคุยได้ มาอยู่ในเมืองใหญ่ที่แม้จะมีลูกหลาน
แต่ก็มิได้คุ้นเคยเช่นเพื่อนในบ้านเดิม จึงทำให้สภาพจิตใจขาดความ
มีชีวิตชีวา นำไปสู่อาการหลงลืมที่รุนแรงยิ่งขึ้น

ปัญหาการดูแลคนชราที่สะท้อนมาในวรรณกรรมเหล่านี้
ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมสมัยใหม่ทั้งสิ้น
สมัยใหม่ทำให้อายุขัยของคนยืนยาวมากกว่าเดิม ระยะเวลาของ
ความชรายาวนานจนกลายเป็นปัญหาในที่สุด

เชิงอรรถ

- 1 Sawako Aroyoshi, **Kōkotsu no Hito** (Tokyo : Shin chosha, 1993), p.138.
- 2 Ibid, p.173.
- 3 Ibid, p.147.
- 4 Ibid, p.154.
- 5 Ibid, p.211.
- 6 Ibid, p.293.
- 7 Ibid, p.295.
- 8 Ibid, pp.296-297.
- 9 Ibid, p.300.
- 10 Ibid, p.302.
- 11 Ibid, p.304.
- 12 Norimashi Sukegawa, “Kōkotsu no Hito” **Kaisha ku to Kanshō** (April 1989) : p.120.
- 13 Haruto Kō, “Donna Goende” **Shinchō** (November 1988) : p.568.
- 14 Ibid, p.569.
- 15 Ibid,

16 Ibid, p.570.

17 Ibid, p.571.

18 Yasushi Inoue, “Hana no Shita” **Kyōyōshōsetsu**
meisakuzen (Tokyo : Shueisha, 1979), p.377.

110
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สมัยใหม่กับสิ่งแวดล้อม

เมื่อญี่ปุ่นก้าวจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ซึ่งมุ่งสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมตั้งแต่สมัยปฏิวัติเมจิ สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ดังได้กล่าวมาบ้างแล้วในบทที่ 1 เรื่องสภาพครอบครัว และบทที่ 2 เรื่องปัญหาการดูแลคนชรา อีกสิ่งหนึ่งที่มีอาจจะอยู่ยงคงกระพัน จำต้องแปรผันไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงก็คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ สิ่งแวดล้อมนี้ก็คือ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่ดำรงอยู่ในธรรมชาติรอบ ๆ ตัวมนุษย์

เมื่อผู้คนยังยึดอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่อาศัยแรงงานคนหรือแรงงานสัตว์เป็นหลัก พวกเขาต้องพึ่งพาธรรมชาติ จำนวนผลผลิตที่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติในปีนั้น ๆ ที่จะอำนวยให้เพียงใด แต่เมื่อได้ย่างเข้าสู่สมัยใหม่ซึ่งมีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพของการผลิต ความเจริญ ก้าวหน้า ความสะดวกสบาย ความสะอาดสวยงาม ทั้งในเรื่องอาหารการกินและอื่น ๆ มนุษย์จึงต้องพยายามคิดค้นหาสิ่งต่าง ๆ มาสนองความต้องการนั้น แต่ในบางครั้งสิ่งที่คิดค้นขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มผลผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนั้นกลับสร้างความหายนะแก่มวลมนุษย์ทั้งหลายเอง ซึ่งกว่ามนุษย์จะรู้สึกตัวก็เกือบจะสายไปเสียแล้ว โรง

งานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทำให้ผู้คนมีรายได้จากการเข้าทำงานในโรงงาน แต่ในขณะที่เดียวกัน สารเคมีบางอย่างที่ถูกระบายทิ้งมาพร้อมกับน้ำเสียจากโรงงานลงในแม่น้ำลำคลอง และควันทันพิษที่ปล่อยออกไปสู่อากาศก็ได้ก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่มนุษย์อย่างใหญ่หลวงเช่นกัน

สารปรอทที่ถูกปล่อยลงไปในทะเลบางแห่งของญี่ปุ่นทำให้ปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ เกิดมลพิษ และเมื่อมนุษย์จับปลาเหล่านั้นมาบริโภคด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มนุษย์ผู้ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโรงงานทั้งหลายก็ต้องกลายเป็นแพะรับบาป ป่วยเป็นโรคแปลก ๆ ที่ในตอนแรกแม้แต่แพทย์เองก็มีอภินิหารจักษุและรักษาได้ ประชาชนที่เคยประกอบอาชีพอยู่กับท้องทะเล ไม่สามารถจะประกอบอาชีพที่เป็นอิสระดังกล่าวต่อไปได้ จากการเน้นประสิทธิภาพในการผลิตของสมัยใหม่ ทำให้มนุษย์พยายามคิดค้นสารต่าง ๆ ที่จะใส่ลงไปในพื้นดินที่เพาะปลูก เพื่อให้พืชผลออกมามีผลผลิตมากกว่าเดิม อีกทั้งพยายามหาสารต่าง ๆ มาฆ่าแมลงที่คิดว่าเป็นศัตรูของพืชที่ปลูก แต่กลับกลายเป็นว่าสารต่าง ๆ เหล่านั้นได้ทำให้ร่างกายมนุษย์ต้องทรุดโทรม เกิดการเจ็บป่วยโดยมิทราบสาเหตุ ผลผลิตที่ได้ก็มิได้ปลอดภัยต่อการบริโภค อากาศ น้ำ ดิน เกิดมลพิษแปรเปลี่ยน

เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้น พื้นที่เพาะปลูกได้ถูกนำไปเป็นโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ทำงานในสถานที่ดังกล่าว พื้นที่เพาะปลูกจึงน้อยลง สิ่งที่มาแทนที่คือสภาพ

ธรรมชาติที่มีต้นไม้อื่นๆเติบโตขึ้นก็ลดจำนวนลงเช่นเดียวกัน เมื่อสภาพธรรมชาติไม่อยู่ในสภาพของธรรมชาติอีกต่อไปแล้ว มนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจะเป็นเช่นไร นี่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงที่ญี่ปุ่นได้พัฒนาประเทศไปสู่การเป็นอุตสาหกรรม นักเขียนบางคนได้หยิบยกเอาเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมาพูดในงานเขียนของพวกเขา

ผู้เขียนได้เลือกงานเขียนต่อไปนี้ขึ้นมาพิจารณาในแง่ของสิ่งแวดล้อม คือ 1. “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” (Kugaijōdō Wagaminamatabyō) ของอิชิมุระ มิชิโกะ (Ishimure Michiko) 2. “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen) ของอะริโยะชิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako) 3. “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai) ของตะตะมะทัง ชูวะเฮอิ (Tatematsu Wahei) สาเหตุที่เลือกงานเขียนเหล่านี้ขึ้นมาศึกษาก็เพราะเป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นในช่วงหลังสงครามจนถึงปัจจุบัน และกล่าวถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในสมัยใหม่ซึ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างชัดเจน

1. “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” (Kugaijōdō Wagaminamatabyō : 1968)

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” เป็นงานเขียนประเภทเรื่องไม่สมมติหรือวรรณกรรมที่ไม่ใช่นวนิยายและเป็นเรื่องจริง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” จัดอยู่ในเรื่องไม่สมมติประเภทรีพอร์ตเทจ (reportage) หรือวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็นรายงาน เป็นการเขียนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยผู้เขียนจะอยู่นอกเหตุการณ์นั้น “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” ได้บอกให้ผู้อ่านรู้ว่าสาเหตุของโรคมินะมะตะนั้นเกิดจากสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียจากโรงงานฉินนิฮนชิซโซะ น้ำเสียเหล่านี้ถูกปล่อยลงไปในทะเลรอบ ๆ หมู่บ้านมินะมะตะ เมืองมินะมะตะ ในจังหวัดคุมะโมะโตะ เกาะคิวชู โดยมีได้ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำเสีย ทำให้ปลาในทะเลบริเวณนั้นเกิดมลพิษจากสารปรอท ประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงเมื่อบริโภคปลาเหล่านี้เข้าไปจึงเกิดล้มป่วยด้วยอาการแปลก ๆ เช่น มีอาการชัก กล้ามเนื้อบริเวณปากแข็ง ทำให้ความสามารถในการพูดแย่งหรือพูดไม่ค่อยได้ หูตึง ไม่มีทางรักษาให้หายได้ บางรายถึงกับเป็นอัมพาตไปในที่สุด กล่าวโดยสรุปก็คือสารปรอทได้เข้าไปทำลายระบบประสาทของมนุษย์นั่นเอง ผู้ป่วย

รายแรกพบเมื่อปลายปี 1954 ก่อนหน้านี้ไม่ปรากฏว่ามีผู้ป่วยที่มีอาการเช่นนี้เลย

โรงงานที่หมู่บ้านมินะมะตะได้เริ่มการผลิต acetaldehyde (สารที่ใช้ฉาบแก้วให้เป็นกระจกและใช้ในการสังเคราะห์อินทรียสาร) ซึ่งต้องใช้สารปรอทในกระบวนการผลิตมาตั้งแต่ปี 1933 และตั้งแต่ปี 1942 ได้เริ่มผลิต vinyl chloride ซึ่งใช้สารปรอทในการผลิตเช่นกัน น้ำเสียจากโรงงานที่ปล่อยลงไปในอ่าวมินะมะตะ จึงมีสารปรอทเจือปนมากขึ้น จำนวนน้ำเสียที่ปล่อยลงในทะเลได้เพิ่มจากเดิม คือ ในการผลิต acetaldehyde จะปล่อยน้ำเสียลงทะเลวันละ 1 แสน 9 หมื่นตัน เมื่อมีการผลิต vinyl chloride ปริมาณน้ำเสียได้เพิ่มขึ้นเป็นวันละ 3 แสน 1 หมื่นตัน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นวันละ 6 แสนตัน และ 1 ล้าน 2 แสนตัน ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยคุมะโมะโตะได้ทำการวิจัยหาสาเหตุของโรคประหลาด ซึ่งต่อมาได้ให้ชื่อว่าโรคมินะมะตะตามสถานที่เกิด และได้เสนอผลการวิจัยว่าสาเหตุของอาการป่วยแปลกประหลาดของประชาชนในแถบนี้มาจากสารปรอทซึ่งสะสมอยู่ในปลา ปลากินแพลงตัน แพลงตันดูดซึมสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำทะเล และสารปรอทเหล่านั้นมาจากน้ำเสียที่โรงงานปล่อยออกมา ในตอนแรกโรงงานได้ออกมาปฏิเสธว่าไม่เกี่ยวข้องกับโรงงานของตนและมีได้ให้ความสนใจกับชาวประมงและผู้ป่วย ปลาที่วางขายตามร้าน แม้จะติดป้ายว่าจับมาจากทะเลลึกก็ไม่มีใครซื้อ ราคาเครื่องกระป๋อง

และเนื้อสัตว์แพงขึ้น สภาพของท่าเรือที่เคยคึกคัก เงียบเหงากลายเป็นสุสานเรือ เพราะไม่มีใครออกไปหาปลาอย่างที่เคยเป็น อาชีพชาวประมงของชาวบ้านถึงแก่กาลอวสาน ชาวบ้านพากันไปประท้วงขว้างปาโรงงานและเข้าไปทำลายข้าวของภายในโรงงานด้วยความโกรธแค้น มีการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหายให้กับผู้ป่วย จนกระทั่งในปี 1969 โรงงานจึงติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสีย และยอมจ่ายค่าเลี้ยงดูให้ผู้ป่วยที่เป็นผู้ใหญ่ปีละ 100,000 เยน เด็กปีละ 30,000 เยน ผู้ที่เสียชีวิตคนละ 300,000 เยน

อิชิโมริระได้แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นเรื่องราวที่ได้ยิน ได้ฟังมาจากคนไข้และชาวบ้านจะเขียนด้วยภาษาถิ่นของจังหวัดคุมาโมะโตะ และส่วนที่เป็นการเล่าถึงขั้นตอนในการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหาย รายงานจากโรงพยาบาลของบริษัท นิสนชิซุ โชะ รายงานจากจังหวัดต่อกระทรวงสาธารณสุขและอื่น ๆ จะเขียนด้วยภาษามาตรฐานที่เป็นทางการ ส่วนที่เป็นเรื่องราวที่ได้ยินจากคนไข้โรคมินะมะตะจะแสดงถึงความเจ็บปวดขมขื่นของคนไข้และครอบครัว ความผูกพันกับ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ความเสียใจที่ต้องสูญเสียท้องทะเลที่ตัวเองได้ใช้เป็นที่ยับปลาขายเพื่อเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว

ประเด็นสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” นี้ คือ

1. สมัยใหม่กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านชาย

ทะเล

2. ภัยคุกคามกับโรคมีนมะตะ

1. สมัยใหม่กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านชายทะเล

การสร้างโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ โรงงานต่าง ๆ จึงนับเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งของความเป็นสมัยใหม่ในสังคมทั่วโลก การผลิตสิ่งของต่าง ๆ ในโรงงานอุตสาหกรรมมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต สารเคมีเหล่านี้จะยังคงตกค้างเจือปนอยู่ในน้ำเสีย ถ้าน้ำเสียเหล่านี้ถูกปล่อยลงสู่พื้นดิน แม่น้ำลำคลอง โดยมีได้ผ่านการบำบัดในปริมาณมากก็จะทำให้เกิดมลพิษในพื้นดินและแม่น้ำลำคลอง โรงงานฉนวนนิสนซิชโซะที่หมู่บ้านมีนมะตะ ในระยะแรกที่มีการผลิต acetaldehyde เพียงอย่างเดียว ปริมาณสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียซึ่งโรงงานปล่อยลงในทะเลจึงยังมีปริมาณน้อยและมีได้แสดงพิษสงใด ๆ แต่เมื่อมีการผลิต vinyl chloride ได้มีการปล่อยน้ำเสียมากขึ้น ทะเลจึงเกิดมลพิษอย่างรุนแรงจนมีผลกระทบต่อชาวบ้านในแถบนั้น ทั้งด้าน

ชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัย ชาวบ้านในหมู่บ้านมินะมะตะ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นชาวประมง มีความผูกพันกับธรรมชาติคือท้องทะเลอย่างลึกซึ้ง เช้าตรู่ ชาวบ้านจะเอาเรือออกไปหาปลา ทำเรือคิกคักมีชีวิตชีวา แต่เมื่อเกิดโรคมินะมะตะขึ้น ทำเรือกลับเงียบเหงา เรือจอดนิ่งสนิทราวกับเป็นสุสาน อิณิมุระได้บรรยายสภาพของท่าเรือเมื่อครั้งที่ทะเลยังสดใสและเมื่อครั้งที่ทะเลเต็มไปด้วยมลพิษไว้ว่า

สิ่งที่เรียกว่าท่าเรื่อนั้น ในอดีตแม้จะเช้าตรู่ ขนาดไหนก็จะเห็นร่างตะคุ่มของคนบนเรือที่วิ่งอยู่ในหมอก เสียงคน เสียงใบพาย เสียงเครื่องยนต์ กล่าวคือ แม้ท่าเรือจะเคยมีชีวิตชีวาในหมอกยามเช้า แต่เมื่อเกิดโรคมินะมะตะขึ้น ท่าเทียบเรือและท่าเรือ มินะมะตะในยามเช้ามีเพียงเรือที่เก่ากำลังจะผูก ลอยลำไหวไปมาเพราะถูกคลื่นซัดอย่างเงียบเหงา แทบจะไม่เห็นเงาของผู้คนเลย นอกจากเวลาที่พวกเด็ก ๆ ขึ้นมาปีนป่ายเรือที่ผูกเล่นในเวลากลางวันเท่านั้น¹

การออกเรือไปจับปลาในยามเช้าตรู่ของชาวบ้านใน หมู่บ้านมินะมะตะได้ถึงกาลสิ้นสุดลง อาชีพที่เคยทำมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายต้องสูญสลายไปเพราะคลื่นของความเป็นสมัยใหม่ พวกเขาได้พากันไปประท้วงที่หน้าโรงงาน ชูป้ายมีข้อความว่า

“เอาทะเลของพวกเราคืนมา”

“คืนหนี้สินให้พวกเรา”

“หยุดปล่อยน้ำเสียทันที”²

ความเดือดร้อนของชาวบ้านมิใช่เพียงการขาดรายได้ที่จะนำมาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมไปถึงภาระหนี้สินที่ก้ำกั้มมาด้วย เมื่อไม่มีงาน พวกเขาที่ไม่สามารถจะชำระหนี้สินได้ ทุกข์นั้นจึงทับถมเป็นทวีคูณ

ชาวบ้านบางคนเมื่อต้องล้มป่วยลงก็หวนคิดถึงเวลาที่ตัวเองได้ออกเรือไปทะเล และอยากจะทำให้วันเวลาเช่นนั้นหวนกลับมาอีก ยูกิคนไข้หมายเลข 37 เป็นอีกคนหนึ่งที่เกิดเป็นเหยื่อของโรคประหลาดนี้ ตามปกติ ยูกิจะออกทะเลไปช่วยสามีจับปลาทุกวัน เธอเป็นคนมีสุขภาพแข็งแรง เกิดที่หมู่บ้านอะมะงุชะ จึงใกล้ชิดกับทะเลมาตั้งแต่เด็ก ยูกิจะช่วยสามีพายเรือ เรือของยูกิมีพาย 2 อัน เวลาที่อยู่ในทะเลตื่น ๆ ยูกิจะเป็นคนพาย เมื่อออกไปถึงทะเลลึก สามีจะเป็นคนพาย ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาดีมาก เธอรักเรือเหมือนลูก แต่เมื่อล้มป่วยลงจึงต้องขายเรือไป ยูกิรู้สึกเสียใจและอาลัยอาวรณ์เรืออย่างที่สุด

เมื่อล้มป่วยลงในตอนแรก เธอมีอาการอ่อนเพลียจึงไปตรวจที่โรงพยาบาล หมอบอกว่าอาจจะขาดสารอาหารและแนะนำ

ให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ สามสิ่งยังคงไปจับปลาตามปกติ ได้พยายามเลือกปลาดี ๆ มาให้ยูกิกิน แต่ยูกิกลับมีอาการแปลกขึ้น คือ กล้ามเนื้อที่ริมฝีปากแข็ง พุดไม่ค่อยได้ กินอะไรก็ไม่รู้รส มีกลิ่น จนไม่สามารถจะจับตะเกียบหรือถ้วยน้ำชาได้ ในที่สุดจึงต้องเข้ารักษาที่โรงพยาบาลคุมะโมะโตะ ความรู้สึกขมขื่นของยูกิได้ถูกบรรยายไว้ว่า

“เวลาอยู่ในทะเลดี เวลาอยู่ในทะเลดีจริง ๆ ยิ่ง
ไง ๆ ฉันก็ยังอยากกลับไปมีร่างกายเหมือนเดิมอีกครั้ง
พายเรือเอง ทำงาน ได้ ตอนนี้ฉันรู้สึกว่าคุณน่าจะ
สมเพชจริง ๆ”³

และอีกตอนหนึ่ง ยูกิได้พูดถึงความรู้สึกที่ผูกพันกับทะเลว่า

“เวลากลางคืน สิ่งที่ฉันคิดถึงมากที่สุดก็คือ
เวลาอยู่ในทะเล อยู่ในทะเลที่ดีที่สุด ช่วงระหว่างฤดู
ใบไม้ผลิถึงฤดูร้อน ในท้องทะเลจะมีดอกไม้หลาก
หลายชนิดบาน ตอนนั้นทะเลของเราจะสวยงามสัก
เพียงไหนนะ...”

“ทิวทัศน์ใต้ทะเลมีทั้งฤดูใบไม้ผลิ ฤดูใบไม้
ร่วง ฤดูร้อน ฤดูหนาว เหมือนบนบก ฉันคิดว่าใต้ทะเล

คงมีวังของพระยานาคอยู่ คงจะสวยเหมือนฝัน ฉันไม่
เคยเบื่อทะเลเลย”⁴

การได้ออกทะเล อยู่บนเรือหาปลานั้นเป็นความสุขของลูก
เป็นความสุขที่เกิดจากความผูกพันกับธรรมชาติคือทะเล เธออยาก
จะกลับไปเป็นเช่นนั้นอีก แต่ใครเล่าจะช่วยให้ความฝันของเธอเป็น
จริงได้ ในเมื่อโรคนี้มีอาจารย์รักษาได้และปลาในทะเลก็จับขึ้นมากินไม่
ได้อีกแล้ว

เหยื่อผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ตัวเองภาคภูมิใจ
เพราะโรคภัยอีกคนหนึ่งก็คือลุงเซ็นซุเกะซึ่งเป็นทีเคารพนับถือของ
คนในหมู่บ้าน ลุงเซ็นซุเกะเคยเข้าร่วมรบในสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่น
(ค.ศ. 1904) หลังจากนั้นก็มาใช้ชีวิตเป็นชาวประมง ลุงเซ็นซุเกะ
ต้องสูญเสียทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่จากการดื่มเหล้า แต่ชาวบ้านใน หมู่
บ้านก็มีได้ตำหนิในเรื่องนี้เพราะเมื่อภรรยาป่วยหนัก ลุงเซ็นซุเกะได้
ช่วยพยาบาลภรรยาที่นอนป่วยอยู่อย่างดีจนถึงวาระสุดท้าย แสดงให้
เห็นความมีมนุษยธรรมและความรับผิดชอบ หลังจากนั้นลุงเซ็นซุ
เกะจึงใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังคนเดียว ลุงเซ็นซุเกะเปรียบเสมือนนาฬิกา
ประจำหมู่บ้าน เมื่อสุขภาพยังแข็งแรงอยู่ ลุงเซ็นซุเกะจะออกทะเล
เวลาตีห้า ชาวบ้านเมื่อเห็นเรือของลุงเซ็นซุเกะออกจากท่าก็จะรู้ว่าตี
ห้าแล้ว เมื่อออกหาปลาไม่ได้ ลุงเซ็นซุเกะก็จะมีกิจวัตรที่ทำเป็น
ประจำคือลุกขึ้นมาต้มน้ำชงน้ำชาที่ริมทะเลเวลา 6 โมงเช้า หุงข้าว

เวลาเที่ยงและออกไปกินเหล้าเวลาบ่าย 4 โมงครึ่ง ลุงเซ็นซุเกะป่วย เป็นโรคมีเนมะตะตั้งแต่อายุ 70 ปี และเสียชีวิตเมื่ออายุได้ 78 ปี ชาวบ้านต่างพูดกันว่าเมื่อลุงเซ็นซุเกะล้มป่วยลงเหมือนกับนาฬิกา ของหมู่บ้านเสีย ถ้าไม่ได้ป่วยเป็นโรคนี้อายุจะอยู่ได้ถึง 100 ปี ลุง เซ็นซุเกะเคยภูมิใจว่าตัวเองแข็งแรง ไม่เคยป่วยจนต้องเข้าโรง พยาบาลเลย โรคมีเนมะตะทำลายการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของ ลุงเซ็นซุเกะโดยสิ้นเชิง ลุงเซ็นซุเกะได้รำพึงว่า

“โรคมีเนมะตะ โรคทรมาณ ทำไมจำเป็นต้องเป็น
โรคนี้อด้วย”⁵

ใครจะเป็นผู้ตอบคำถามนี้ของลุงเซ็นซุเกะได้เล่า

ครอบครัวของหนูน้อยโมะกุตะโรเป็นครอบครัวผู้โชคร้าย อีกครอบครัวหนึ่ง พ่อและโมะกุตะโรป่วยเป็นโรคมีเนมะตะ โมะกุตะโร เป็นลูกคนกลาง มีพี่น้องอีกสองคน อาศัยอยู่กับปู่และย่า แม่กลับไป บ้านเดิมของตนและไม่กลับมาอีก พ่อของโมะกุตะโรเมื่อก่อนที่จะ ป่วยเป็นโรคมีเนมะตะเป็นคนขยันขันแข็ง ส่วนโมะกุตะโรเริ่มเป็น ตั้งแต่เกิด อาการของโมะกุตะโร คือ กินข้าวเองไม่ได้ ไป ห้องน้ำ เองไม่ได้ พูดไม่ได้ ส่วนตามองเห็นและหูได้ยิน ปู่ซึ่งเป็นผู้ดูแล ปรคับประคองครอบครัวรู้สึกเป็นห่วงว่าโมะกุตะโรจะมีชีวิตอยู่ อย่างไรถ้าปู่สิ้นชีวิตลง

เมื่อครั้งที่ยังหนุ่มอายุได้ 16 ปี ปู่ได้ออกจากหมู่บ้านอะมะกุซะ ซึ่งเป็นบ้านเกิด มาทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้าง โรงงานที่หมู่บ้านมินะมะตะ ปู่มีความรู้สึกราย ร่ำรวย แม่อายุมากแล้วก็ยังมิได้ร่ำรวยตามที่ใจปรารถนา แต่ปู่ก็ดำรงชีวิตอยู่ อย่างถูกต้อง จริงจัง ไม่เคยทำอะไรให้ผู้อื่นเดือดร้อน เหตุใดจึงต้องประสบเคราะห์กรรมเช่นนี้ด้วย ในตอนหนึ่ง ปู่ได้พูดถึงโรคมินะมะตะว่า

“ไม่มีทางหายหรือ โรคมินะมะตะนี้ โรค
อย่างนี้เทพเจ้าองค์ไหนก็ไม่รู้จัก ไม่มีทางรู้จักหรือ
เพราะเป็นโรคที่เพิ่งเกิดมาในโลกมนุษย์”⁶

ความรู้สึกของปู่ก็คือความท้อแท้หมดหวังกับโรคร้ายที่ตัวเองคิดว่าแม่เทพเจ้าก็คงไม่รู้จัก เพราะเป็นโรคที่เพิ่งมีขึ้นมาในโลกนี้

ชีวิตชาวประมงที่อยู่ในทะเลได้กินปลาสด ๆ เป็นสิ่งที่ปู่ภาคภูมิใจ และการดำรงชีวิตแบบคนโตเกียว นั้นน่าสงสาร ปู่พูดกับผู้เขียนเรื่องว่า

“ชีวิตคนโตเกียว น่าสงสาร ลุงได้ยินว่า
ลูกชิ้นปลาที่โตเกียวจะทำจากปลาที่เสียแล้ว ถึงจะเอา
ไปปิ้งกินก็เป็นของเก่า คนโตเกียวจะตลอดชีวิตไม่เคย
รู้จักรสชาติของปลาสด ๆ ไม่ได้เจอแสงแดด เป็นชีวิตที่

ไม่ช่วยให้สุขภาพดี แล้วก็จบชีวิตลงอย่างนั้น ลุงได้ยืนยันว่าคนโตเกี่ยวน่าสงสาร เพราะไม่ว่าจะเป็นปลาตะเพียนหรือปลาชะบะก็เอามาทำอาหาร

ถ้าเปรียบเทียบกันนะ พวกชาวประมงอย่างลุงนี่มีชีวิตอยู่อย่างราชาเลยละ

วันอาทิตย์ นาน ๆ ที่ พวกคนในเมืองก็จะนั่งรถไฟออกมาที่ชายทะเล เสียเงินแพง ๆ มาเช่าโรงแรมพักค้างคืน เช่าเรือออกไปตกปลา แพงแค่ไหนก็ยอมจ่าย

อยู่ในทะเลช่างดีเหลือเกิน

เมื่ออยู่ในทะเลก็เหมือนกับพระราชองค์หนึ่ง

ปลาถ้ากินบนเรืออร่อยที่สุด

เอาหม้อ เตาอังไฟ ถ้วย และจานมาอย่าง ละหนึ่ง แล้วก็เอาเต้าเจี้ยว ซีอิ๊วไปด้วย แล้วก็อย่าลืมขวดเหล้าด้วยนะ

ปลาตะเพียนเป็นปลาที่ถวายเป็นให้นายเสวยมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่พวกเราชาวประมงกินกันเป็นของธรรมดา ลีนพวกเราได้ลิ้มรสเหมือนเจ้านายเลย”⁷

ปู่มีความสุขกับการเป็นชาวประมง ได้สัมผัสแสงแดดสดใส ได้กินปลาที่จับมาสด ๆ จากทะเล ตรงข้ามกับคนที่อยู่ในเมืองที่ต้องจ่ายเงินแพง ๆ เพื่อออกมาสัมผัสกับทะเลและแสงแดด

และไม่มีโอกาสกินปลาสด ๆ เช่นชาวประมงอย่างปู่ แต่เมื่ออารยธรรมสมัยใหม่แห่งการพัฒนาประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมด้วยการสร้างโรงงานต่าง ๆ เกิดขึ้น ความสุขของปู่ก็พังทลายลงโดยสิ้นเชิง ปู่ไม่มีโอกาสออกไปจับปลาและใช้ชีวิตบนเรืออย่างแสนสุขได้อีกต่อไป

2. วัยเด็กกับโรคมินะมะตะ

นอกจากผู้ใหญ่ที่ต้องสูญเสียวิถีชีวิตของตนเองเพราะโรคนี้แล้ว พวกเด็ก ๆ จำนวนไม่น้อยก็ต้องประสบกับโชคชะตาเดียวกันกับโมะกุตะโร ยูริ เด็กสาวที่มีใบหน้าทิ้งดงาม เริ่มป่วยตั้งแต่อายุได้ 5 ปี 7 เดือน พอเริ่มป่วยก็มีอาการเป็นอัมพาต ไม่สามารถทำอะไรได้ กลายเป็นมนุษย์พีช หมอที่โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยคุมะโมะโตะได้บอกกับพ่อแม่ว่ายูริไม่มีทางหาย หมอได้บันทึกอาการป่วยของยูริไว้ว่า

- เริ่มป่วยเมื่ออายุ 5 ปี 7 เดือน

- วันที่เริ่มป่วย วันที่ 8 มิถุนายน 1957

- อาชีพ ประมง พี่สาวก็มีอาการป่วย ด้วยตัวเอง

เคยมีสุขภาพแข็งแรงมาโดยตลอด

- 8 มิถุนายน น้ำลายไหลออกมามาก

- 15 มิถุนายน มือและนิ้วมือไม่สามารถเคลื่อนไหว
ได้คล่องแคล่ว

- 18 มิถุนายน มือและนิ้วมือสั่น เริ่มเดินไม่ได้
คล่องแคล่ว

- 20 มิถุนายน พุดไม่ชัด เข้ารักษาในโรง
พยาบาลของโรงงานชิซโซะ

- 3 กรกฎาคม เดินไม่ได้ ศีรษะสั่นไปมา

- 10 กรกฎาคม ตาเริ่มมัว มองไม่เห็นชัด

- 30 กรกฎาคม พุดไม่ได้

- 30 สิงหาคม เข้ารักษาในโรงพยาบาลของ
มหาวิทยาลัยคุมะโมะโตะ มีอาการตัวเกร็ง เป็นอัมพาต
นอนไม่หลับ หงุดหงิด น้ำตาไหล ตามองไม่เห็น การ
ฟัง การพูด การรู้สึกรับรู้เลวลง เวลานอนพลิกตัวไม่ได้
ยืนเดินไม่ได้ กลืนอาหารไม่ได้ดี เอ็นเริ่มเสื่อมสมรรถ
ภาพ ปัสสาวะรดที่นอน⁸

ยुरิเป็นอัมพาตเช่นนี้จนถึงอายุ 17 ปี และจะมีชีวิตอยู่ใน
สภาพเช่นนี้ถึงเมื่อใดก็ไม่ไม่มีใครรู้ได้ นอกจากยुरิเองที่ต้องทนทุกข์
ทรมานทั้งกายและใจแล้ว พ่อแม่ของยुरิเองก็ต้องรู้สึกปวดร้าวขมขื่น
ที่เห็นลูกต้องอยู่ในสภาพเช่นนี้ แม่ของยुरิพูดกับพ่อว่า

“พ่อ... ฉันนะนะคิดอยู่แต่ว่ายูรินอนแบบนี้
มันก็เหมือนคนตายแล้วนั่นแหละ เหมือนกับต้นไม้
หรือต้นไม้ที่หายใจได้ ถ้ายูริเป็นต้นไม้ต้นไม้
เป็นแม่ของต้นไม้ต้นไม้...”⁹

แม้ลูกจะตกอยู่ในสภาพเช่นใด ความรู้สึกของพ่อแม่ก็คือลูก
ก็คือลูก มีอาจตัดสายสัมพันธ์ได้ ในที่สุดยูริก็ต้องตกอยู่ในสภาพ
ของคนเป็นอัมพาต ตาบอด และหูหนวก นักข่าวต่างพากันมาถ่าย
รูปยูริไปลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีผู้คนส่งของขวัญมาให้
มากมาย ครอบครัวของยูริมีข่าวของมากขึ้น จนมีคนพูดว่ายูริได้ตอบ
แทนบุญคุณของพ่อแม่แล้ว แต่แม่ของยูริไม่ชอบให้ใครพูดแบบนี้
แม่ต้องการเห็นยูริเติบโตเป็นหญิงสาวที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
และตอบแทนพ่อแม่ตามกำลังความสามารถของตน มากกว่าที่จะ
ต้องมาเจ็บป่วยทำให้ได้ข่าวของมากมายเช่นนี้ ยูริเปรียบเสมือนดอกไม้
ไม้ที่ต้องให้เวลาไป ตั้งแต่ยังเป็นดอกตูมเล็ก ๆ มิได้มีโอกาสขยาย
กลีบอวดสีอันสดใสตามวิถีทางตามธรรมชาติที่ควรจะเป็น

ยะมะนะกะ คุสะอิ เด็กหนุ่มวัย 16 ปี เป็นอีกผู้หนึ่งที่ต้อง
สูญเสียความสดใสในวัยเด็กด้วยโรคมินะมะตะ คุสะอิอาศัยอยู่กับ
แม่ พ่อเสียชีวิตแล้ว คุสะอิเริ่มป่วยตั้งแต่อายุ 6 ปี พี่สาวของเขาก็ต้อง
เสียชีวิตด้วยโรคนี้ตั้งแต่อายุ 11 ปี คุสะอิเคยเข้ารักษาในสถานพยาบาล
ภายหลังจึงได้กลับมารักษาตัวที่บ้าน อาการของเขาคือ ตามองไม่

เห็น มือ เท้า ปาก ไม่สามารถเคลื่อนไหวตามใจชอบได้ พี่สาวและเพื่อน ๆ ที่เคยเล่นกับคุเซอิ เมื่อป่วยเป็นโรค มินะมะตะและเข้ารักษาในโรงพยาบาลต่างเสียชีวิตที่โรงพยาบาลทั้งสิ้น คุเซอิ จึงคิดว่าถ้าเข้าโรงพยาบาลแล้วจะถูกฆ่า เขาจึงไม่อยากไปตรวจรักษา

ลักษณะภายนอกของเขาก็คือ ขาและสะโพกไม่มีแรงพอที่จะยืนได้อย่างมั่นคง หลังของเขาโค้งงอลงไป เมื่อมองจากข้างหลังจะเหมือนคนแก่ คุเซอิชอบเบสบอลมาก เขามักจะฟังการถ่ายทอดสดเบสบอลจากวิทยุและพยายามเล่นเบสบอลตามแบบของเขา ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบากทีเดียว เขาจะเริ่มด้วยการใส่เก้ยะก่อน

เมื่อเอาเท้าใส่เข้าไปในเก้ยะแล้ว เขาจะพยายามเกร็งสะโพก รวบรวมพลังกำลังลงไปเท้าทั้งสอง ทำให้เกิดอาการหลังสั้นเล็กน้อย เขาจะก้มอยู่อย่างนั้น แล้วใช้มือสองข้างจับท่อนไม้พยายามจะตีพื้น วาดลำตัวเป็นวงโค้ง เอียงศีรษะที่มีผมสั้นเกรียนและกำลังจะเริ่มยาว ค่อย ๆ เดินช้า ๆ แล้วจะเอามือข้างหนึ่งวางลงบนพื้น ยื่นไม้ออกไปด้วยมือเพียงข้างเดียว ทำท่าเหมือนจะใช้ปลายไม้เขี่ยหาอะไรสักอย่างหนึ่ง มีเสียงดังแก๊ก ไม้กระทบกับก้อนหินที่หมายมัน ที่ต้องทำแบบนี้ก็เพราะเด็กชายตามองไม่เห็น¹⁰

ความสุขของคุณะฮะอิ นอกจากการฟังวิทยุรายการถ่ายทอดเบสบอลก็คือการพยายามจะเล่นเบสบอลด้วยการใช้ท่อนไม้กับก้อนหินแทนไม้ตีเบสบอลและลูกเบสบอล แม้วางตาจะมีดสนิท เพราะโรคร้าย ถ้าคุณะฮะอิมีร่างกายปกติเช่นเมื่อเขาเกิดมา เขาก็คงจะสามารถวิ่งเล่นเบสบอลได้อย่างมีความสุขในสนามกับเพื่อน ๆ คนอื่น มองเห็นลูกเบสบอลและโลกอันสดใส เรียนจบอย่างน้อยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเป็นชาวประมงที่มีร่างกายแข็งแรง คุณแควครอบครัวของตนเองได้ตามอัธยาศัย แต่เมื่อเขาป่วยเป็นโรคมินะมะตะ เขาจึงได้รับค่าเลี้ยงดูปีละ 3 หมื่นเยน ซึ่งเงินจำนวนนั้นได้นำมาใช้จ่ายในครอบครัว แม่ของคุณะฮะอิก็เช่นเดียวกับแม่ของยูริ ที่รู้สึกเจ็บปวดกับสภาพที่ทุกข์ทรมานของลูก และปรารถนาจะเห็นลูกเติบโตตามธรรมชาติ แม่ได้พูดถึงคุณะฮะอิว่า

“เขาขึ้นราคาค่าเลี้ยงดูให้ ถ้าไม่มีเงินก็ไม่มีอะไรกิน ถ้าคุณะฮะอิเป็นปกติ เขาก็โตเป็นหนุ่มแล้ว พอจบชั้นมัธยมต้น เด็กผู้ชายแถวนี้ก็เป็นชาวประมงได้ คนที่ให้ค่าเลี้ยงดูก็ยังดูว่าเป็นเด็ก ให้ปีละ 3 หมื่นเยน เขาชอบเบสบอลมาก ตัวเองเล่นไม่ได้ ก็ได้แต่ฟังวิทยุอยู่อย่างนั้น จริง ๆ นะ ในโลกนี้ก็มีแต่วิทยุนี้แหละที่เป็นความสุขของเขา”¹¹

คุเซะอิและยुरิเป็นตัวอย่างของเด็กผู้บริสุทธิ์จำนวนไม่น้อยที่ต้องประสบเคราะห์กรรมจากการพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ขาดการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมอย่างแท้จริง มุ่งผลกำไรจากการผลิตเพียงอย่างเดียว เงินทองที่พวกเขาได้รับเป็นค่าเลี้ยงดูของขวัญที่ได้มาจำนวนมากมายกมีอาจเทียบได้กับการมีร่างกายที่สมบูรณ์ สุขภาพแข็งแรง สามารถเดินเหินเคลื่อนไหวได้ตามใจชอบ ได้ยินและมองเห็นเช่นมนุษย์คนอื่น ๆ โรคมีนะมะตะนับเป็นบทเรียนราคาแพงที่ประเทศทั้งหลายที่ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมพึงสังวรณัระวังอย่างยิ่ง ชีวิตมนุษย์ที่ต้องสูญเสียไปเพราะความโลภและความโง่เขลาเบาปัญญาของคนบางกลุ่มเป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจเกินกว่าที่จะให้เกิดขึ้นอีกได้

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนะมะตะของเรา” เป็นวรรณกรรมที่เปิดเผยให้คนทั่วไปได้รู้อย่างชัดเจนว่า สาเหตุที่แท้จริงของโรคมีนะมะตะคือสารปรอทที่เจือปนในน้ำเสียที่โรงงานฉินนิสนชิซโซะปล่อยลงไปในทะเลโดยมิได้ผ่านการบำบัดและโรคมีนะมะตะนั้นมีความร้ายแรงขนาดไหน ทำให้ผู้เคราะห์ร้ายที่ต้องป่วยด้วยโรคนี้ต้องทุกข์ทรมานเพียงใด และนี่เองที่ทำให้รัฐบาลมีอาจเพิกเฉยกับความทุกข์ร้อนของประชาชนผู้บริสุทธิ์เหล่านี้ได้

นักวิจารณ์วรรณกรรมบางคนได้ชี้ให้เห็นคุณค่าอีกอย่างหนึ่งของงานเขียนชิ้นนี้ คือ เป็นการวิพากษ์วิจารณ์อารยธรรมสมัยใหม่ หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมจากแง่มุมของชนบท แสดงให้

เห็นว่าการพัฒนาได้ทำลายธรรมชาติและชีวิตมนุษย์ลงไปอย่างไร นอกจากงานเขียนนี้แล้ว อิมิมุระ มิชิโกะยังได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับประชาชนผู้เดือดร้อนเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาสนใจปัญหา และช่วยเหลือประชาชนอย่างจริงจังด้วย

2. “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōosen : 1975)

อะริโยะมิ ซะวะ โกะเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงที่ความเจริญทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว นวนิยายเรื่องนี้ทำให้ชาวญี่ปุ่นหันมาสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นหนังสือขายดีเล่มหนึ่ง คำว่า “ฟูกุโงะโอะเซ็น” ได้กลายเป็นคำฮิตติดปากของคนทั่วไปในตอนแรก อะริโยะมิได้เขียนเป็นตอน ๆ ลงในหนังสือพิมพ์อะซะฮิ ระหว่างวันที่ 14 ตุลาคม ปี 1974 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 1975 และสำนักพิมพ์ฉิน โชณะได้รวบรวมจัดพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม คือ เล่มที่ 1 ในเดือนเมษายน และเล่มที่ 2 ในเดือนมิถุนายน 1975

“หลากหลายมวลมลพิษ” เป็นนวนิยายที่ไม่เหมือนนวนิยายทั่วไป เพราะในเรื่องไม่มีตัวละครเอกที่เป็นหนุ่มหล่อสาวสวย ตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายคือ นักวิชาการเกษตรที่อะริโยะมิได้ไปพบเพื่อสอบถามหาข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษต่าง ๆ ผู้อ่านบางคนอาจจะไม่เห็นว่าเป็นนวนิยาย ซึ่งก็แล้วแต่การให้คำ

นิยามคำว่า “นวนิยาย” ของคนคนนั้นว่าจะกว้างหรือแคบเพียงใด
อย่างไรก็ตาม โอะคุโนะ ทะเกะโอะ (Okuno Takeo) นักวิจารณ์
วรรณกรรมได้กล่าวว่

“ฟูโกโง โอะเซ็ง” เป็นผลงานทางวรรณกรรม
อย่างแน่นอน ความประทับใจที่ได้จากงานเขียนเล่มนี้
จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากความประทับใจทาง
วรรณกรรมอย่างแท้จริง เป็นผลงานทางวรรณกรรมที่
ให้ความรู้สึกประทับใจที่นักวรรณคดีผู้หนึ่งได้ถ่าย
ทอดออกมาจากจิตวิญญาณของนักวรรณคดี ด้วยความ
รู้สึกที่ทนไม่ได้ ความรู้สึกนี้เกิดจากคุณสมบัติของ
นักวรรณคดีและความเป็นมนุษย์ เป็นผลงานที่ นักวรรณคดี
อ้อ ! ไม่ใช่ ต้องเป็นนักเขียนนวนิยายเท่านั้นที่
จะเขียนได้”¹²

ผู้เขียนเมื่อได้อ่านงานเขียนนี้แล้วก็รู้สึกเห็นด้วยกับ โอะคุโนะ
ทะเกะโอะ “หลากหลายมวมลพิษ” เริ่มเรื่องเมื่อผู้บรรยายในเรื่อง
คือ อะริโยะมิ ได้เกิดความคิดต่าง ๆ ในเรื่องมลพิษขึ้น เมื่อคราวที่
ออกไปช่วยอะมิกะวะและคิเฮะอิหาเสียง เพื่อรับเลือกเป็นวุฒิ
สมาชิก คิเฮะอิและผู้ที่มาช่วยปราศรัยหาเสียงได้พูดถึงปัญหามลพิษ
ที่รัฐบาลมิได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร การนั่งรถออกไปช่วยหา
เสียงทำให้ต้องดูควันพิษตามท้องถนน อะริโยะมิรู้สึกปวดหัวและ

คิดว่ารถยนต์เหมือนกับโรงงานเคลื่อนที่ เพราะปล่อยควันพิษไปในอากาศที่คนหายใจ คนนั่งรถเป็นทั้งผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหาย เบื้องหลังของความสะอึกนั้นมียันตรายอยู่

กิฮะอิได้พูดถึงการใช้สาร AF_2 ใส่ในเต้าหู้เพื่อกันบูดว่าเป็นอันตรายต่อมนุษย์ นอกจากเต้าหู้ อาหารอย่างอื่นที่ทำขึ้นเพื่อเป็นการถนอมอาหารให้อยู่ได้นาน เช่น ลูกชิ้นปลา แสม ไข่กรอก ผู้ผลิตต่างใส่สารกันบูดซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์เข้าไปทั้งสิ้น เพื่อมิให้อาหารเสียเร็ว นั่นคือ เน้นความสะดวกที่จะเก็บอาหารไว้นาน ๆ โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น กิฮะอิจะพูดถึงสาร AF_2 ในเต้าหู้อยู่เสมอ จนอะริโยะฉิมิเกิดความไม่ไว้วางใจในอาหารจำพวกที่ไม่ค่อยน่าเสียดาย ๆ และนึกขึ้นมาได้ว่าข้าวสารเดี๋ยวนี้ก็ไม่ค่อยมีมอดขึ้น

ทางการเกษตร อะริโยะฉิมิได้พูดถึงสารเคมีที่ใช้ในการเพาะปลูกว่ามีมากมายหลายชนิด สารเคมีที่ใช้ในนาข้าวมียาม่าแมลงยากันแมลง ยาม่าหญ้า ซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อมนุษย์ทั้งสิ้น และได้พูดถึงสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรว่ายังลำบากอยู่ ถึงแม้สมาคมเกษตรกรจะพยายามยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าเกษตรกร โดยการจัดทัวร์ไปยุโรป ซึ่งทำให้อะริโยะฉิมิได้มีโอกาสได้พูดคุยกับเกษตรกรบนเครื่องบิน จึงได้ทราบว่าเกษตรกรยังต้องออกไปหางานทำในเมืองใหญ่เพื่อนำเงินมาซื้อเครื่องจักรและปุ๋ยสำหรับใช้ในการเพาะปลูก

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของเกษตรกรปลูกข้าวซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี 1952 คือ การใช้สารปรอทฆ่าเชื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนเอาไปปลูกเพื่อป้องกันโรค ซึ่งเป็นผลจากการค้นคว้าของนักวิชาการ และในอีก 5 ปีต่อมาก็มีการค้นพบว่าสารปรอทที่ตกค้างอยู่ในข้าวทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ผลที่ได้รับ คือ เกษตรกรคนแล้วคนเล่ามีอาการป่วยโดยหาสาเหตุไม่ได้ อะริโอะมิได้พุดถึงสารปรอทในยาฆ่าแมลงของญี่ปุ่นว่ามีมากกว่าของอเมริกาถึง 30 เท่า และการที่ญี่ปุ่นใช้วิธีโปรยยาฆ่าแมลงจากเฮลิคอปเตอร์ลงมานั้นเป็นอันตรายอย่างมากทั้งต่อคนและธรรมชาติแวดล้อม ผลที่เกิดขึ้นทันที คือ คนที่โดนสารปรอทจะมีอาการเปลือกตาบวม สารปรอทจะตกค้างในดินถึง 50 ปี นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยโตเกียวได้ประกาศว่าจะต้องเลิกการโปรยยาฆ่าแมลงโดยเด็ดขาด ซึ่งใช้เวลาถึง 3 ปีจึงสามารถเลิกการกระทำดังกล่าวได้ อะริโอะมิจิดว่ากระทรวงเกษตรขายสิ่งที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์เพียงเพื่อจะทำให้มูลค่าของ GNP สูงขึ้น

อันตรายจากสารปรอทอีกอย่างหนึ่ง คือ สารปรอทในน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่ทะเล ทำให้ปลากินสารปรอทเข้าไป และมนุษย์ก็กินปลาที่มีพิษดังกล่าวจึงทำให้เกิดโรคมินะมะตะ คนไข้โรคมินะมะตะรายแรกปรากฏขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ปี 1954 และบางครั้งน้ำเสียเหล่านี้ก็ไหลเข้าไปในนาข้าว ทำให้พื้นที่การเกษตรมีมลพิษ

นอกจากสารปรอทแล้ว อะริโยะมิได้พูดถึงสารอื่น ๆ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์อีก คือ แคลเมียม ตะกั่ว ดีดีที พีซีบี แคลเมียมเป็นสาเหตุของโรคอิตะอิ อิตะอิ (อิตะอิ อิตะอิ มาจากคำว่า itai ในภาษาญี่ปุ่นแปลว่า เจ็บปวด และเป็นเสียงร้องเวลาที่เกิดความเจ็บปวดขึ้นมาด้วย โรคอิตะอิ อิตะอิเกิดจากการที่แคลเมียมเข้าไปทำลายกระดูกทำให้กระดูกผุจนรูปร่างเปลี่ยนไป เกิดความเจ็บปวดรวดร้าว และต้องร้องออกมาว่าอิตะอิ อิตะอิตลอดทั้งวันทั้งคืน โรคนี้พบครั้งแรกในจังหวัดโทะยะมะ)

ปัญหาของการเกษตรในญี่ปุ่นอีกอย่างหนึ่ง คือ จำนวนประชากรในภาคเกษตรกรรมหลังไหลเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรจำนวนมากเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และพยายามที่จะผลิตสิ่งต่าง ๆ ออกมาขายให้เกษตรกร เช่น ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง การเกษตรสมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากการเกษตรแบบดั้งเดิมที่เกษตรกรสามารถจัดหาสิ่งที่จำเป็นในการเพาะปลูกด้วยตัวเองได้ พื้นที่การเกษตรลดน้อยลงเพราะถูกซื้อไปทำโรงงานและที่อยู่อาศัย

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเกษตรเกิดความสับสนก็คือ การเอาการค้าขึ้นมานำหน้า โดยกำหนดราคาของผลผลิตที่ขนาดและสีสัน เกษตรกรต้องพยายามใช้วิธีต่าง ๆ (รวมทั้งการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์) เพื่อให้ผักหรือผลไม้ของตัวเองมีขนาดใหญ่ และเอา

แวกซ์ (จีฟีนหรือสารเคมีที่คล้ายจีฟีน) เคลือบผิวเพื่อให้สีดูสวยงาม ซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคทั้งสิ้น

น้ำเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่อะริโอะมิได้ยกขึ้นมาพูดถึง สิ่งที่ทำให้ น้ำสกปรกก็คือน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม น้ำซักผ้า น้ำล้างจาน น้ำสบู่ออกมาจากอาบน้ำ แชมพูจากการสระผม ล้วนทำให้น้ำเกิดมลพิษทั้งสิ้น น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก แชมพู ครีมนวดผม น้ำยาปรับผ้านุ่ม ล้วนมีพิษเช่นเดียวกับพวกยาฆ่าแมลงที่ใช้ในการเกษตร สารที่อยู่ในน้ำยาเหล่านี้เป็นตัวก่อให้เกิด โรคมะเร็งและทำให้เด็กทารกในครรภ์มารดาพิการได้ อะริโอะมิจัดว่าคนญี่ปุ่นใช้สารซักล้าง (synthetic detergent) มากเกินไป

สารอีกชนิดหนึ่งที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์คือสารกันเชื้อรา ซึ่งจะมีคุณสมบัติคล้ายฟิซีบี สารกันเชื้อราจะอยู่ในกระดาษที่ใช้ทำกล่องใส่ผลไม้ซึ่งส่งมาจากต่างประเทศ เช่น เลมอน ส้ม เกรฟฟรุต สารจะถูกดูดซึมเข้าไปในผิวของผลไม้ ถึงแม้จะไม่เข้าไปในเนื้อผลไม้ก็จริง แต่ถ้าเกิดคิดมือเข้าปากสู่ร่างกายก็จะเป็นอันตรายต่อตับ

อะริโอะมิได้วิพากษ์วิจารณ์การใช้ฟิซีบีของคนญี่ปุ่นว่าใช้โดยไม่ศึกษาให้รอบคอบ ทั้ง ๆ ที่ในต่างประเทศมีผู้ที่เคยได้รับอันตรายจากฟิซีบีมาแล้ว ญี่ปุ่นเริ่มผลิตฟิซีบีมาตั้งแต่ปี 1954 และเลิกผลิตเมื่อปี 1972 ในปี 1973 หนังสือพิมพ์จึงเริ่มลงข่าวว่า ปลาในทะเลใกล้ฝั่งถูกมลพิษฟิซีบีไปหมดแล้ว ซึ่งแน่นอนปลายทางของฟิซีบีก็คือมนุษย์ผู้บริโภคปลานั้นเอง ฟิซีบีที่ถูกปล่อยทิ้งไปใน

อากาศ พื้นดิน ทะเล ย่อมทำให้พื้นแผ่นดินและทะเลเกิดมลพิษ ผลิต
ผลทางการเกษตร เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ก็ย่อมเกิดมลพิษด้วย และในที่สุด
ก็เข้าไปสู่ร่างกายของมนุษย์ ต้องใช้เวลาหลายสิบปีกว่า พิษปีจะ
หมดไปจากทะเล

ทางด้านการเลี้ยงสัตว์ ะริโยะมิได้ยกปัญหาที่กระทรวง
เกษตรสนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ให้ได้ปริมาณมาก ทำให้
เกษตรกรต้องไปกู้ยืมเงินจากสมาคมเกษตรกรเพื่อสร้างคอกเลี้ยง
สัตว์ขนาดใหญ่หลายหลัง เมื่อเลี้ยงสัตว์จำนวนมากก็เกิดปัญหา ใน
เรื่องอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ จึงต้องมีการสั่งข้าวโพดจากต่างประเทศ
เข้ามาทำอาหารสัตว์สำเร็จรูป ซึ่งมีราคาแพงขึ้นเรื่อย ๆ จนบางครั้ง
ราคาสัตว์ที่ขายได้ถูกกว่าค่าอาหารสัตว์เสียอีก และพอรวมค่าทำ
ความสะอาดคอกสัตว์ ค่ายาต่าง ๆ สำหรับสัตว์เข้าไปด้วยก็ถึงกับ
ขาดทุนก็มี

ะริโยะมิได้พูดถึงการเลี้ยงสัตว์ในคอกว่าทำให้สัตว์ขาด
การออกกำลังกายและป่วยง่าย การให้ฮอร์โมนเพื่อเร่งการเจริญเติบโต
ทำให้เนื้อสัตว์มีมลพิษ เป็นสาเหตุให้เกิดโรคมะเร็ง
ะริโยะมิได้เสนอทางออกว่าควรจะให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ใน
ปริมาณที่สามารถจัดหาอาหารสัตว์ได้เอง คือ ใช้ข้าว ข้าวสาลี ถั่ว
ผักที่ตัวเองปลูกได้เองมาใช้เลี้ยงสัตว์

ในตอนสุดท้ายได้พูดถึงจำนวนรถยนต์ที่มากขึ้นตาม GNP
ที่เพิ่มขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือควันพิษจากรถยนต์ทำให้เกิดมลพิษ

ทางอากาศ การเข้าร่วมประชุมเกษตรกรรมธรรมชาติที่ปารีสทำให้
อะริโยะฉิมิได้ไปเห็นทุ่งนาที่มีหญ้าขึ้นปะปน เกษตรกรชาวฝรั่งเศส
บอกว่าหญ้าที่เห็นไม่ถือว่าเป็นวัชพืช แต่เป็นหญ้าที่ให้ประโยชน์ แก่
พืชผลที่ปลูกอยู่ เกษตรกรญี่ปุ่นมีค่านิยมว่าจะต้องถอนหญ้าในไร่นา
ให้หมดจึงจะเป็นไร่นาที่ดี เป็นเกษตรกรที่ขยันขันแข็ง ผลก็คือมีการ
ใช้ยาฆ่าหญ้าในปริมาณที่มากแล้ว ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์ทั้งสิ้น

อะริโยะฉิมิได้เสนอปัญหามลพิษที่เกิดจากเกษตรกรรมสมัย
ใหม่ จากโรงงานอุตสาหกรรม จากรถยนต์ได้อย่างละเอียดและเห็น
ภาพชัดเจน

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่
สามารถมองเห็นได้ในงานเขียนเรื่อง“หลากหลายมวลมลพิษ” นี้คือ

1. การพยายามถอนอาหารโดยไม่คำนึงถึงสัญชาตญาณของ
ธรรมชาติ
2. การทำพืชผัก ผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
3. เกษตรกรรมสมัยใหม่กับเกษตรกร
4. ปุ๋ยเคมีช่วยเพิ่มมลพิษ
5. ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ฯลฯ กลับมาฆ่าคน
6. สัตว์ที่เลี้ยงแบบสมัยใหม่ไม่ปลอดภัยต่อการบริโภค
7. น้ำ พลังแห่งชีวิตกลายเป็นพลังแห่งมลพิษ

1. การพยายามถนอมอาหารโดยไม่คำนึงถึง ลักษณะของธรรมชาติ

อะริโยะมิได้พูดถึงความพยายามของผู้ผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคที่จะทำให้อาหารของตัวเองน่าเสียดาย โดยการใช้สารกันบูดต่าง ๆ ใส่ลงไปในการอาหารซึ่งกลับเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ทำให้ตับและลำไส้อักเสบ เช่น การใส่สาร AF_2 ลงไปในเต้าหู้ การใส่สารกันบูดและสารฆ่าเชื้อลงไปในลูกชิ้นปลา แสม ใส้กรอกว่า ไม่ว่าจะเป็ นลูกชิ้นปลาแบบซิกูวะหรือคะมะโอะโอะ หรือแสม ใส้กรอก จุดประสงค์ในการผลิตแต่เดิมก็คือการถนอมไว้เพื่อรับประทาน นาน ๆ เก็บไว้ได้นานกว่าปลาสดและเนื้อสด แต่พวกผู้ประกอบการอยากจะทำ ให้เก็บได้นานยิ่งขึ้น ไม่ต้องกังวลว่าจะเน่าเสียอยู่หน้าร้าน ถึงจะมี ความสกปรกในกระบวนการผลิตบ้าง ถ้าใส่สารกันบูดและสารฆ่า บักทีริลงไปที่ไม่เกิดปัญหา ตอนแรก ผู้ซื้อเองก็ยินดีกับคะมะโอะ โอะและใส้กรอกที่ไม่เน่าเสีย ของที่ซื้อมาถ้าเสียที่บ้านก็เท่ากับเงินที่ ซื้อไปเป็นศูนย์ ของกินที่ซื้อเก็บไว้ช่วยให้แม่บ้านประหยัดเวลาใน การวิ่งออกไปซื้อของเมื่อมีแขกมากจะทันหัน

แต่สิ่งมีชีวิตนั้น การตายแล้วเน่าเปื่อยเป็นเรื่องธรรมดา เต้าหู้และคะมะโอะโอะที่เก็บไว้เดือนหนึ่งแล้วไม่เสีย ถ้าคิดตาม สามัญสำนึกก็ต้องเป็นอาหารที่น่ากลัว ของที่มีกำลังในการฆ่าเชื้อ บักทีริอย่างรุนแรงขนาดนั้น เมื่อผ่านปากลงไปในการเพาะ กระเพาะ

ก็คงจะถูกย่อยออกเป็นชิ้น ๆ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง คือ การทำฝักคอง
ซึ่งอะริโยะฉิมได้เรียนรู้จากคนทำฝักคองที่เกียวโตซึ่งมีรสชาติอร่อย
กว่าฝักคองทั่ว ๆ ไปว่า

“ฝักคองร้านนี้ เทียบกับร้านอื่นแล้วไม่กรอบ
ทำไมล่ะคะ”

“ที่ร้านฉันใช้แต่เกลืออย่างเดียวค่ะ”

“แล้วที่กรอบ ๆ ล่ะ”

“เวลาคองฝักจะต้องเอาของหนัก ๆ ทับเอาไว้
เป็นวิธีทำฝักคองที่ถูกต้อง สืบทอดมาจากเมืองจีน”

“อ้อ ค่ะ”

“เกลือเป็นสารกันบูด รักษาให้ฝักอยู่ได้นาน
ของคองก็คืออาหารที่ทำไว้กินนาน ๆ”

“ค่ะ”

“แต่พอใส่เกลือ แล้วเอาของหนักทับเอาไว้
น้ำจะออกมา ฝักคองจะมีน้ำหนักลด ฝักคองขายด้วย
การชั่งน้ำหนัก เพราะฉะนั้น ร้านที่คิดว่าจะขาดทุน
เพราะน้ำหนักเบา ก็จะใส่น้ำลงไป”

“อ้อ”

“ก็จะทำให้เสียง่าย แน่นนอนล่ะค่ะ”

“ค่ะ”

“เพราะฉะนั้น ถึงใส่สารกันบูดลงไป ร้านผัก
คองที่กล้วยปากก็มีแต่ร้านฉันนี่แหละ”

“อ้อ ก็เลยต้องใส่สารกันบูดเพราะเหตุนี้”

“พอใส่สารกันบูดลงไป รสชาติก็จะจี๊ดลง
จึงต้องเติมพวกสารชูรสลงไปด้วย เวลานั้นเห็นผักคอง
คองเป็นภูเขาในถุงตามซูเปอร์มาเก็ตแล้วรู้สึกกลัว
พวกสารกันบูดนี้มีพิษทั้งนั้น”¹³

แต่สิ่งที่ร้านผักคองร้านนี้ได้รับก็คือ ต้องเลิกทำผักคองขาย
ส่ง เพราะถูกกล่าวหาว่าทำผักคองไม่ดี เสียง่าย สีไม่สวย ผักคองถูก
ส่งกลับคืนมาอยู่เสมอ ถึงกับต้องเลิกทำผักคองขายส่ง หันมาทำร้าน
เล็ก ๆ ขายปลีกแทน

2. การทำพืชผักผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

อะริ โยะมิได้พูดถึงการเกษตรที่ผูกการค้าและอุตสาหกรรม
มารุกรานจนทำให้ลืมความสำคัญของธรรมชาติ ผัก ผลไม้ต่าง ๆ ถูก
แปลงสภาพเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม นั่นก็คือการเน้นคุณภาพ
ของผักและผลไม้ที่ขนาด สี สัน รูปร่าง เช่น แดงกว่าญี่ปุ่นซึ่งแต่เดิม
จะมีลักษณะ โคนคล้ายเคียวก็ถูกพัฒนาให้มีรูปร่างตรง แดงกว่าที่มี

ความโค้งมากถือว่าไม่ใช่เตงกวาเกรดเอ นอกจากนั้นจะต้องมีสีสัน
สดใสด้วย อะริโยะฉิมิได้พูดถึงมาตรฐานของเตงกวาไว้ว่า

เตงกวาเกรดเอ คือ 1. เต็บโตในระดับพอดี
(เรื่องธรรมชาติอย่างนี้ทำไมต้องเอามาเขียนด้วย)
2. สีสันสดใส (ถ้าพูดอย่างนี้ เกษตรกรก็ต้องเอาผักมา
ซัดกันละ) 3. มีพื้นฐิติ (เตงกวาก็คือเตงกวาไม่ใช่หรือ)
4. รูปร่างดี 5. ระดับความโค้งอยู่ระหว่าง 2 ซม. 6. ล้าง
จนสะอาด เตงกวาเกรดบีจะต้องมีคุณสมบัติตั้งแต่ข้อ
1 ถึง 6 เหมือนเกรดเอ ยกเว้นข้อ 5 ที่บอกว่าระดับความ
โค้งจะต้องอยู่ภายใน 4 ซม.¹⁴

อะริโยะฉิมิได้พูดถึงผลเสียของการกำหนดมาตรฐานดัง
กล่าวทำให้เกษตรกรต้องพยายามที่จะทำให้เตงกวามีรูปร่างตรง
มีขนาดใหญ่ ล้างซัดจนสวยงาม แล้วจึงบรรจุกล่องส่งมาขาย ซึ่งเป็น
งานที่ต้องใช้เวลามากกว่าการไถดิน หว่านเมล็ด เก็บผลมาเสียบอีก
เมื่อนำมาประกอบอาหาร ไม่ว่าจะป็นสลัด ผักคอง หรืออะไรก็ตาม
ไม่มีอาหารประเภทใดเลยที่มีเงื่อนไขว่าต้องใช้เตงกวาที่มีรูปร่าง
ตรง แม่บ้านทั้งหลายยินดีที่จะซื้อเตงกวารูปร่างโค้งที่มีราคาถูกมาก
กว่า อะริโยะฉิมิได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่าเป็นเรื่องของตลาดผักสดและ
กระทรวงเกษตร

ผู้ที่ยกเอาคุณภาพและลักษณะ โคนงของแดง
กวาขึ้นมาเป็นปัญหา ก็คือตลาดผักและผลไม้ และ
กระทรวงเกษตรเป็นผู้สร้างมาตรฐานของผักขึ้นมา¹⁵

อย่างไรก็ตาม อะริโยะฉิมิได้บอกเหตุผลว่าทำไมแดงกวา
ตรงจึงถูกพิจารณาว่าเป็นแดงกวาคคุณภาพดีกว่าแดงกวาโคนง แต่ก็อาจ
จะคิดได้ว่าแดงกวาที่มีรูปร่างตรงเหมือน ๆ กันทุกลูกคงดูสวยงาม
กว่าแดงกวาโคนง ซึ่งจะมีทั้ง โคนงมากและ โคนงน้อย

ไม่เฉพาะแดงกวาอย่างเดียวเท่านั้น ผักอื่น ๆ เช่น หอมหัว
ใหญ่ ผักกาดหอม กะหล่ำปลี มะเขือเทศ มะเขือ พริกหยวกเขียว ต่าง
ถูกกำหนดมาตรฐานด้วยขนาด รูปร่าง สี สันทั้งสัน ผู้ที่เข้ามาเป็นตัว
กลางระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคสร้างภาพของผักในรูปแบบต่าง ๆ
ขึ้นมา ก็คือ องค์กรที่นำสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือองค์กร
ทางการค้านั่นเอง อะริโยะฉิมิเห็นว่าการค้าที่กำหนดราคาและคุณ
ภาพของสินค้าที่รูปร่าง ลักษณะภายนอก ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภค
ลืมความเป็นธรรมชาติของผักซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริโภค

นอกจากผักแล้ว ผลไม้ต่าง ๆ ก็ตกอยู่ใน โชคชะตาเดียวกัน
นี้ ผลไม้จะต้องมีสี สัน สดใส มีขนาดใหญ่จึงจะขายได้ราคาดี
เกษตรกรจึงต้องใช้แว็กซ์เคลือบเพื่อให้สีสวยเหมือนพลาสติก ผลก็คือ
ต้องเสียเวลากับสิ่งเหล่านี้โดยใช่เหตุ ผลไม้บางชนิดที่เคย

รับประทานได้ทั้งเปลือกก็ต้องปอกเปลือกทิ้ง เพราะถ้ารับประทานเข้าไป แวกซ์ที่เคลือบอยู่ก็จะเป็นอันตรายต่อร่างกาย อะริโยะมิได้พูดถึงเรื่องนี้ผ่านเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่แต่งงานกับชาวฝรั่งเศส และกลับมาเห็นความเปลี่ยนแปลงของสภาพผักและผลไม้ของญี่ปุ่นว่า

“นี่ ผักผลไม้ญี่ปุ่นนี่เป็นอะไรไปนะ ฉันรู้สึกกลัวจังเลย”

เธอขมวดคิ้ว แล้วลุกขึ้นเมื่อตอนที่พบกันหลังจากที่ไม่ได้พบกันมานาน

“กลัวอะไรเธอ”

“ก็ทั้งแอปเปิ้ลทั้งส้มผิวใสเป็นมันนะสิ ไม่ว่าจะเป็นมะเขือ ไม่ว่าจะเป็นแตงกวา ทั้งสี่ทั้งรูปร่างเหมือนกันเหมือนกับผลิตภัณฑ์พลาสติกเลย เกิดอะไรขึ้นนะ สงสัยว่าผักคงจะถูกทำเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไปเสียแล้วกระมัง”

“ที่ว่าถูกทำเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมคงจะจริง สมัยก่อนชาวสวนจะเก็บมะเขือใส่ตะกร้าใหญ่ ๆ ส่งออกมาขาย เคียนี่เขาส่งเสริมให้เลิกขายปลีกเป็นลูก ๆ แต่ให้ใส่ภาชนะออกมาขาย สำหรับชาวสวน การคัดเลือกผักผลไม้ที่มีขนาดเท่ากัน ใส่กล่องเป็นเรื่องที่เสียเวลามาก”

“เป็นเพราะอย่างนั้นเองเหรอ แม้แต่หอมใหญ่
ก็มีขนาดเท่ากันหมด แปลกดีนะ ฉันคิดว่าจะใช้หัว
ใหญ่หั่นใส่สตูว์ หัวเล็กผัดกับเนยวางไว้ข้าง ๆ เนื้อ
คนซื้อควรจะเลือกแบบนี้ละ”

“จริงด้วย ขยายแยกดีกว่านะ”

“แล้วที่ที่กลัวอีกอย่างก็คือ ผักไม่มีดินติดเลย”

“อ้อ”

“ดินเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยรักษาผักให้สด
สมัยก่อนร้านขายผักญี่ปุ่นเคยขายผักที่มีดินติด โคนมา
ด้วย”

“อ้อ”

“ดู ๆ รมเร็วเหลือเกิน แอปเปิลที่หล่นจาก
ต้นนี้ที่ญี่ปุ่นจะซื้อได้ที่ไหนนะ”

“แอปเปิลที่หล่นจากต้นเหรอ”

“แอปเปิลที่ถูกลูกคนกินนะ พอกิจจะซื้อ
แอปเปิลที่ขายตามร้านมาทำพายกับน้ำแอปเปิล
แอปเปิลพวกนั้นก็สวยเหมือนกับงานศิลปะ แพงเกิน
ไปด้วย เลยไม่เกิดความอยากจะซื้อเลย”¹⁶

สิ่งที่อะริโอะฉินอยากจะทำให้ผู้อ่านเห็นก็คือการเห็นธรรม-
ชาติของผัก ผลไม้วางจะต้องมีขนาดแตกต่างกัน ผักผลไม้ไม่ว่าจะ

ขนาดเล็กใหญ่หรือแม่ผลไม้ที่ถูกหนอนกินต่างก็มีประโยชน์ในการทำอาหารเหมือนกัน

การคำนึงถึงผลประโยชน์ทางการค้ามากเกินไป หรือการให้ความสำคัญต่อความสวยงามที่ผิดธรรมชาติ ส่วนทำให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคเสียประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นไปไม่ได้ที่สิ่งที่เป็นผลิตผลจากธรรมชาติจะมีขนาดหรือสีส้มเหมือนกันทีเดียวเฉกเช่นผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมที่ป้อนออกมาจากแม่พิมพ์เดียวกัน มนุษย์จะต้องเรียนรู้ยอมรับธรรมชาติของพืชผัก และเคารพความเป็นธรรมชาตินั้น ทั้งนี้ก็เพื่อความสันติสุขของมวลมนุษยชาตินั่นเอง

3. เกษตรกรรมสมัยใหม่กับเกษตรกร

เกษตรกรรมของญี่ปุ่นได้ก้าวไกลไปกว่าประเทศใด ๆ ในเอเชีย มีการพัฒนาไปสู่การใช้เครื่องจักรเพื่อการผ่อนแรงคน การใช้สารเคมีฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมีต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต เมื่อมองเพียงผิวเผินย่อมเห็นแต่ความสะดวกสบายของเกษตรกรและ ผลผลิตที่พุ่งเพิ่มขึ้น เพราะพืชผลปลอดจากการถูกแมลงทำลาย อะริโยะมิ มองลึกลงไปจนเห็นภัยที่ซ่อนอยู่ในเทคโนโลยีเหล่านี้ เธอได้กล่าวถึงความทุกข์ของเกษตรกรที่เกิดจากการเกษตรสมัยใหม่โดยเริ่มจากการให้ความหมายของเกษตรกรรมสมัยใหม่ว่า

สิ่งที่เรียกว่าการเกษตรสมัยใหม่ก็คือการใช้สามสิ่งที่ใช้เงินจำนวนมากร่วมกัน คือ เครื่องจักรในการเพาะปลูก ปุ๋ยเคมี สารเคมีสำหรับฆ่าแมลงและ ฆ่าหญ้า

- เครื่องจักรมีอะไรบ้าง

ถ้าจะพูดถึงเครื่องจักร ก็มีเครื่องไถดิน เครื่องหว่านปุ๋ย เครื่องหว่านเมล็ดพันธุ์ เครื่องตัดหญ้า เครื่องปักดำ เครื่องถอนหญ้าในนาดำ เครื่องหว่านปุ๋ยเคมี เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องตัดข้าวโพด เครื่องนวดข้าว เครื่องมัดฟ่อนข้าว เท่าที่คนไม่รู้เรื่องทางนี้ อย่างฉันจะเข้าใจได้ก็มีราว ๆ นี้ แล้วก็เกษตรกรจะต้องมีรถยนต์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก

- จนเพราะเครื่องจักร

ถ้าจะซื้อแต่เครื่องจักรที่จำเป็น อย่างน้อยก็จะใช้เงินถึงกว่า 10 ล้านบาท ถึงจะตั้งสมมติฐานว่าเครื่องจักรจะใช้ได้ถึง 10 ปี เพราะสิ่งที่เรียกว่าเครื่องจักรเป็นสิ่งที่ทนทาน ก็จะมีค่าใช้จ่ายถึงปีละ 1 ล้านบาท ที่แยยิ่งกว่านั้นก็คือ ผู้ผลิตเครื่องจักรจะไม่รับรองว่าจะใช้ได้ถึง 10 ปีแน่นอน ถ้าเสียใช้ไม่ได้ในเวลา 4-5 ปีจะทำอย่างไร

ผู้ผลิตจะเปลี่ยนแบบเครื่องจักรทุกปี เพราะฉะนั้นจึงไม่มีอะไหล่ที่จะซ่อมเครื่องจักรที่เสียในเวลา 4-5 ปี เครื่องจักรที่ใช้งานเพียงปีละครั้ง เดียวนี้เป็นสนิม

ง่าย โคลนจากท้องไร่ท้องนา และก้อนหินเล็กๆ เข้าไปก็
จะเสียนง่าย ถ้าไม่มีอะไหล่ซ่อม สภาพเศรษฐกิจของชาว
นาจะเป็นอย่างไร

คำว่า “จนเพราะเครื่องจักร” จะได้ยินใน หมู่
บ้านเกษตรทุกแห่ง เกษตรกรจะเป็นหนี้สหกรณ์การ
เกษตรเพื่อเอาเงินมาซื้อเครื่องจักร ต้องมีรายได้เป็นเงิน
สดเพื่อนำไปจ่ายหนี้ ดังนั้น จึงต้องออกมาหางานทำใน
เมืองใหญ่ หมู่บ้านเกษตรกรที่ถูกอุตสาหกรรมดูด
ประชากรไป จึงประสบภาวะการขาดแคลนแรงงาน
จากการออกไปหางานที่อื่น¹⁷

อะริโยะฉิมได้ชี้ให้เห็นว่าเครื่องจักรทั้งหลายในเกษตรกรรม
สมัยใหม่ที่ภาคอุตสาหกรรมได้หยิบยื่นให้เกษตรกรนั้น แม้จะช่วย
ผ่อนแรงได้ก็จริง แต่เกษตรกรกลับต้องเป็นหนี้และต้องไปหางาน
อย่างอื่นทำเพื่อปลดหนี้ นั้น เมื่อปลดหนี้หมดแล้ว เครื่องจักรก็หมด
อายุการใช้งาน เพราะผู้ผลิตเครื่องจักรผลิตเครื่องจักรให้มีอายุ
ใช้งานสั้นขึ้นเรื่อย ๆ อะริโยะฉิมได้ยินข่าวลือในหมู่บ้านแห่ง หนึ่งว่า

ผู้ผลิตเครื่องจักรเกษตรกรรมปรึกษากันว่าจะ
ผลิตเครื่องจักรที่ใช้งานสักสามหรือสี่ปี¹⁸

เทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระหนี้สินก็คือ การทำกรีนเฮาส์พลาสติกแบบง่าย ๆ เพื่อปลูกแตงกวา มะเขือเทศได้ทุกฤดูกาล เกษตรกรจะกู้เงินจากสหกรณ์การเกษตร มาสร้างกรีนเฮาส์แบบนี้ และต้องออกไปหางานทำเพื่อใช้หนี้สินนั้น แต่เมื่อกลับมาถึงบ้านกลับพบว่ากรีนเฮาส์ถูกพายุพัดพังหมด กรีนเฮาส์เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างหนึ่งในโลกเกษตรกรรมที่สร้างหนี้ให้เกษตรกรเช่นเดียวกับเครื่องจักรกลต่าง ๆ

อะริโยะฉึกคิดว่านักรการเมืองน่าจะยกปัญหาเรื่องระยะเวลาการใช้งานของเครื่องจักรและบริการหลังการซื้อขึ้นมาพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรบ้าง แต่ปัญหาก็คือพวกนักรการเมืองมักจะรับเงินบริจาคจากบริษัทเหล่านี้จนพูดอะไรไม่ออก เทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่อนแรงในการเพาะปลูก แต่เกษตรกรต้องเอาแรงงานบางส่วนนั้นไปทำงานอย่างอื่นเพื่อใช้หนี้

4. ปุ๋ยเคมีช่วยเพิ่มผลผลิต

ญี่ปุ่นเริ่มพัฒนาปุ๋ยเคมีในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868-1912) ในช่วงระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการใช้อย่างมากเพราะคำนึงถึงปริมาณการผลิตเพียงอย่างเดียว ปุ๋ยเคมีอาจจะช่วยเพิ่มผลผลิตได้จริง แต่ผลกระทบที่มีต่อพื้นแผ่นดินซึ่งใช้ในการเพาะปลูกพืชพันธุ์เพื่อให้นุขย์บริโภคนั้นน่ากลัวยิ่งนัก

ปุ๋ยเคมีที่หว่านลงไปบนดินเป็นเวลาหลายปีย่อมมีปริมาณมากและทำให้ดินเสีย ถ้าหว่านปุ๋ยเคมี ดินจะแข็ง เป็นสาเหตุของการที่รากพืชแห้ง เวลาฝนตกหนัก ๆ น้ำฝนจะไหลชะล้างรากพืช เวลาฝนไม่ตกจะเป็นสาเหตุของดินแข็ง อะริโยะฉิมได้บอกผู้อ่านผ่านคำพูดของเกษตรกรหนุ่มแห่งหมู่บ้านทะกะปะตะโซ จังหวัดยะมะกะตะที่เธอได้เดินทางไปดูการเกษตรมาว่า

“อย่างเช่นนะ ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายก็คือดินที่ไม่มีไส้เดือนอยู่นั่นเอง ถ้าใส่ปุ๋ยเคมี (แอมโมเนียซัลเฟต) ลงไป ไส้เดือนจะตายทันที พอไม่มีไส้เดือน ดินก็จะแข็ง ไม่รู้จะทำอย่างไรดี การที่ดินตายก็คือไส้เดือนตายนั้นแหละครับ”¹⁹

อะริโยะฉิมได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเมื่อใส่ปุ๋ยเคมีลงไป พืชจะดูดซึมเอาแอมโมเนียฟอสฟอรัสหรืออื่น ๆ เหลือแต่กรดซัลเฟอริก ทำให้ดินกลายเป็นกรด ไส้เดือนจะอยู่ในดินที่เป็นกรดไม่ได้ ไส้เดือนจะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการกินดินทุกวัน ดินที่ไส้เดือนกินเข้าไปแล้วถ่ายออกมา ก็จะกลายเป็นดินอีก แต่ดินก่อนที่ไส้เดือนจะกินเข้าไปกับดินที่ไส้เดือนถ่ายออกมาจะมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน

ข้อแรก คือ ดินและใบไม้ใบหญ้าสดและฟางซึ่งกำลังจะเน่า
ที่ไส้เดือนกินเข้าไปจะเข้าไปผสมกับน้ำย่อยในตัวไส้เดือน ออกมา
เป็นดินสีดำที่อุดมสมบูรณ์

ข้อที่สอง ดินซึ่งออกมาจากตัวไส้เดือนจะเป็นเม็ดเล็ก ๆ
อากาศผ่านได้สะดวกและเป็นดินนุ่ม อะริโยะฉิได้อ่างถึงชาลล์ คาร์วิน
ว่า ชาลล์ คาร์วิน ได้กล่าวว่าดินที่อุดมสมบูรณ์ ทุกปีหน้าดินจะเพิ่ม
ขึ้นประมาณ 0.5 นิ้วจากมูลดินที่ไส้เดือนถ่ายออกมา นอกจากนั้น ช่อง
ทางที่ไส้เดือนเลื้อยยังช่วยดูดน้ำในดินที่มีมากเกินไปเวลาที่ฝนตก
หนัก และทำให้รากพืชหยั่งลงไปดินได้ดีด้วย

ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่คาร์วินพูดถึงก็คือ ดินที่มีลักษณะเป็น
อินทรีย์วัตถุมาก ไส้เดือนจะชอบอยู่ในดินเช่นนี้ ซึ่งก็คือดินที่มีปุ๋ย
ธรรมชาติที่ประกอบด้วยหญ้าฟางที่เน่าเปื่อยผสมกับมูลสัตว์ ดินที่
ใช้ปุ๋ยธรรมชาติจะมีไส้เดือนอาศัยอยู่มาก ไส้เดือนจะกินดินและ
เลื้อยขึ้นมาบนดินสามปีครั้งหนึ่ง ยิ่งไส้เดือนมีการปฏิบัติการมากเท่า
ใด อินทรีย์วัตถุในดินก็จะผสมเข้ากันได้ดี ดินจะอุดมสมบูรณ์ มี
ปริมาณมากขึ้นเหมาะกับการเพาะปลูก นอกจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง
ยาฆ่าหญ้าก็ทำให้ไส้เดือนตายเช่นกัน

นอกจากนี้ ปุ๋ยเคมียังทำให้แร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในดินตาม
ธรรมชาติ เช่น แมงกานีส โบรอน สูญสลายไปด้วย

เมื่ออะริโยะฉิได้อธิบายให้ผู้อ่านเห็นถึงภัยของปุ๋ยเคมีที่มีต่อดิน
ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารของมนุษย์แล้ว ก็ยังได้

เปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผลผลิตข้าวจากปุ๋ยเคมี และปุ๋ยธรรมชาติที่นำมาจากหมู่บ้านทะเลาะทะเลโซในจังหวัดยะมะกะตะว่า

“ฉันเอารวงข้าวทั้งสองชนิดใส่กระเป๋ากลับ มาโตเกี่ยว เวลาผ่านไปสิบวันจึงนึกขึ้นได้ ฉันลองเอารวงข้างทั้งสองชนิดมาวางเรียงเปรียบเทียบกัน ข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมี เมล็ดข้าวเปลือกจะมีรอยย่นเต็มไปหมด ส่วนข้าวที่ใช้ปุ๋ยธรรมชาติยังเหมือนเดิม

ข้าวที่ใช้ปุ๋ยเคมีจะมีช่องว่างระหว่างเปลือกกับเมล็ดมาก พอแห้งเมล็ดข้าวก็หดเล็กลงอีก แม้จะเป็นตาของคนอื่นที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางนี้ก็สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง”²⁰

ข้าวจากปุ๋ยเคมีมีคุณภาพด้อยกว่าข้าวจากปุ๋ยธรรมชาติ อะริโยะฉิมได้บอกอีกว่าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ปุ๋ยเคมีจะมีอายุสั้น ถ้าเก็บไว้เพียง 3 ปี แล้วนำไปหว่านในดินก็จะไม่งอก ในขณะที่เมล็ดพันธุ์ที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีงอกได้เมื่อถูกนำไปหว่านแม้จะเก็บไว้นาน เพราะดินซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชีวิตพืชได้ตายไปเสียแล้ว พืชผลต่าง ๆ จึงมีชีวิตสั้นไปด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะความพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตข้าวของกระทรวงเกษตรในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นระยะที่ญี่ปุ่นตกอยู่ในภาวะขาดแคลนอาหาร จนมิได้คำนึงถึงผลเสียที่จะ

ตามมา อะริโยะฉิมิเรียกร้องให้คิดถึงสภาพของดินและคุณภาพของ
ข้าวด้วย

5. ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ฯลฯ กลับมาฆ่าคน

สารต่าง ๆ ที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชในญี่ปุ่นมีมากมายหลายชนิด และล้วนเป็นอันตรายต่อมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น สารเคมีที่อะริโยะฉิมิได้ยกขึ้นมาคือยาฆ่าแมลงซึ่งต้องการฆ่าแมลง แต่ก็ฆ่าแมลงที่มีประโยชน์ด้วย ยาโปรยกันไม่ให้นกมาจิกกินพืชผล ยาฆ่าเชื้อราและแบคทีเรีย (รวมทั้งฆ่าแบคทีเรียที่มีประโยชน์ด้วย) ยาฆ่าไร ยาฆ่าพยาธิที่ทำลายรากต้นไม้ (ปกติใส่เดือนจะกินพยาธิพวกนี้ แต่เมื่อในดินไม่มีใส่เดือนก็ไม่มีความจำเป็น) ยารวมฆ่าแมลง แบคทีเรีย (ใช้ฆ่าแมลงที่ทำให้เกิดโรคในต้นข้าวชนิดต่าง ๆ) ยาฆ่าหญ้า ยาควบคุมการเจริญเติบโตของพืช (ยาควบคุมการแตกหน่อ ยาเร่งให้ต้นไม้ออกผลมาก ยากระตุ้นให้ผลไม้มีขนาดใหญ่ ยาป้องกันไม่ให้ผลร่วง ยาทำให้ผลไม้ร่วง ยาเร่งให้ผลไม้มีขนาดใหญ่ขึ้น ยาทำให้ใบร่วง ยาป้องกันไม่ให้ผลไม้บนต้นเน่า) ฯลฯ

อะริโยะฉิมิได้กล่าวว่าในความเป็นจริง (ตอนที่เขียนนวนิยายเล่มนี้) กระทรวงเกษตรอนุญาตให้ใช้ยาต่าง ๆ กับพืชผักผลไม้ถึง 400 กว่าชนิด

ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าเหล่านี้เมื่อตกค้างอยู่ในผักผลไม้ย่อมเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคอย่างแน่นอน เพราะมีส่วนประกอบที่คล้ายกับก๊าซพิษ เช่น พาราเธอน (parathion) ซึ่งมีผลต่อระบบประสาทสมอง ชาวไร่ชาวนาผู้ใช้ยาเหล่านี้พ่นหรือโปรยลงไป ในไร่นาของตนจะเป็นผู้ประสบภัยเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะแม่บ้านมีอาการเป็นโรคโลหิตจางมากขึ้นกว่าสมัยก่อนสงคราม จากเหตุผลสองประการที่อะริโยะฉิมได้ยกขึ้นมา คือ

เหตุผลประการแรก รายงานจากนักวิชาการทางด้านการแพทย์ชนบทกล่าวว่าเมื่อใช้สารประเภทยาฆ่าแมลงและอื่น ๆ มากจะมีผลต่อระบบประสาทเป็นอันดับแรก จะมีอาการอารมณ์แปรวนแปร นอนไม่หลับ และค่อย ๆ เกิดความรู้สึกอยากฆ่าตัวตายอย่างรุนแรง

เหตุผลประการที่สอง ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว มีการออกไปหางานทำในต่างเมืองมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาที่เคยมั่นคงพังทลายลง ฝ่ายชายมีผู้หญิงคนใหม่ในเมืองที่ออกไปทำงาน เมื่อทำทีของสามีที่หอบเอาเงินสดกลับมาคิดไป ภรรยาจะสังเกตเห็น และลงท้ายด้วยการทะเลาะกันอย่างรุนแรง

“ฉันจะฆ่าตัวตายให้ คุณจะ ได้ไปมีเมียใหม่”

ภรรยาพูดแล้วก็ดื่มโฟริคอลล่อน้ำสามปี กรณี
เช่นนี้มีมากจริง ๆ ²¹

ด้วยมองเห็นอันตรายดังกล่าว อะริโยะฉิมได้เรียกร้องให้มีการใช้ในปริมาณที่เหมาะสมและใช้อย่างถูกต้อง เพราะญี่ปุ่นใช้ยาฆ่าแมลงเป็นยาป้องกันแมลงด้วย คือ นิดก่อนแมลงจะมา ซึ่งเป็นการใช้ที่ผิด นอกจากนั้น ยังมีการใช้โฟริคอลล่อน้ำที่ทำให้เจือจาง 1,000-2,000 เท่าพ่นใส่ผักเพื่อให้ผักสดได้นาน ผลก็คือทำให้ผู้บริโภคเป็นโรคตับและปากอักเสบ

อะริโยะฉิมได้พูดถึงอันตรายของสารพิษต่าง ๆ ที่ใช้ในเกษตรกรรมอีกว่าสามารถจะเข้ามาทำลายร่างกายมนุษย์ได้โดยผ่านวัฏจักรของอาหาร

สารต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตรซึ่งถูกโปรยลงไปในไร่นา พอฝนตกลงมาก็จะซึมลงไปดิน ทำให้น้ำในดินเกิดมลพิษ เมื่อน้ำเหล่านั้นไหลลงแม่น้ำสู่ทะเล แพลงตันก็จะกินสารพิษเหล่านั้นเข้าไปก่อน ปลาเล็ก ๆ จะกินแพลงตัน ปลาขนาดกลางจะกินปลาเล็ก ปลาใหญ่กินปลาขนาดกลาง

เหมือนกับน้ำเสียที่ปล่อยจากโรงงาน แพลงตันกินสารปรอทที่ปล่อยมากับน้ำเสียจากโรงงานที่มิเนมะตะ ปลาเล็กกินแพลงตัน ปลาขนาดกลางกิน

ปลาเล็ก ปลาใหญ่กินปลาขนาดกลาง สิ่งเหล่านี้เรียกว่า
“วัฏจักรของอาหาร” ชีวิตสั้นลงทุกลูกโซ่ของอาหาร
‘ไก่ออกไข่ วัวก็ไข่ หมูก็ไข่’²²

ในสายตาของอะริโยะฉิ เมื่อดินและน้ำเกิดมลพิษ สิ่งมีชีวิต
ทั้งหลายซึ่งต้องพึ่งทั้งดิน น้ำ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตย่อมเกิด
มลพิษไปด้วย และสุดท้ายมนุษย์ผู้บริโภคสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เพื่อยังชีพ
ก็คือปลายทางของมลพิษนั่นเอง

6. เนื้อสัตว์ที่เลี้ยงแบบสมัยใหม่ไม่ปลอดภัย

การเลี้ยงสัตว์ก็ตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกันกับการเพาะ
ปลูก หลังสงคราม รัฐบาลญี่ปุ่นเร่งที่จะผลิตเนื้อสัตว์เพื่อเป็นอาหาร
ให้ได้จำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ กับเกษตรกร และเนื้อสัตว์
ที่ผลิตออกมา

อะริโยะฉิได้พูดถึงผลของการที่กระทรวงเกษตรส่งเสริม
ให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์จำนวนมาก ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหา
อาหารมาให้สัตว์ได้อย่างเพียงพอ

กระทรวงเกษตรสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์แบบ
สมัยใหม่ และให้มีการเลี้ยงสัตว์จำนวนมาก แนะนำว่า
ควรจะเลี้ยงมากกว่าสามร้อยตัวขึ้นไปจึงจะกำไร

ผลจากการแนะนำ ทำให้เกิดอะไรขึ้นล่ะ
เกษตรกร ไปกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร
มาสร้างคอกเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่หลาย ๆ หลัง เลี้ยงหมู
เพิ่มขึ้น เลี้ยงไก่เพิ่มขึ้น เลี้ยงวัวเพิ่มขึ้น แล้วก็เกิดภาวะ
ไม่สามารถหาอาหารมาให้สัตว์กินได้²³

เมื่อเกษตรกรไม่สามารถจัดหาอาหารสัตว์ได้ด้วยตนเอง
เหมือนเช่นที่เคยทำได้เมื่อครั้งที่เลี้ยงเพียงไม่กี่ตัว จึงมีการสั่ง ข้าว
โพดจากอเมริกาและแคนาดาเข้ามาผลิตเป็นอาหารสัตว์ออกจำหน่าย
ให้เกษตรกร ปัญหาที่ตามมาก็คือ เกษตรกรต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก
ในการซื้ออาหารสัตว์ บางครั้งราคาสัตว์ที่ขายได้ถูกกว่าค่าอาหาร
สัตว์ อีกทั้งกระทรวงเกษตรก็แนะนำมิให้เกษตรกรเอา ฟางข้าวให้
วัวกิน เพราะฟางข้าวมีสารพิษจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีต่าง ๆ เมื่อรวม
ค่าล้างคอกสัตว์ ค่ายาเวลาสัตว์ป่วยลงไป จึงปรากฏว่าขาดทุน ไม่ได้
กำไรอย่างที่กระทรวงเกษตรบอก

การเลี้ยงจำนวนมากแบบอุตสาหกรรมในคอกขนาดใหญ่ที่
อยู่กันแออัด ทำให้สัตว์ขาดการออกกำลังกาย และป่วยมากขึ้น การ
ให้อาหารสัตว์สำเร็จรูปซึ่งประกอบด้วยเมล็ดธัญพืช โปรตีน สาร
แอนตี้เซพติก สารเร่งการเจริญเติบโตที่มีคุณสมบัติเป็นฮอร์โมน
และปฏิชีวนะเป็นอันตรายต่อสัตว์ เพราะสัตว์ซึ่งยังไม่ได้มีอาการ
ป่วยใด ๆ ถ้าต้องกินยาปฏิชีวนะทุกวัน ผลก็คือสัตว์ป่วย อะริโยะมิ
ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบับมนุษย์ว่า เหมือนกับให้ยาแก้ปวดแก้

เด็กที่ไม่ได้มีอาการจามหรือไอเนื่องจากเป็นหวัดเลย ถ้าให้รับประทานทุกวันเด็กก็ต้องป่วยอย่างแน่นอน กรณีนี้เหมือนกับ การหว่านยาฆ่าแมลงลงในไร่นาในขณะที่แมลงยังไม่มีเลยแม้แต่ ตัวเดียว

อันตรายอีกประการหนึ่งที่อะริโยะฉิมูคถึงก็คือ การให้สารเร่งการเจริญเติบโตซึ่งมีฮอร์โมนเพศหญิงแก่สัตว์ เพื่อให้อ้วนท้วนและเนื้ออร่อย แต่เนื้อสัตว์ที่กินฮอร์โมนเหล่านี้มีลักษณะเป็นเนื้อร้าย (มะเร็ง) ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างน้อย 20 ประเทศได้ประกาศห้ามใช้สารเร่งการเจริญเติบโต ประเทศญี่ปุ่นยังอนุญาตให้ใช้ได้ (ในขณะที่อะริโยะฉิมูคเขียนนวนิยายเรื่องนี้) แต่ให้อยู่ในการดูแลของสัตวแพทย์

อะริโยะฉิมูคได้เสนอวิธีแก้ปัญหาคาการเลี้ยงสัตว์จำนวนมากคือ เปลี่ยนมาเลี้ยงให้น้อยลง ในจำนวนที่เกษตรกรสามารถจัดหาอาหารสัตว์ได้ด้วยตนเอง จากการปลูกพืช เช่น ข้าว ข้าวสาลี ถั่ว ผักในไร่นาของตน

7. น้ำ พลังแห่งชีวิตกลายเป็นพลังแห่งมลพิษ

น้ำเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่อะริโยะฉิมูคกล่าวถึง น้ำมีคุณสมบัติละลายสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนผิวดิน เมื่อมา

พบกับสิ่งที่ไม่สามารถละลายได้เป็นครั้งแรก น้ำจึงกลายเป็นผู้ร่วม
ก่อมลพิษด้วย

น้ำเสียจากโรงงานที่รั่วไหลลงไปในแม่น้ำ น้ำเสียจากบ้าน
เรือนซึ่งเกิดจากการซักผ้า อาบน้ำ ล้างจาน ล้วนทำให้น้ำเกิดมลพิษ
ทั้งสิ้น เพราะในผงซักฟอกมีกรดฟอสฟอริก แคมพูที่ทั้งหลายจะมีสาร
เอบีเอส ซึ่งต้องใช้เวลาหลายวันกว่าจะสลายตัว ถ้าเอบีเอสไหลลงสู่
ทะเลโดยที่ยังไม่สลายตัวไปพบพีซีบีจากโรงงานอุตสาหกรรมก็จะ
ทำปฏิกิริยาต่อกัน ปลาซึ่งกินแพลงตอนที่ดูดซึมสารเหล่านี้เข้าไป ก็
จะยิ่งเกิดมลพิษมากขึ้น โดยเฉพาะพีซีบี กว่าจะสลายตัวหมดไปจะ
ต้องใช้เวลาหลายสิบปี

อะริโยะมิได้พูดถึงความเป็นมาของพีซีบีว่าเกิดจากการใช้
ทำวัตถุที่ทนไฟในสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อนำมาใช้ทำเป็นอาวุธ
ครั้นเมื่อสงครามโลกเสร็จสิ้นลงก็ยังมีการใช้พีซีบีในการทำดินปืน
ทำปุ๋ยเคมี ก๊าซชนิดต่าง ๆ โดยเปลี่ยนชื่อออกมาในรูปของยาฆ่า
แมลง และสารพิษที่ใช้ในการเกษตรเข้ามาทำให้พืชผัก ข้าวต่าง ๆ
เกิดมลพิษ เอบีเอสซึ่งถูกนำมาใช้แทนสบู่ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็
ยังคงใช้อยู่ และทำให้ดิน น้ำเกิดมลพิษ (รวมทั้งกรดฟอสฟอริกใน
ผงซักฟอก)

พีซีบีที่มีคุณสมบัติทนไฟได้กลายเป็นวัสดุที่ดีที่สุดสำหรับ
การทำอาวุธ เครื่องไฟฟ้าที่ใช้ในการทหาร และได้ถูกนำมาใช้เป็น
วัตถุดิบของพวกวัตถุทนไฟ สารที่ทำให้พลาสติกอ่อนตัวอย่าง

กว้างขวาง ญี่ปุ่นเองไม่ได้ศึกษาก่อนที่จะนำพีซีบีเข้ามาใช้ว่าในต่างประเทศนั้นมีผู้ได้รับผลร้ายจากการใช้พีซีบีแล้ว และละเอียด คำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้ อะริโยะฉิมิได้เปรียบเทียบ การมองเพียงด้านดีด้านเดียวของคนญี่ปุ่นกับการเห่ดอกกุหลาบว่า

*คนญี่ปุ่นมักจะมีแนวโน้มที่จะเห็นด้านงดงาม
ของสิ่งต่าง ๆ เหมือนกับตอนที่ดอกกุหลาบเข้ามาเป็น
แฟชั่นในญี่ปุ่น เป็นงานอดิเรกของเศรษฐี เอาแต่
กุหลาบเข้ามา ลืมไปว่าจะต้องปลูกกระเทียมปนไปด้วย
(เพื่อกันแมลง) คนญี่ปุ่นกระโดดเข้าหากุหลาบโดยไม่
ได้กังวลกับแมลงที่จะมาทำลายดอกไม้²⁴*

อะริโยะฉิมิได้กล่าวต่อไปว่า การลืมคำนึงถึงข้อดีข้อเสียทำให้ในปี 1972 ญี่ปุ่นได้พบว่าทะเลเกิดมลพิษจากพีซีบี ในปี 1973 สถาบันวิจัยทางด้านสุขภาพอนามัยแห่งเมืองโอซากาได้รายงานว่าจะพบพีซีบีในน้ำนมแม่ นี้เองเป็นสาเหตุให้หนังสือพิมพ์นำไปเขียนเป็นข่าวใหญ่ ในปี 1974 รัฐบาลจึงบัญญัติกฎหมายการตรวจสอบวัตถุเคมีว่าจะต้องมีการแจ้งและตรวจสอบก่อนที่จะผลิตวัตถุเคมีชนิดใหม่

นอกจากสารเคมีชนิดต่าง ๆ ที่ทำให้แม่น้ำและทะเลเกิด มลพิษดังได้กล่าวมาแล้ว สารปรอทจากโรงงานก็นับว่าเป็นตัวการ

ก่อนมลพิษที่ร้ายแรงที่ทำให้น้ำเกิดมลพิษ มีผลต่อปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อมาถึงมนุษย์ได้ ทำให้เกิดโรคมินะมะตะใน หมู่บ้าน มินะมะตะ จังหวัดคุมาโมะโตะ ในเกาะคิวชู ตามที่กล่าวมาแล้วในเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น: โรคมินะมะตะของเรา” สาร แคลเมียมก็เป็นสารที่ทำให้เกิดโรคร้ายแรงแก่มนุษย์เช่นกัน นั่นก็คือ ทำให้เกิดโรคอิตะอิ อิตะอิ โรคนี้มีอาการปวดแหว ปวดเข่า เดินไม่ได้ มีความรู้สึกเหมือนกระดูกจะร้าวไปทั้งตัว

3. “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai : 1980)

“เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้ถูกตีพิมพ์เป็นครั้งแรกใน นิตยสาร “บุงเงอิ” (Bungei) เมื่อเดือนมีนาคม ปี 1980 ทะตะมะทังชู วะเฮอิแสดงให้เห็นสภาพของหมู่บ้านชนบทที่ถูกคลื่นสมัยใหม่ถา โถมเข้ามาจนต้องแตกสลายไปในที่สุด ผ่านเรื่องราวของครอบครัว วะคะซึ่งประกอบด้วยมิทซึโอะ พี่ชาย (ทำงานอยู่ที่ธนาคารในโตเกียว) พ่อ แม่ และย่า ครอบครัวของวะคะ มิทซึโอะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งในจังหวัด โทะฉิจิทางเหนือของโตเกียว ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรปลูกข้าวมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนกระทั่งเมื่อมีนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินในหมู่บ้านเพื่อสร้าง อพาร์ตเมนต์และโรงงานอุตสาหกรรม ครอบครัวของมิทซึโอะจึง ต้องตัดสินใจขายที่ดินที่เป็นไร่นาไป เช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่น ๆ

ในหมู่บ้านเดียวกัน พ่อแม่และมิทซูโอะต้องเลิกอาชีพทำนา เข้าทำงานในโรงงานทำขนม ตามข้อตกลงที่นายทุน นักพัฒนาที่ดินได้สัญญาเอาไว้

ทั้งสามคนทำอยู่ได้ไม่นานก็ลาออกเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน มิทซูโอะหันกลับมาทำอาชีพทางเกษตร แต่เป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่ คือ การทำกรีนเฮาส์ปลูกมะเขือเทศบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ ที่เหลืออยู่ ส่วนแม่ออกไปทำงานก่อสร้าง พ่อตกอยู่ในสภาพที่แย่กว่าใคร คือ หมกมุ่นกับการเที่ยวเตร่ยามค่ำคืน ด้วยเงินที่ได้จากการขายที่นา จนกระทั่งเกิดมีความสัมพันธ์กับหญิงบริการในบาร์ และในที่สุดก็ออกจากบ้านพร้อมด้วยสมุดฝากเงินในธนาคาร ไปอยู่กับผู้หญิงคนนั้น พ่อเอาเงินที่ได้จากการขายที่ดินให้ผู้หญิงไปเปิดสเน็ก (ร้านขายอาหารประเภทอาหารเบา ๆ) แต่กิจการถึงแก่กาลล่มจมในที่สุด พ่อเคยคิดจะกลับมาอยู่กับครอบครัวเหมือนเดิม แต่เมื่อกลับมาแล้วเขาก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ไม่มีไร่นาให้ทำอีกต่อไปแล้ว ในที่สุด พ่อก็หวนกลับไปหาผู้หญิงบาร์คนเดิมอีก และหายไปจากชีวิตของมิทซูโอะและแม่ช้วนินรันดร์

ครอบครัวของมิทซูโอะอยู่ในสภาพที่แตกสลาย บ้านที่ปลูกใหม่สวยงาม ใหญ่โต แต่สกปรกเต็มไปด้วยฝุ่น เพราะแม่ไม่ได้ทำหน้าที่แม่บ้านอย่างที่เคยเป็น ทุกคนในบ้านอยู่ในสภาพต่างคนต่างอยู่ โดด ๆ กรีนเฮาส์ของมิทซูโอะมีแฟลต บาร์ สเน็ก ร้านกาแฟ ผุดขึ้นมาเป็นดอกเห็ด แม่น้ำที่เคยใสสะอาดเกิดมลพิษ ส่งกลิ่นเหม็น

โซขมา วัฒนธรรมการกินเปลี่ยนไป อาหารสำเร็จรูปแบบรับประทาน ได้ทันทีเริ่มเข้ามาแพร่หลาย ย่างของมีทชูโอะซึ่งแก่มาแล้ว มักจะนอนคูโทรทัศน์อยู่ในบ้านและพริ่าบ่นถึงเรื่องในอดีตอยู่เสมอ เมื่อหัวก็จะกินน้ำตาลกรวด

ในขณะที่มีทชูโอะซึ่งอยู่ในวัยเพียง 23 ปี กำลังมุ่งมั่นอยู่กับการปลุกมะเขือเทศขายอยู่นั้น เขาก็ถูกผู้หญิงซึ่งอาศัยอยู่ที่แฟลตใกล้เคียง และมีครอบครัวแล้วชื่อคะเอะคะะหลอกล่อจนเกิดมีความสัมพันธ์กันขึ้น สามีมของคะเอะคะะรู้เรื่องนี้จึงห้ามปรามมิให้มีทชูโอะยุ่งกับภรรยาของตน ต่อมา มีทชูโอะได้เข้าพิธีคู่ตัวเพื่อแต่งงานกับอะยะโกะ และตกลงแต่งงานกันที่สุดในที่สุด ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันก่อนจนอะยะโกะตั้งท้อง ในขณะที่เดียวกัน โคจิเพื่อนของมีทชูโอะก็เข้าไปมีความสัมพันธ์กับคะเอะคะะแทนมีทชูโอะ ทั้งสองหนีไปด้วยกัน เมื่อเที่ยวจนเงินหมดก็เกิดการทะเลาะกันขึ้น โคจิฆ่าคะเอะคะะตาย ต่อมาได้มีนายหน้าชื่อที่คืนเข้ามาติดต่อขอซื้อที่ดินที่มีทชูโอะปลุกมะเขือเทศอยู่เพื่อเอาไปทำศูนย์ขายรถยนต์มือสอง เพราะเป็นทำเลที่ดีอยู่ใกล้กับแฟลต มีทชูโอะปฏิเสธโดยสิ้นเชิง พ่อของอะยะโกะซึ่งร่ำรวยจากการขายไร่นา และหันไปทำกิจการสนามกอล์ฟกับภักตาคารได้อย่างดี ได้แนะนำให้มีทชูโอะเลิกปลุกมะเขือเทศ เอาที่ดินมาทำที่จอดรถหรือกิจการอย่างอื่นแทน

มีทชูโอะเข้าพิธีแต่งงานกับอะยะโกะ ทะษุโอะพี่ชายซึ่งทำงานธนาคารอยู่ในโตเกียวและครอบครัวได้มาร่วมงานด้วย คน

ในหมู่บ้านประมาณสองร้อยคนมาช่วยงาน บรรยากาศของหมู่บ้านชนบทที่สูญสลายไปหลังจากที่ชาวบ้านขายที่ดินและเลิกทำไร่นาได้หวนกลับมาอีกครั้ง ในขณะที่กำลังมีพิธีแต่งงานของมีتشูโอะอยู่นั้น ย่าก็เสียชีวิตลง มีتشูโอะร้องไห้คิดถึงย่าที่จากไปและลูกที่กำลังจะเกิดมา เขาได้ยินเสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล เสียงฟ้าร้องที่มีมีتشูโอะได้ยินน่าจะอนุมานได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการคุกคามจากภาคอุตสาหกรรมที่กำลังจะเข้ามายึดครองที่ดินผืนสุดท้ายของเขาไปในอนาคต

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สามารถมองเห็นได้ในนวนิยายเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” นี้ คือ

1. การล่มสลายของหมู่บ้านชนบท
2. เกษตรกรกับวิถีชีวิตใหม่
3. ธรรมชาติกับมนุษย์

1. การล่มสลายของหมู่บ้านชนบท

หมู่บ้านชนบทที่ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ท้องทุ่ง สวนผัก ไร่เกาลัด บัดนี้สูญสลายไปจนหมดสิ้น เหลือเพียงส่วนเล็กน้อยที่เจ้าของยังเก็บไว้ไม่ยอมขาย ท้องทุ่ง สวนผัก ไร่เกาลัด ได้กลายเป็นอพาร์ทเมนต์ โรงงานอุตสาหกรรม สแน็ก

บาร์ และอื่น ๆ สำหรับคนที่ผูกพันกับผืนดินและธรรมชาติเช่นมิทซ์ซูโอะ จึงรู้สึกอาลัยอาวรณ์ยิ่งนัก ทะตะมะทซ์ซูได้พรรณนา ความรู้สึกของ มิทซ์ซูโอะ เมื่ออยู่ในกรีนเฮ้าส์มะเจือเทศมองผ่านออกไปเห็นอพาร์ท เมนต์ที่สร้างใหม่ และภูเขาที่อยู่เบื้องหน้าว่า

สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยตั้งแต่สมัยโบราณก็คือภูเขา เมื่อสองปีที่แล้ว ไม่มีอพาร์ทเมนต์และอื่น ๆ ผืนดินทั้งหมดเป็นทุ่งนา ไร่เกาลัด และป่าไม้หลาย หลากชนิด สัญญาแห่งการมีชีวิตอย่างเรียบง่ายของ ต้นไม้ หญ้า นก สัตว์ แมลง ปลา มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

ทุ่งนาแผ่กว้างอยู่ในผืนดินที่มีลักษณะเป็น หุบเขาซึ่งล้อมรอบด้วยป่าไม้หลายชนิด มีแม่น้ำไหล ผ่านกลางหุบเขา เป็นท้องทุ่งงดงามที่ไถพรวนกันมา หลายชั่วอายุคน ข้าวก็ปลูกได้ผลดี ทุ่งนาในหมู่บ้านจะ รวมกันอยู่บริเวณนี้ มิทซ์ซูโอะจะออกไปไถนา คำนาน ถอนหญ้า เกี่ยวข้าวกับพ่อแม่ในตอนที่ยังมีแสงตะวัน ส่งเสียงดังทักทายกับคนในหมู่บ้านที่อยู่ไกล ๆ ²⁵

ภาพหมู่บ้านที่งดงามและอุดมสมบูรณ์ ความอบอุ่นใกล้ชิด กับเพื่อนบ้านยังชัดเจนอยู่ในใจของมิทซ์ซูโอะ แต่นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้น จนถึงในอดีตเมื่อสองปีมาแล้ว บัดนี้สิ่งเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง พื้นที่เพราะปลูกที่อุดมสมบูรณ์ได้หดหายไป ซึ่งก็หมายถึงว่า

จำนวนผู้ที่เคยประกอบอาชีพเพาะปลูกได้ลดน้อยลงไปด้วย การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เกิดขึ้นจากการที่ทางจังหวัดมีโครงการที่จะสร้างแพลตฟอร์มอยู่อาศัยและนิคมอุตสาหกรรมที่นี่ ทุกคนปล่อยมือจากที่ดิน เพราะถูกฟอนธนบัตรพาดหัว เมื่อมีที่ชื้อโอะปรึกษา กับเทะที่ชื้อโอะพี่ชายที่ทำงานเป็นพนักงานธนาคารในโตเกียวก็ได้รับการแนะนำว่า ถ้าขายได้ราคาดีก็ขายไปเถอะ ทั้งหมู่บ้านยอมขายหมด ครอบครัวของมีที่ชื้อโอะจึงไม่สามารถจะแข็งขันอยู่เพียงครอบครัวเดียวได้ และเมื่อทั้งหมู่บ้านตกลงขายที่ดิน หมู่รถแทรกเตอร์ก็เข้ามาเปลี่ยนภูมิประเทศท้องทุ่งที่สวยงามให้กลายเป็นป่าคอนกรีตในเวลาพริบตาเดียว

หมู่รถแทรกเตอร์เข้ามาในหมู่บ้าน สัมต้นไม้ใหญ่ ถอนรากถอนโคน ปรับหน้าดิน ถมไร่นา ฟังไรเกลาด เปลี่ยนเส้นทางน้ำ ในช่วงพริบตาเดียวก็สร้างที่ราบโล่งราวกับจะมองเห็นเส้นขอบฟ้าขึ้นมาได้แล้วเอาอิฐมาเรียงบนพื้นดินเกิดเป็นตึกขึ้นมา ผู้คนขนของใส่รถบรรทุกมารวมกันอยู่ที่นี่ มีซูเปอร์มาร์เกต ร้าน ซูมิสเน็ก²⁶

นี่คือผลพวงของการพัฒนาอุตสาหกรรม สัญลักษณ์ของความทันสมัยใหม่ เมื่ออุตสาหกรรมเข้ามาถึงชนบท ชนบทก็ถึงกาล

พ่ายแพ้แปรสภาพไปตามที่อำนาจเงินจะสั่งได้ เมื่อไม่มีไร่นาที่จะให้
เพาะปลูกพืชผลอีกต่อไป ชาวไร่ชาวนาทั้งหลายจึงต้องหันไป
ประกอบอาชีพอื่นตามข้อตกลงในการซื้อขายที่ดิน นั่นก็หมายความว่า
ว่าจำนวนผู้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมได้ถูกดูดเข้าไปใน
ภาคอุตสาหกรรมอีกจำนวนหนึ่ง ผู้เขียนได้บรรยายถึงเหตุการณ์
ตอนนี้ไว้ว่า

มีทซ์ชูโอะกับพ่อแม่ได้รับการว่าจ้างให้ทำงาน
ในโรงงานทำขนมในนิคมอุตสาหกรรมตามข้อตกลง
ให้ปล่อยที่ดิน เมื่อโทรศัพท์ปรึกษาพี่ชายที่อยู่โตเกียวก็
ได้รับการบอกเล่าว่าการมีที่ทำงานก็ดี จะได้ไม่ต้องใช้
เงินในธนาคารที่ได้จากการขายที่ดิน

มีทซ์ชูโอะเป็นคนขี้รถบรรทุกขนาดเล็ก ขับ
รถไปส่งของที่ร้านขายส่ง พ่อกับแม่เป็นเจ้าหน้าที่ทำ
ความสะอาดโรงงาน เป็นงานน่าเบื่อ เงินในธนาคาร ก็
มีไม่จำเป็นต้องอดทนทำ ทั้งสามปรึกษากันแล้วลา
ออกพร้อมกัน พรรคพวกในหมู่บ้านเดียวกันก็ทำงาน
ในโรงงานได้ไม่นาน มีทซ์ชูโอะทำกรีนเฮ้าส์พลาสติก
ในที่ดินซึ่งมีหญ้าขึ้นรกที่ยังเหลืออยู่ จะปลูกมะเขือเทศ
แดงกว่า หรือไม่ดอกก็ได้ อยากรู้ก็อยากทำเกษตร ตั้ง
ต้นใหม่²⁷

ผู้ที่เคยเป็นเกษตรกรผูกพันกับแผ่นดินที่ตัวเองเกิดและ เติบโตมา ทำงานเลี้ยงชีพอยู่บนแผ่นดินนั้นมาโดยตลอด เมื่อต้องพรางจากผืนแผ่นดินก็เท่ากับเป็นการสูญเสียตัวของตัวเอง อีกทั้งการทำงานที่เป็นระบบเหมือนเครื่องจักรในโรงงาน มีหัวหน้าคอยควบคุมตรวจตราจึงอาจไม่เหมาะสมกับนิสัยของชาวไร่ชาวนาที่เคยมีอิสระในการทำงาน เป็นนายของตัวเองในไร่นาซึ่งเป็นสมบัติของตัวเอง

เมื่อเลิกทำงานในโรงงาน มีที่ซูโอะหันกลับมาทำกรีนเฮาส์ปลูกมะเขือเทศ เขาารู้สึกว่ามะเขือเทศเป็นชีวิตของเขา ในการต่อสู้เพื่อทำการเกษตรขนาดเล็ก ๆ ในหมู่บ้านชนบทที่ล่มสลายไปแล้ว มีที่ซูโอะต้องการกำลังใจจากหญิงสาวสักคนหนึ่ง ในที่สุดเขาก็แต่งงานกับอะยะโกะและกำลังจะมีลูกด้วยกัน แต่ผืนดินเล็กผืนสุดท้ายของเขากำลังถูกกระแสน้ำของสมัยใหม่พัดกระหน่ำอย่างรุนแรง มีคนต้องการแผ่นดินผืนสุดท้ายของเขาไปทำศูนย์ขายรถเก่า เขาจะต่อสู้ต่อไปอีกได้นานเท่าใด

มีที่ซูโอะสร้างครอบครัวใหม่ของเขารึ้นมาแล้ว ขณะที่ครอบครัวเก่าซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ ย่า และตัวเขาเอง ได้แตกสลายไปตามกระแสคลื่นที่ถาโถมเข้ามา พ่อออกจากบ้านไปอยู่กับผู้หญิงบาร์พร้อมทั้งนำเงินที่เหลืออยู่ในธนาคารไปให้ผู้หญิงจนหมดสิ้น แม่ออกไปทำงานก่อสร้าง บ้านไม่มีใครดูแล ครอบครัวที่อบอุ่นเมื่อครั้งยังทำนาปลูกข้าวได้แตกสลายไปโดยสิ้นเชิง ย่าเสียชีวิตใน

ระหว่างที่กำลังมีพิธีแต่งงานของเขา ครอบครัวของมิทซ์โอะพังทลาย
ไปพร้อมกับหมู่บ้านชนบทที่งดงาม

2. เกษตรกรกับวิถีชีวิตใหม่

ชาวไร่ชาวนาที่เคยมีชีวิตเรียบง่าย ใช้จ่ายอย่างประหยัด เมื่อ
ได้เงินจำนวนมากจากการขายที่ดิน รูปแบบของการดำเนินชีวิตจึง
เปลี่ยนไป ครอบครัวของมิทซ์โอะก็อยู่ในจำพวกที่ถูกกระแสดความ
เปลี่ยนแปลงนั้นพัดพาไปด้วย

สามปีที่แล้ว เมื่อเงินที่แลกกับที่ดิน สะพัด
เหมือนพองสบู่ ชาวบ้านในหมู่บ้านเริ่มปั่นป่วนกันทุก
คน จากการที่ถูกจุดประกายความฝันสีรุ้งหลายครั้งหนึ่ง
ในชีวิต มิทซ์โอะซึ่งมีอายุ 20 ปีก็เกิดความรู้สึกเหมือนกับ
ได้เห็นความสว่างไสวอย่างฉับพลันอยู่เบื้องหน้า สู่ท
สำหรับใส่ในพิธีบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่สิ่งศักดิ์พิเศษ
ด้วยผ้าจากอังกฤษ

พวกเขาหญิงสั่งทำกิโมโนปักสีสด ราคาถึง 5 แสน
และ 1 ล้านเยน เข้าไปติดกับร้านขายกิโมโนนั่นเอง
เซล์แมนขายรถยนต์ บริษัทซื้อขายที่ดินจาก ฮอกไกโด
ที่ไม่เคยเห็นว่าเป็นอย่างไร ธนาคาร บริษัทประกันภัย
ร้านขายต้นไม้ บริษัทท่องเที่ยวที่เข้ามาแนะนำให้ไป

เที่ยวต่างประเทศ กลุ่มคนที่ไม่น่าไว้วางใจเหล่านี้มาอยู่รวม
กัน เหมือนมดตอมน้ำตาล²⁸

ชีวิตที่เรียบง่ายของชาวไร่ชาวนาเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อมีคนเข้ามาเสนอให้ใช้เงินในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นผลประโยชน์ของคนเหล่านั้นทั้งสิ้น ทะตะมะทัชู้เปรียบเทียบได้อย่างเห็นภาพชัดเจนว่า เหมือนกับ “มดตอมน้ำตาล” เงินนั้นแม้จะมีมากมายเพียงใด แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ก็ย่อมจะต้องหมดไปอย่างแน่นอน พ่อของมิทัชู้โอะเป็นตัวอย่างของคนที่ถูกอำนาจเงินทำลายชีวิตที่เคยเรียบง่ายจนปั่นป่วน และในที่สุดก็ต้องสูญเสียเงินจำนวนมากที่ได้จากการขายที่ดินไป พ่อหลงใหลแสวงสีในยามราตรีจนกระทั่งถูกผู้หญิงหลอกเอาเงินไปลงทุนทำสแน็กและประสบกับความล้มเหลว เพราะไม่มีความสามารถในการบริหารธุรกิจ

อีกคนหนึ่งตกเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือโคจิ เพื่อนของมิทัชู้โอะ บ้านของโคจียังมีที่ดินเหลือพอที่จะทำนา อีกทั้งยังมีเงินจำนวนหนึ่งจากการขายที่ดิน โคจิถูกผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้วและอาศัยอยู่ในแฟลตหลอกล่อชวนกันไปเที่ยว จนต้องสูญเสียเงินจำนวนมาก และในที่สุด เมื่อไม่รู้จะจัดการกับชีวิตของตัวเอง และผู้หญิงอย่างไรจึงหาทางออกด้วยการฆ่าผู้หญิง ส่วนตัวเองต้องเข้าไปอยู่ในคุกหลายปี

พ่อของอะยะ โกะเป็นตัวอย่างของชาวนาที่ร่ำรวยจากการขายที่ดิน และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักการของสมัยใหม่ได้ คือนำเงินไปลงทุนทำให้เกิดดอกผลมากขึ้น พ่อของอะยะ โกะมีความสามารถในการทำธุรกิจ และไม่รู้สึกล้อลวยอวดกับอาชีพที่ต้องอยู่กับผืนแผ่นดิน อีกทั้งยังไม่ส่งเสริมให้บุตรสาวไปแต่งงาน กับชาวนา แต่ที่อนุญาตให้แต่งงานกับมิทซุโอะก็เพราะการทำ กรีนเฮาส์ปลูกมะเขือเทศเป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่ ไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานกลางแจ้ง และยังแนะนำให้มิทซุโอะไปทำกิจการอย่างอื่น เช่น บิมน้ำมัน หรือแฟมิลี่เรซทัวรอง (ร้านอาหารที่มีราคาค่อนข้างถูก สามารถรับประทานกันได้ทั้งครอบครัว เมนูในร้านอาหารแบบนี้จะเป็นอาหารธรรมดา ๆ เช่น ข้าวราดแกงกะหรี่ หมูชุบแป้งทอด สเปกเตตตี ฯลฯ มีสาขาอยู่ทั่วไป) แล้วปลูกมะเขือเทศเป็นงานอดิเรก นอกจากนั้น พ่อของอะยะ โกะยังชอบแต่งตัวเลียนแบบฝรั่งอีกด้วย เช่น ใส่กาวน์สีม่วง สูบไปป์ แบบดาราในหนังอเมริกัน บ้านที่ปลูกใหม่มีโคมไฟแบบฝรั่งเช่นเดียวกับบ้านมิทซุโอะ แต่ทุกอย่างดูมีราคาแพงกว่า พ่อของอะยะ โกะพยายามจะเปลี่ยนตัวเองจากชาวนาเป็นนักธุรกิจ ถ้าจะมองในแง่ดีก็คือสามารถปรับตัวให้เข้ากับคลื่นสมัยใหม่ที่กำลังถาโถมเข้ามาได้ ในขณะที่พ่อของมิทซุโอะถูกระแสคลื่นพัดจมหายลงไปในห้องทะเล วิธีชีวิตของเกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของแต่ละคน ผู้ที่สามารถปรับตัวให้

เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ก็สามารถจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุข ส่วนพวกที่ปรับตัวไม่ได้ก็ต้องเป็นเหยื่อของยุคสมัยใหม่ไปในที่สุด

3. ธรรมชาติกับมนุษย์

หมู่บ้านชนบททั้งหมู่บ้านได้กลายเป็นนิคมอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย ร้านค้า สถานบริการ ตามที่ภาคอุตสาหกรรมได้ส่งการมา จะเหลือเพียงแม่น้ำที่เป็นหัวใจของหมู่บ้านที่ยังคงอยู่ แต่ก็ไม่วายจะเกิดความเปลี่ยนแปลง คือมีการเปลี่ยนแปลงเส้นทางแม่น้ำ บางตอนเพื่อให้การก่อสร้างทำได้ง่ายขึ้น และเมื่อผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัย แม่น้ำใสสะอาดที่เคยเห็นปลาแหวกว่ายไปมาก็แปรสภาพไปอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของมิทซ์โฮะที่มีต่อแม่น้ำว่า

เกิดความรู้สึกอยากตกปลาขึ้นมา ตอนเป็นเด็กชอบตกปลาในแม่น้ำคนเดียว พอมองแม่น้ำแล้วจิตใจจะสงบอย่างประหลาด เวลาเป็นหวัดมีไข้ พ่อจะจับปลาเล็ก ๆ จากแม่น้ำข้างหลังไปปล่อยในถัง พอได้เอามือแกว่งในน้ำ จับปลาตัวเล็ก ๆ ไข่ก็ตกลง พ่อแม่มักจะพูดเสมอว่าลูกคนนี้ไม่เปลืองเงิน ไม่ต้องใช้ยาหาหมอ

ตั้งแต่ขายที่ดินไปทำอพาร์ทเมนต์ มิทชูโอะนึกขึ้นได้ว่า
ไม่เคยไปตกปลาที่แม่น้ำข้างหลังนี้เลย ปลาอาจไม่มี
แล้ว คงจะมีแต่กุ้งน้ำจืดตัวเล็ก ๆ กระจมั่ง²⁹

มิทชูโอะมีความผูกพันกับแม่น้ำอย่างลึกซึ้งตั้งแต่เป็นเด็ก
เพียงได้มองลำน้ำ เขาก็เกิดความสงบอย่างประหลาด แต่เมื่อมิทชูโอะ
ออกไปตกปลาอีกครั้งหลังจากขายที่ดินไปแล้วเขาก็ได้พบกับสภาพ
แม่น้ำที่เปลี่ยนไป

มิทชูโอะปล่อยสายเบ็ดลงไปในน้ำ ได้กลิ่น
เหม็น เศษถ้วยชามแตก ขวดเปล่า กระป๋องเปล่า ตุ๊กตา
พลาสติกจมอยู่ในน้ำ แม่น้ำไหลตัดผ่านอพาร์ทเมนต์
เพียงใช้รถขุดดินออก เอาคอนกรีต โบกกับริม แม่น้ำก็
สามารถเปลี่ยนเส้นทางแม่น้ำได้อย่างง่ายดาย ช่วงที่แม่
น้ำผ่านอพาร์ทเมนต์กลายเป็นคูสกปรกเพราะมีน้ำเสีย
ปล่อยลงมา³⁰

แม่น้ำของมิทชูโอะบางตอนได้กลายเป็นคูสกปรกเต็มไป
ด้วยขยะไปเสียแล้ว ตามความเจริญทางวัตถุที่เข้ามา แต่แม้กระนั้น
สำหรับมิทชูโอะ แม่น้ำก็ทำให้จิตใจของเขาสงบลงได้

เขามองดูแม่น้ำ เศษผัก กล่องผงซักฟอกลอย
มา แม้กระนั้นเมื่อมองน้ำแล้วก็ทำให้จิตใจสงบ³¹

ธรรมชาติกับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่
ธรรมชาติช่วยปลดปล่อยระโลมเยียวจิตใจที่เจ็บป่วยให้ผ่อนคลายลง
ได้ แต่มนุษย์มักจะไม่ค่อยรู้สึกถึงความสำคัญของธรรมชาติในจุดนี้
และมักจะเข้าไปทำลายธรรมชาติจนถึงกาลวิกฤติแล้ว จึงเริ่มที่จะคิด
ถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติเอาไว้ มีทฤษฎีโอะเป็นผู้ที่ผูกพันและสำนึกถึง
ความสำคัญของธรรมชาติ แต่เขาเพียงคนเดียวมีโอกาสจะคัดทาน
กระแสแห่งการทำลายล้างได้ ความรู้สึกของเขาจึงน่าจะพูดได้ว่ามี
ทั้งความอาลัยอาวรณ์และเจ็บปวดอยู่ด้วย ความรู้สึกนี้คงเป็นความรู้สึก
เดียวกับผู้เขียน คือ ทะตะมะทฤษฎี วะเฮะอิ ที่ได้เขียนถึงแม่น้ำอะ
กะวะในหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่ซึ่งก็คือแม่น้ำของมีทฤษฎีโอะในนวนิยาย
เรื่องนี้ว่า

แม่น้ำอะกะวะซึ่งเคยเป็นเสมือนเส้นชีวิตของ
หมู่บ้านถูกเปลี่ยนเส้นทางน้ำไหลเพื่อความสะดวกใน
การก่อสร้างอพาร์ทเมนต์ และกลายเป็นคูน้ำสกปรก
ส่งกลิ่นเหม็น

ก้นแม่น้ำที่เคยมีทรายสีขาวหยาบ ๆ ทั่วมก
มีเศษขวดแตกจมอยู่ กระจับปี่ล่า ขยะ เศษพลาสติก

ลอยมาตามน้ำ เด็ก ๆ หย่อนสายเบ็ดลงไปที่ใต้กึ่งน้ำ
จับตัวเล็ก ๆ ³²

การพัฒนาอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงการ
รักษาสภาพสิ่งแวดล้อมย่อมจะนำความหายนะมาสู่มนุษย์อย่างแน่
นอน เพราะมนุษย์มีอาจอยู่ได้โดยไม่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
ซึ่งได้แก่ พื้นแผ่นดิน อากาศ สายน้ำ ทะเล ภูเขา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ช่วย
ให้ชีวิตมนุษย์มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจและร่างกาย จุดนี้อาจเป็น
จุดหนึ่งที่ทะเลาะทะเลาะที่ผู้ต้องการชี้ให้ผู้อ่าน ได้มองเห็นในนวนิยาย
เรื่องนี้

ถ้าจะกล่าวโดยสรุปก็คือ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” เป็นการ
มองสมัยใหม่จากแง่มุมของชนบท ทะเลาะทะเลาะที่ได้พรรณนาให้เห็น
ภาพของหมู่บ้านชนบทที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ เมื่อความเป็นสมัย
ใหม่เข้ามาถึงได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เป็นการมองปัญหาทาง
ด้านจิตใจของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่ยพยายามจะดำรงชีวิตอยู่บนพื้นแผ่นดิน
ที่ตัวเองเกิดและเติบโตมา ด้วยอาชีพที่บรรพบุรุษทำมาตั้งแต่สมัย
โบราณ นับเป็นการเสนอปัญหาในด้านที่ต่างกับนวนิยายในสมัยเมจิ
(ค.ศ.1868-1912) และทะอิโธ (ค.ศ.1912-1926) ที่มักจะเสนอ
ปัญหาจากสถานภาพของชายหนุ่มจากชนบทที่เข้าไปพบความเป็น
สมัยใหม่ในเมืองใหญ่ ในเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ก็คือ

สถานภาพของพี่ชายของมิทซูโอะที่ไม่ยอมสืบทอดอาชีพเกษตรกรกรรม
ของพ่อ เขาเลือกที่จะเข้าไปทำงานเป็นพนักงานธนาคารในโตเกียว

ถ้าจะมองในแง่ของปัญหาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพก็อาจจะ
พูดได้ว่าการรุกรานเข้าไปสร้างโรงงาน ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านชนบท
ทำให้พื้นที่เพราะปลูกลดน้อยลง ซึ่งก็หมายความว่าพืชพันธุ์ไม่ยอม
ลดน้อยลงด้วย จำนวนประชากรในภาคเกษตรลดน้อยลงจากการ
สูญเสียพื้นที่ในการทำกิน และในที่สุดก็ถูกดูดกลืนเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม
อย่างถาวร และแน่นอนที่สุด สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
ย่อมจะถูกทำลาย แม่น้ำเกิดความสกปรก สัตว์น้ำก็ลดน้อยลงด้วย

ถ้าจะมองในแง่ของสภาพจิตใจชาวไร่ชาวนาที่ผูกพันกับ
วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เช่น มิทซูโอะ ต้องเผชิญกับสภาพจิตใจที่เกิด มล
พิษ กล่าวคือ ต้องต่อสู้กับกระแสคลื่นที่เขี้ยวกรากของสมัยใหม่ ไม่
สามารถกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบเดิมได้ ต้องต่อสู้ปกป้องผืนดินผืนสุดท้าย
อย่างเต็มที่ และรู้สึกขมขื่นที่เห็นธรรมชาติที่งดงามต้องถูก
ทำลายอย่างโหดร้าย

นอกจากนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว “หอรักษาโรค”
(Chiryōtō : 1990) ของโอเอะ เค็นสะบุโร นักเขียนรางวัลโนเบลคน
ล่าสุดก็เป็นงานเขียนอีกเรื่องหนึ่งที่พูดถึงโลกในอนาคต เมื่อมนุษย์
ใช้ทรัพยากรจนหมดและสภาพแวดล้อมถูกทำลายโดยสิ้นเชิง โลก
ในตอนนั้นอยู่ในสภาพทรุดโทรมจนมนุษย์ไม่อาจจะดำรงชีวิตอยู่ได้

อีกต่อไป จึงได้เกิดความคิดที่จะสืบทอดวัฒนธรรม อารยธรรม ศิลปะ เทคโนโลยีของมนุษยชาติเอาไว้ ด้วยการเลือกผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ในแต่ละสาขาจำนวน 1 ล้านคน เพื่อเดินทางไปอยู่โลกอื่น ส่วนคนที่ไม่ได้รับเลือกจำนวนมากก็จะถูกทิ้งอยู่ในโลกนี้และต้องตายในที่สุด เนื่องจากสภาพ แวกด้อมที่เป็นอยู่เลวร้ายมาก ในจำนวนผู้ที่ยังอยู่ในโลกเก่า มีผู้ที่ได้รับเลือกให้เดินทางไปโลกใหม่แต่สมัครใจที่จะอยู่ด้วย พวกเขาอยู่เพื่อจะช่วยเหลือผู้ที่เหลืออยู่หรืออีกนัยหนึ่งก็คือคนที่ไม่ได้มีความรู้ความสามารถเท่าพวกที่ถูกเลือกและอยู่เพื่อช่วยสืบทอดอารยธรรม เทคโนโลยีของมนุษยชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป แม้จะอยู่ในระดับต่ำกว่าเดิมก็ตาม

เมื่อกลุ่มคนที่ได้รับเลือกเดินทางไปสู่โลกใหม่ก็ได้พบหอรักษาโรคโดยบังเอิญ ใครก็ตามเมื่อเข้าไปในหอนี้ ร่างกายจะกลับแข็งแรง สามารถต้านทานกับสภาพแวกด้อมที่เลวร้ายได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนพวกนี้ซึ่งอยู่ในองค์การสตาร์ชิฟต้องเดินทางกลับมาสู่โลกเก่าเพราะสภาพแวกด้อมในโลกใหม่เลวร้ายกว่าจนไม่สามารถอยู่ได้ คนเหล่านั้นวางแผนไว้ว่าเมื่อกลับมาอยู่ในโลกเก่าก็จะใช้คนที่เหลืออยู่เยี่ยงทาสเพื่อต่ออายุมนุษยชาติ สะจิเมะตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเลือกให้เดินทางไปโลกใหม่ และเข้าไปในหอรักษาโรค ได้รับการฟื้นฟูสุขภาพกลับมา เขาเป็นสมาชิกขององค์การสตาร์ชิฟ สะจิเมะกำลังจะมีลูกกับคนรักที่ชื่อริตซัง เมื่อสะจิเมะคิดถึงอนาคตของลูกที่กำลังจะเกิดมาและจะต้องอยู่ในสังคมที่ผู้

แข็งแรงเท่านั้นที่จะอยู่ได้แล้วทำให้เขารู้สึกขมขื่นและตัดสินใจเข้าร่วมกับสະະະซึ่งเป็นแกนนำในการต่อต้านการเดินทางไปโลกใหม่ ต่อสู้กับองค์การสตาร์ชิฟเพื่อช่วยเหลือคนที่เหลืออยู่ในโลกนี้ ทะกะมิพ่อของสะจิเมะซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในองค์การสตาร์ชิฟ ได้พยายามพาสะจิเมะและสະະະไปที่สำนักงานสตาร์ชิฟ แต่เมื่อมีการพูดคุยกันก็ทำให้ทะกะมิเปลี่ยนความคิดไปในทางที่ดี

ริตซังได้มีโอกาสดูวิดีโอที่ทะกะมิเอามาให้ดู ได้เห็นสภาพของคนญี่ปุ่นวัยกลางคนคนหนึ่งเข้าไปในหอรักษาโรค มีอาการเหน็ดเหนื่อยดูไม่มีความสุข เธอเกิดความรู้สึกว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็่นพวกที่ได้รับความเลือกหรือพวกที่ถูกทอดทิ้งอย่างตัวเอง ถึงแม้คนเหล่านี้จะแข็งแรงสดชื่นเมื่อออกจากห้องก็ตาม

อาจจะกล่าวได้ว่าสิ่งสำคัญที่โอเอะต้องการให้ผู้อ่านหวนกลับมาคิดก็คือการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นทำให้เกิดผลอะไรบ้าง มิใช่เพียงแต่ทำลายสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนหมดสิ้น หรือ การพัฒนาเทคโนโลยีได้สร้างมนุษย์ประเภทใดขึ้นมาในสังคมสมัยใหม่ที่แข็งแรงเท่านั้นจึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ คนอ่อนแอต้องความสามารถจะถูกทอดทิ้ง โอเอะคิดว่าคนอ่อนแอก็สามารถจะร่วมอยู่ในสังคมได้ตามความสามารถที่มีอยู่ ถึงแม้ว่าโอเอะจะมีได้กล่าวถึงปัญหาสภาพแวดล้อมโดยตรงเช่นนวนิยายสามเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็สามารถทำให้ผู้อ่านจินตนาการถึงความน่ากลัว

ของโลกในอนาคต เมื่อสภาพแวดล้อมถูกทำลายโดยสิ้นเชิงและ
ทรัพยากรสูญสลายไปจนหมดได้อย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปบทที่ 3

“สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนะมะตะของเรา”

“หลากหลายมวลมลพิษ” และ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดจากความเป็นสมัยใหม่ คือ ธรรมชาติถูกทำลาย อันมีอิทธิพลถึงความเป็นอยู่ของมนุษย์เมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อนำประชาชนส่วนหนึ่งให้พ้นจากความยากจนด้วยการบอกว่าจะได้มีงานทำในโรงงานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมา สิ่งที่ดีตามมาก็คือของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีได้ผ่านการบำบัดกำจัดพิษออกอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากความมั่งงายและความโลภของผู้ประกอบการ ก็ทำให้ท้องทะเล อากาศ พื้นแผ่นดินเกิดเป็นพิษ และในที่สุดพิษนั้นก็กลับมาสู่มนุษย์ทำให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ โรคร้ายนั้นทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีนะมะตะในเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมีนะมะตะของเรา” คือตัวแทนของมนุษย์ที่ต้องประสบชะตากรรมเช่นนั้น และเมื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขยายตัวออกไปมากขึ้นก็นำไปสู่ความหายนะของชนบท เป็นลางร้ายแห่งการล่มสลายของเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกและประชากรในภาคเกษตรได้ถูกดูดซึมเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม พื้นที่สีเขียวลดลง

ในด้านการเกษตร สมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าการเกษตรจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ได้ผลผลิต

ตามธรรมชาติมาเป็นการเกษตรที่ถูกอุตสาหกรรมและการค้าครอบงำ เกษตรกรต้องหันมาใช้เครื่องจักรราคาแพง ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมีต่าง ๆ ในการเพาะปลูกเพื่อทุนแรงและเพิ่มผลผลิต เครื่องจักรทำให้เกษตรกรต้องออกไปทำงานหาเงินที่อื่น เพื่อนำเงินมาผ่อนจ่ายค่าเครื่องจักร กล่าวคือ เกษตรกรไม่ต้องใช้แรงงานในการเกษตร แต่ต้องเอาแรงงานไปใช้ในงานอย่างอื่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมี ทำให้ดิน น้ำ อากาศ เกิดมลพิษและเป็นอันตรายต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภค

หลักการสมัยใหม่ที่เน้นประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว ความสวยงาม ทำให้วิถีการดำรงชีวิตถูกบิดเบือนไปจากวิถีที่ควรเป็นที่ต้องทำตัวให้เข้ากับธรรมชาติ มิใช่เอาชนะธรรมชาติ การพยายามจะเพิ่มผลผลิตโดยใช้ผลิตภัณฑ์วิทยาศาสตร์เข้าช่วย การทำให้พืชผักผลไม้ดูสวยงามเกินความจริง ด้วยการใส่สิ่งที่มีโซ่ผลิตผลจากธรรมชาติมาเสริมแต่ง ทำให้เกิดผลร้ายแก่ตัวมนุษย์เอง และกว่ามนุษย์จะรู้ว่าการพยายามจะเอาชนะธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็เกือบจะสายเกินไปเสียแล้ว

เชิงอรรถ

- 1 Michiko Ishimure, **Kugaijōdō : Wagaminamatabyō** (Tokyo : Kodansha, 1993), p.72.
- 2 Ibid, p.69.
- 3 Ibid, p.128.
- 4 Ibid, p.142.
- 5 Ibid, p.66.
- 6 Ibid, p.170.
- 7 Ibid, p.186.
- 8 Ibid, p.233.
- 9 Ibid, p.231.
- 10 Ibid, pp.14-15.
- 11 Ibid, p.27.
- 12 Sawako Ariyoshi, **Fukugōosen** (Tokyo : Shincho sha, 1992), p.507.
- 13 Ibid, p.230.
- 14 Ibid, p.216.
- 15 Ibid, p.219.
- 16 Ibid, p.192.

- 17 Ibid, p.155.
- 18 Ibid, p.157.
- 19 Ibid, p.158.
- 20 Ibid, p.175.
- 21 Ibid, p.182.
- 22 Ibid, p.211.
- 23 Ibid, p.402.
- 24 Ibid, p.391.
- 25 Wahei Tatematsu, **Enrai** (Tokyo : Kawadeshobo
shinsha,1993), p.24.
- 26 Ibid.
- 27 Ibid, p.12.
- 28 Ibid, p.141.
- 29 Ibid, p.91.
- 30 Ibid, p.93.
- 31 Ibid, p.184.
- 32 Ibid, p.278.

บทสรุป

จากการศึกษาผลงานทางวรรณกรรมสามารถสรุปได้ว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่ญี่ปุ่นพัฒนาเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่และเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างเต็มตัวก็คือ

1. สภาพของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป จากลักษณะของครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยว การรับเอาระบบการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา ทำให้ลูกชายคนโตมีทางเลือกใหม่ที่ไม่ใช่การสืบทอดอาชีพของบิดาเพียงอย่างเดียวเช่นสมัยก่อน เขามีอิสระที่จะประกอบอาชีพใด ๆ ก็ได้ เมื่อจบการศึกษาตามระบบ การศึกษาสมัยใหม่ ลัทธิประชาธิปไตยได้ลดอำนาจของพ่อลง ความคิดในเรื่องสิทธิเสมอภาคระหว่างชายหญิงทำให้สถานภาพสตรีสูงขึ้น สตรีกล้าที่จะประพุดิฝ่าฝืนข้อห้ามทางจริยธรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ความรู้สึกในหน้าที่แม่บ้านเจือจางลง ครอบครัวจึงอยู่ในสภาพที่มีเพียงกรอบที่ประคองให้เห็นเป็นรูปร่างของ ครอบครัวอยู่เท่านั้น ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเปลี่ยนไปจากสมัยก่อนที่พ่อมีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด เมื่อเป็นเช่นนี้ เด็กหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อยจึงประสบกับภาวะโดดเดี่ยวอ้างว้าง พวกเขาพยายามสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้น เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะคลุมเครือ ก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเพื่อนและคนรัก แต่ละคนจะอยู่ในโลกแคบ ๆ ของตัวเอง ไม่ต่อสู้ แต่จะทำตามที่ตัวเองพอใจ ระมัดระวังที่จะไม่

เข้าไปล้วงล่าอาณานิคมของอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันต่างก็มีความ
เข้าใจในความทุกข์ ความโศกเศร้าของกันและกัน

2. ปัญหาคนชรา สภาพของประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีคนเกิด
น้อยตายน้อยและอายุยืนยาวเพราะกินดีอยู่ดี ได้รับการดูแลสุขภาพ
พยาบาลอย่างดี ทำให้คนมีอายุยืนมากขึ้น และจำนวนคนชราก็มาก
ขึ้นด้วย ปัญหาที่ตามมาคือการดูแลคนชรา เมื่อมีอายุยืนยาวก็ย่อม
หมายความว่าช่วงเวลาในวัยชราจะนานขึ้น และต้องการการดูแล
มากขึ้น การดูแลคนชราบางรายที่ป่วยหนักถึงขั้นหลงลืมจึงเป็น
ภาระหนักอึ้งของครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ทั้งสามีและ
ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่ คนชราที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับลูก
หลานยังเป็นปัญหาหนัก เมื่อคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บป่วยขึ้นมา แน่
นอน เมื่อถึงเวลานั้น การช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลย่อม
เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ในกรณีของคนชราที่ต้องย้ายที่อยู่จากชนบทเพื่อ
มาอยู่กับครอบครัวของลูกหลานในเมืองยามแก่เฒ่าก็จะเกิดปัญหา
อีกแบบหนึ่ง คือ การขาดเพื่อนบ้านที่คุ้นเคยที่จะพูดคุยกันได้อย่าง
ถูกใจ เมื่อเกิดอาการเหงา การหลงลืมก็จะยิ่งแสดงอาการให้เห็นเร็ว
ยิ่งขึ้น

3. ปัญหาสิ่งแวดล้อม สมัยใหม่และอุตสาหกรรมได้ทำลาย
สิ่งแวดล้อมลงโดยสิ้นเชิง แม่น้ำ ทะเล อากาศ ฝุ่นแผ่นดิน เกิดมล
พิษจากสารเคมี คิววันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม รถยนต์ และมีผล
ต่อมาถึงตัวมนุษย์เอง เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ล้วนแต่ขึ้น

อยู่กับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวทั้งสิ้น การไม่ใส่ใจกับสภาพแวดล้อมทำให้เกิดโรคประหลาดที่ทำให้มนุษย์ต้องทุกข์ทรมานตลอดชีวิต วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ผูกพันกับธรรมชาติต้องถึงกาลอวสาน พื้นที่เพาะปลูกลดน้อยลงเพราะถูกภาคอุตสาหกรรมยึดครองไปเป็นโรงงาน ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปมีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ ทั้งด้านความเป็นอยู่และชีวิตจิตใจ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าแม่ญี่ปุ่นสมัยใหม่จะได้กลายเป็นประเทศที่มั่งคั่ง ก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีอย่างสูงก็ตาม แต่การพัฒนาที่ได้ทิ้งร่องรอยไว้ในสังคมที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นต้องหยุดหันมามองว่า ขณะที่ได้รับความสมบูรณ์พูนสุขทางวัตถุมากมาย พวกเขาได้สูญเสียอะไรไปบ้าง และสิ่งที่ได้มาคุ้มค่ากับสิ่งที่สูญเสียไปหรือไม่

ภาคผนวก 1

ประวัตินักเขียน

โคะจิมะ โนะบุโอะ

โคะจิมะ โนะบุโอะ (Kojima Nobuo : 1915-ปัจจุบัน)

โคะจิมะ โนะบุโอะ เกิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1915 ที่จังหวัดกิฟุ เขาเริ่มสนใจวรรณคดีตั้งแต่เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมปลายและได้เริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ตอนนั้น หลังจากจบมัธยมปลาย โคะจิมะเข้าเรียนต่อในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียวอิมพีเรียล เมื่อจบจากมหาวิทยาลัยโตเกียว อิมพีเรียล เขาก็ถูกส่งไปประเทศจีน ในฐานะทหารของหน่วยสืบราชการลับ หลังจากนั้นได้กลับมาเป็นครูในโรงเรียนมัธยมปลายในช่วงที่ทำงานในโรงเรียนได้ร่วมกับเพื่อนออกวารสารชื่อ “โคจิดะอิ” (Dojidai) ซึ่งเป็นโอกาสให้เขาได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ในรถไฟ” (Kisha no Naka) และอื่น ๆ ลงในวารสารฉบับนี้

ต่อมา โคะจิมะได้รับรางวัลอะกุตะงะวะครั้งที่ 3 จากเรื่อง “โรงเรียนอเมริกัน” (Amerikan Sukūru : 1954) งานเขียนในระยะแรก ๆ ของโคะจิมะส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเสียดสีและมี

อารมณ์ขันและค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่นวนิยายที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แสดงนัยเปรียบเทียบมากขึ้น

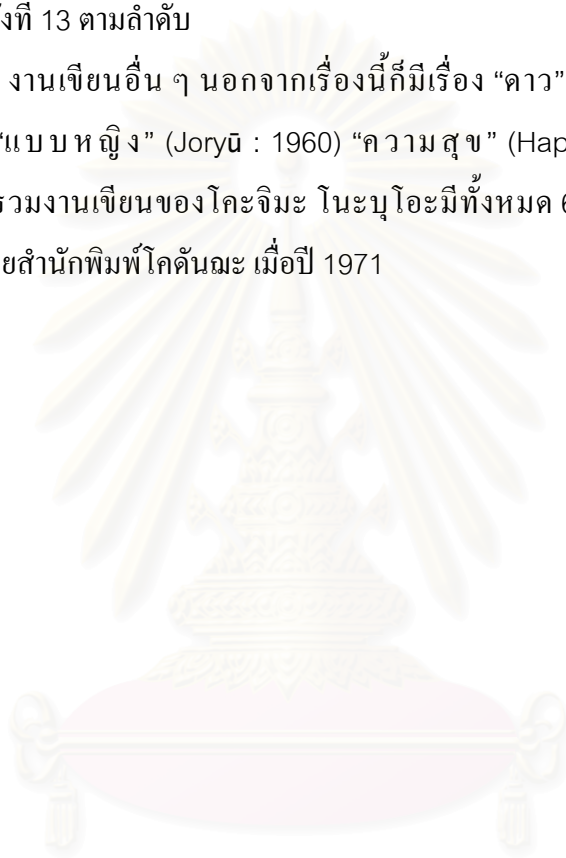
ในช่วงระหว่างปี 1957-1958 โคะจิมะเดินทางไปศึกษาที่อเมริกาด้วยทุนรอกกี้เฟลเลอร์ หลังจากกลับมาได้ 5 ปี ภรรยา ก็ เสียชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งเต้านม ในปี 1963 เขาได้นำประสบการณ์ชีวิตในช่วงนี้มาเป็นวัตถุดิบในการเขียนนวนิยายเรื่อง “ครอบครัวล่มสลาย” (Hōyōkazoku : 1965) นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลทะนิสะกิ จุนอิชิโร ครั้งที่ 1 ต่อมาในปี 1968 โคะจิมะได้เขียนนวนิยายเรื่อง “เมือง” (Machi) ลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสารกุนโซ (Gunzō)

ในปี 1982 โคะจิมะได้รับรางวัลเกะอิจุทซุอินจากเรื่อง “เหตุผลของการแยกทาง” (Wakareru Riyū) ในนวนิยายเรื่องนี้ เขาใช้วิธีเขียนแบบเหมือนจริงผสมกับการสมมติแต่งขึ้นมา และใช้สำนวนการเล่าที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา โคะจิมะใช้วิธีการเขียนเดียวกันนี้ในเรื่อง “มิโนะ” (Mino : 1977-1980) นวนิยายที่พูดถึงจังหวัดกิฟุ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา ส่วนเรื่อง “จดหมายของคันโนะ มิทซึโกะ” (Kanno Mitsuko no Tegami : 1981-1985) ได้ใช้วิธีเขียนแบบจดหมาย

นวนิยายบางเรื่องของโคะจิมะจะมีลักษณะเป็นบทละครอยู่ด้วย เช่น เรื่อง “ไม่ว่าจะทางไหน” (Dochirademo: 1970) “ข้างหน้าคือความมืด” (Issunsakiwa Yami : 1978) ผลงานเหล่านี้ได้ถูกนำไป

แสดงเป็นละครเวทีโดยคณะละครต่าง ๆ นอกจากนั้น โคะจิมะยังมีงานเขียนที่มีลักษณะเป็นบทวิจารณ์ด้วย เช่น “ชีวประวัตินักเขียนเชิงวิจารณ์ ของฉัน 1,2,3” (Watashi no Sakka Hyōden I,II,III : 1972,1975) “การเดินทางของนักเขียนของฉัน 1,2,3” (Watashi no Sakka Henreki I,II,III : 1980,1981) งานเขียนทั้งสองเรื่องนี้ได้รับรางวัลเกอิชูชูเซ็นมมบุคะอิจิน ครั้งที่ 23 และรางวัลนิฮงงะกุคะอิ ครั้งที่ 13 ตามลำดับ

งานเขียนอื่น ๆ นอกจากเรื่องนี้ก็มีเรื่อง “ดาว” (Hoshi : 1954) “แบบหญิง” (Joryū : 1960) “ความสุข” (Happinesu : 1973) รวมงานเขียนของโคะจิมะ โนะบุโอะมีทั้งหมด 6 เล่ม จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ เมื่อปี 1971

โค ฮะรุโตะ

โค ฮะรุโตะ (Kō Haruto : 1906-1988)

โค ฮะรุโตะ เป็นทั้งกวีและนักเขียนนวนิยาย เกิดที่จังหวัดคุมะโมะโตะ พ่อทำงานในบริษัทปูนซีเมนต์ของญี่ปุ่น เมื่อจบมัธยมปลายจากโรงเรียนเมจิจะกูอิน ตอนแรกโคคิดจะเป็นจิตรกรจึงไปศึกษาการวาดรูปกับนะกะงะวะวะ คะสุมะซะ (Nakagawa Kazumasa) ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่เมจิจะกูอินก็เกิดเปลี่ยนใจ อยากเป็นกวีจึงได้หันมาศึกษาทางด้านกวีนิพนธ์กับเซ็งกะ โมะโตะมะโร (Senka Motomaro) หลังจากจบการศึกษา โคได้เข้าทำงานในสำนักพิมพ์ฉุฟูโนะโทะ โมะชะ (Shufu no Tomosha) หลังจากทำงานอยู่ในบริษัทนี้ได้ 7 ปีจึงออกมาเป็นนักเขียนอิสระ ในระหว่างนั้นได้เขียนบทกวีลงในนิตยสารคะอิโชะวะ (Daichōwa) ซึ่งมุชะโนะโคจิ ซะเนะอะทัง (Mushanokoji Saneatsu) เป็นผู้จัดทำขึ้นในปี 1936 ภายหลังได้รวบรวมพิมพ์ออกมาเป็นหนังสือชื่อ “รวมบทกวีของโค ฮะรุโตะ” เป็นบทกวีที่สืบทอดแนวการเขียนของโมะโตะมะโร แสดงให้เห็นความมีมนุษยธรรม ในปี 1939 เขาได้จัดพิมพ์หนังสือรวมบทกวี ชุดที่ 2 ขึ้น ชื่อ “หม่อนในน้ำ” (Suijū no Kuwa) มีความหนาถึง 370 หน้า

ในปี 1940 ได้เขียนนวนิยายชื่อ “แผ่นดินแห่งเงา” (Kage no Tochi) ลงในนิตยสาร “bungakukai” (Bungakukai) ถือเป็น การเริ่มต้นการเขียนนวนิยายของเขา งานเขียนเรื่องนี้ถึงแม้จะยังไม่ เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย แต่ก็เป็งานเขียนที่แสดงให้เห็น โชค ชะตาที่ขมขื่นของตัวละครเอกซึ่งถูกตำรวจจับไปคุมขังและถูกสอบ สสวนเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นพวกนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ โคะ ฮะรุโตะเข้าสู่ วงการนักเขียนในช่วงเวลาเดียวกันกับอะเบะ โคะโบและนักเขียนใน กลุ่มหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 งานเขียนที่สำคัญ คือ “สาวอีสาน” (Tōhoku no Onna : 1948) “กลางหน้าร้อน” (Manatsu : 1948) “หุบเขาแห่งหนึ่ง” (Aru Tanima : 1994) “ลายนิ้วมือ” (Shinmon : 1950) “บุพเพสันนิวาสน์ใด” (Donna Goende : 1988) และอื่น ๆ งานเขียนของ โคะ ฮะรุโตะส่วนใหญ่จะอิงอยู่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในชีวิตจริงของเขา

ในปี 1971 เขาได้รับรางวัลโยะมิอูริครั้งที่ 2 จากนวนิยาย เรื่อง “ล่าแสง” (Jichijō no Hakari : 1970) และในปี 1973 ได้รับ รางวัลอิระบะยะชิ (Hirabayashi) ครั้งที่ 2 จากนวนิยายชื่อ “แขกที่ ได้รับเชิญมาในโลกนี้” (Konoyo ni Manekareta Kyaku : 1973)

ทะเตมะทซุ วะเฮะอิ

ทะเตมะทซุ วะเฮะอิ (Tatematsu Wahei : 1947-ปัจจุบัน)

ทะเตมะทซุ วะเฮะอิ เกิดที่จังหวัดโทะฉิมิจิ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1947 ชื่อจริงคือ โยะโกะมะทซุ คะสุโอะ (Yokomatsu Kazuo) จบการศึกษาจากคณะเศรษฐศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยวะเซะดะ เมื่อปี 1971 ในสมัยที่เป็นนักศึกษาได้เดินทางไปท่องเที่ยวในแถบโอกินาวา เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ เขาได้นำประสบการณ์ที่ได้มาเขียนเรื่องสั้นชื่อ “จักรยาน” (Jitensha) ลงในวารสารวะเซะดะบุงะกุ ฉบับเดือนตุลาคม ปี 1970 ซึ่งทำให้ได้รับรางวัลวะเซะดะบุงะกุสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ ครั้งที่ 1 และในเดือนมีนาคม ปี 1971 เขียนเรื่องสั้นชื่อ “ตอนนี้ได้เวลาแล้ว” (Imamo Tokida) ลงในนิตยสาร “ฉิน โฉ” (Shinshō) และได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลฉิน โฉสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ ต่อมาในปี 1973 ทะเตมะทซุได้กลับไปเมืองอุทซุโนะมิยะ จังหวัดโทะฉิมิจิ และเข้าทำงานที่ฝ่ายการศึกษาของที่นี่เป็นเวลา 5 ปี 9 เดือน

ในเดือนธันวาคม ปี 1978 เขาได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลอะกุตะงะวะจากเรื่องสั้นชื่อ “ภูเขาเรืองแสงแดง” (Akakuteri kagayaku Yama) ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารฉิน โฉ ทะเตมะทซุได้ลาออกจากราชการและเริ่มชีวิตนักเขียนอย่างแท้จริงตั้งแต่ตอนนั้น

ในปี 1979 เขาได้เขียนเรื่อง “บ้านที่ปิดตาย” (Tojiru Ie) ลงในนิตยสาร “bungะกุอะอิ” และได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัล อะกุตะงะวะะอิอีกครั้งจากเรื่อง “มูระซะมะ” (Murasame)

ในปีเดียวกันนี้ ทะตะมะทซุ ได้จัดพิมพ์นวนิยายหลายเรื่อง ออกเป็นรูปเล่มคือ “รถเพลิง” (Hi no Kuruma) จากสำนักพิมพ์ ฌูเอะอิฉะ “บางครั้งก็ต้องพักผ่อน” (Tamani wa Kyūsoku mo Hitsuyo da) จากสำนักพิมพ์เดียวกัน “แสงสว่าง” (Hikari Nioi Michiteyo) จากสำนักพิมพ์ ฌูเอะอิฉะ “บ้านที่ปิดตาย” จากสำนักพิมพ์ บุงะอิฉะ ผลงานเหล่านี้ทำให้ ทะตะมะทซุ ได้รับการยอมรับในฐานะนักเขียนหน้าใหม่ที่มีความสามารถ

ในเดือนมีนาคม ปี 1980 เขาได้เขียนเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” (Enrai) ลงในนิตยสาร “bungะอิ” และในเดือนมิถุนายน ได้รวมพิมพ์เป็นรูปเล่มร่วมกับเรื่อง “มูระซะมะ” โดยสำนักพิมพ์ ะวะคะโอะโบฉินฉะ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ได้รับรางวัล โนะมะbungะอิสำหรับนักเขียนหน้าใหม่ และถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์โดยบริษัท ATG เมื่อเดือนตุลาคม ปี 1981 หลังจากนั้น ทะตะมะทซุ ได้เขียนนวนิยายอีกสองเรื่อง เป็นภาคสองและภาคสามของ “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ในชื่อเรื่อง “ฟ้าร้องในฤดูใบไม้ผลิ” (Shunrai) ลงติดต่อกันเป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “ชิโจ” (Chijō) และจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ ะวะคะโอะโบฉินฉะในเดือนกันยายน

และเรื่อง “การเปิดเผย” (Seiteki Mokujiroku) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โทะระอิรุในเดือนตุลาคมปี 1985 นวนิยายทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องราวของมิทซึ โอะที่พยายามจะต่อสู้เพื่อฟื้นแผ่นดินสุดท้ายที่เขาต้องการจะเก็บไว้เพื่อทำการเกษตร แต่ในที่สุดเขาก็ไม่สามารถสู้กับกระแสของทุนนิยมสมัยใหม่ได้ เขาต้องขายที่ดินนั้นไป ชีวิตครอบครัวกับอะยะ โกะ ประสบความล้มเหลว เขาหย่าขาดจากอะยะ โกะ และต้องมีชีวิตเหมือนกับพ่อ คือ เที่ยวเตร่ตามบาร์ ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง

ต่อมาเขาเริ่มเขียนนวนิยายขนาดยาวถึงพันหน้าชื่อ “เมืองแห่งความปิติ” (Kanki no Shi) ซึ่งพูดถึงสภาพวุ่นวายหลังสงครามในปี 1945 ซึ่งเป็นช่วงที่คนรุ่นพ่อแม่กำลังสับสนหลงทาง ต่อมาได้พิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่มโดยสำนักพิมพ์ชูเอชะอิฉะ ในเดือนสิงหาคมปี 1981 และในเดือนตุลาคมปี 1981 ได้จัดพิมพ์เรื่องสั้นชุด “สายฝนและพระจันทร์” (Ugetsu) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เซะอิบนิฉะในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ราชาแห่งดวงอาทิตย์” (Taiyo no ō) ซึ่งเป็นเรื่องราวของชายหนุ่มที่ทำงาน ตัดอ้อยที่เกาะ โยะนะงุณีที่โอกินาวา ลงในนิตยสารฉิน โฉ และจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในเดือนกุมภาพันธ์ปี 1982 โดยสำนักพิมพ์ฉิน โฉฉะ

ในเดือนธันวาคม ปี 1982 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “น้ำผึ้งพระจันทร์” (Mitsuketsu) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ชูเอชะ และได้ออกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์โดย ATG ในปี 1984

ช่วงระยะปี 1983-1985 ทะตะมะทซุเริ่มเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “พระอาทิตย์สองดวง” (Futatsu no Taiyō) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คะวะคะ โมะะโบฉินฉะ

ทะตะมะทซุย้ายจากจังหวัดโทะฉิจิเข้ามาอยู่ในโตเกียวเมื่อเดือนมีนาคม ปี 1985 หลังจากนั้นได้เดินทางไปเลบานอน เมื่อกลับมาได้เขียนนวนิยายเรื่อง “สงครามเลบานอนในสายตาของผม” (Rebanongoku Shisen) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คะวะคะ โมะะโบฉินฉะ ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ได้เขียนหนังสือเรื่อง “เกะกิรินเซ็งเกียวโต โอะระตะชิ โนะ เก็นเด็น” (Gekiron Zenkyōtō Oretachi no Genten) ร่วมกับนะกะงะมิ เก็นจิ (Nakagami Kenji) และทะกะสะฉะมิ บันเมะอิ (Takahashi Banmei) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ

ต่อมาในเดือนกันยายน ปี 1985 เขาเดินทางไปร่วมแข่งขันฮ่องกงปิกกิ้งแรลลี่ ปี 1986 ได้เข้าเป็นรีพอร์เตอร์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์อะซะฮะอิ ในปีเดียวกันนี้เอง เขาได้รับรางวัลโลตัสจากการประชุมนักเขียนเอเชียอเมริกา

ปี 1987 ทะตะมะทซุได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ฝันของโลก” (Tenchi no Yume) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องต่อเนื่องจาก “เมืองแห่งความปิติ” ลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “ซุบะรุ” ต่อมาสำนักพิมพ์ชูเอชะอิมะได้จัดพิมพ์รวมเป็นเล่ม เดือนกันยายนปีเดียวกัน ได้จัดพิมพ์รวมงานเขียนเรื่องสั้นชื่อ “นิพพาน” (Higan no Eki) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ฟูกุตะเกะโอะโบ เดือนธันวาคมได้เขียนบทวิจารณ์ชื่อ “แรงช่วยวนจากเส้นแบ่งเขต : พลังจินตนาการของนวนิยายและคณาจารย์บ้าน” (Kyōkai no Yuwaku-Shōsetsu to Minzoku no Sōzōryoku)

ปี 1988 มีผลงานนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “สัตว์สายฟ้า” (Raiju) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์กะวะคะโอะโบ ในเดือนธันวาคม ปี 1989 เขียนนวนิยายเรื่อง “อมตะแห่งทะเล” (Umi no Kanata no Eien) ลงในนิตยสาร “คะอิเอ็น” (Kaizen) ต่อมาได้จัดพิมพ์เป็นเล่ม โดยสำนักพิมพ์ฟูกุตะเกะโอะเด็น ในเดือนพฤศจิกายน จัดพิมพ์นวนิยายเรื่อง “อุณตะมะกิรุ” (Untamakiru) โดยสำนักพิมพ์อิวะนะมิโอะเด็น เรื่องนี้เคยลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสาร “เซะอิกะอิ”

นอกจากนี้ ทะตะมะทซุยังสนใจทางด้านคติและความเชื่อของชาวบ้านในหมู่เกาะทางใต้และโอกินาวาคด้วย ทำให้ได้เขียนผลงานในแวดวงเรื่องเหล่านี้ ซึ่งก็มีรวมบทความชื่อ “วิญญาณวิ้ง” (Tamashi no Hashiriya) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ซุนะโอะยะโอะเด็น “เทียวเกาะญี่ปุ่น” (Yaponeshia) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ฉุฟุ

โนะยูณะ “บันทึกการเดินทางเอเชีย” (Aja Konton Kikō) จัดพิมพ์
โดยสำนักพิมพ์ฉิกุมะ โนะ โบ รวมเรื่องราวจากการสนทนา “เสียง
ทะเล หูภูเขา” (Umi no Koe, Yama no Mimi) จัดพิมพ์โดยสำนัก
พิมพ์เท็นเด็นฉะ

199
สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยะซุโอะกะ โคมะโร

ยะซุโอะกะ โคมะโร (Yasuoka Shōtarō : 1920-ปัจจุบัน)

ยะซุโอะกะ โคมะโร เกิดเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1920 ที่เมืองโคชิ ชีวิตในวัยเด็กต้องย้ายตามบิดาซึ่งเป็นสัตวแพทย์ทหารไปตามจังหวัดต่าง ๆ จนเกิดความเกลียดชังโรงเรียน เพราะต้องย้ายโรงเรียนประถมศึกษาถึง 6 ครั้ง เมื่อจบชั้นมัธยมต้น ยะซุโอะกะไม่ได้เข้าเรียนชั้นมัธยมปลายเลยทันที เขาไม่ได้เรียนหนังสืออยู่สามปี จนกระทั่งในปี 1941 จึงเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแผนกศิลปศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเคโอ ระหว่างที่เป็นนักศึกษาได้เขียนเรื่องสั้นชื่อ “ถูกไล่ออก” (Kubikiri no Hanashi) ลงในวารสารที่เพื่อนช่วยกันจัดพิมพ์ขึ้น ในปี 1944 เขาถูกเกณฑ์เป็นทหารไปร่วมสงครามแมนจูเรีย ระหว่างที่อยู่ในแมนจูเรีย ยะซุโอะกะต้องเข้าโรงพยาบาลเนื่องจากป่วยเป็นโรควัณโรค กองกำลังที่เขาสังกัดอยู่เคลื่อนย้ายไปเกาะเลเต ฟิลิปปินส์ และเสียชีวิตหมด ปีต่อมาเขาถูกส่งตัวกลับมาญี่ปุ่นและได้รับการยกเว้นไม่ต้องเป็นทหาร

หลังสงครามยะซุโอะกะป่วยเป็นวัณโรคที่กระดูกสันหลัง การที่บิดากลับมาจากสงครามเป็นสาเหตุให้การใช้ชีวิตกับแม่เป็นเวลานานเพียงสองคนเปลี่ยนไป และชีวิตความเป็นอยู่ขัดสนลำบากขึ้น

ยะซุโอะกะจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเคโอ ในปี 1948 เมื่ออายุได้ 28 ปี ประมาณปี 1949 อาการของวัณโรคที่กระดูกสันหลังรุนแรงขึ้น จนต้องใช้เครื่องรัดลำตัวและนอนอยู่นิ่ง ๆ ในระหว่างที่นอนป่วยอยู่เขาได้เขียนนวนิยายไปด้วย งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “รองเท้าแก้ว” (Garasu no Kutsu : 1951) ซึ่งเป็นเรื่องที่มีลักษณะแบบเทพนิยาย งานเขียนเรื่องนี้ได้รับการเสนอเข้าชิงรางวัลอะกุตะงะวะ และ “การบ้าน” (Shukudai : 1952) ต่อมาเขาได้รู้จักกับโฌโน จุน โส (Shōnō Junzō) ชิมาโอะ โทะมิโอะ (Shimao Toshio) โยะชิยุกิ จุน โนะซุเกะ (Yoshiyuki Junnosuke) ในปี 1953 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ความสุขอภัยศ” (Inkina Tanoshimi) และ “เพื่อนเลว” (Warui Nakama) เรื่อง “เพื่อนเลว” ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะ ครั้งที่ 29 หลังจากนั้นในปี 1954 ได้เขียนเรื่อง “หุพระราชา” (Ōsama no Mimi) “นกละครสัตว์” (Sakasu no Tori) “อะโอะบะชิเงระเระรุ” (Aobashigerareru) ซึ่งล้วนเป็นผลงานที่ใช้ประสบการณ์มาเขียนทั้งสิ้น ยะซุโอะกะเป็นนักเขียนที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของนักเขียนหลังสงครามในกลุ่มนักเขียน หน้าใหม่กลุ่มที่ 3 เขาให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ใช้ลีลาการเขียนที่ละเอียดถี่ถ้วน

ในปี 1955 ยะซุโอะกะได้นำเรื่องราวการเสียชีวิตของแม่ที่ป่วยเป็นโรคจิตมาเขียนเป็นนวนิยายเรื่อง “ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kai

hen no Kōkei) นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลโนะมะบุงะเออิ ทำให้สถานภาพการเป็นนักเขียนของยะซุโอะกะมั่นคงขึ้น

ในปี 1960 ยะซุโอะกะเดินทางไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา พร้อมด้วยภรรยา เมื่อกลับมาได้เขียนสารคดีชื่อ “เที่ยวอเมริกา” (Amerika Kanjō Ryokō : 1962) ซึ่งได้รับการกล่าวขวัญอย่างมาก หลังจากนั้นในปี 1964 ได้เขียนสารคดีท่องเที่ยวเกี่ยวกับสหภาพโซเวียตชื่อ “เที่ยวโซเวียต” (Sobietto Kanjō Ryokō : 1964) และบทความอื่น ๆ อีก

ในปี 1965 พ่อของยะซุโอะกะเสียชีวิตลง นับเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตครั้งใหญ่มาก ยะซุโอะกะได้เขียนนวนิยายเกี่ยวกับพ่อหลายเรื่อง เช่น “โซตะ โทะ อินุ โทะ” (Sota to Inu to) ซึ่งเป็นเรื่องราวการแต่งงานใหม่ของพ่อลงในนิตยสารกุนโซ ในปี 1968 ได้เขียนบันทึกเรื่อง “บันทึกของพ่อ” (Chichi no Nikki) ลงในนิตยสารบุงะเออิเด็นโบ จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่ายะซุโอะกะได้นำแก่นเรื่องเกี่ยวกับ “พ่อ” “ครอบครัว” “บ้านเกิด” เข้ามาใช้ในงานเขียนของเขาอีกครั้ง

ในปี 1971 งานเขียนทั้งหมดของยะซุโอะกะได้รับการพิมพ์รวมเป็น “รวมผลงานเขียนของยะซุโอะกะ โมตะโร” มีทั้งหมด 2 เล่ม โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ และยะซุโอะกะยังได้เป็นกรรมการตัดสินรางวัลอะกุตะงะวะ ต่อมาในปี 1976 ได้รับรางวัลเกะอิจุทซุอิน

และเป็นกรรมการของสถาบันศิลปะแห่งนี้ด้วย ตั้งแต่ปี 1976 ยะซุโอะกะ ได้เริ่มเขียนงานเขียนขนาดยาวชื่อ “ริวริตัน” (Ryūritan) ลงเป็นตอน ๆ ในนิตยสารมินโม ตั้งแต่เดือนมกราคม ปี 1976 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 1981 และในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้จัดพิมพ์รวมเล่ม มีทั้งหมด 2 เล่ม ได้รับรางวัลวรรณกรรมญี่ปุ่นมินโม

ในปี 1988 ได้เขียนเรื่อง “โผนวะ” (Shōwa) และ “ประวัติสมัยโผนวะของผม” (Boku no Shōwashi) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ โคดันฉะ ยะซุโอะกะได้รับรางวัลโนะมะบุงะเงะอิจากเรื่องนี้

ผลงานสำคัญอื่น ๆ ของยะซุโอะกะ คือ “เทวดาแลบลิ้น” (Shitadashitenshi : 1958) “เทศกาลดอกไม้” (Hanamatsuri : 1961) รวมเรื่องสั้น “เมียโรงรับจำนำ” (Shichiya no Nyōbō : 1963) “หลังจากปีดมาน” (Maku ga Oritekara : 1967) เรื่องนี้ได้รับรางวัลมะอิจิชิบุปีนบุงกะ “พระจันทร์ขึ้นทางทิศตะวันออก” (Tsuki wa Higashi ni : 1972) และอื่น ๆ อีก

นอกจากนี้ ยะซุโอะกะยังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับทฤษฎี การเขียนของนักเขียนและบทความอื่น ๆ ด้วย เช่น “บทวิจารณ์ ส่วนตัว ของ ฌี กะ นะ โอะ ยะ” (Shiga Naoya : 1968) “ทฤษฎีนวนิยายของนักเขียน” (Shōsetsuka no Shōsetsuron : 1970) “รวมบทความของยะซุโอะกะ โผนทะโร” (Yasuoka Shōtarō Zennesseishū : 1975-1976) มีทั้งหมด 8 เล่ม และ “รวมผลงานของ

ยะซุโอะกะ โฉตะโร” (Yasuoka Shōtarōshū : 1986-1988) มีทั้ง
หมด 6 เล่ม

204
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ (Yoshimoto Banana : 1964-
ปัจจุบัน)

โยะฉิมะโตะ บะนะนะ เกิดที่โตเกียว เป็นบุตรสาวของกวี และนักวิจารณ์ชื่อ โยะฉิมะโตะ ริวเมะอิ จบการศึกษาจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิฮน เธอเริ่มเขียนเรื่อง “แสงจันทร์-เงา” (Munraito-Shado) เมื่อปี 1986 งานเขียนเรื่องนี้เป็นงานเขียนเพื่อจบการศึกษา และได้รับรางวัลจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิฮน ในปี 1987 ได้รับรางวัล “คะอิเอ็น” สำหรับนักเขียนหน้าใหม่ จากเรื่อง “คิทเซ่น” (Kitchin) และในปี 1988 เรื่อง “คิทเซ่น” ก็ได้รับรางวัลอสุมิเคียวกะ ในปี 1989 ได้รับรางวัลกะอิจุกุซุเซ็นโซฉิมินจิน จากเรื่อง “คิทเซ่น” “อุตะกะตะ ชันกุชชะริ” (Utakata Sankuchuari) และรางวัลยะมะโตะ โตะฉุโกโรจากเรื่อง “ทซุงุมิ” (Tsugumi)

โยะฉิมะโตะเป็นนักเขียนที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยรุ่นหญิงมากเพราะแนวการเขียนที่แปลกใหม่ออกไป เรื่องของโยะฉิมะโตะมักจะเป็นเรื่องความรักของหญิงสาววัยรุ่น แสดงความรู้สึกที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งไม่เคยมีนักเขียนคนใดเขียนมาก่อน การใช้ถ้อยคำและสำนวนที่เป็นภาษาพูดก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้งานเขียนของโยะฉิมะโตะโดดเด่นไม่เหมือนใคร อย่างไรก็ตาม มี

นักวิจารณ์บางคนที่เห็นว่างานเขียนของ โยะมิโมะ โตะเป็นเพียง “การ์ตูนที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวของเด็กผู้หญิง”

ลักษณะเด่นของงานเขียนของ โยะมิโมะ โตะ บะนะนะ คือ ผู้บรรยายในเรื่องจะเล่าเรื่องโดยการนึกถึงความหลังที่ไม่ไกลจาก ปัจจุบันมากนัก ความหลังนั้นเป็นสิ่งที่ผู้อื่นก็รู้คู่เหมือนกัน ดังนั้นผู้บรรยายจะแยกระหว่างสิ่งที่เห็นกับสิ่งที่ได้ยินอย่างชัดเจน สิ่งที่ได้ยินมา โยะมิโมะ โตะ บะนะนะจะให้ผู้พูดเข้ามาเล่าให้ฟังจริง ๆ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้พูดจะอยู่ในที่นั้นจริง ๆ ทั้งนี้ก็เพราะ โยะมิโมะ โตะ บะนะนะไม่ต้องการจะล่วงล้ำเข้าไปในอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ดังนั้น ตัวละครในเรื่องจึงอยู่ในแควดวงของคนไม่กี่คนที่เข้าใจความรู้สึกของตนดี แต่ละคนต่างมีความทุกข์ของตนอยู่ และแต่ละคนเข้าใจว่าความทุกข์นั้นเป็นความทุกข์ของตนเพียงคนเดียว จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความรู้สึกของคนอื่น อย่างไรก็ตามจะมีความเห็นอกเห็นใจกันอยู่

นวนิยายที่แสดงให้เห็นสภาพจิตใจที่อ้างว้างโดดเดี่ยวของ มนุษย์นั้นมีมาก แต่ที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครต่างเข้าใจความโดดเดี่ยวของกันและกันจะไม่ค่อยมี ในงานเขียนของ โยะมิโมะ โตะ บะนะนะจะแสดงให้เห็นจุดนี้จากการเล่าของผู้เล่าเรื่อง วิธีการเขียนเช่นนี้ทำให้ความหนักแน่นของเรื่องน้อยลงเพราะผู้อ่านจะไม่ได้รับการบอกเล่าอย่างชัดเจนว่าทำไมตัวละครจึงมีความทุกข์มากขนาดนั้น ผู้เขียนจะปล่อยให้ผู้อ่านคิดเอาเอง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้อ่านจะมี

ประสบการณ์กับความเจ็บปวดมากน้อยแค่ไหน และรับความเจ็บ
ปวดนั้นได้เพียงใด แนวการเขียนเช่นนี้นับว่าแตกต่างจาก
นวนิยายต่าง ๆ ที่มีมาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อะริโยะฉิ ซะวะโกะ

อะริโยะฉิ ซะวะโกะ (Ariyoshi Sawako : 1931-1985)

อะริโยะฉิ ซะวะโกะ เป็นนักเขียนสตรีในยุคหลังสงคราม จนถึงปัจจุบันที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านคนหนึ่ง อะริโยะฉิเกิดที่จังหวัดวะกะยะมะ พ่อทำงานธนาคารโตเกียวจึงต้องย้ายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ตอนที่อะริโยะฉิเกิด พ่อได้เดินทางไปประจำอยู่ที่นิวยอร์ก ส่วนแม่กลับมาบ้านเกิดที่จังหวัดวะกะยะมะเพื่อคลอดอะริโยะฉิ ในปี 1938 พ่อย้ายไปประจำอยู่ที่ชาว อะริโยะฉิได้ใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นกับครอบครัวจนถึงปี 1942 ซึ่งเป็นช่วงที่อะริโยะฉิมีอายุ 7-11 ปี เธอต้องย้ายโรงเรียนประถมถึง 5 ครั้ง จนทำให้กลายเป็นคนช่างคิด ประสบการณ์จากการอยู่ในต่างประเทศทำให้อะริโยะฉิมองคนญี่ปุ่นอย่างคนต่างชาติ และการที่พ่อแม่เริ่มให้การศึกษาตั้งแต่อายุน้อยทำให้มีนิสัยรักการอ่านหนังสือ

เมื่อตอนอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 อะริโยะฉิประทับใจกับหนังสือ “ประวัติชีวิตของมาดามคิโวลี” และความสำเร็จในการค้นคว้าเรื่องวิตามิน A ของลุงทำให้เธออยากจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ จากความปรารถนาตัวเองที่มีส่วนในการสร้างนิสัยที่มุ่งมั่นให้กับเธอ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อะริโยะฉิอพยพลี้ภัยสงครามไปอยู่ที่บ้านเดิมของแม่ที่จังหวัดวะกะยะมะ ในตอนนี้เองเธอได้มีโอกาส

เรียนสนทนาภาษาอังกฤษจากคุณยายซึ่งพูดภาษาอังกฤษได้ดี เนื่องจาก
จากตอนสาว ๆ เคยอยู่ในบ้านของคนอังกฤษที่โกเบ เมื่อสงคราม
สงบอะริโอะมิเดินทางกลับมาศึกษาต่อที่โตเกียวและได้เข้าพิธีเป็นค
ริสตศาสนิกชน

ในปี 1950 เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยสตรี โตเกียว (Tokyojoshidai)
แผนกวรรณคดีอังกฤษ พ่อได้เสียชีวิตลงในระหว่างที่อะริโอะมิ
กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย พ่อก็เป็นผู้สนใจในงานเขียน เคยเข้า
ร่วมกลุ่มกับอะริมิมะ ทะกะเอะ (Arishima Takeo) นักเขียนใน
กลุ่มฉิระกะบะสะ (Shirakabaha) และเรียกตัวเองว่าเป็นศิษย์ของ
อะริมิมะ อะริโอะมิคงจะได้รับอิทธิพลจากพ่อในเรื่องนี้จึงได้มุ่ง
ศึกษาทางด้านวรรณคดีอย่างเอาจริงเอาจัง อีกทั้งยังสนใจเรื่องละคร
คาบูกิ เคยเขียน “ทฤษฎีละคร” และเคยทำงานเป็นเลขานุการของ
คาราละครคาบูกิที่มีชื่อเสียง

ต่อมาได้เข้าร่วมกับกลุ่ม “ฉินฉิโช” (Shinshichō) ทำให้มี
โอกาสสนิทสนมกับมิอูระ ชิวมน (Miura Chumon) โซโน อะยะโกะ
(Sōnō Ayako) โยะมิยุกิ จุนโนะซุกะ (Yoshiyuki Junnosuke) ทั้ง
สามคนเป็นนักเขียนหลังสงครามในกลุ่มนักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3
(Daisan no Shinjin) เรื่องสั้นชื่อ “จิอุตะ” (Jiuta) ของอะริโอะมิ ซึ่ง
ตีพิมพ์ในวารสาร “บุงกะกุกะอิ” ฉบับเดือนมกราคม 1957 ได้รับการ
พิจารณาเสนอชื่อเข้ารับรางวัลอะกุตะงะวะซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของ

การเป็นนักเขียนของเธอ ในปีเดียวกันนี้เองก็ได้เขียนเรื่อง “คิริคุบิ” (Kirikubi) มัชฌิโระกะ โนะกะ (Masshirokenoke) ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเริ่มเสื่อมสลายของศิลปินวงการดนตรีพื้นเมืองละครคาบูกิ และอื่น ๆ นอกจากจะเขียนนวนิยายแล้ว อะริโยะมิยังเขียนบทละครโทรทัศน์ด้วย และเคยได้รับรางวัลจากเรื่อง “โอะมูระ” (Homura) ในปี 1960 ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “แม่น้ำคิโนะงะวะ” (Kinogawa) ลงเป็นตอน ๆ ในวารสาร “ฟูจินโครน” (Fujinkōron) ซึ่งถือเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมชิ้นหนึ่งของอะริโยะมิ นอกจากนั้นก็ยังมี “โคเงะ” (Kōge) “โจชะอะมอนยอนดะอิกิ” (Josaemonyondaiki) “อะริตะงะวะ” (Aritagawa)

นวนิยายทั้งหมดเป็นเรื่องราวของสตรีที่อยู่ในครอบครัวซึ่งสืบทอดกันมาถึง 3-4 ชั่วคน โดยใช้บ้านเกิดของมารดาเป็นภูมิหลัง ในปี 1967 ได้เขียนเรื่อง “คะตะโอะกะเซะอิฉุ โนะ ทัซุมะ” (Kataokaseishū no Tsuma) ซึ่งทำให้เธอได้รับรางวัลนักเขียนสตรีครั้งที่ 6 เรื่องนี้แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างแม่สาวกับลูกสะใภ้ในสมัยเอะโดะ ภายหลังได้กลายเป็นละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง นอกจากนั้นยังมีเรื่องที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมอย่างมาก เช่น “อิชิโร” (Ichirō) ซึ่งเป็นเรื่องของผู้หญิงญี่ปุ่นที่แต่งงานกับทหารอเมริกันนิโกรในช่วงสงคราม และเรื่อง “โคโกะทัซุ โนะ ฮิโตะ” (Kōkotsu no Hito : 1972) ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาของคนชรา

และ “หลากหลายมวลมลพิษ” (Fukugōsen : 1975) ซึ่งเป็นงาน
เขียนที่ชี้ให้เห็นภัยจากมลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสมัยใหม่

อะริโยะมิได้เข้าพิธีแต่งงานกับจิน อะกิระ ในปี 1963 และ
หย่าขาดจากกันในปี 1965

อะริโยะมิเสียชีวิตเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม ปี 1985 เมื่ออายุ
ได้เพียง 53 ปี

211
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อิชิมุระ มิชิโกะ

อิชิมุระ มิชิโกะ (Ishimure Michiko : 1927-ปัจจุบัน)

อิชิมุระ มิชิโกะเป็นนักเขียนเรื่องประเภทไม่สมมติ (non fiction) เกิดที่ตำบลอะมะกุซะ จังหวัดคุมะโมะโตะ ในเกาะคิวชู และมาเติบโตที่หมู่บ้านมินะมะตะ เดิมบิดาประกอบกิจการขนส่งทางเรือและรับเหมาก่อสร้าง ภายหลังกิจการประสบความล้มเหลว จึงได้หันมาเป็นช่างแกะสลักหิน ตาของอิชิมุระเป็นคนแรกที่ริเริ่มสร้างถนนในหมู่บ้านมินะมะตะ แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลวในอาชีพเช่นเดียวกัน ครอบครัวจึงตกอยู่ในสภาพที่ขัดสน เมื่ออิชิมุระจบการศึกษาจากโรงเรียนที่มินะมะตะได้ทำงานเป็นผู้ช่วยสอน และได้เข้าพิธีแต่งงานในปี 1948 ต่อมาได้เข้าร่วมกิจกรรม “ชะกุระมูระ” (Sakuramura) ซึ่งทะนิกะวะ คัน (Tanikawa Kan) เป็นผู้จัด

อิชิมุระได้เริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับโรคมินะมะตะเมื่อปี 1969 โดยได้ไปพูดคุยกับผู้ป่วยโรคมินะมะตะ และนำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากผู้ป่วยมาเขียนเป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องไม่สมมติในชื่อเรื่อง “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” (Kugaijōdō Wagaminamatabyō) ในตอนแรก ได้เขียนลงเป็น

ตอนๆ ในนิตยสารต่างๆ ต่อมาในเดือนมกราคม ปี 1968 สำนักพิมพ์ โคดันฉะได้นำมารวบรวมจัดพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” ได้รับรางวัลโอยะโซอิชิประเภทเรื่องไม่สมมติครั้งที่ 1 (Oyasoichi non Fuiku shonshō) ในเดือนมีนาคมปีเดียวกัน แต่อิมิมุระได้ปฏิเสธไม่ยอมรับรางวัลนี้ “สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น : โรคมินะมะตะของเรา” เป็นเสมือน “เอกสารที่ฟ่องถึงพิษภัยของมลพิษ” ประกาศให้คนทั่วไปรู้ว่าสาเหตุของโรคมินะมะตะก็คือสารปรอทที่เจือปนอยู่ในน้ำเสียจากโรงงานฉินนิฮอนชิโซะที่ปล่อยลงสู่ทะเลบริเวณอ่าวมินะมะตะ และมีผู้ป่วยจำนวนมากที่ต้องทุกข์ทรมานจากโรคร้ายนี้

อิมิมุระได้เริ่มจัดการประชุมประชาชนเพื่อหาวิธีจัดการกับโรคมินะมะตะในเดือนมกราคม 1969 จุดประสงค์ของการประชุมคือเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งหาสาเหตุที่แท้จริงของโรคมินะมะตะ และให้ความช่วยเหลือกับครอบครัวของผู้ป่วย นอกจากนี้ยังได้ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรคมินะมะตะ เช่นร่วมเข้าโรงเรียนกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เดินขบวนประท้วงในหมู่บ้านมินะมะตะ และนั่งประท้วงที่หน้าสำนักงานใหญ่ของบริษัทชิโซะในโตเกียว

อิมิมุระได้เขียนเรื่อง “เมืองของคนไร้ที่อยู่” (Rumin no Miyako : สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น ตอนที่ 2 : 1973) “ปลา

สวรรค์” (Ten no Sakana : สวรรค์ในทะเลแห่งความขมขื่น ตอนที่ 3 : 1984) ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นถึงความปวดร้าวอย่างที่สุดที่มีอยู่ในจิตวิญญาณของผู้ป่วย และในปี 1976 ได้ก่อตั้ง “สมาคมร้องทุกข์เรื่องโรคมินะมะตะ” และ “วารสารร้องทุกข์สนับสนุนการฟ้องร้องเรื่องโรคมินะมะตะในชั้นศาล”

นอกจากนี้ อิฉิมุระยังได้มีผลงานเขียนอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความรักอาลัยต่อวัยเด็กที่เติบโตในธรรมชาติที่งดงามริมฝั่งทะเลได้แก่ “บันทึกทะเลแห่งดอกคามิเลีย” (Tsubaki no Umi no Ki : 1976) “สารของคันหญ้า” (Kusa no Kotozute : 1980) “ทะเลน้ำนม” (Nyū no Shio : 1988)

อิโนะอุเอะ ยะซุชิ

อิโนะอุเอะ ยะซุชิ (Inoue Yasushi : 1907-1992)

อิโนะอุเอะ ยะซุชิ เป็นนักเขียนนวนิยาย เกิดที่เกาะฮอกไกโด เนื่องจากพ่อเป็นแพทย์ทหารต้องย้ายครอบครัวไปประจำอยู่ในที่ต่าง ๆ อิโนะอุเอะจึงไปอยู่กับย่าซึ่งไม่ใช่ย่าจริง ๆ แต่เป็นภรรยาของปู่ เมื่อจบชั้นมัธยมปลายแล้ว ได้เข้าศึกษาในแผนกปรัชญาของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกียวโต ในระหว่างที่เรียนอยู่เคยเขียนนวนิยายส่งชิงรางวัลของมหาวิทยาลัยและได้รับคัดเลือกให้เข้ารอบ และเมื่อจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกียวโต อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวชื่อ “ริวเต็น” (Ryūten : 1930) ลงในนิตยสารซันเดย์มะอิจิชิ ได้รับรางวัลชิบะกะเมะโอะ (Chiba kameo) และเป็นโอกาสให้อิโนะอุเอะได้เข้าทำงานในบริษัทหนังสือพิมพ์มะอิจิชิ และใช้ชีวิตเป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่ถึง 15 ปี ในปี 1949 เดือนตุลาคม อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายเรื่อง “ปิ่นล่าสัตว์” (Ryojū) ลงในนิตยสารบุงะกุกะอิ และในเดือนธันวาคมปีเดียวกันได้เขียนเรื่อง “โทกิว” (Togyū) ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลอะกุตะงะวะครั้งที่ 22

อิโนะอุเอะลาออกจากหนังสือพิมพ์มะอีนิจิและได้เริ่มชีวิตนักเขียนอย่างแท้จริงเมื่ออายุ 43 ปีบริบูรณ์ เขาเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศหลายแห่ง เช่น ยุโรป อเมริกา โซเวียต อินเดีย ตะวันออกกลาง เนปาล ซึ่งสถานที่เหล่านี้เขาได้ใช้เป็นฉากในนวนิยายของเขา ในปี 1955 อิโนะอุเอะได้ดำรงตำแหน่งกรรมการตัดสินรางวัลอะกุตะงะวะ ในปีเดียวกันนี้เขาได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “กำแพงน้ำแข็ง” (Hyōheki) และนวนิยายขนาดกลางเรื่อง “กระเบื้องหินเปียว” (Tenpyō no Iraka) ได้รับรางวัลเกะอิจุทซุอิน (Geijutsuinshō) และเกะอิจุทซุอินเซ็น โคมอนบุคะอิจิน (Geijutsu inzenshōmonbudaijinshō) ตามลำดับ ต่อมาในปี 1959 ได้รับรางวัลมะอีนิจิเกะอิจุทซุ (Mainichigeijutsushō) จากเรื่อง “ทงโค” (Tonkō) และในปี 1961 รางวัลโนะมะบุงะเออิ (Nomabungeishō) จากเรื่อง “บันทึกของโยะโดะ” (Yodo no Nikki) และในปี 1963 นวนิยายขนาดยาวเรื่อง “ฟูโด” (Fūdō) ได้รับรางวัลโยะมิอูริ (Yomiurishō) อีกด้วย

ในเดือนมิถุนายน ปี 1967 เขาได้รับเชิญเข้าร่วมสัมมนา ฤดูร้อนที่มหาวิทยาลัยฮาวายในฐานะอาจารย์ทางด้านวรรณคดีญี่ปุ่น ในปี 1968 เดือนตุลาคม อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “โอะโรชะกะโกะกุซุอิมุตัน” (Oroshakokusuiimutan) ลงในนิตยสาร “bungะอิฉุนฉุ” ได้รับรางวัลวรรณกรรมญี่ปุ่นยอดเยี่ยม ใน

ปี 1969 เดือนเมษายน ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากรัฐบาลโปรตุเกสจากเรื่อง “รวมผลงาน โมราเอซ” ในปี 1975 เดือนมีนาคมได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “บันทึกของแม่” (Wagahaha no Ki) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดันฉะ ในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันได้เป็นหัวหน้าคณะนักเขียนเดินทางไปเยือนประเทศจีน ในปี 1977 เดือนพฤศจิกายน ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทางด้านวัฒนธรรม และอีกหนึ่งปีหลังจากนั้น อิโนะอุเอะได้เขียนนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “วะคะทsumi” (Wadatsumi) ได้รับรางวัลกิกุชิ คัน (Kikuchi Kanshō)

ในปี 1981 เดือนพฤษภาคม อิโนะอุเอะได้รับเลือกเป็นนายกสมาคมนักเขียนญี่ปุ่น ต่อมาในปี 1985 เดือนมกราคม ได้รับรางวัลอะซะฮะฮิจากการสร้างผลงานทางวรรณกรรมและอุทิศตัวเพื่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ในปี 1986 เดือนเมษายนได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง และยังได้รับรางวัลอื่น ๆ อีกมากมาย งานเขียนที่สำคัญก็มี “กำแพงน้ำแข็ง” (Hyōheki : 1957) “กระเบื้องเท็นเปียว” (Tenpyō no Iraka : 1957) “บันทึกของโยะโตะ” (Yodo no Nikki : 1961) และเรื่อง “ใต้เงาดอกซากุระ” (Hana no Shita : 1969) ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่อุซุมิเขียนลงในนิตยสารกุนโตะ

ภาคผนวก 2

สภาพของวรรณกรรมตั้งแต่หลังสงครามจนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมในระยะช่วงหลังของทศวรรษ 1950

หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาจนถึงปี ค.ศ. 1951 ใน ปีนี้เอง ญี่ปุ่น ได้ทำสัญญาสันติภาพกับอเมริกาและประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรอื่น ๆ จึงทำให้หลุดพ้นจากสภาพการถูกยึดครองหลังการพ่ายแพ้สงคราม จากจุดนี้เองที่ทำให้การเมืองของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไป ในส่วนของวรรณกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

ในระยะปี ค.ศ.1952 และ ค.ศ.1953 ได้มีการพูดถึง “ทฤษฎีวรรณกรรมประชาชน” (Kokuminbungakuron) อย่างแพร่หลายในหมู่นักวิจารณ์ นักวิจัย และนักเขียน ทฤษฎีวรรณกรรมประชาชนนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างวรรณกรรมใหม่สำหรับชาวญี่ปุ่น ทั้งนี้ได้วิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังสงครามสงบจนถึงปี ค.ศ. 1951 แต่ทฤษฎีนี้ได้สร้างวรรณกรรมขึ้นมาเพียงเรื่องเดียว คือ “นะระยะมะบุชิโก” (Narayamabushikō : 1956) ของ ฟุกะซะวะ ชิชิโร (Fukazawa Shichirō) ซึ่งเขียนขึ้นในปี ค.ศ.

1956 สาเหตุที่ทำให้ทฤษฎีนี้ไม่บังเกิดผลก็คือ การมุ่งที่จะใช้
วรรณกรรมเป็นตัวกระตุ้นหรือสร้างอิทธิพลแก่การเมืองและสังคม
และการมองวรรณกรรมว่าเป็นเพียง “หลักการหรือลัทธิ” เพียงอย่าง
เดียวเท่านั้น “หลักการหรือลัทธิ” ดังกล่าว ได้แก่ “ลัทธิปัจเจกนิยม”
“ลัทธิสมัยใหม่” เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมหลังสงครามก็คือการให้
ความสำคัญกับ “ความสัมพันธ์” ระหว่าง “ตัวเอง” กับ “ผู้อื่น” และ
“ตัวเอง” กับ “สิ่งต่าง ๆ” มากกว่า “ลัทธิหรือหลักการ” ดังกล่าว นัก
เขียนที่สร้างวรรณกรรมที่มีรูปแบบซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ได้
แก่ เอ็นโด ฌุซะกุ (Endō Shūsaku : 1923-ปัจจุบัน) ยะซุโอะกะ
โธตะโร (Yasuoka Shōtarō : 1920-ปัจจุบัน) โยะชิยุกิ จุนโนะซุเกะ
(Yoshiyuki Junnosuke : 1924-ปัจจุบัน) โคะจิมะ โนะบุโอะ
(Kojima Nobuo : 1915-ปัจจุบัน) ฌิมะโอะ โทะชิโอะ (Shimao
Toshio : 1918-ปัจจุบัน)

สำหรับทางด้านเศรษฐกิจ การเกิดสงครามเกาหลีในปี ค.ศ.
1950 ทำให้อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นฟื้นตัวขึ้น เพราะสหรัฐอเมริกา
ได้ใช้ญี่ปุ่นเป็นแหล่งผลิตวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในสงคราม เมื่อ
สงครามเกาหลีสงบลงในปี ค.ศ. 1953 ชีวิตความเป็นอยู่ของคน
ญี่ปุ่นจึงเริ่มมั่นคง สภาพสับสนวุ่นวาย ความยากจน หลังสงคราม
โลกครั้งที่ 2 แทบจะไม่มีหลงเหลือให้เห็นอีกเลย และพูดได้ว่าจาก

จุดนี้เองที่ทำให้ญี่ปุ่นก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ
ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

นักเขียนที่ถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงเวลานี้ในรูปแบบของนัก
เขียนที่เป็นนักศึกษาก็คืออิชิฮาระ รินตะโร (Ishihara Rintarō :
1932-ปัจจุบัน) ซึ่งมีผลงานสำคัญคือเรื่อง “ฤดูแห่งความรุนแรง”
(Taiyō no Kisetsu) “ฤดูแห่งความรุนแรง” พูดถึงมนุษย์สัมพันธ์
และเพศสัมพันธ์ที่ไม่อยู่ในพันธนาการใด ๆ ของหนุ่มสาวหลัง
สงคราม

ในช่วงหลังของทศวรรษ 1950 คนหนุ่มสาวที่ถูกเรียกว่า
“กลุ่มหลังสงครามที่แท้จริง” หรือกลุ่มที่เติบโตขึ้นมาในช่วงหลัง
สงครามไม่ได้มีความคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงความต้องการที่จะ
ต่อต้านผู้ใหญ่

ระยะนี้พรรคคอมมิวนิสต์ได้เลิกวิธีการปฏิบัติโดยการใช้อาวุธ
ในช่วงทศวรรษ 1960 กลุ่มนักศึกษาได้ก่อตั้งองค์การนัก
ศึกษาทั่วประเทศ (เซ็งงะกุเร็น) ขึ้น มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องให้
สหรัฐอเมริกายกเลิกสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นและรัฐ
อเมริกา แต่เนื่องจากองค์การนักศึกษาเพิ่งก่อตั้งขึ้นมาจึงยังไม่มีพลัง
อำนาจที่จะเรียกร้องใด ๆ ได้

นักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นมาในสภาพการณ์เช่นนี้ได้พยายาม
ที่จะแสวงหาแนวความคิดซึ่งเป็นพื้นฐานของพฤติกรรม เพื่อนำมา
เสนอในผลงานของตน นักเขียนที่สำคัญ ได้แก่ อิชิฮาระ รินตะโร

(Ishihara Rintarō : 1932-ปัจจุบัน) กิคุมูระ อิตะรุ (Kiku mura Itaru : 1925-ปัจจุบัน) คะอิโก ทะกะกะมิ (Kaikō Takeshi : 1930-1989) และโอเอะ เค็นสะบุโร (Ōe Kenzaburo : 1935-ปัจจุบัน) อิมิฮะระ รินตะโร ยึดแนวความคิดของพฤติกรรมที่ไร้จุดมุ่งหมาย และ “พฤติกรรมที่ไม่เรียกร้องผลตอบแทน” มาเป็นแนวความคิดพื้นฐานในงานของตน ถือเป็นการต่อต้านแนวความคิดของวรรณกรรมหลังสงครามที่ให้ความสำคัญกับความคิดและการเมือง ส่วนกิคุมูระ อิตะรุ คะอิโก ทะกะกะมิ และโอเอะ เค็นสะบุโร ต่างก็พยายามเสนอแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในงานเขียนของตน

วรรณกรรมแห่งความสับสน

วรรณกรรมหลังสงครามของญี่ปุ่นมีแนวโน้มของลัทธิเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์ (Existentialism : หลักปรัชญาที่เน้นความสำคัญของประสบการณ์ของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน) และออนโทโลยี (Ontology : ทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของสิ่งที่ดำรงอยู่) ซึ่งก็คือการยึดติดอยู่กับการดำรงอยู่ของตัวเอง และพยายามพิจารณาว่าสำหรับตัวเองแล้วโลกภายนอกคืออะไร นักเขียนที่มีแนวการเขียนเช่นนี้เริ่มปรากฏตัวขึ้นในช่วงหลังของทศวรรษ 1940 และมีชื่อเรียกว่า “นักเขียนหลังสงครามโลกกลุ่มที่ 1”

(Daiichijisengoha) นักเขียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม ได้แก่ สะนิยะ ยุตะกะ (Haniya Yutaka : 1910-ปัจจุบัน) โนะมะ อิโระชิ (Noma Hiroshi : 1920-ปัจจุบัน) ฌิอินะ ริน โส (Shiina Rinzō : 1911-1973) ต่อมาแนวความคิดนี้ อะเบะ โคโบ (Abe Kōbō : 1924-1993) ฮัตตะ โยะชิเอะ (Hotta Yoshie : 1919-ปัจจุบัน) ซึ่งถูกเรียกว่า “นักเขียนหลังสงครามโลกกลุ่มที่ 2” (Dainijisengoha) ได้นำมาพัฒนาไปสู่ทิศทางของแนวความคิดแบบอุดมคติ นักเขียนเหล่านี้เริ่มมีผลงานตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1950

ในช่วงกลางของทศวรรษ 1950 ได้มีนักเขียนกลุ่มใหม่เกิดขึ้นอีกกลุ่มหนึ่ง นักเขียนกลุ่มนี้พยายามที่จะหาความหมายใหม่ให้แก่ความสัมพันธ์แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไประหว่างตัวเองกับผู้อื่น ตัวเองกับสิ่งต่าง ๆ ปัญหาของความสัมพันธ์เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นแนวการเขียนของวรรณกรรมหลังสงคราม (โดยทั่วไปวรรณกรรมหลังสงครามหมายถึงวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วง 30 ปี ตั้งแต่ปี 1946 ที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง) แต่ในสายตาของนักเขียนและนักวิจารณ์ที่ต้องการจะใช้วรรณกรรมหลังสงครามเป็นศูนย์กลางของความคิดทางการเมือง กลับเห็นว่านักเขียนกลุ่มนี้ขาดความคิดที่เป็นแกนกลาง และเรียกนักเขียนกลุ่มนี้ว่า “นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” (Daisan no Shinjin) ซึ่งแฝงความหมายในทางลบอยู่ 3 ประการ คือ “ไม่สมบูรณ์” “ถอยหลัง” และ “ไร้สาระ” นักเขียนกลุ่มนี้ไม่มีแนว

การเขียนและแก่นเรื่องร่วมกันเลย หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ “นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” เป็นชื่อเรียกนักเขียนที่ไม่เสนอความคิดทางการเมืองในงานเขียนของพวกเขาเลย

“นักเขียนหน้าใหม่กลุ่มที่ 3” จะสืบทอดความคิดในเรื่อง “การแสวงหาความสัมพันธ์” ในวรรณกรรมหลังสงครามของญี่ปุ่น นักเขียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนี้ ได้แก่ ยะซุโอะกะ โมตะโร โคะจิมะ โนะบุโอะ โยะมิยุกิ จุน โนะซุเกะ และเอ็นโด ฉูชะกุ ยะซุโอะกะ โมตะโร แสดงให้เห็นการแสวงหาทฤษฎีเอ็กซิสเทนเชียลลิสม์โดยมุ่งเน้นไปที่มนุษยสัมพันธ์ งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “ความสุขอภัยศ” (Inkina Tanoshimi : 1954) “ทิวทัศน์ริมทะเล” (Kaihen no Kōkei : 1959) โคะจิมะ โนะบุโอะ แสดงให้เห็นรากเหง้าของมนุษย-สัมพันธ์อย่างเฉียบแหลม งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “โรงเรียนอเมริกัน” (Amerikan Sukūru : 1954) “ครอบครัวล่มสลาย” (Hōyōkazoku : 1965)

โยะมิยุกิ จุน โนะซุเกะ แสดงให้เห็นถึงความหมกหมองในมนุษยสัมพันธ์และความโดดเดี่ยวของมนุษย์ งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “ท่าฝน” (Shuu : 1954) “ห้อง โส เกณี” (Shōfu no Heya : 1959)

เอ็นโด ฉูชะกุ เป็นนักเขียนที่นับถือศาสนาคริสต์จึงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ “พระเจ้า” งานเขียนที่

สำคัญ ได้แก่ “คนพิวขาว” (Shiroihito : 1955) “ความเจ็บ” (Chinmoku : 1966)

ฉิมะโอะ โทมิโอะก็เช่นเดียวกัน เขาได้เสนอแง่มุมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสังคมและตัวเองกับผู้อื่น โดยนำเรื่องราวในชีวิตของตัวเองมาเป็นวัตถุดิบในการเขียน งานเขียนที่สำคัญ ได้แก่ “คนเดินทางคนเดียว” (Tandokuryokōsha : 1948) “หนามแห่งความตาย” (Shi no Toge : 1960)

นักเขียนสตรี

ในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นช่วงที่มีการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ มีผลทำให้สตรีมีสิทธิเกือบจะเท่าเทียมบุรุษ แต่คนทั่วไปยังไม่เข้าใจความหมายของการมีสิทธิอย่างแท้จริง นักเขียนสตรีในยุคนี้ได้สะท้อนความไม่เข้าใจนั้นในงานเขียนของตน

นักเขียนสตรีที่ปรากฏตัวขึ้นมาในระยะเวลาี้ ได้แก่ เอ็นชิฟูมิโกะ (Enchi Fumiko : 1905-1986) โคดะ อะยะ (Kōda Aya : 1904-ปัจจุบัน) โอะโนะ ชิโยะ (Ono Chiyo : 1897-ปัจจุบัน) อะริโยะมิชะวะโกะ (Ariyoshi Sawako : 1931-1985) โชะโนะ อะยะโกะ (Sono Ayako : 1931-ปัจจุบัน) เซะ โตะอุชิ ฮะรุมิ (Seto uchi Harumi : 1922-ปัจจุบัน) นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ นอกจากโชะโนะ

อะยะ โกะมักจะเขียนถึงเรื่องราวของผู้หญิงที่ด้อยทุนจำยอมต่อข้อห้ามทางศีลธรรม ข้อห้ามต่าง ๆ ในชีวิตของผู้หญิง ผู้หญิงที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน ชีวิตของผู้หญิงที่ตกอยู่ในกฎ ข้อบังคับและชีวิตความเป็นอยู่แบบเก่า โชะ โนะ อะยะ โกะมีลักษณะเด่นในงานเขียนของตน คือ จะไม่เขียนถึงเรื่องราวของผู้หญิงที่เคื่องแค้นเพราะถูกกดขี่หรือความรู้สึกมีปมด้อยกับผู้ชาย งานเขียนเรื่อง “อาคันตุกะจากแดนไกล” (Enrai no Kyakutachi) มีลักษณะเด่นดังกล่าว อะริ โยะมิชะวะ โกะมีผลงานที่สะท้อนให้เห็นปัญหาของสตรีที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในระเบียบประเพณีแบบเก่า เช่น เรื่อง “แม่น้ำคิโนะกะวะ” (Kinogawa) “กะตะโอะกะซะอะอิฉุ โนะ ทัชชะมะ” (Kataokaseishū no Tsuma)

โมะริ มะริ (Mori Mari : 1904-ปัจจุบัน) เป็นนักเขียนสตรีอีกคนหนึ่ง มีลักษณะเฉพาะตัวคือการปฏิเสธความเป็นผู้ใหญ่และพยายามจะดำรงความเป็นเด็กสาวไว้ตลอดไป

นวนิยายที่แสดงพฤติกรรม

ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1950 ยังไม่ปรากฏแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นในวรรณกรรม และในช่วงเวลานี้เองที่อิมิซะระ รินตะโร ได้เริ่มต้นการเป็นนักเขียน ในปี ค.ศ.1956 อิมิซะระได้รับรางวัลอะกุตะกะวะจากเรื่อง “ฤดูแห่งความรุนแรง” (Taiyō no Kiseki)

ต่อมาได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ผลงานของเขาเป็นที่นิยมของ
คนหนุ่มสาวอย่างมาก นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นพฤติกรรมของ
คนหนุ่มสาวหลังสงครามที่ประพฤติตัวอย่างอิสระ ทำทาสกฏเกณฑ์
และจริยธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ แก่นสำคัญในงาน
เขียนของอิมิฮะระก็คือ “พฤติกรรมที่ไม่ต้องการคำนึงถึงผลตอบ
แทน” แม้คุณค่าในทางวรรณคดีในงานเขียนของเขาจะยังเป็นปัญหา
อยู่ แต่ก็ได้รับการต้อนรับจากคนหนุ่มสาวที่ไม่พอใจกับแนวโน้ม
ของลัทธิทางการเมือง ลัทธิเรียลลิสม์หลังสงครามที่เรียกร้องผลจาก
พฤติกรรมตลอดเวลา

โอเอะ เก็นสะบุโรเข้าสู่วงการนักเขียนด้วยการแสดงออกที่
ชัดเจนผ่านตัวละครเอกซึ่งจะเป็นผู้บรรยายในเรื่อง โดยใช้คำว่า
“ผม” แทนตัวเอง งานเขียนเรื่อง “เลียงดู” (Shiiku : 1958) ได้รับ
รางวัลอะกุตะวะวะในปี ค.ศ. 1958 และ “เมะมุชิริโกะอูชิ” (Memu
shirikouchi : 1955) แสดงให้เห็นสภาพของเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน
ชนบทในช่วงสงคราม

ลักษณะเด่นของงานเขียนทั้งสองนี้ก็คือการพรรณนาภาพ
ธรรมชาติที่งดงามชัดเจนและสภาพจิตใจที่อ่อนไหวบริสุทธิ์ของ
เด็ก ๆ ผลงานหลังจากนั้นของเขาเป็นการเรียกร้องแทนคนรุ่นหนึ่ง
ผ่านวรรณกรรม ตัวละครเอกของเขาจะเป็นชายหนุ่มที่อ่อนแอ ซึ่งมี
สาเหตุจากการที่สภาพการเมืองของญี่ปุ่นตกอยู่ภายใต้การครอบงำ
ของสหรัฐอเมริกา แต่ในความเป็นจริงก็เป็นส่วนที่อยู่ในตัวของผู้

เขียนเองด้วย ผลงานของเขาได้รับการต้อนรับและสนับสนุนอย่างดีจากคนหนุ่มสาวในช่วงเวลาแห่งการสับสนลี้เลทางด้านความคิด โอเอะ เค็นสะบุโรเป็นนักเขียนคนล่าสุดของญี่ปุ่นที่ได้รับรางวัลโนเบลทางวรรณกรรมเมื่อปี 1994

คะอิโก ทะเกะฉิมิได้รับรางวัลอะกุตะงะวะจากเรื่อง “พระราชโอรสไร้เครื่องทรง” (Hadaka no Ōsama : 1957) ในปี ค.ศ. 1957 ลักษณะเด่นในงานเขียนของเขา คือ ตัวละครเอกจะมีพฤติกรรมที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของตัวเอง แต่ต้องปฏิบัติเช่นนั้นเพราะตกอยู่ในสภาพที่หลีกเลี่ยงการกระทำนั้น ๆ ไม่ได้ และพฤติกรรมนั้นจะต้องลึกลับ หลบ ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏให้เห็นในเรื่อง “วุ่น” (Panic : 1957) และ “นิฮันซันบุนโอะปะระ” (Nihonsanbunopera : 1959) เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมช่วงหลังของทศวรรษ 1950 ได้เป็นอย่างดี

ช่วงสุดท้ายของยุค “หลังสงคราม”

การต่อต้าน “สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา” ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 - 1960 ไม่ประสบความสำเร็จ รัฐบาลดำเนินนโยบายสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศทุนนิยมที่ยิ่งใหญ่ ในช่วงทศวรรษ 1960 ถือได้ว่า

เป็นช่วงเวลาแห่งการวิเคราะห์แยกแยะแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
หลังสงคราม ในแวดวงวี ระยะเวลา 3 ปีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961-1963
ได้เกิดการโต้แย้งใน 3 หัวข้อ คือ “วรรณกรรมบริสุทธิ์”
“วรรณกรรมหลังสงครามเป็นเพียงแค่ภาพลวงตา” และ “การเมือง
กับวรรณกรรม”

การโต้แย้งในเรื่อง “วรรณกรรมบริสุทธิ์” นั้น ฮิระโนะ เก็น
(Hirano Ken : 1907-1978) ได้เสนอว่าวรรณกรรมสมัยปัจจุบัน
ควรมี “ความเป็นจริง” ความคิดนี้ได้ถูกนำมากล่าวถึงอย่างกว้าง
ขวาง การโต้แย้งได้มีการพูดถึงแนวความคิดหลักของ “วรรณกรรม
บริสุทธิ์” ซึ่งเป็นมาตรฐานแห่งคุณค่าของวรรณกรรมที่มีมาตั้งแต่
สมัยอะโอะโมะ (ค.ศ. 1912-1926) และ โอะมูระ (ค.ศ. 1926-1989)

สำหรับในหัวข้อที่ว่า “วรรณกรรมหลังสงครามเป็นเพียงแค่
ภาพลวงตา” ได้เน้นที่การทำความเข้าใจวรรณกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับการเมืองและสังคม ส่วนการโต้แย้งในเรื่อง “การเมืองกับ
วรรณกรรม” นั้น ได้ถกเถียงกันในจุดที่ว่า “วรรณกรรมอยู่ในฐานะที่
เหนือกว่าการเมือง” การโต้แย้งนี้ได้ทำให้การให้ความสำคัญต่อการ
เมืองและความเป็นจริงซึ่งมีอยู่อย่างเหนียวแน่นในแนวความคิดหลัง
สงครามสิ้นสุดลง

กล่าวได้ว่าวรรณกรรมหลังสงคราม ได้ถูกนำมาผ่าตัดในช่วง
ระยะเวลานี้ วรรณกรรมในช่วงหลังจากนี้มีแนวโน้มหลากหลายขาด
แนวความคิด วิธีการชี้แนะ และการเป็นผู้แนะนำ

อิโนะอุเอะ มิทซุฮะรุ แกนนำของวรรณกรรมในช่วงทศ วรรษ 1960

งานเขียนของอิโนะอุเอะ มิทซุฮะรุ (Inoue Mitsuharu :
1926-ปัจจุบัน) สะท้อนถึงความจริงของมนุษย์สัมพันธ์ที่ยังรากลึก
อยู่ในโครงสร้างที่ซ้อนเป็นชั้น ๆ ของสังคมญี่ปุ่น โดยมีพระจักรพรรดิ
อยู่สูงสุด อิโนะอุเอะมองความจริงที่คนอื่น ๆ มองไม่เห็นผ่าน
วรรณกรรมของเขา

ฟูกะซะวะ ฌิชิโร และโอเอะ เค็นสะบุโรถูกคุกคามจากกลุ่ม
อนุรักษนิยมจากงานเขียนที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระจักรพรรดิ
ของพวกเขา หลังจากนั้นได้มีการห้ามวิพากษ์วิจารณ์พระจักรพรรดิ
ทางสื่อมวลชน

คิตะ โมะริโอะ (Kita Morio : 1927-ปัจจุบัน) เป็นทั้งจิต
แพทย์และนักเขียน ได้สร้างผลงานทั้งที่เป็น “วรรณกรรมบริสุทธิ์”
และ “วรรณกรรมเพื่อความป็นจริง” งานเขียนเรื่อง “ความตาย” (Shi
: 1979) แสดงให้เห็นสภาพของคนชราที่ป่วยหนักก่อนจะเสียชีวิต
ลงได้อย่างชัดเจน

การต่อสู้ในมหาวิทยาลัย บทส่งท้ายของยุคหลังสงคราม

ลักษณะสำคัญของความคิด ศิลปะ และวิชาการในช่วงหลังของทศวรรษ 1960 ได้ถูกนำขึ้นมาพิจารณาบททวนใหม่อย่างถี่ถ้วน สิ่งเหล่านี้ได้แสดงออกมาในรูปแบบของการต่อสู้ในมหาวิทยาลัย (Daigakutōsō) การรณรงค์ของประชาชน ปัญหาโอกินาวา โดยเฉพาะการต่อสู้ในมหาวิทยาลัยได้มีผลต่อวัฒนธรรมโดยรวมของญี่ปุ่น และมีอิทธิพลต่อวงการวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง เนื้อหาของการต่อสู้มีหลากหลาย แต่สิ่งที่กลุ่มซ้ายใหม่เรียกตัวเองอยู่ในมหาวิทยาลัยหลายแห่งก็คือ “การต่อต้านอำนาจ การต่อต้านการเมือง” โดยเฉพาะความคิดเรื่องการปฏิเสธการเมือง เป็นการแตกแนวออกไปจากความคิดเรื่องประชาธิปไตยหลังสงคราม ซึ่งมีลักษณะที่เป็นทั้งความคิดทางการเมืองและเป็นลัทธิทางความคิด

ในความหมายหนึ่ง การต่อสู้นี้มุ่งไปสู่แนวทางของการเป็นปัจเจกชน เน้นความสำคัญของตัวเองและปฏิเสธองค์กร

นอกจากนั้น ภาษายังถูกมองว่าเป็นระบบอย่างหนึ่ง และมีการแสดงความไม่เชื่อถือและปฏิเสธต่อระบบ ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของสมัยนี้ แนวโน้มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดของมิชิมะ ยูกิโอะ (Mishima Yukio : 1925-1970) อย่างมาก ใน

ทางตรงข้าม โอเอะ เค็นสะบุโร ได้คัดค้านความคิดนี้และกล่าวว่า
“พลังจินตนาการอยู่ที่ภาษาเท่านั้น”

การต่อสู้ในมหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวทาง
วัฒนธรรมจากฝ่ายที่ถูกปกครองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์
ความคิดในยุคหลังสงครามได้ถูกนำมาผ่าตัดอย่างสิ้นเชิงแนวความ
คิดที่จะชี้นำวัฒนธรรมได้สูญสลายไป

การพิพากษาตัวเองของมิถิมะ ยูกิโกะ

มิถิมะ ยูกิโกะได้เข้าไปในกองกำลังป้องกันตนเองซึ่งตั้งอยู่
ที่อิซึมิยะ โตะเกียว และกล่าวคำปราศรัยที่แสดงอารมณ์รุนแรง เพื่อ
ให้กองกำลังป้องกันตนเองได้สำนึกถึงหน้าที่ต่อประเทศชาติหลัง
จากนั้นได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยการคว้านท้องตัวเองที่นั่น

มิถิมะเชื่อว่าพระจักรพรรดิ คือ เทพเจ้าตามเทพนิยายและ
ตำนานที่ได้กล่าวไว้ เขาคิดว่าความเชื่อนั้นทำให้เกิดความสุขในจิตใจ
อย่างที่สุด ความคิดนี้เน้นที่การแสดงออกทางการกระทำมากกว่า
ทางคำพูด ซึ่งเป็นลักษณะของกระแสความคิดในโลกในช่วงหลัง
ของทศวรรษ 1960

“พฤติกรรมบริสุทธิ์” ของมิถิมะให้ความสำคัญกับพลัง
จินตนาการของพฤติกรรมมากกว่าจะสร้างอิทธิพลให้กับสิ่งอื่น ๆ
การฆ่าตัวตายของเขาซึ่งมิได้ต้องการที่จะสร้างอิทธิพลหรือเรียกร้อง

สิ่งตอบแทนใด ๆ ทำให้คนทั่วไปตกใจและหันมาหาความหมายของชีวิตและจุดหมายของสังคม

ในปี ค.ศ. 1968 คะวะบะตะ ยะซุนะริ (Kawabata Yasunari : 1899-1972) ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมจากเรื่อง “เมืองหิมะ” (Yukiguni) และต่อมาได้ฆ่าตัวตายเช่นเดียวกับมิชิเมะ เหตุการณ์ทั้งสองอย่างนี้ได้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกขึ้นในสังคม เป็นผลให้คนทั่วไปเริ่มหันกลับมาหาความหมายของชีวิตและความตายกันมากขึ้น

แนวโน้มของวรรณกรรม

ทางด้านวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงสำนึกในเรื่องค่านิยม ขอบเขตของวัฒนธรรมเปลี่ยนจากกลุ่มใหญ่มาเป็นกลุ่มเล็ก จากกลุ่มเล็กไปสู่ปัจเจกชน ความสนใจลดขอบเขตลงมาสู่ขอบเขตที่แคบลง ในส่วนลึกของสำนึกนี้มีความรู้สึกต่อต้านต่อการก่อตัวของสังคมที่เป็นระบบและสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารอยู่ด้วย

ช่วงหลังของทศวรรษ 1960 ได้เกิดงานเขียนประเภทการ์ตูนขึ้นมากมาย รวมทั้งงานเขียนที่เป็นเรื่องทางเพศและเรื่อง ลึกลับ จุดนี้เรียกได้ว่าเป็นแนวคิดต่อต้านสมัยใหม่และต่อต้านเหตุผล เป็นสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานทางสังคมร่วมกับความคิดที่ “ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ” ในตอนนั้น

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมในทศวรรษ 1970

ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมในทศวรรษ 1970 คือ ไม่มีการแบ่งแยกระหว่าง “วรรณกรรมบริสุทธิ์” และ “วรรณกรรมมวลชน” นักเขียนประเภทนี้ ได้แก่ อิทซุกิ ฮิโรยุกิ (Itsuki Hiroyuki : 1932- ปัจจุบัน) โนะซะกะ อะกิยุกิ (Nosaka Akiyuki : 1931- ปัจจุบัน) อิโนะอุเอะ ฮิซะชิ (Inoue Hisashi : 1934-ปัจจุบัน) งานเขียนของอิทซุกิเป็นที่นิยมของผู้อ่านวัยหนุ่มสาวจำนวนมากเพราะมีลีลาการเขียนที่แปลกใหม่และอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย จุดประสงค์ทางวรรณกรรมของอิทซุกิ ฮิโรยุกิก็คือการแสดงให้เห็นความล้มเหลวในเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมือง ธุรกิจ ความรัก และความรู้สึกที่ว่างเปล่า งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “ชายหนุ่มมุ่งหน้าไปสู่ที่รกร้าง” (Seinen wa Kōya o Mesasu : 1968)

งานเขียนของโนะซะกะ อะกิยุกิ นอกจากจะแสดงให้เห็นความจอมปลอมของความคิดหลังสงครามแล้ว ยังแสดงให้เห็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางเพศ ความหิวโหยอีกด้วย งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “อเมริกาฮิจิกิ” (Amerika Hijiki : 1967) “สุสานหิ่งห้อย” (Hotaru no Haka : 1967)

อิโนะอุเอะ ฮิซะชิมักจะเขียนถึงความเอื้ออาทร การเสียสละ ซึ่งเน้นความเป็นมนุษย์ในหมู่คนยากจนอ่อนแอ ใช้ลีลาการเขียนที่แฝงด้วยอารมณ์ขันจึงเป็นที่นิยมของนักอ่านวัยหนุ่มสาว

เอ็นโด ฌุชะกุให้ความสำคัญกับปัจเจกชน เน้นแก่นของเรื่อง “ทฤษฎีของผู้อ่อนแอ” นวนิยายชุด “กุดตะระ” (Guttara : 1975) ได้ทำให้เอ็นโดกลายเป็นนักเขียนเบสเซลเลอร์ไปในที่สุด

วรรณกรรมที่แสดงถึงการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม

ตั้งแต่ช่วงหลังของทศวรรษ 1960 ถึงช่วงหลังของทศวรรษ 1970 กระแสของวรรณกรรมจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนจริงและอนโทโลจี (ทฤษฎีที่ว่าด้วยธรรมชาติของสิ่งที่ดำรงอยู่) งานเขียนของอะเบะ โคโโบจะมีแนวโน้มไปในทางอนโทโลจี คุระบะมิ ยุมิโกะ (Kurabashi Yumiko : 1936-ปัจจุบัน) เขียนนวนิยายในแนวปรัชญา โอเอะ เค็นสะบุโรใช้ปัจเจกชนเป็นแกนกลาง ในขณะที่เดียวกันก็พยายามที่จะจับเอาภาพรวมทั้งหมดไว้ด้วย

สะนิยะ ยูตะกะ และ มิมะโอะ โทะมิโอะแสดงให้เห็นแนวโน้มของทฤษฎีอนโทโลจีในวรรณกรรมหลังสงคราม ในช่วงหลังของทศวรรษ 1970 งานเขียนของพวกเขากลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง

ฟูคุนะกะ ทะเกะฮิ โกะ (Fukunaka Takehiko : 1919-ปัจจุบัน) เขียนนวนิยายประเภทแอนตี้เรียลลิสม์มาโดยตลอด จนถึงในปี ค.ศ. 1971 เขาได้เขียนเรื่อง “เกาะแห่งความตาย” (Shi no

Shima) เป็นนวนิยายที่ถือได้ว่าเป็นจุดสูงสุดจุดหนึ่งของวรรณกรรม
ในทศวรรษ 1970

ในช่วงทศวรรษ 1970 มีนักเขียนจำนวนมากที่เขียน
นวนิยายประเภท “วรรณกรรมที่แสดงให้เห็นการมีอยู่ในสังคม
ปัจจุบัน” นักเขียนเหล่านี้จะพยายามมองลึกเข้าไปในความรู้สึกภายใน
จิตใจของตัวเอง และพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่น
พวกเขาพยายามที่จะแสดงพลังจินตนาการทางร่างกายออกมา
เป็นคำพูด ลักษณะการเขียนแบบนี้เป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของ
วรรณกรรมในทศวรรษนี้

นักเขียนที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งต่าง ๆ
ในชีวิตประจำวันก็มี โอะงะวะ คุนิ โอะ (Ogawa Kunio : 1928-
ปัจจุบัน) ฟุรุอิ ยูกิชิ (Furui Yukishi : 1938-ปัจจุบัน) ทะกะอิ ยูอิชิ
(Takai Yuichi : 1932-ปัจจุบัน) อีกด้านหนึ่ง ทัซุจิ คุนิ โอะ (Tsuji
Kunio : 1925-ปัจจุบัน) คะงะ โอะ โตะฮิโกะ (Kaga Otohiko :
1929-ปัจจุบัน) ได้ใช้แนวการเขียนแบบใหม่ด้วยการมองมนุษย์
แบบที่มองเห็นได้ด้วยตาจริง ๆ

อย่างไรก็ตามก็ยังมีนักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีลีลาการเขียนที่
ต่างออกไปโดยสิ้นเชิง นักเขียนกลุ่มนี้จะใช้ถ้อยคำที่รุนแรง
ท่วงทำนองก้าวร้าว ได้แก่ มะรุยะมะ เก็นจิ (Maruyama Kenji :

1943-ปัจจุบัน) นะกะงะมิ เค็นจิ (Nakagami Kenji : 1946-ปัจจุบัน)

แนวโน้มอีกอย่างหนึ่งของวรรณกรรมในสมัยนี้ก็คืองานเขียนของนักเขียนเกาหลีที่อยู่ในญี่ปุ่นได้รับความสนใจอย่างมาก

นวนิยายที่แสดงให้เห็นถึงการล่มสลายของเทพนิยายแห่งความเป็นแม่

ในช่วงหลังของทศวรรษ 1960 มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมของสตรีอย่างแพร่หลาย นักเขียนสตรีจำนวนมากได้ขานรับการเรียกร้องนี้โดยการเขียนนวนิยายที่แสดงถึงการเรียกร้องสิทธิเท่าเทียมบุรุษ

งานเขียนของทะกะซะมิ ทะกะโกะ (Takahashi Takako : 1932-ปัจจุบัน) แสดงให้เห็นความเกลียดชังผู้ชายและแสดงสภาพจิตใจของ “ผู้หญิง”

นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในทศวรรษนี้ คือ โคโนะ ทะเอะโกะ (Kōno Taeko : 1926-ปัจจุบัน) โอบะ มินะโกะ (Ōba Minako : 1930-ปัจจุบัน) ซะเอะงุซะ คะสุโกะ (Saegusa Kazuko : 1929-ปัจจุบัน)

นวนิยายเรื่อง “ทซูกะ โนะ ยูเมะ” (Tsuka no Yume : 1972) ของโอบะ มินะโกะเป็นงานเขียนที่มีแก่นเรื่องแสดงถึงการปฏิเสธบทบาทที่ยิ่งใหญ่ของผู้หญิง คือ การปฏิเสธความเป็นแม่

นักเขียนสตรีคนอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1970 ก็มี ทะกะนิชิ ฮิโรโกะ (Takenishi Hiroko : 1929-ปัจจุบัน) โมะริสะกิ คะสุเอะ (Morizaki Kazue : 1927-ปัจจุบัน) คะนะเอะ มิเอะโกะ (Kanai Mieko: 1947-ปัจจุบัน) โทะมิโอะกะ ทะเอะโกะ (Tomioka Taeko: 1935-ปัจจุบัน) ยะมะโมะ โตะ มิชิโกะ (Yamamoto Michiko : 1936-ปัจจุบัน)

วรรณกรรมในช่วงทศวรรษ 1980

ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1970 กลุ่มนักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดและเติบโตหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปรากฏตัวขึ้นในโลกวรรณกรรมอย่างต่อเนื่อง งานเขียนของนักเขียนเหล่านี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกับนักเขียนรุ่นก่อน ๆ

นะกะงะมิ เค็นจิได้หันเหแนวการเขียนจากการเน้นที่ความรู้สึกรอคอยของวัยรุ่นในเมืองใหญ่มาสู่ปัญหาของการผูกพันทางสายเลือด ความสัมพันธ์กับบ้านเกิด อีกนัยหนึ่งก็คือปัญหาของการดำรงอยู่ของตัวเอง งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “โคคาโกล่าสีเทา” (Hairo no

Kokakōra : 1973) “แผนที่อายุสิบเก้า” (Jūkyūsai no Chizu : 1974)

มิตะ มะซะฮิโร (Mita Masahiro : 1946-ปัจจุบัน) แสดงให้เห็นถึงมนุษยสัมพันธ์ที่ตึงเครียดในเมืองใหญ่และการยืนยันการมีตัวตนของตัวเองละครเอกในเรื่อง งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “ตัวผมคืออะไร” (Bokutte Nani: 1978) “วันที่ทารกน้อยไม่ได้เกิด” (Akanbō no Umarenaihi : 1978)

มูระกะมิ ริว (Murakami Ryū : 1953-ปัจจุบัน) ใช้ลีลาการเขียนที่แสดงให้เห็นภาพชัดเจน แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของคนหนุ่มสาว งานเขียนที่สำคัญได้แก่ “สินน้ำเงินที่เกือบใสสว่าง” (Kagirinaku Tomeini Chikaibrū : 1977) “สงครามเริ่มที่ฝั่งทะเลด้านโน้น” (Umi no Mukōde Sensō ga Hajimaru : 1978)

ตะเตะ มะ ทั ชุ วะ เฮะ อี (Tatematsu Wahei : 1947-ปัจจุบัน) เขียนเรื่อง “เสียงฟ้าร้องมาแต่ไกล” ขึ้นในปี 1980 แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของชายหนุ่มคนหนึ่งในหมู่บ้านชนบทที่พยายามจะยื่นหยัดทำการเกษตรบนผืนแผ่นดินสุดท้ายที่เหลืออยู่จากการกว้านซื้อของนายทุนนักพัฒนาที่ดิน และสภาพของหมู่บ้านชนบทที่ต้องล่มสลายไปจากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม

โยะฉิมิ โมะ โตะ บะนะนะนะ (Yoshimoto Banana : 1964-ปัจจุบัน) เขียนเรื่อง “คิทเชน” (Kitchin) ขึ้นในปี 1987 แสดงให้เห็น

ความโดดเด่นของคนหนุ่มสาวในยุคปัจจุบัน ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านวัยหนุ่มสาวเป็นจำนวนมาก

อาจจะกล่าวได้ว่าลักษณะร่วมกันของนักเขียนที่เกิดหลังสงครามก็คือ

1. การใช้ภาษาที่พูดกันในชีวิตประจำวันของคนในโตเกียว
2. การเชื่อมั่นว่ามีตัวของตัวเองด้วยความรู้สึกสัมผัสทางสรีระ

3. ถึงแม้จะมีความสนใจในสังคมที่ตัวเองดำรงชีวิตอยู่ แต่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากจะใช้วิธีเขียนแบบตลกล้อเลียนสังคมส่วนรวม รวมทั้งตัวเองด้วย

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าวรรณกรรมในช่วงหลังของทศวรรษ 1970 ถึงแม้จะมีความหลากหลายมากก็ตาม แต่ก็มีกระแสที่สำคัญที่มองเห็นได้ ได้แก่ นักเขียนที่เกิดในช่วงทศวรรษ 1930 ซึ่งผลิตงานเขียนที่มีการแสดงถึงการดำรงอยู่ของตนเองในสังคม และนักเขียนที่เกิดหลังสงครามที่เน้นงานเขียนที่เป็นตัวของตัวเอง นอกจากนั้นยังมีนักเขียนสตรีที่สร้างวรรณกรรมแนวใหม่เกิดขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาญี่ปุ่น

Ariyoshi, Sawako. *Fukugōosen*. 35th ed. Tokyo : Shinchōsha, 1992.

_____. *Kōkotsu no Hito*. 34th ed. Tokyo : Shinchōsha, 1993.

Eto, Jun. *Seijuku to Sōshitsu “Haha” no Hōkai*. Tokyo : Kodansha, 1993.

Ishimure, Michiko. *Kugaijōdō Wagaminamatabyō*. 37th ed. Tokyo : Kodansha, 1993.

Inoue, Yasushi. “Hana no Shita” in *Kyōyōshōsetsu meisakuzen*. Tokyo : Shueisha, 1979.

Kita, Morio. “Shi” in *Kyōyōshōsetsumeisakuzen*. Tokyo : Shueisha, 1979.

Kojima, Nobuo. “Hōyōkazoku” in *Kojima Nobuoshū* *Shinchōnihonbungaku* 54. 8th ed. Tokyo : Shinchōsha, 1992.

Kurosu, Masashi. *The Asahi Shimbun Japan Almanac 2004*, Tokyo : Asahi shimbunsha, 2003.

Miyoshi, Yukio. ed. *Nihonbungakuzenshi 6. Gendai*. Tokyo : Gakutosha, 1979.

Muramatsu, Sadataka and Watanabe, Sumiko. *Gendajoseibungakujiten*. Tokyo : Tokyodoshuppan, 1990.

Natsume, Sōseki. *Sorekara*, 34th ed. Tokyo : Shincho sha, 1985.

Oe, Kenzaburo. *Chiryotō*. 3rd ed. Tokyo : Iwanamishoten, 1992.

Sakata, Noboru. *Nihongata Kindai Seikatsuyōshiki no Seiritu*. Tokyo : Showabunka, 1990.

Somuchōtōkeikyoku. *Nihon no Tōkei 1992/1993*. Tokyo : Somuchōtōkeikyoku, 1993.

Sorifu. *Kōreishakaimondai no Genjō Semarikurukōreikashakai*. Tokyo : Okurashōinsatsukyoku, 1982.

Tatematsu, Wahei. *Enrai*. 34th ed. Tokyo : Kawade shoboshinsha, 1983.

Yasuoka, Shōtarō. *Kaihen no Kōkei*. 35th ed. Tokyo : Shinchosha 1993.

Yoshimoto, Banana. **Kitchin**. 14th ed. Tokyo : Fukuta
keshoten, 1993.

Yoshimoto, Banana. **Mangetsu**. 14th ed. Tokyo : Fuku
takeshoten, 1993.

หนังสือภาษาไทย

ทะคะฉิมิ ฟุกุตะเกะ. “โครงสร้างสังคมญี่ปุ่น” แปลจาก
“Nihonshakai no Kōzō” โดยบุญขง ชื่นสุวิมล. กรุงเทพฯ : มุลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2538.

อาทร ฟุ้งธรรมสาร. **วิวัฒนาการวรรณกรรมญี่ปุ่นหลัง
สงคราม**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียง
ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2528.

วารสาร

Fujizawa, Zen. “Inoue Yasushi”. **Kokubungaku**. 5,6
(May 1990) : 28-29.

Furuhashi, Nobutaka. “Yoshimoto Banana” **Kokubun
gaku**. 5,6 (May 1990) : 202-201.

Ishizaki, Hitoshi. "Tatematsu Wahei" **Kokubungaku**.
5,6 (May 1990) : 120-121.

Kō, Haruto. "Donna Goende" **Shincho** (November
1988) : 564-592.

Mishima, Yuzuru. "Kojima Nobuo" **Kokubungaku**. 5,6
(May 1990) : 76-77.

Ishizaki, Hitoshi. "Tatematsu Wahei" **Kokubungaku**.
5,6 (May 1990) : 120-121.

Kō, Haruto. "Donna Goende" **Shincho**. (November
1988) : 564-592.

Mishima, Yazuru. "Kojima Nobuo" **Kokubungaku**. 5,6
(May 1990) : 76-77.

Nosaka, Yukihiro. "Yasuoka Shōtarō" **Kokubungaku**.
5,6 (May 1990) : 198-199.

Sukegawa, Norimashi. "Kokutsu no Hito" **Kaishaku**
to_Kanshō. (April 1989) : 120-122.

ระบบการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ใช้ระบบการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นไทยซึ่งเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คือ ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ ผศ.สุชาดา สัตยพงศ์ ผศ.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณ์นินาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คือ ผศ.คุณฉวีพร ชำนิโรคนานต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหลักในการเขียนคำภาษาญี่ปุ่นออกมาเป็นภาษาไทย

ส่วนคำที่ใช้กันจนเป็นที่แพร่หลายแล้ว เช่น คำว่า โตเกียว เกียวโต โอซากา ซามูไร เมจิ ก็จะยังคงใช้ตามความนิยมเช่นเดิม และเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจระบบการถอดอักษรนี้ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนเป็นอักษรโรมัน (โรมะจิ) เป็นอักษรไทยจึงขอถวาทารางเปรียบเทียบมาให้ดู ดังต่อไปนี้

*คือส่วนที่ผู้อ่านยังไม่คุ้นเคย

สระ

อักษรโรมันจิ

(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)

a, ā

i, ii

u, ū

e, ē

o, ō

-ya, -yā

-yu, -yū

*-yo, -yō

อักษรไทย

อะ, อา

อิ, อี

อุ, อู

เอะ, เอ

โอะ, โอ

เอียะ, เอีย

อิว, อีว

เอียว, เอียว

พยัญชนะ

อักษรโรมันจิ

p เมื่อเกิดต้นคำ

เมื่อเกิดที่อื่น ๆ

b

อักษรไทย

พ

ป

บ

m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ต
*ts	ทัช
ch	ช
d	ด
n	น
n (ที่เป็นพยัญชนะก่อนพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด)	
เมื่อเกิดหน้า p,b,m	ม
เมื่อเกิดหน้า k,g,w	ง
เมื่อเกิดที่อื่น	น
n (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	น
s	ซ
*sh	ฌ
*z	จ
j	จ
r	ร
y	ย

k	เมื่อเกิดต้นคำ	ค
	เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ก
g	เมื่อเกิดต้นคำ	ก
	เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ง
h		ฮ

248

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือพิมพ์รุ่น หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากวรรณกรรม

"หนังสือพิมพ์รุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากวรรณกรรม" สะท้อนภาพของสังคมญี่ปุ่นที่ทันสมัย เจริญรุ่งเรือง สะอาดสวยงาม แต่ซ่อนปัญหาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมไว้ ทำให้เกิดคำถามอันน่าพิศวงมาว่า การเปลี่ยนแปลงตามตะวันตก และการพัฒนาเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นในที่สุดสาธารณชนและเทคโนโลยี ได้ทิ้งร่องรอยอันใดไว้ในสังคมที่ดูสวยงาม และสมบูรณ์เช่นนั้น เป็นการเปิดศึกษาสำหรับทุกๆ สังคมที่มุ่งหน้าเป็นสามัคคี วัฒนธรรมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยี โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะตามมาอย่างจริงจัง

มนตรี สุนทรกุล

ค.บ. เกียรตินิยม (จุฬาฯ)

M.A. Japanese Studies (Tsukuba)

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้สนใจหนังสือวิชาการของกรมการอ่านและมีชื่อในชื่อศึกษาศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โปรดติดต่อ

โอบุสวาทธรรมพิทยกุล
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 02-2562000 โทรสาร 02-2562000
e-mail
สุเมธพงศ์สันตยสารธรรมะพิทยกุล
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โทรศัพท์ 02-2562000 โทรสาร 02-2562000

หนังสือพิมพ์รุ่นหลังสงครามโลก
ISBN 974-352-399-9

9 789743 325391

TW1 ISBN 03 111